

**DÉL-DUNÁNTÚLI
TERÜLET ÉS
GAZDASÁGFEJLESZTŐ KHT.**

7625 Pécs, Dr. Majorossy I. u. 36.
Telefon: 72 / 314-845, 314-885, 314-903,
Fax: 72 / 314-867
e-mail: ddrf@axelero.hu

A PÉCSI KISTÉRSÉG KOMPLEX FEJLESZTÉSI PROGRAMJA

I. HELYZETELEMZÉS

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	5.
Helyzetelemzés.....	16.
1. A térség bemutatása, elhelyezése.....	16.
1.1. A Pécsi kistérség helyzete.....	16.
1.2. A kistérség térszerkezete.....	20.
1.3. Agglomeráció.....	21.
1.4. Közlekedési helyzet.....	21.
1.5. Településszerkezet, közigazgatási rendszer.....	24.
2. Humán erőforrások (demográfia, foglalkoztatottság, humán kapacitás).....	27.
2.1. A Pécsi Kistérség emberi erőforrásai 2001-2005-ig, demográfiai helyzet.....	27.
2.2. A foglalkoztatás jellemzői a kistérségben.....	33.
2.3. Pécs és körzetében a regisztrált munkanélküliek számának alakulása, a munkanélküliségi ráta változása.....	36.
2.4. A regisztrált munkanélküliek összetételének jellemzői Pécs és körzetében.....	39.
2.5. A pályakezdő munkanélküliek sajátosságai Pécs és körzetében.....	42.
2.6. A bejelentett betöltetlen álláshelyek számának alakulása Pécs és körzetében.....	43.
2.6.1. A bejelentett csoportos létszámleépítések alakulása a Pécsi kistérségben.....	44.
3. Gazdaság.....	45.
3.1. A gazdaság fejlettsége és szerkezete, a helyi vállalkozások fontosabb adatai, jóléti-jövedelmi viszonyok.....	45.
3.2. A Pécsi kistérség népességének gazdasági aktivitása.....	50.
3.3. Agrárium.....	51.
3.3.1. Agrárstruktúra (termék, üzemi, tulajdoni) és gazdasági szerkezet.....	51.
3.3.2. Mezőgazdasági termelés és értékesítés.....	53.
3.3.2.1. Növénytermesztés.....	53.
3.3.2.2. Állattenyésztés.....	53.
3.3.2.3. Üzemszerkezet.....	54.
3.3.3. Erdősültség, erdőgazdálkodás.....	55.
3.3.3.1. A termőhely értékelése erdőgazdasági szempontból.....	56.
3.3.4. Vadgazdálkodás.....	57.
3.3.5. Mező- és erdőgazdasági termékek feldolgozása.....	57.
3.3.6. Élelmiszeripar.....	58.
3.3.7. Hiányok és többletek a térség agrárgazdaságában.....	58.
3.4. Ipar.....	61.
3.5. Szolgáltatások.....	63.
3.5.1. Kereskedelem.....	63.
3.5.2. Üzleti szolgáltatások.....	64.

3.6. Turizmus.....	65.
3.6.1. A turizmus keresleti jellemzői.....	65.
3.6.2. A turizmus kínálati jellemzői.....	66.
4. Pécsi kistérség környezeti adottságai (természet és környezet minősége).....	68.
4.1. Természetföldrajzi adottságok.....	68.
4.1.1. Éghajlat.....	69.
4.1.2. Földtörténet, domborzat.....	71.
4.1.2.1. A Mecsek-hegység.....	73.
4.1.3. Ásványkincsek.....	74.
4.1.4. Vízirajz.....	74.
4.1.5. Élővilág.....	76.
4.1.6. Talajok.....	77.
4.1.7. Tájtipológiai összegzés.....	77.
4.2. A kistérség jelenlegi környezeti állapotának bemutatása, értékelése.....	79.
4.2.1. Levegő.....	79.
4.2.1.1. A levegőminőség alakulása.....	82.
4.2.1.2. Kibocsátások (emisszió).....	83.
4.2.1.3. Lakossági fűtésből eredő légszennyezés.....	84.
4.2.1.4. Közlekedési eredetű légszennyező-anyag kibocsátás.....	84.
4.2.1.5. Egyéb tevékenységek által okozott légszennyezés.....	85.
4.2.2. Vizek.....	86.
4.2.2.1. Felszíni vizek.....	86.
4.2.2.2. Felszín alatti vizek.....	87.
4.2.3. Földtani adottságok.....	88.
4.3. Zaj.....	92.
4.3.1. Közlekedés.....	93.
4.3.2. Ipari zaj.....	93.
4.4. Természetvédelem.....	93.
4.4.1. Natura 2000.....	95.
4.4.2. Az ökológiai hálózatot képező megyei övezetek.....	96.
4.4.2.1. Védett természeti terület övezete.....	96.
4.4.2.2. Védett természeti terület védőövezete.....	97.
4.4.2.3. Természeti terület övezete.....	97.
4.4.2.4. Ökológiai (zöld) folyosó övezete.....	98.
4.4.2.5. Kiemelten fontos érzékeny természeti terület övezete.....	100.
4.5. Tájvédelem.....	100.
4.5.1. Komplex és térségi táj-rehabilitációt igénylő terület övezete.....	101.
4.5.2. Tájvédelmi terület övezete.....	102.
5. Infrastruktúra, intézményrendszer.....	103.
5.1. Műszaki infrastrukturális ellátottság a Pécsi Kistérségben.....	103.
5.2. Közlekedési infrastruktúra.....	105.
5.2.1. Közúti közlekedés.....	105.
5.2.2. Vasúti közlekedés.....	110.
5.2.3. Légi közlekedés.....	114.
5.3. Távközlési infrastruktúra.....	114.

5.4. Hulladékgyűjtés	115.
5.4.1. Mecsek-Dráva szilárdhulladék-gyűjtési program	116.
5.4.2. Állati eredetű hulladékok	117.
5.5. Intézményrendszer, a települések intézményi ellátottsága	118.
5.5.1. Oktatási intézmények	118.
5.5.1.1. Nemzetiségi oktatás a kistérség óvodáiban, iskoláiban	119.
5.5.1.2. Felsőoktatás, Pécsi Tudományegyetem	120.
5.5.2. Egészségügy	121.
5.5.3. Szociális feladatok ellátása	122.
5.5.4. Szabadidő, kulturális és sportlétesítmények	123.
6. Településhálózat, települések közötti feladatmegosztás, együttműködések	125.
7. Civil társadalom	126.
7.1. Civil szervezetek száma, területi megoszlása	126.
7.1.1. A civil társadalom aktivitása településméret függvényében	127.
7.1.2. Térségi önszerveződés területisége	129.
7.1.3. Térségi települések közösségi életének sajátosságai	129.
7.1.4. Civil szervezetek tevékenységi köre, szervezeti formája	131.
7.2. Az önkormányzatok és a non-profit szektor kapcsolata	134.
7.3. Kistérségi Civil Fórum	135.
7.4 Foglalkoztatás a civil szférában	135.
8. SWOT-analízis	137.
9. Összegzés	143.
Mellékletek	148.
Műhelymunka sorozat	148.

BEVEZETÉS

A területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi XXI. Törvény hatályba lépésével a jelenlegi pécsi kistérség területén is megindult a térség önkormányzatainak társulásba szerveződése. Az önkormányzatok aktivitásának köszönhetően a térségben 6 önkormányzati társulás alakult. A tematikus (vidékfejlesztési, idegenforgalmi) társulások mellett jellemző volt a térség mikrokörzetekre szakadása, hiszen a társulásokból kimaradt a térség centruma, Pécs Megyei Jogú Város. Annak ellenére, hogy a nagyváros és a környező települések közötti együttgondolkodásnak már voltak eredményei:

- az érintett települések 2000-ben Pécs városával együttműködési megállapodást írtak alá, melynek hajtóereje volt, hogy a térségben élő lakosságot az önkormányzatok közösen, hatékonyabban szolgálják.
- 2003-ban a közigazgatási reform megindulásával a kistérségek területi-statisztikai rendszerének felülvizsgálata kezdődött meg. A reform egyik fontos célja, hogy a térségi társulások között hatékony együttműködés alakuljon ki. Ennek alapja volt a térbeli összefüggések, gazdasági-társadalmi folyamatok áttekintése. A területi-statisztikai lehatárolás felülvizsgálatának eredményeképpen a korábbi, 69 településből álló pécsi statisztikai körzetből kivált a szentlőrinci agglomeráció 20 településsel. A siklói térséghez inkább gravitáló Újpetre és környéke a siklói körzethez sorolódott, továbbá Pereked és Berkesd a pécsváradai statisztikai kistérséghez csatlakozott. Így 2004. január 1-jétől, a 244/2003.(XII. 18) kormányrendelet alapján, ma 39 település tartozik a pécsi kistérséghez.

A Pécsi Többcélú Kistérségi Társulás 2005. júniusában bízta meg a Dél-Dunántúli Terület- és Gazdaságfejlesztő Közhasznú Társaságot a Pécsi Kistérség Komplex Fejlesztési Programjának kidolgozásával. A fejlesztési programdokumentum a Pécsi Kistérség középtávú fejlesztési céljait fogalmazza meg a kistérség adottságait feltáró helyzetelemzésre támaszkodva.

1. A Pécsi Kistérség Komplex Fejlesztési programjának céljai

- ✧ társadalmi, gazdasági és környezeti területi folyamatok összegzése, értékelése, a szükséges fejlesztési irányok meghatározása,

- ✧ a rövid-, és középtávú átfogó fejlesztési célok és intézkedések kijelölése, összehangolása és azok illesztése a Nemzeti Fejlesztési Terv fejlesztési irányaihoz és az Európai Unió elvárásaihoz,
- ✧ a települések harmonikus fejlődésének elősegítése, települések közötti, az életkörülményekben, a gazdasági, kulturális és infrastrukturális feltételekben megnyilvánuló különbségek mérséklése a társadalmi esélyegyenlőség biztosítása érdekében,
- ✧ a versenyképes térségi gazdaság kiépítésének elősegítése, a fenntartható fejlődés feltételeinek megteremtése, az innováció térbeli terjedésének elősegítése,
- ✧ az Európai Unió térségi politikájához való illeszkedés elősegítése,
- ✧ helyi identitástudat erősítése, területi sajátosságok kihangsúlyozása.

2. A Pécsi Kistérség Komplex Fejlesztési Programjának feladatai

- ✧ a térségi és helyi közösségek területfejlesztési kezdeményezéseinek elősegítése, összehangolása az országos célkitűzésekkel;
- ✧ hozzájárulni a társadalom, a gazdaság és a környezet dinamikus egyensúlyának fenntartásához;
- ✧ elősegíteni az Európai Unió regionális politikájához illeszkedést és a regionális együttműködéseket;
- ✧ középtávú stratégia kidolgozásával megalapozni a térségi erőforrások összehangolt és hatékony kiaknázásához;
- ✧ segítséget nyújtani a pécsi kistérség felzárkózásához, versenyképességének erősödéséhez, a térség gazdasági struktúrájának megújulásához, a foglalkoztatási nehézségek mérsékléséhez;
- ✧ javítani az innováció, a meglévő és fejlődő szellemi háttér, tudásközpont hatásainak érvényesülését a térségben;
- ✧ javítani a térségi vállalkozói környezetet és a térség dinamikus fejlődéséhez szükséges befektetések számára vonzó környezetet kialakítani;
- ✧ feltárni a térség speciális adottságait, erőforrásait, fejlesztési korlátait;
- ✧ középtávra meghatározni azokat a célokat és irányelveket, amelyeket a Pécsi Kistérség saját területfejlesztési tevékenysége során követ;
- ✧ a munkanélküliség mérséklése;
- ✧ elősegíteni a kistérségi intézményrendszer kiépítését;
- ✧ meghatározni azokat az eszközöket, módszereket és intézményeket, amelyekkel a program célkitűzései megvalósíthatók.

3. A Kistérségi Komplex Fejlesztési Program kidolgozásának módszertana

Jelen komplex fejlesztési program két meghatározó részre tagozódik. Az első rész az állapotleírás és a koncepciókészítés folyamata, a második lépés a stratégia és a konkrét intézkedések ismertetése. A munka során a szakértői csoport igyekezett érvényre juttatni az Európai Unió területpolitikai irányelveit, továbbá figyelembe vette „A területfejlesztési koncepciók, programok és a területrendezési tervek tartalmi követelményeiről” szóló **18/1998. (VI.25.) KTM rendeletet**. Fejlesztési programunk alapjául szolgál a Miniszterelnöki Hivatal Magyar Terület- és Regionális Fejlesztési Hivatala megbízásából készült: **Útmutató a Kistérségi Területfejlesztési Tervdokumentumok kidolgozásához** (AACM Central Europe, 2004. szeptember) című szakértői segédletet.

A **kistérség általános jellemzésénél** eredménnyel alkalmaztuk a kistérség önkormányzatainál, vállalkozó szervezeteinél szervezett műhelymunka-sorozatot, valamint a térségekben végzett **stratégiai program aktualizálásának, továbbá a többcélú társulás normatív támogatáshoz összeállított adatbázisának adatait** melyek a társadalmi, gazdasági és környezeti információkat szolgáltatották.

Az idegenforgalom, turizmus, kulturális örökség vizsgálatát a pécsi kistérség térségfejlesztési szakértői végezték el.

A **statisztikai elemzések** a KSH és TEIR adatbázisa, továbbá a Baranya Megyei Munkaügyi Központ adatai alapján készültek, szem előtt tartva az adatelemzés következtetéseinek fontosságát.

A fejezetek felépítésénél figyelembe vettük a Baranya Megyei Környezetvédelmi Programot, illetve a Baranya Megyei Területfejlesztési Programot, a Dél-Dunántúli Régió Komplex Fejlesztési Programját, a kapcsolódó Regionális Akciótervet és a Dél-Dunántúl 2005. évi Fejlesztési Stratégiáját, amely a 2007-2013 időszakra szóló Nemzeti Fejlesztési Terv II. dokumentum regionális fejlesztés operatív programját alapozza meg. A stratégia elkészítésénél fontos szempontnak tekintettük a kistérség és környezetének fejlesztési programjainak megismerését (Pécsi kistérség fejlesztési programjai, Pécs MJV fejlesztési koncepciója, Baranya Megyei Területfejlesztési Program, Baranya Megyei Turizmusfejlesztési Program, NFT II. (2007-2013) elkészült anyagai).

Az **összehasonlítás és viszonyítás** komplex feladatát a kistérségben feltárt helyzet, valamint a megyei és régiós adatok, továbbá a már létező megyei és regionális és kistérségi helyzetfeltárás elemei alapján végeztük el.

Az említett intézkedések értékelése a korábban készült térségi tanulmányok (Dél-Dunántúl Fejlesztési Stratégiája (2007-2013), Baranya Megyei Területfejlesztési Program, Baranya Megye Turizmusfejlesztési Programja, Baranya Megye Környezetvédelmi Programja) megállapításai nyomán, valamint a gazdasági

**DÉL-DUNÁNTÚLI
TERÜLET ÉS
GAZDASÁGFEJLESZTŐ KHT.**

7625 Pécs, Dr. Majorossy I. u. 36.

Telefon: 72 / 314-845, 314-885, 314-903,

Fax: 72 / 314-867

e-mail: ddrf@axelero.hu

helyzet mutatóinak (jövedelmi adatok, aktív népesség, valamint az adóbevallókra vonatkozó adatok, és a termelési adatok alakulása) elemzésével történt. Számba vettük még a munkahelyteremtés, foglalkoztatási, munkanélküliséget jellemző adatokat is (Baranya Megyei Munkaügyi Központ, Elemzés 2005.).

4. A Pécsi Kistérség Fejlesztési Programjának társadalmi egyeztetése

A **helyzetfeltárás és stratégiai programkidolgozás** fontos mozzanata volt a térségi egyeztetés, továbbá a Baranya Megyei **kistérségekkel való folyamatos együttműködés**, amely megteremtheti partnerségen alapuló területfejlesztés bázisát.

A helyzetelemzés és a stratégia elkészítését végigkísérte a társadalmi csoportokkal való **folyamatos kommunikáció**. A Pécsi Többcélú Kistérségi Társulás munkaszervezetének bevonásával a Dél-Dunántúli Terület és Gazdaságfejlesztő Közhasznú Társaság 8 mikrokörzeti műhelymunkát szervezett. A **műhelymunka-sorozat** meghívottai között voltak a települések önkormányzatai, civil szervezetei és vállalkozói körének képviselői. A helyzetfeltárás során településekre lebontott **SWOT analízis** elkészítésére került sor (lásd mellékletek). A probléma-fa-célfa kidolgozását követően újra társadalmi vitára bocsátottuk a fejlesztési stratégia elkészült elemeit: **a térség jövőképeinek kialakítására, a térség fejlesztési prioritásainak, intézkedéseinek megfogalmazására** került sor a mikrotérségi egyeztetéseken.

A **társadalmi párbeszédet** nemcsak a műhelymunka-sorozat megszervezése és eredményeinek beépítése jelentette a programozási folyamat során. A **Kistérségi Civil Fórum** - melyet a térségben bejegyzett térség-és településfejlesztéssel kapcsolatos civil szervezetei alkotnak – szintén megismerte és megtárgyalta a térség területfejlesztési programját. A Civil Fórum javaslatait figyelembe vettük a program véglegesítése során.

A felsorolt társadalmisítási eszközökön túl a **Pécsi Többcélú Kistérségi Társulás tanácsulésein** folyamatosan tájékoztattuk a térség önkormányzatainak képviselőit a program alakulásáról, lehetőséget biztosítottunk számukra véleményük, javaslataik megtételére. Az ajánlások, vélemények meghatározóak voltak a térség komplex fejlesztési programjának formálásakor.

A tanácsuléseket megelőző **elnökségi ülések** részletesen megtárgyalták a fejlesztési dokumentum elkészült részeit és javaslatokat fogalmaztak meg, előkészítették a társulási tanács elé kerülő anyagokat.

A többcélú társulás munkaszervezete – **Pécsi Kistérségi Iroda** – a műhelymunka-sorozat megszervezése mellett: adatok biztosításával, az egyeztetések koordinációjával, a program véleményeztetésével segítette elő a komplex fejlesztési program kidolgozását.

A **Baranya Megyei Területfejlesztési Tanács** Titkársága véleményezte az előkészületben lévő helyzetelemzést, stratégiát.

A fejlesztési program sokrétűen megvitattott, egyeztetett dokumentum. A térség területfejlesztési szereplői részt vettek a program kidolgozásában, véleményezésében. A szereplők javaslatai beépítésre kerültek a stratégiába, továbbá a helyzetfelmérés anyagába. Megállapítható, hogy a széleskörű társadalmi egyeztetés

egyik alapeleme volt a tervezési folyamatnak, így az **alulról építkezés, a konszenzus** kiemelt szerepet játszott a dokumentum kimunkálásában.

5. Illeszkedés a regionális tervezés részrendszereihez

A kistérségi komplex fejlesztési program mellett, hogy az alulról építkezés alapelvein és társadalmi konszenzuson alapul, illeszkedik a regionális fejlesztési programozás egyes – nemzetközi, nemzeti, regionális – részrendszereihez. A tervezés során figyelembe vettük a

- Nemzeti Fejlesztési Terv (NFT),
- Az Operatív Programok (AVOP, GVOP, KIOP, HEFOP, ROP),
- A Dél-Dunántúli Komplex Fejlesztési Program,
- A Regionális Akcióterv - Dél-Dunántúl (RAT),
- A Baranya Megye Területfejlesztési Programja,
- A Dél-dunántúli Régió Regionális Innovációs Stratégia,
- A Dél-dunántúli Régió Fejlesztési Stratégiája (2007-2013),
- Nemzeti Stratégiai Referencia Keret (NSRK),
- Országos Területfejlesztési Koncepció (OTK),
- Országos Fejlesztéspolitikai Koncepció (OFK)

című dokumentumokat. Elsődleges fontosságú, hogy a Pécsi Kistérség fejlesztési programja illeszkedjen az egyes területi tervezési szintek dokumentumainak fejlesztési célkitűzéseivel.

A Pécsi Kistérségi Komplex Fejlesztési Program elkészítésekor a meglévő legfrissebb fejlesztési koncepciókat, terveket vettük figyelembe, melyek a 2007-2013 tervezési időszakra vonatkoznak. Így a dokumentum megfelelő alapul szolgálhat az említett időszakra vonatkozó kistérség tervezéshez.

6. A dokumentum felépítése

A tanulmány három fő részből: a Helyzetelemzésből, a Stratégiából és az operatív projektek bemutatásával zárul.

A Helyzetelemzés követi „A területfejlesztési koncepciók, programok és a területrendezési tervek tartalmi követelményeiről” szóló 18/1998. KTM rendelet és alapjául szolgál a Miniszterelnöki Hivatal Magyar Terület- és Regionális Fejlesztési Hivatala megbízásából készült: **Útmutató a Kistérségi Területfejlesztési Tervdokumentumok kidolgozásához** (AACM Central Europe, 2004. szeptember) című szakértői segédlet.

A **Helyzetelemzés** a térség elhelyezését követően kitér az emberi erőforrás helyzet, a gazdaság és ágazatai, továbbá a környezeti adottságok bemutatására. Az infrastruktúra és a települések intézményi ellátottsága mellett foglalkozik a településhálózat, a települések közötti munkamegosztás mellett a kistérség társadalmi környezetével.

A **Stratégia** a helyzetelemzés eredményeinek összegzésével kezdődik, a következőkben tartalmazza a SWOT (erősségek, gyengeségek, lehetőségek és veszélyek) elemzését a kistérség egészére és a mikrotérségekre vonatkozóan is. Kijelölésre kerültek a stratégiai fő irányok, fő célkitűzések. Célrendszer és szöveges stratégiai kifejtés már a kistérség egészére vonatkozóan készült, mert a mikrotérségi megközelítéssel nem az a cél, hogy a kistérséget mikrotérségek csoportjaként fogalmazzuk meg. Cél, hogy a kistérségi szemléletet erősítsük, hiszen sok tekintetben az összehangolt kistérségi fejlesztések jóval hatékonyabbak az egyéni, pontszerű fejlesztéseknél.

Az **Operatív projektekhez** kapcsolódóan – a kistérségi szereplők kérésére - sor került konkrét tevékenységeket jelentő projektek bemutatására. A program kiemelten foglalkozik a kistérség nagyprojektjeivel.

A dokumentumot készítő szakértői csoport arra törekszik, hogy a projektek listája bővíthető legyen a 2007-2013 időszakra való felkészülés folyamatában. Az elkészült projektlapok mellett támogatja a 2006. tavaszáig folyó folyamatos projektgyűjtést. Hiszen a Nemzeti Stratégiai Referencia Keret (NSRK) 2007-2013-ra vonatkozó tervezési munkálatai jelenleg is folynak. Az Operatív programozási szakasz csak 2006. tavaszára fejeződik be nemzeti szinten. Ezért javasolt, hogy a programot elfogadó testület a teljes program operatív részét bővíthető projekt-javaslati listaként fogadja el. Így az operatív programozási részbe rugalmasan beépíthetőek lesznek, az elkövetkező félév projektgenerálási időszakában megszülető projektek.

7. Európai Unió programozási alapelvei

A területfejlesztési tervezési rendszer korszerű, EU csatlakozásunkkal és a piacgazdaság elveivel összhangban álló szemléletet tükröz. Az EU fejlesztés- és támogatáspolitikai keretei 2006. végéig teljes mértékben áttekinthetők, megismerhetők (illetve részben ismertek) lesznek. Az EU területfejlesztési politikájának körvonalai a 2007-2013. időszakra felvázolásra kerültek.

A Strukturális Alapok 1988-as reformja óta a szubszidiaritás, decentralizáció, programozás, partnerség, koncentráció és addicionalitás a strukturális és kohéziós támogatások tervezésének és felhasználásának meghatározó elvei maradnak. A regionális fejlesztéspolitika alapelvei, melyeket a területfejlesztési koncepciók és a programok készítésekor figyelembe vettünk az alábbiak:

Szubszidiaritás

A döntések lehetőleg ott szülessenek, ahol a problémák, társadalmi, gazdasági és környezeti konfliktusok jelentkeznek, továbbá ahol a kellő információk rendelkezésre állnak, és ahol a különböző feladatok közötti fontossági sorrendben a leghivatottabb szereplők vannak jelen. Magasabb területi szinten nem érdemes és nem is hatékony intézkedni olyan esetben, amikor az adott célt az alacsonyabb szinten lehet elérni.

Decentralizáció

Az európai területfejlesztési politika kardinális eleme a területfejlesztési döntések decentralizálására. A területfejlesztés intézmény- és eszközrendszerével szemben felmerült az igény, hogy a kistérségi szintű programok megvalósítására is megfelelő forrásokat biztosítsanak. A decentralizáció a kistérségek számára a program- és projekttervező, illetve végrehajtó, monitoring és értékelő kapacitások kiépítésének és fenntartásának feladatát jelöli ki.

Nyilvánosság és részvétel

A nyilvánosság és részvétel szerepe rendkívül fontos volt a térség fejlesztési prioritásainak megfogalmazásában. A térség területfejlesztési aktorainak részvétele nélkül a komplex fejlesztési program nem valósítható meg hatékonyan.

Partnerség

A jelenlegi programozási időszakban egyre erősödnek a különböző szektorok közötti partnerségi kapcsolatok (közsféra, vállalkozói és civil szektor). A partnerségek javítják az adott terület hatékony területfejlesztési programelemeinek megvalósulását, erősítik az egyes partnerek projektjeinek pozitív hatásait, növelik a térségbe érkező források mennyiségét, és több lehetőséget biztosítanak azok sikeres felhasználására.

Koncentráció

A kistérségi szint számos esetben a rendelkezésre álló források leghatékonyabb felhasználását képes biztosítani. A források koncentrációjánál mindig ésszerű egyensúlyt kell tartani a versenyképesség és a méltányosság között.

Programozás

Az Unió alapelv azt jelenti, hogy az Európai Unió forrásokból nem egyedi, pontszerű fejlesztéseket támogatnak, hanem komplex fejlesztési programokhoz kapcsolódó projekteket. Kiemelten fontos, hogy az egyes területi szinteken (nemzetközi, nemzeti, regionális) a tervek illeszkedjenek egymáshoz és egymásra épüljenek.

Addicionalitás

A fejlesztések pénzügyi forrásait az Unió támogatások nem fedezik teljes egészében, ahhoz a kedvezményezetteknek, területfejlesztés szereplőinek saját forrásokra is szükségük van. A közösségi támogatás nem a nemzeti támogatások kiegészítésére szolgál. Fontos elem, hogy a kedvezményezett szereplő saját forrásait is felhasználja a program megvalósításakor, így biztosítva a fejlesztés melletti pénzügyi elkötelezettséget.

Monitoring

A projektekre vonatkozó támogatási kérelmeket, „pályázatot” közvetlenül az illetékes országos és regionális szerveken keresztül lehet benyújtani. A támogatási szerződés megkötése után az országos, regionális szervezetek ellenőrzik a projekt megvalósítását, az esetleges visszaéléseket megvizsgálják, és szükség esetén szankcionálják.

Horizontális kritériumok

Külön figyelmet kell fordítaniuk egyes – hátrányos helyzetű - társadalmi csoportok esélyegyenlőségére, valamint a környezetre gyakorolt hatásokra. Olyan projektek nem támogathatók, melyek egyes társadalmi csoportokat negatívan érintenek, illetve kedvezőtlenül hatnak a környezet állapotára.

Esélyegyenlőségi kritériumok:

- ✧ a nemek (nők és férfiak) közötti,
- ✧ a nemzeti és etnikai kisebbséghez tartozók, különös tekintettel a roma kisebbséghez tartozók,
- ✧ a fogyatékkal élők, valamint
- ✧ az idős emberek esélyegyenlőségét kell vizsgálni a megvalósítandó projektekből, programokból.

Magas szintű környezetvédelem biztosítása és cél a környezet állapotának javulása.

8. A fejlesztés lehetőségeit meghatározó törvényi, szabályozási feltételek és követelmények

A program kidolgozása során figyelembe vettük a következőkben felsorolt területfejlesztéssel kapcsolatos kormányrendeleteket és országgyűlési határozatokat:

- ✧ 184/1996. (XII. II.) Korm. rendelet *A területfejlesztési koncepciók és programok valamint területfejlesztési tervek egyeztetésének és elfogadásának rendjéről.*
- ✧ 112/1997. (YL27.) Korm. rendelet *A területfejlesztéssel és területrendezéssel kapcsolatos információs rendszerről és a kötelező adatközlés rendjéről*
- ✧ *Az évente megjelenő kormányrendeletek, melyek tartalmazzák a kedvezményezett térségek és a társadalmi és infrastrukturális szempontból elmaradott, illetve az országos átlagot jelentősen meghaladó munkanélküliséggel sújtott települések jegyzékét.*
- ✧ *A szintén évente megjelenő kormányrendeletek, melyek tartalmazzák a területi célleitirányzat és a területi kiegyenlítést szolgáló fejlesztési célú pénzeszközök megyék közötti felosztásáról és a felhasználásuk részletes szabályait.*
- ✧ 30/1997. (IV. 18.) OGY. hat. *A területfejlesztési támogatások és a decentralizáció elveiről, a kedvezményezett területek besorolásának feltételrendszeréről.*
- ✧ 35/1998. (III. 20.) OGY. hat. *Az Országos Területfejlesztési Koncepcióról.*
- ✧ 18/1998. (VL25.) KTM rendelet *a területfejlesztési koncepciók, programok és a területrendezési tervek tartalmi követelményeiről.*
- ✧ 61/2000. (V. 3.) Korm. rendelet *a területfejlesztési önkormányzati társulások működéséhez kapcsolódó költségvetési hozzájárulásról*
- ✧ 258/2004. (IX. 16.) Korm. rendelet *a megyei (fővárosi) közigazgatási hivataloknak a kistérségi fejlesztési tanácsok és a Budapesti Agglomerációs Fejlesztési Tanács létrehozásával és a térségi fejlesztési tanács átalakulásával kapcsolatos feladatairól, a megalakulással és átalakulással kapcsolatos eljárás rendjéről, továbbá az egyeztető fórumok létrejöttének és működésének szabályairól*
- ✧ 274/2004. (X. 7.) Korm. rendelet *a Kormány megalakulásával összefüggésben egyes feladat- és hatáskörök gyakorlásáról*
- ✧ 293/2004. (X. 28.) Korm. rendelet *a regionális fejlesztésért és felzárkóztatásért felelős tárca nélküli miniszter feladat- és hatásköréről*
- ✧ 294/2004. (X. 28.) Korm. rendelet *a területpolitika kormányzati koordinációjáért felelős politikai államtitkár feladat- és hatásköréről, valamint a Területpolitikai Kormányzati Hivatal létrehozásáról*

**DÉL-DUNÁNTÚLI
TERÜLET ÉS
GAZDASÁGFEJLESZTŐ KHT.**

7625 Pécs, Dr. Majorossy I. u. 36.

Telefon: 72 / 314-845, 314-885, 314-903,

Fax: 72 / 314-867

e-mail: ddrf@axelero.hu

- ✧ *1996. évi XXI. törvény a területfejlesztésről és a területrendezésről*
- ✧ *2003. évi L. törvény a Nemzeti Civil Alapprogramról*
- ✧ *2004. évi CVII. Törvény a települési önkormányzatok többcélú kistérségi társulásáról*
- ✧ *A TANÁCS 1999. június 21-i 1260/1999/EK RENDELETE a strukturális alapokra vonatkozó általános rendelkezések megállapításáról*

HELYZETELEMZÉS

1. A térség bemutatása, elhelyezése

1.1. A Pécsi kistérség helyzete

A kistérség Baranya megyében, Dél-Dunántúl régióban helyezkedik el. Területe 471 km², a megye területének 12,88 %-a. A kistérség összlakossága 182.600 fő, 85%-uk él Pécsen. A térség egyértelműen monocentrikus jellegű, amely minden funkcióra (gazdaság, oktatás, egészségügy, stb.) érvényesül. A térség külső területeinek egy részén azonban kedvezőtlen, leszakadó folyamatok figyelhetők meg.

Pécs városa (önkormányzat) törekszik környezetével való együttműködésre, és ebben a folyamatban a kistérség munkaszervezete és települési önkormányzatai is részt vesznek.

A kistérség lehetőségeit alapvetően meghatározza Pécs országon belüli pozíciója. Megállapítható, hogy Pécs az elmúlt másfél évtizedben a rendszerváltás relatív vesztesének tekinthető (Salamin, 2004). Periférikus helyzete, közlekedési kapcsolatainak fejletlensége eddig megakadályozták új növekedési pályára állását, miközben a szocializmusban kiépült gazdasági bázisa Komlóhoz hasonlóan leépült. A kibontakozást a helyi gazdasági erő hiánya és a külföldi közvetlen tőkeberuházások (Foreign Direct Investment, FDI) elmaradása is hátráltatja. Megfigyelhető a gazdasági szerkezet dezindusztrializációja, amely egyben a potenciális kitörési pontok meghatározásának lehetőségét is magában hordozza. Új fejlődési irányt jelenhet a kultúraipar, amely stratégiának szerves elemét képezi az Európa Kulturális Fővárosa címre beadott pályázat. Részben kihasználatlan előnynek nevezhetjük a Pécsi Tudományegyetemen kialakult tudásbázist: bár az egyetem és a gazdasági szféra és az önkormányzatok kapcsolata jelenleg gyenge, a jövőben ezen a területen sokkal szorosabb együttműködés is elképzelhető. Ez a térség (a kistérség, egyben a megye és a régió) növekedését, az innováció terjedését segítheti.

1. Táblázat: A Pécsi kistérség népessége és a települések területe

Pécsi Kistérség települései	Népesség/fő	Terület/ha
ABALIGET	623	1609
ARANYOSGADÁNY	370	826
ÁTA	220	809
BAKONYA	394	1507
BAKSA	824	1382
BIRJÁN	448	907
BOGÁD	926	784
BOSTA	146	595
CSERKÚT	488	667
EGERÁG	992	1301
ELLEND	248	799
GÖRCSONY	1752	1852
GYÓD	635	325
HUSZTÓT	66	727
KESZŰ	1188	731
KISHEREND	189	692
KOVÁCSSZÉNÁJA	55	783
KOZÁRMISLENY	4878	1445
KÖKÉNY	572	492
KŐVÁGÓSZŐLŐS	1361	1825
KŐVÁGÓTÖTTÖS	323	1394
LOTHÁRD	265	1046
MAGYARSARLÓS	329	803
NAGYKOZÁR	1484	1160

OCSÁRD	410	1266
ORFÚ	775	3215
PÉCS	156567	16261
PÉCSUDVARD	687	843
PELLÉRD	2095	2093
POGÁNY	1100	1155
REGENYE	161	615
ROMONYA	426	707
SZALÁNTA	1175	1708
SZEMELY	461	947
SZILVÁS	185	604
SZŐKE	146	648
SZŐKÉD	399	958
TENGERI	53	446
TÉSENY	348	1208
Összesen:	183764	57135

Egy 2004-es kutatás alapján a kistérségek országos besorolása kedvező képet mutat a Pécsi kistérségről. Ezen besorolás alapján a vizsgált terület a fejlődő kategóriába került. A régiós, vagy akár megyés vizsgálatokhoz képest a kistérségi kategorizálás sokkal differenciáltabb képet mutat, hiszen minél kisebb térségi kategóriákat választunk a kutatás alapjául, annál kisebb a területi torzítás. A vizsgálat, melyre utaltunk, kilenc mutatót használt a kistérségek vizsgálatakor. Az alkalmazott jelzőszámok alapján öt összevont fejlettségi térségtípust alakítottak ki.¹

¹ **Mutatók:** 1. Külföldi érdekeltségű vállalkozások külföldi saját tőkéje egy lakosra, 2002; 2. Személyi jövedelemadó-alapot képező jövedelem egy lakosra, 2002; 3. Személyi jövedelemadó-alapot képező jövedelem egy lakosra, 2002/1992; 4. Működő gazdasági szervezetek ezer lakosra jutó száma, 2002; 5. Működő gazdasági szervezetek száma, 2002/1996; 6. Munkanélküliek aránya, 2002; 7. Vándorlási különbözet ezer lakosra jutó száma, 1990-2002; 8. Távbeszélő-főállomások ezer lakosra jutó száma, 2002; 9. Személygépkocsik száma ezer lakosra, 2002.

Térségtípus: A **dinamikusan fejlődő** - a jelzőszámok zöme több mint 10%-kal meghaladja a vidéki átlagot. A **fejlődő** térségek azok, ahol a mutatók zöme a vidéki átlag felett van, de az eltérés mértéke nem haladja meg a 10%-ot. A **felzárkózó** térségek azok, ahol a mutatók zöme közelíti a vidéki átlagot, s a növekedés jeleit is mutatják. A **stagnáló** térségek azok, ahol a vidéki átlagtól való elmaradás a jelzőszámok zöménél eléri, illetve közelíti a 10%-ot. A **lemaradó** térségek estében a jelzőszámok zöménél a vidéki átlagtól való elmaradás legalább 15%.

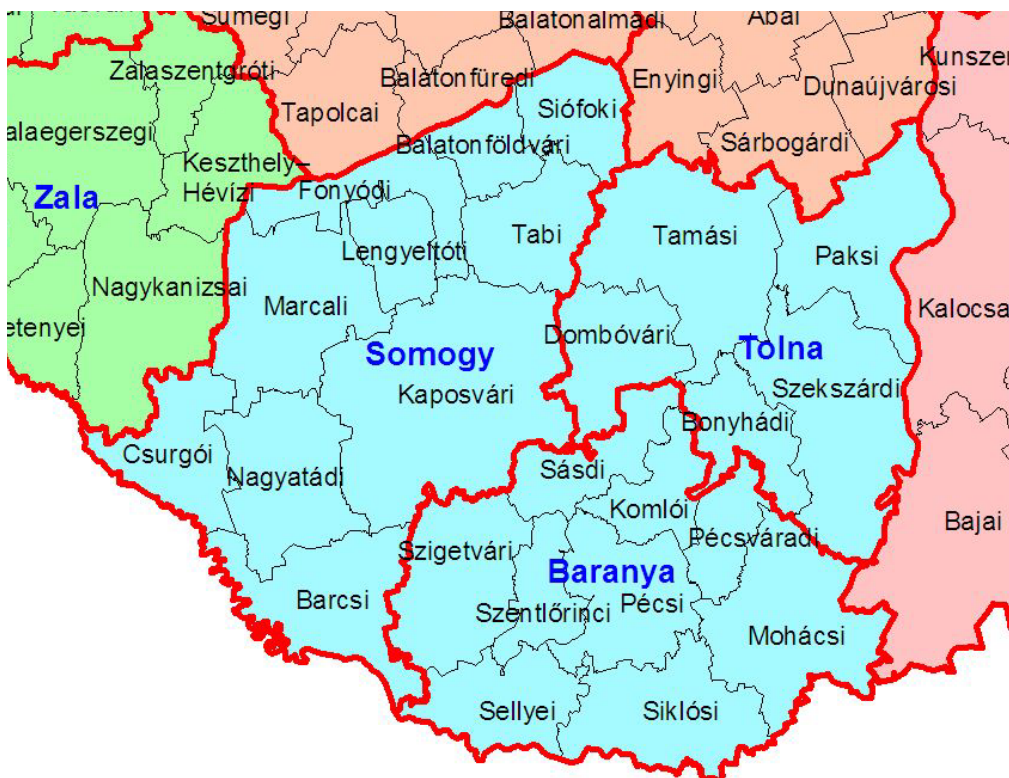

Általában a fejlődő kistérségek, mint a Pécsi kistérség is, részben a Budapest-Győr tengelyhez kapcsolódóan, vagy nagyvárosi funkcióik alapján, esetenként külföldi működő tőke telephelyeként, korábbi iparukat továbbfejlesztve, vagy annak munkaerőbázisán, idegenforgalmi adottságaikat kihasználva helyezkednek el.

Baranya megyében a Pécsi kistérség egyedülként tartozik a fejlődő térségek közé a szűk környezetében, szinte csak lemaradó és stagnáló térségek szomszédságában helyezkedik el. A Dél-Dunántúlon nincs is dinamikus fejlődő térség, ami nagyon hátrányos a térség jövőjére vonatkozóan (Pécsi Tudományegyetem, KTK: Pécsi Kistérség Helyzetelemzés, 2005.).

1. Térkép: A Dél-Dunántúli Régió, megyéi, statisztikai kistérségei

2004. január 1-jétől

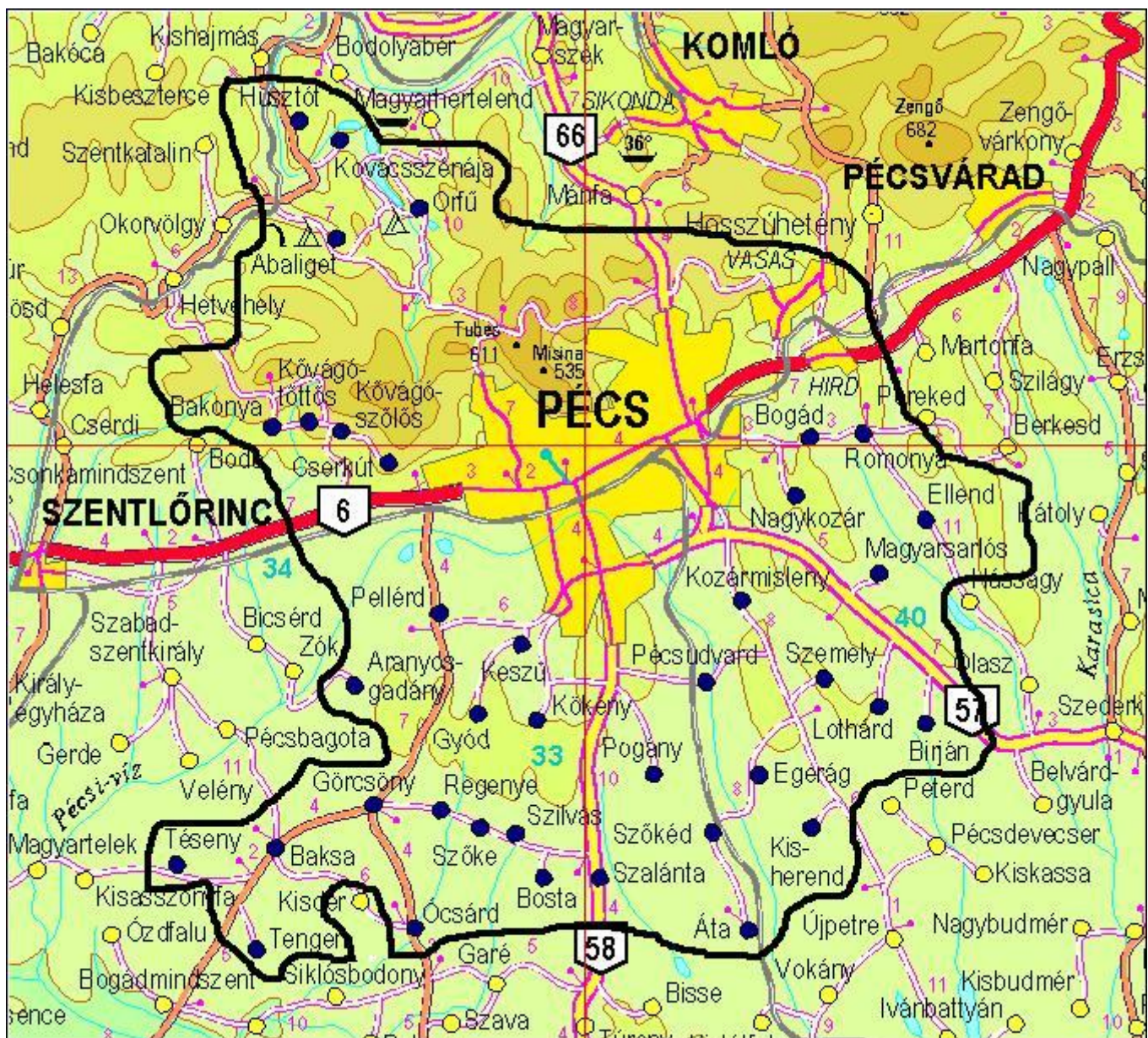
Forrás: www.nth.hu

1.2. A kistérség térszerkezete

A kistérség térszerkezeti, településszerkezeti elemzésének kiindulópontja természetesen az, hogy a térség egyértelműen monocentrikus. Pécs dominanciája a térségben egyértelmű, hiszen a város nemcsak a megye központja, hanem a régió egyik centruma is (2. térkép). A többi 38 kistelepülés egyike sem tud a kistérségen belül egy ellenpólust teremteni a várossal szemben. Ami igazából felesleges is, hiszen a kistérség 180 ezer lakosából 160 ezer Pécsen él. A kistérség alapvetően aprófalvas terület, melyből kvázi kiemelkedik Pécs.

2. térkép: A Pécsi kistérség

1.3. Agglomeráció

Pécs körül alakult ki a Dél-Dunántúl területén a legintenzívebb településközi kapcsolatrendszer. A KSH vizsgálatai és lehatárolása szerint a pécsi agglomerációba a várossal együtt 62 település tartozik (a településlistát lásd *9.melléklet*). Pécs körül 16 község formálja a belső, 45 pedig a külső agglomerációs gyűrűt. Az agglomeráció együttes lakosság száma csaknem eléri a 210 ezer főt. Az agglomerációs települések között jelentős különbségek vannak minden tekintetben, de közös sajátosságuk, hogy erős funkcionális kapcsolatokat tartanak fenn Péccsel. Ezen agglomerációs települések közül a legtöbben természetesen a Pécsi kistérséghez tartoznak, köztük is példaképp említhető Kozármisleny település, ami az utóbbi években a városi lakosság kiköltözési hullámának egyértelmű célterületévé vált. Ezt a tendenciát a település vezetősége kellőképpen ki is használta, melynek következtében egy nagyon rendezett és modern elővárosi térség alakult ki.

Annak ellenére, hogy Pécs látja el mind az oktatási, egészségügyi ügyelet, sürgősségi betegellátást, mind a térségi igazgatási feladatokat és a térség munkavállalóinak nagy része is ott vállal munkát, funkcionális értelemben vett területi munkamegosztás azonban némiképp létezik, például a helyi lakosság nagy része tölti szabadidejét pihenéssel, sportolással Orfűn vagy Abaligetén. Pécs városa több szinten is törekszik csökkenteni hegemóniáját. Támogatja a kistérségi feladatokat, nem sajátítja ki a térségi igazgatást.

1.4. Közlekedési helyzet

A térség vasúti és közúti közlekedési helyzete sok szempontból rendkívül előnytelen. A régió nagy kapacitású közúti és vasúti hálózati elemei Budapest felé irányulnak, a térség közlekedési szempontból elzárt, periferiális helyzetű. Vasúti szempontból a Murakeresztúr - Nagykanizsa - Balaton - Budapest, a Gyékényes - Kaposvár - Dombóvár - Budapest nemzetközi jelentőségű közlekedési folyosók, a Magyarország - Pécs - Dombóvár - Budapest formálisan ugyan felértékelődő, nemzetközi folyosó, de jelenleg még csak országos jelentőséggel bír.

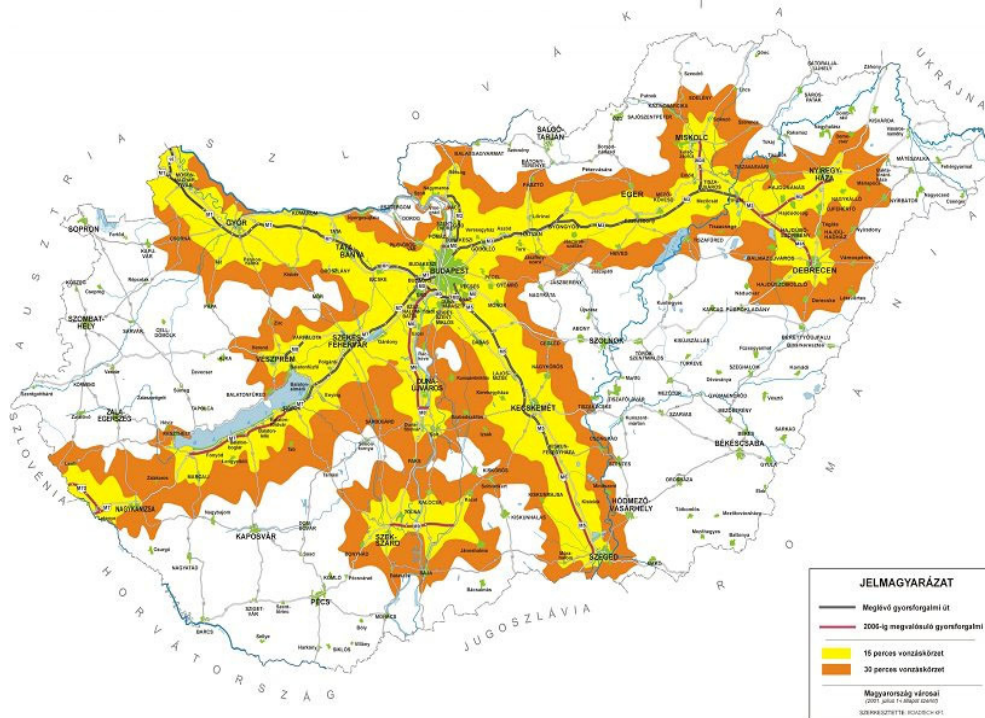
A közúti közlekedés szempontjából a Budapest - Balaton - Nagykanizsa, valamint a Budapest - Pécs - Barcs vonalnak van kiemelkedő jelentősége. A jelenleg folyó autópálya építések (M7), illetve változó tervek (M6) javíthatják az egész Dél-Dunántúl és ezzel a kistérség közúti térszerkezeti pozícióit.

A "Helsinki korridorok", az európai nagy tér közlekedési ütőereinek kiépülése lényegesen javíthatja a Dél-Dunántúl nemzetközi és hazai közlekedési ellátottságát, illetve minőségét. A Dél-Dunántúl új módon

kapcsolódhat majd be a nemzetközi hálózatokba, illetve rajtuk keresztül a nemzetközi munkamegosztásba (2.ábra).

2. ábra: A gyorsforgalmi utak 15 és 30 perces vonzókörzete 2006-ban

Forrás: www.gkm.hu

A kistérség közlekedési helyzete is egyértelműen Pécshez, illetve a körülötte lévő nagyobb léptékű térségi kategóriákhoz kötődik. A város környéki falvakból jelentős mértékű ingázás történik nap mint nap, ám a térségi úthálózat napjainkra előregedett, néhány összekötő út hiánya, rossz minősége jelentős térségi hátrányokat okoz (Áta-Szalánta, Kővágótöttös-Bakonya, Kovácsszénája-Husztót, Romonya-Pécs) (Térségi mélyinterjúk, műhelymunka-sorozat, 2005).

1.4.1. Vasúti közlekedés a kistérségben

A kistérség vasúti közlekedésének vizsgálatát a jelenleg érvényes menetrend adatai alapján készítette el a MÁV Rt. Rövidtávon gyökeres változások nem várhatóak a menetrendben. A teljes körű vizsgálat Pécs külső település részeinek (Hird, Vasas, Somogy, Üszög, Mecsekalja) adatait is tartalmazza.

A kistérség érintett településeiről csatlakozásokkal, átszállásokkal az ország valamennyi vasútállomására el lehet jutni. A kistérség települései nagyon közel vannak Pécshez, illetve zömük vasúti megállóval, állomással nem rendelkezik, tömegközlekedés terén az autóbuszos kapcsolat a jellemző. 34 településen nincs közvetlen vasúti összeköttetés.

1.4.2. Közúti közlekedés a Pécsi kistérségben

A kistérség, Baranya megye és a Dél-Dunántúl valamennyi fejlesztési programja kiemelt fontosságúnak tartja a megyeközlekedési, ezen belül is közúti közlekedési zártságának oldását. (A Baranya Megyei Közútkezelő Kht., a Baranya Megyei Közlekedési Felügyelet, a Pannon Volán Autóbuszközlekedési Rt., illetve a Pécsi Közlekedési Rt. által biztosított információkat használtuk fel, melyek a mellékletben találhatóak.)

Baranya megye és ezen belül a pécsi kistérség **közúti infrastruktúrája** mind abszolút, mind relatív értelemben véve, az országos helyzethez képest is **igen hátrányos helyzetben van**, a leromlás folyamatos. Az elvégzett vizsgálatok szerint a leggyengébb tényezői a következők:

- gyorsforgalmi út nem érinti a megyét
- közlekedés földrajzilag peremhelyzetben van, így az országos hálózathoz a kapcsolata kedvezőtlen
- a bekötőutak aránya az országos átlagnak kétszerese
- főként a mellékutak burkolatjellemzői az országos átlagnál lényegesen rosszabbak

Megállapítható, hogy a **jelenleginél lényegesen nagyobb pénzüsszegek lennének szükségesek még az útállapot szinten tartásához is.**

Amennyiben a finanszírozás rövid időn belül nem változik, az úthálózat további rohamos leromlása várható. A 11,5 tonnás tengelyterhelésre történő burkolat megerősítés ezt a folyamatot csak részben lassíthatja. Mindezen problémákat a tervezett közel 100 km gyorsforgalmi úthálózat részben enyhíti, a teherforgalomból eredő terhelést csak a viszonylag egyébként is jobb állapotban levő utakról vesz át. Főként az elérhetőséget, az utazási sebességet, a közlekedés biztonságát és az utazáskényelmet javítja. **Az alsóbbrendű úthálózat burkolatállapotában, a zsáktelepülések megközelíthetőségének javításában a következő 3-5 éven belül a ROP pályázatok keretében várható érdemi javulás.**

Jelenleg a kistérséget érintően két gyorsforgalmi út tervezése van folyamatban.

Az M6-os Budapest-Szekszárd-Bóly-Országhatár /Ivándárda/ között halad, míg az M60-as Bóly-Pécs-Szentlőrinc településeket köti össze.

Jelenleg az alábbi szakaszokra van építési engedély kiadva a pécsi kistérségben (az út építése folyamatban van):

- Pécs, DNy-i elkerülő út III. ütem
- Pécs, Kertváros autóbusz állomás csomópontja
- Pécs, Expo csomópontjai (Megyeri út)
- 6. sz. főút- 66. sz. főút csomópontja (Pécs, Budai vám TESCO Áruház)
- Pécs- Pogány repülőtér közúti kapcsolatai

1.4.3. Légi közlekedés

A Pécs-Pogányi regionális (3. kategóriájú) repülőtér első elkészült szakaszának átadása 2003-ban valósult meg. A beruházás jelentősen javítja majd a Dél-Dunántúl megközelíthetőségét. A repülőtér 1500 méter hosszúságú leszállópályáján jelzőfények és navigációs eszközök segítik az ideérkező gépeket. 2005-ben egy 130 millió forintos beruházással sor kerül a forgalmi épület átépítésére és korszerűsítésére. Ezt követően a repülőtéri fogadóbázis kialakítása történik. 2006-ban 400 milliós összeggel a nagyhangár átépítését tervezik (Pécs-Baranyai Kereskedelmi és Iparkamara, 2005). A tervek szerint 2007-től folyamatos fejlődéssel 300-400 ezer utas fogadására lesz alkalmas a Pécs-Pogányi reptér, amely napi 10-12 gép landolását jelentheti.

1.5. Településszerkezet, közigazgatási rendszer

1.5.1. Településszerkezet

A 182.665 fő 39 településen él, a települések nagy része 500 fő körül szóródik. Pécs Megyei Jogú Város lakossága közel 160.000 fő. A Pécsi Kistérség a nagyvároson kívül kis és aprófalvakból áll, egyetlen 4.000 főt meghaladó lakosságszámú települése Kozármisleny, 2.000 fős létszámú Pellérd. 6 település 1.000 főt meghaladó létszámú, 30 település 1.000 fő alatti, ebből 7 település 100 fő alatti lakosságszámmal rendelkezik (lásd 3. táblázat). Zsáktelepüléseink: Áta, Bosta, Husztót, Kisherend, Kovácsszénája, Kökény, Tengeri.

1.5.2. Közigazgatás

A térségi közigazgatási feladatok a Pécs városában lévő intézményhálózathoz kapcsolódnak, szinte kivétel nélkül mind annak vonzáskörzetét alkotják. A kívánatos közigazgatási reform jelentős hatással lesz majd a mostani közigazgatási struktúra hatékonyabbá tételére. A kistépülések közigazgatási feladatainak ellátásában jelentős előrelépés a többcélú társulás megalakulása, amely számos feladatot vállal át a jellemzően aprófalvas térségben.

2. táblázat: A Pécsi kistérség területén található jegyzőségi központok és a hozzájuk tartozó települések:

	Jegyzőségi központ	Kapcsolódó települések
1.	Abaliget	Önálló jegyzőség
2.	Aranyosgadány	Önálló jegyzőség
3.	Egerág	Kisherend, Szőkéd, Áta
4.	Cserkút	Bakonya, Kővágótöttös
5.	Baksa	Tengeri, Téseny
6.	Pécsudvard	Birján, Lothárd, Szemely
7.	Romonya	Bogád
8.	Szalánta	Bosta, Szilvás
9.	Berkesd (Nem része a Pécsi kistérségnek)	Ellend
10.	Görcsöny	Ócsárd, Regenye, Szőke
11.	Hetvehely (Nem része a Pécsi kistérségnek)	Husztót, Kovácsszénája
12.	Keszü	Gyód
13.	Kozármisleny	Önálló jegyzőség
14.	Pogány	Kökény
15.	Kővágószőlős	Önálló jegyzőség
16.	Nagykozár	Magyarsarlós
17.	Orfű	Önálló jegyzőség
18.	Pécs	Önálló jegyzőség
19.	Pellérd	Önálló jegyzőség

3. táblázat:

Települések lélekszáma (KSH)	Település neve
1-500	Aranyosgadány, Áta, Bakonya, Birján, Bosta, Cserkút, Ellend, Husztót, Kisherend, Kovácsszénája, Kővágótöttös, Lothárd, Magyarsarlós, Ócsárd, Regenye, Romonya, Szemely, Szilvás, Szőke, Szőkéd, Tengeri, Téseny
501-1000	Abaliget, Baksa, Bogád, Gyód, Kökény, Orfű, Pécsudvard
1001-1500	Egerág, Keszü, Nagykozár, Pogány, Szalánta
1501-2000	Görcsöny,
2001 felett	Kozármisleny, Pécs, Pellérd

1.5.2.1. A Pécsi Többcélú Kistérségi Társulás – megalakulás, feladatok –

- A közigazgatási reformot folyamatosan figyelemmel kísérték a térség önkormányzati döntéshozói, szakemberei. 2003. 12. 09-én megalakult a Pécs és Környéke Területfejlesztési Önkormányzati Társulás az 1997. évi CXXXV. Tv alapján, azzal a szándékkal, hogy ha hatályba lép a társulásokkal kapcsolatos törvény, a kistérség települései együttesen és rugalmasan tudjanak reagálni.
- 2004. január 1-jétől, a 244/2003.(XII. 18) kormányrendelet alapján, ma 39 település tartozik a pécsi kistérséghez.
- A 2004-es esztendő az átalakulások jegyében telt el. A nehézségek ellenére a társulásban résztvevő önkormányzatok aránya 100%-os. A résztvevő önkormányzatok sok probléma megoldását várják a társulástól. Az első évben a közös tevékenység kiterjedt az **oktatási, szociális, területfejlesztési feladatok megszervezésére; és szilárdhulladék-gazdálkodási valamint egyes egészségügyi feladatok ellátására.**
- A 244/2003.(XII. 18) kormányrendelet alapján létrejött Pécs és Környéke Önkormányzati Társulás feladat-ellátásába jelentős változásokat hozott a 2004. március elsejétől működő Pécsi Kistérségi Iroda. Jelenleg a feladatok növekedésével párhuzamosan bővülő Kistérségi Iroda a kistérségi normatíva bevezetésével járó adminisztratív feladatok mellett a **projektgenerálás, kistérségi koordináció és stratégiai tervezés** feladatait is felvállalta.
- 2005. évben elmélyült az együttműködés, hiszen az eddigi feladatok felvállalása mellett bővült a közösen vállalt feladatok köre. A folyamatosan születő közös pályázati projektek mellett állandó feladatként jelent meg a kistérségi szintű **belső ellenőrzés**. Tervezés alatt áll egy közös **e-önkormányzati rendszer**, valamint egy kistérségi portál kialakítása, továbbá beindult a kistérségi **bűnmegelőzési program**. A térség felismerte az **állati hulladék-elhelyezés** problémáit és ennek közös megoldására kistérségi projektet dolgoz ki. A többcélú kistérségi társulás alapító tagságával megalakult a **Pécs-Mecseki Borút**.

2. Humán erőforrások (demográfia, foglalkoztatottság, humán kapacitás)

2. 1. A Pécsi Kistérség emberi erőforrásai 2001-2005-ig, demográfiai helyzet

Baranya megye népessége 2003. első félévének végén 405.000 fő volt, 0,4 százalékponttal kevesebb az előző évinél. A demográfiai mutatók mindegyike a tavalyinál kedvezőtlenebb folyamatokról tanúskodott. Csökkent az élve születések száma (-2,3%), viszont nőtt a halálozásoké (12%-kal), így **a természetes fogyás is emelkedett**. Romlott a csecsemőhalálozási mutató értéke, és házasságot is kevesebben kötöttek, mint tavaly.

A kistérségben **a férfiak és nők aránya változott**. Kismértékben eltér a megyei és országos átlagtól (52,5% nő, 47,5% férfi), hozzávetőlegesen kiegyenlített.

A kistérség lakosság száma 182.665 fő, ebből a város népessége 156.568 fő. A tanköteles korosztály létszáma 33.445 fő. A város és a falvak népessége között igen jelentős a különbség. A Pécsi Kistérség a nagyvároson az előzőekben bemutatott lélekszámú településekből áll (1.5.1. Településszerkezet). A térség lakosságának korösszetétele is eltér a megyei és országos átlagtól, mind a 15 év alattiak aránya (20%-ról 15%-ra változott), mind a 60 év feletti aránya csökkenést mutat (23%-ról 21%-ra módosult) az 1997. év és a 2002. év adatainak összevetésekor. Ez a csökkenés szintén a városi adatok megjelenésével magyarázható. (Pécsi Kistérség Agrárstruktúra és Vidékfejlesztési programja, felülvizsgálat 2004.)

4. táblázat: Természetes szaporodás, fogyás (1990-2001)

Abaliget	9	Gyód	-37	Ócsárd	-12	Szókéd	-17
Aranyosgadány	-8	Husztót	-1	Orfű	-31	Tengeri	-10
Áta	-8	Keszü	-22	Pécs	-4793	Téseny	26
Bakonya	-16	Kisherend	-25	Pécsudvard	-57		
Baksa	0	Kovácsszénája	11	Pellérd	-57		
Birján	7	Kozármisleny	76	Pogány	-5		
Bogád	-43	Kökény	-34	Regenye	-10		
Bosta	10	Kővágószőlős	-17	Romonya	-23		
Cserkút	-28	Kővágótöttös	6	Szalánta	-41		
Egerág	-19	Lothárd	-14	Szemely	-27		
Ellend	-14	Magyarsarlós	-7	Szilvás	-2		
Görcsöny	-419	Nagykozár	-56	Szöke	-18		

Forrás: Népszámlálás (1990-2001)

A természetes fogyás tekintetében a térség egyenlege -933, két népszámlálás (1990. évi és 2001. évi) Pécs város adatai nélkül, míg ez az érték Péccsel együtt -5726. A legfrissebb statisztikai adatok szerint ez a folyamat javuló tendenciát mutat. A fogyó népesség mellett komoly probléma a népesség elöregedése, amely a térség versenyképességének, fenntartható fejlődésének gátja lehet. A hat év alatti korosztály 10.722 főt számlál, a térség lakosságának 5,95 %-át, Pécs nélkül ez az adat 2.646 fő. A beiskolázás előtt lévő gyermekek létszáma néhány kistélepülésen csupán 1-15 fő (Bosta, Ellend, Husztót, Kisherend, Kovácsszénája, Lothárd, Regenye, Szilvás, Szőke, Tengeri). A természetes szaporodás-fogyás adatai nem foglalják magukban a települési migrációt.

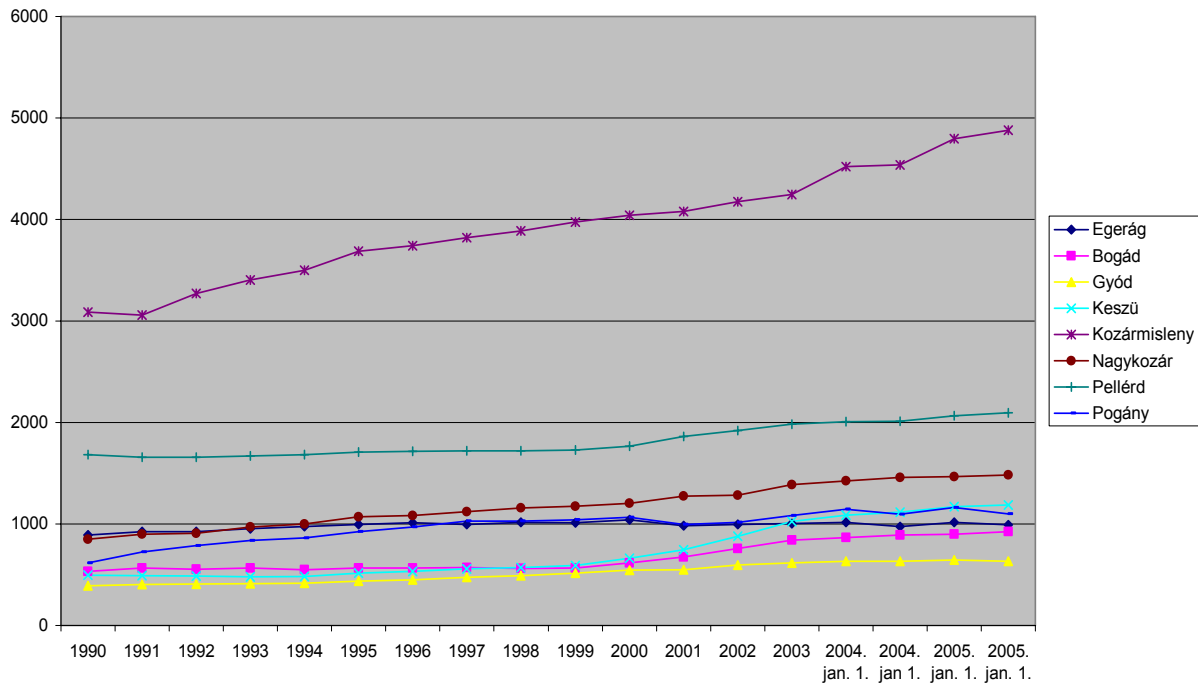
Az *1. melléklet* demográfiai táblázata (A Pécsi Kistérség településeinek népességszáma 1990-2005-ig, Baranya Megyei KSH) alapján jól kimutatható, hogy a Pécsi Kistérség területén 1990-ben bekövetkezett strukturális változások, bányabezárások, munkahelyek megszűnése a nagyváros lélekszámát jelentős mértékben érintették. Pécs bejelentett lakossága 1990-91 folyamán, 14.493 fővel csökkent. Amennyiben az 1990. évi adatot tekintjük 100%-nak, úgy megállapítható, hogy egy év leforgása alatt a lakosság létszáma 92,1%-ra olvadt Pécs városában. A környező kistérség települései nem reagáltak ilyen érzékenyen a gazdasági és társadalmi változásokra, a népesség jelentősen csak Cserkúton esett vissza ebben az évben. A nagyváros környékén szuburbanizációs folyamatok indultak meg, néhány település a városból kitelepülő rétegek célpontja lett, fejlődési pályára állt.

Pogány, Kozármisleny, Nagykozár, Pellérd, Gyód, Keszü, Bogád településeken jelentős mozgások figyelhetők meg a települések népességszámát illetően. Az elmúlt 15 év alatt ezek a települések akár az 1990. évi lakosságuk 88,7%-val gyarapodtak (Pogány, 547 fő). Ugyanez az adat Nagykozáron 72,7% (618 fő), Gyódon 65,6%, Kozármislenyben 55,29% (1.707 fő), Pellérden 22,68% (382 fő). Keszü község 1990. évi lélekszámának kétszeresét is meghaladó népességgel bír 2005. évben. Keszü 1990. évi népessége (479 fő) 135%-kal növekedett a vizsgált 15 éves időszakban (674 fő). A számottevő népességváltozások a települések fejlődését illetően jelentős kihívást jelentenek, a városból kitelepülő népesség és az őslakosok eltérő életvitele tekintetében.

3. ábra

Számottevő népességváltozások a Pécsi Kistérség egyes településein 1990-2005

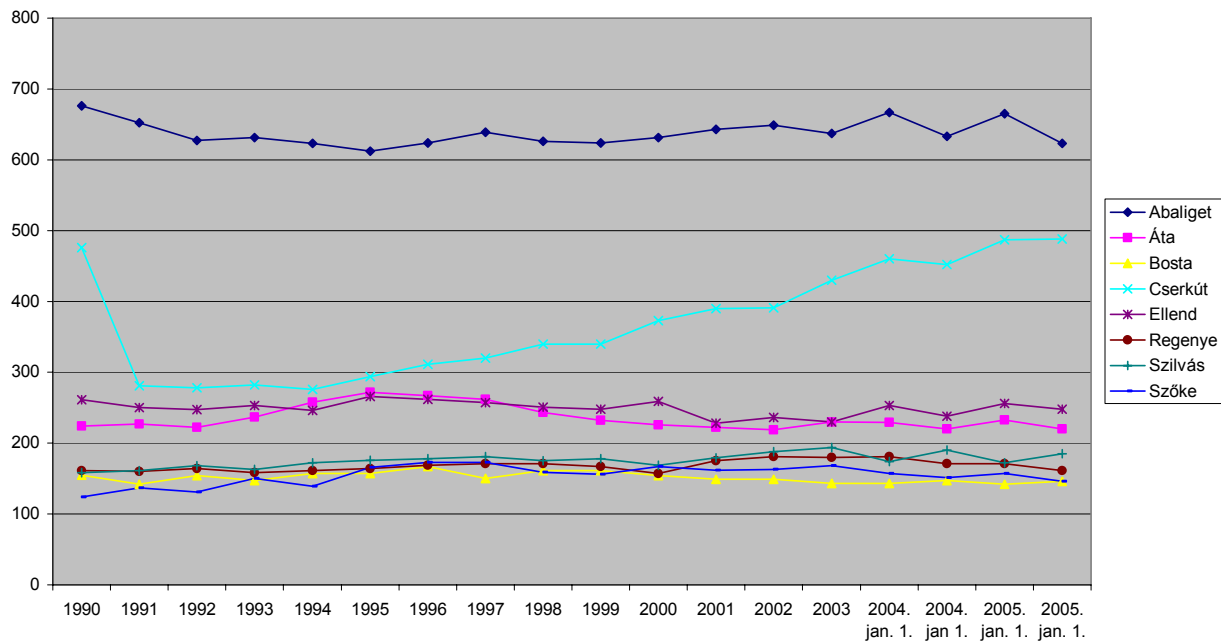
A Pécsi Kistérség néhány települése 2005. évi lakosság száma alig tér el az 1990-ben regisztrált települési létszámtól. Abaliget, Áta, Bosta, Cserkút, Ellend, Regenye, Szilvás és Szőke népessége stagnáló képet mutat, érdemi változásokat csak Cserkút település lélekszámát illetően észlelhetünk. Cserkút népessége 1991-ben közel az előző évi létszám felére esett vissza, majd lépcsőzetes növekedéssel 15 év múltán érte el újra az 1990. évi kiinduló lakosság számot (1990: 476 fő, 2005: 487 fő). A további, fent említett települések a grafikonon is látható látványosan stabil, egyenletes népességet mutatnak az elmúlt másfél évtizedben. Azonban megállapítható, hogy Bosta, Szőke és Regenye települések létszáma visszaesést mutat, megtorpanni látszik.

Ennél is aggasztóbbnak látszik a kistérség 100-200 fős településeinek demográfiai helyzete. Kovácsszénája (68 fő), Husztót (82 fő) és Tengeri (66 fő) rendkívül alacsony lélekszáma a térbeli elzártságra és a gyenge infrastrukturális ellátottságra egyaránt visszavezethető (lásd 2. számú melléklet).

4. ábra

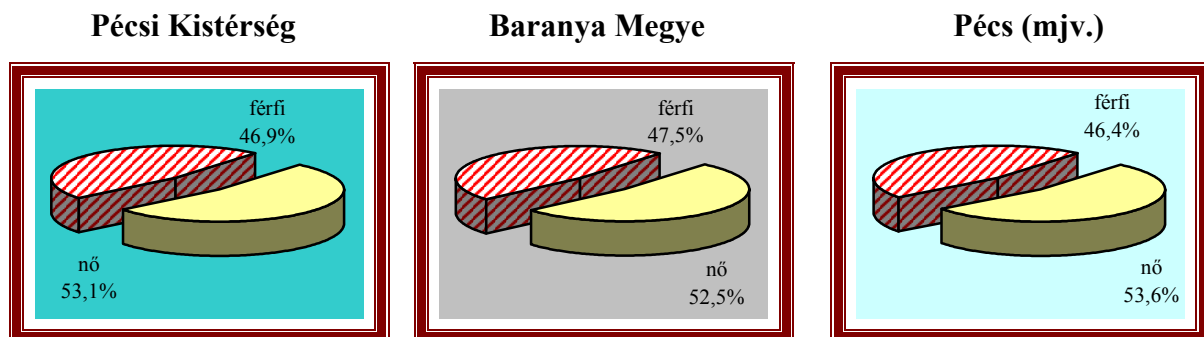
Kismértékű változások a Pécsi kistérség egyes településeinek népességszámában 1990-2005 (KSH Baranya)

(KSH Baranya Megye).

A 2001. évi népszámlálási adatok **nemek közötti megoszlását** elemezve megállapítható, hogy a Pécsi Kistérségre, Baranya Megyére és Pécs városára egyaránt igaz az, hogy a lakosok között magasabb a nők aránya, mint a férfiaké.

5. ábra: Nemek közötti megoszlás a Pécsi kistérség, Baranya megye és Pécs területén (2001.)

Forrás: KSH-BMMK

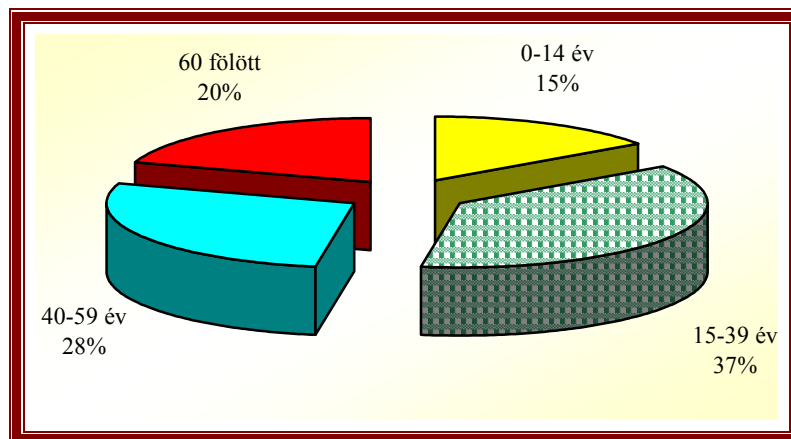
Az ábrák jól illusztrálják, hogy nagy eltérések nincsenek a nemek szerinti megoszlásokban az egyes területek között, de megállapítható, hogy a megyei eltérések a legkisebbek.

A 2001. évi népszámlálási adatok **nemek közötti megoszlását** elemezve megállapítható, hogy a Pécsi Kistérségre, Baranya Megyére és Pécs városára egyaránt igaz az, hogy a lakosok között magasabb a nők aránya, mint a férfiaké (5. ábra). Nagy eltérések nincsenek a nemek szerinti megoszlásokban az egyes területek között, de megállapítható, hogy a megyei eltérések a legkisebbek.

A **népesség korcsoport szerinti megoszlását** tekintve megállapíthatjuk, hogy a kistérség összes lakosságának a 37%-a tartozik a 15-39 éves korosztályhoz, amely a legnépesebb szegmens. A térség lakosságának 20%-a 60 év feletti, 28%-a 40-59 éves korosztályhoz tartozik. Ugyanakkor a 0-14 éves korcsoport mindössze a kistérség lakosságának 15%-át teszi ki (6. ábra).

6. ábra: A népesség megoszlása korcsoportok szerint

Forrás: KSH-BMMK

Az **iskolai végzettség szerinti megoszlást**, ha **nemenként** vizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy igazán nagy eltérés csak a nyolc általánost el nem végzetteknel tapasztalunk. Ebben az esetben a férfiak 5%-a, míg a nők 10,3%-a nem rendelkezik az alap iskolai végzettséggel.

Az **iskolai végzettség szerinti megoszlást** tekintve megállapítható, hogy a Pécsi Kistérségben a 15 év fölötti lakosság 7,9%-a nem rendelkezik 8 általános iskolai végzettséggel sem. A 18 életévüket betöltöttek közül 45%-nak van érettségi bizonyítványa és a 25 évnél idősebbek 16,1 %-a rendelkezik diplomával.

2.1.1. Nemzetiségek

A térség erősségének tekinthető a kulturális értékek ápolásában meghatározó szerepet játszó nemzetiségi jelenlét. A cigány kisebbség mellett a horvát és német nemzetiségi is számottevőek a térségben. A horvát

nemzetiség Pécsudvard és Szalánta településeken, míg a német nemzetiség a térség déli településein jelentős.

A 2001. évi népszámlálás adatai alapján kijelenthető, hogy a dél-dunántúli régió és az országos adatok viszonyításában a nemzetiségek létszáma kiemelkedő. Baranyában mintegy 28.388 fő vallotta magát valamilyen hazai nemzetiséghez tartozónak. A közel 30 ezer főből 30,13% cigány, 50,04% német, 16,23% pedig horvát nemzetiségű. Bolgár, szerb, görög nemzetiségek is megtalálhatóak a térségben, számuk nem kimagasló. A baranyai adatokból kitűnik, hogy a megye a nemzetiségi sokszínűséget tekintve az élen áll a régióban, az országban Borsod-Abaúj-Zemplén megye előzi meg.

A kistérség is magán hordozza a megyére jellemző nemzetiségi és kisebbségi színességet. Néhány településen (Aranyosgadány, Abaliget, Kővágószőlős) a kisebbségek aránya meghaladja a 20%-ot.

A cigány népesség aránya Kővágószőlősen eléri a 43%-ot, itt cigány kisebbségi önkormányzat található hasonlóan Abaliget, Aranyosgadány, Keszü, Kővágótöttös és Téseny településekhez.

A nemzetiségek (horvát, német) jelen vannak a kistérség településein, de önszerveződésük nem jellemző. (Pécsi Kistérség Agrárstruktúra és Vidékfejlesztési programja, felülvizsgálat 2004.)

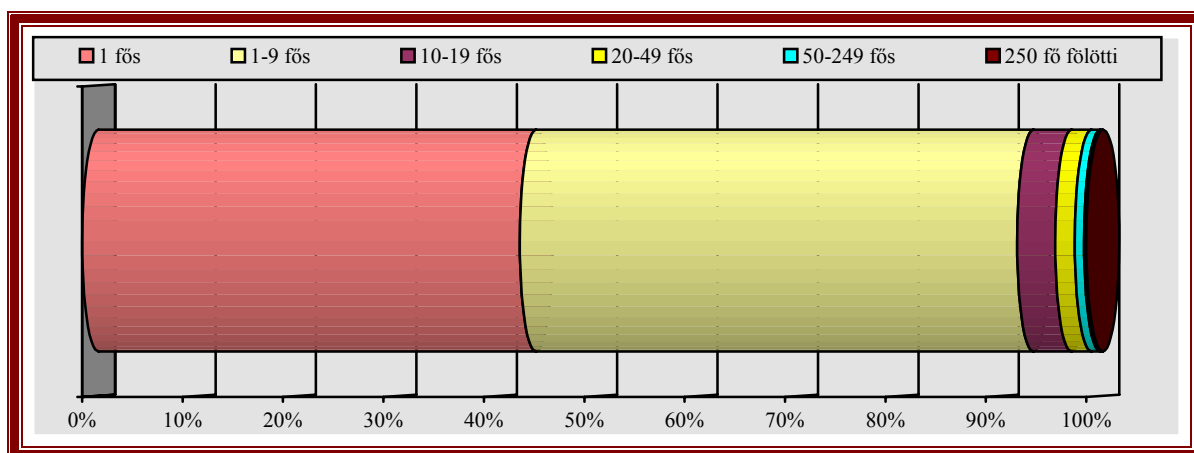

2.2. A foglalkoztatás jellemzői a kistérségben

A Pécsi kistérségben lakó foglalkoztatottak nagy többségének (81%) helyben a kistérségen belül van a munkahelye. Baranya megye adottságaiból adódóan Pécssett összpontosult a vállalkozások és intézmények (foglalkoztatók) nagy többsége, ezért a munkaerő forgalomra jellemző a megyeszékhelyre történő beutazás. A más településről (döntően a kistérségből) való bejáró munkavállalók száma 14.845 fő, amely nagy jelentőségű a város foglalkoztatása szempontjából.

A kistérségben működő 9.917 társas vállalkozás döntő többsége a mikro és kis vállalkozások kategóriájába tartozik.

7. ábra: A vállalkozások foglalkoztatottak száma szerinti megoszlása

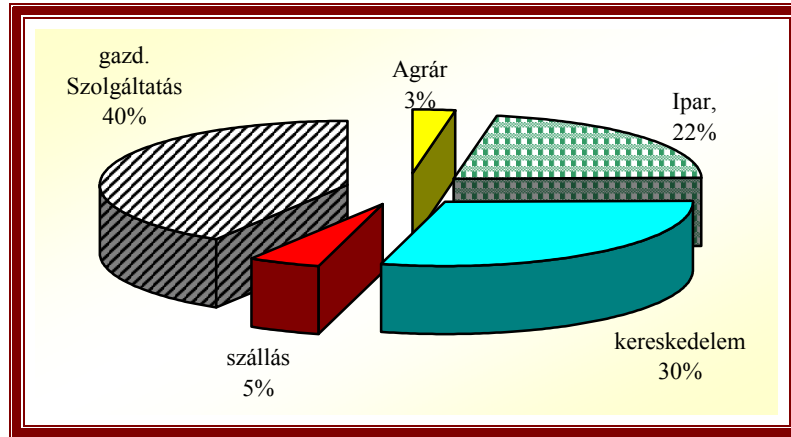
Forrás: KSH-BMMK

A vállalkozások ágazat szerinti megoszlása jól mutatja a megyeszékhely dominanciáját, a szolgáltatási, kereskedelmi szektor túlsúlyát a térségben.

A Pécsi Kistérség vállalkozásainak mindössze 3%-a kerül ki a mezőgazdaság területéről és a szállás, vendéglátás részesedése is mindössze 5% tesz ki.

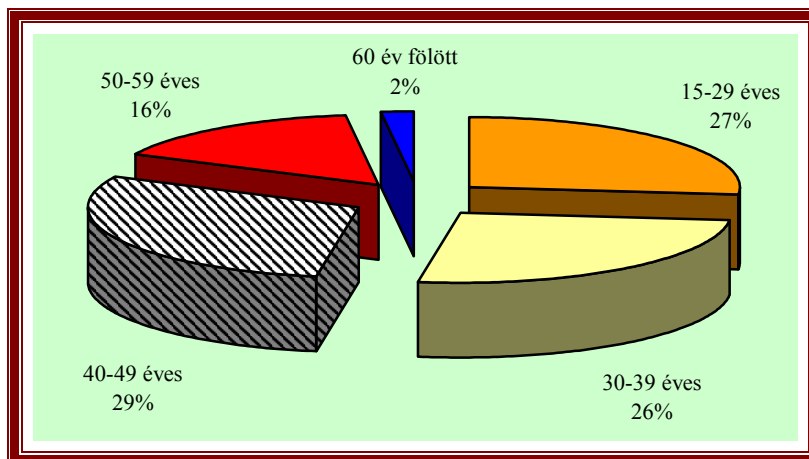
8. ábra: A vállalkozások megoszlása ágazatok szerint

Forrás: KSH-BMMK

A **foglalkoztatottak számának megoszlását elemelve korcsoportok szerint** megállapíthatjuk, hogy a 75.524 főnek nagyon kis szegmense az 50 év fölötti munkavállaló. Ebből következik, hogy ennek a korosztálynak a nagy része valamilyen nyugdíjellátásban részesül vagy a munkanélküliek táborát gyarapítja.

9. ábra: A foglalkoztatottak megoszlása életkor szerint

Forrás: KSH-BMMK

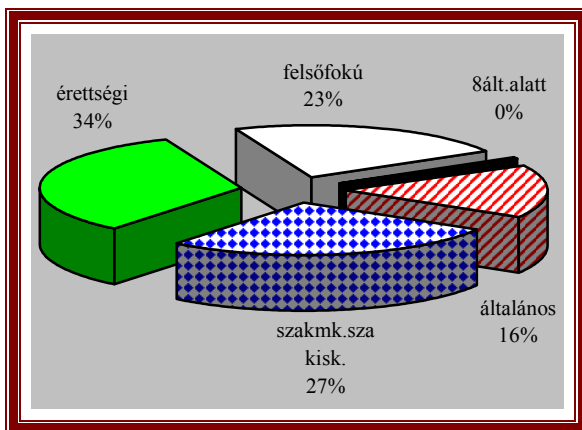
A **foglalkoztatottak iskolai végzettségének** vizsgálatakor kitűnik, hogy magas a felsőfokú végzettségűek aránya, amely a megyeszékhely foglalkoztatási összetételéből adódik. Pécsen nagyon magas a szellemi potenciál, ami többek között egyetemnek, valamint a középfokú oktatási intézményeknek köszönhető. Foglalkoztatási szempontból mindenképpen előnyös a térségnek, hogy a munkavállalókon belül a

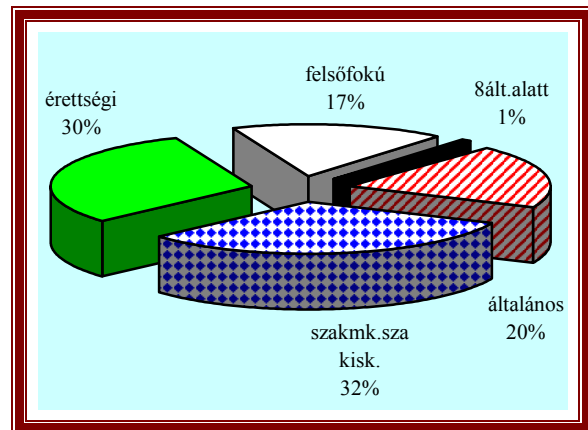
legalacsonyabb a nyolc általánossal vagy azzal sem rendelkezők szegmense. A képzett munkaerő elhelyezkedése mindig könnyebb, illetve a képzett munkaerő vonzza a magasabb képzettséget igénylő vállalkozások letelepedését a körzetben.

10. ábra: A foglalkoztatottak iskolai végzettség szerinti megoszlása

Pécsi Kistérség

Baranya Megye

Forrás: KSH-BMMK

A Pécsi kistérségi és a megyei adatok összehasonlításából is kitűnik, hogy az átlagos iskolai végzettségi szint a foglalkoztatottak körében a kistérségben magasabb, mint a megyében.

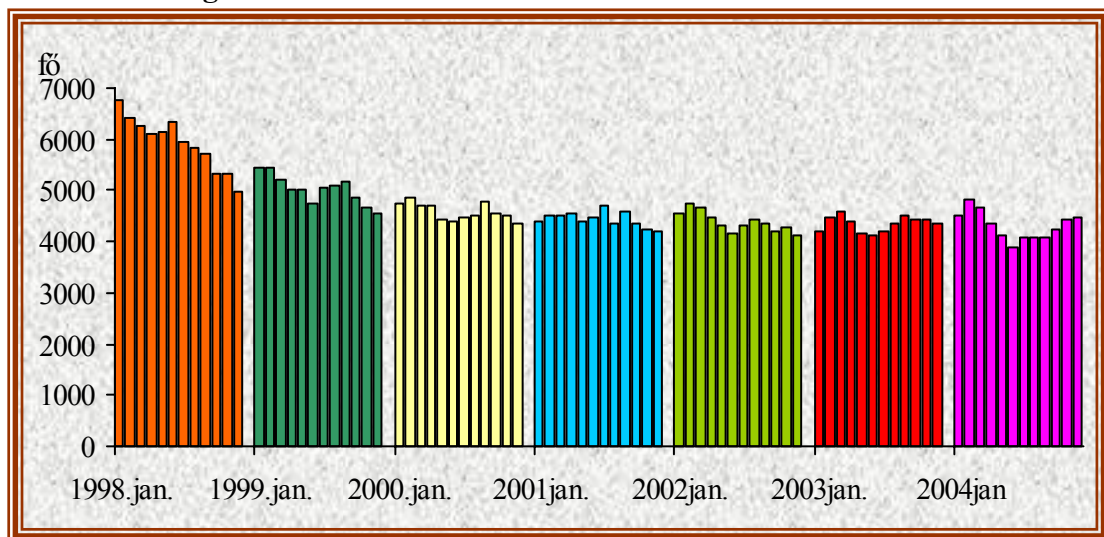
2.3. Pécs és körzetében a regisztrált munkanélküliek számának alakulása, a munkanélküliségi ráta változása

Pécs és körzetének a megyén belüli viszonylag jó munkanélküliségi mutatója ellenére a munkanélküliek abszolút száma viszonylag magas (a megyén belül a legmagasabb). Az elmúlt tíz évben a regisztrált munkanélküliek száma jelentősen csökkent, de a tízéves cikluson belül is jelentős változások tapasztalhatóak.

A megyeszékhely kiemelt helyzetéből adódóan Baranya megyében a Pécsi kistérségnek van a legkedvezőbb helyzete a munkanélküliség szempontjából.

A foglalkoztatottság és a munkanélküliség alakulása jelentősen függ a gazdasági helyzet alakulásától, a beruházási hajlandóságtól, a működő tőkéttől. Az elmúlt négy esztendőben a pécsi mikrorégióban nem történt olyan termelő beruházás, amely jelentős munkaerő igénnyel lépett volna fel. Az elmúlt évek legnagyobb termelő beruházása az 1998-ban átadott ELCOTEQ mikroelektronikai gyára volt.

11. ábra: A regisztrált munkanélküliek számának alakulása Pécs és körzetében

Forrás: KSH-BMMK

Az 1993-as esztendőben a munkanélküliek száma még a nagyarányú létszámleépítéseknek, az ipari szerkezetváltásnak köszönhetően 8 ezer fő körül mozgott (8,4 - 8,5% munkanélküliségi ráta), amely 2004-re közel felére, 4.300-4.500 főre csökkent. A tízéves tendencia látszólag biztatónak tűnik, de amennyiben az

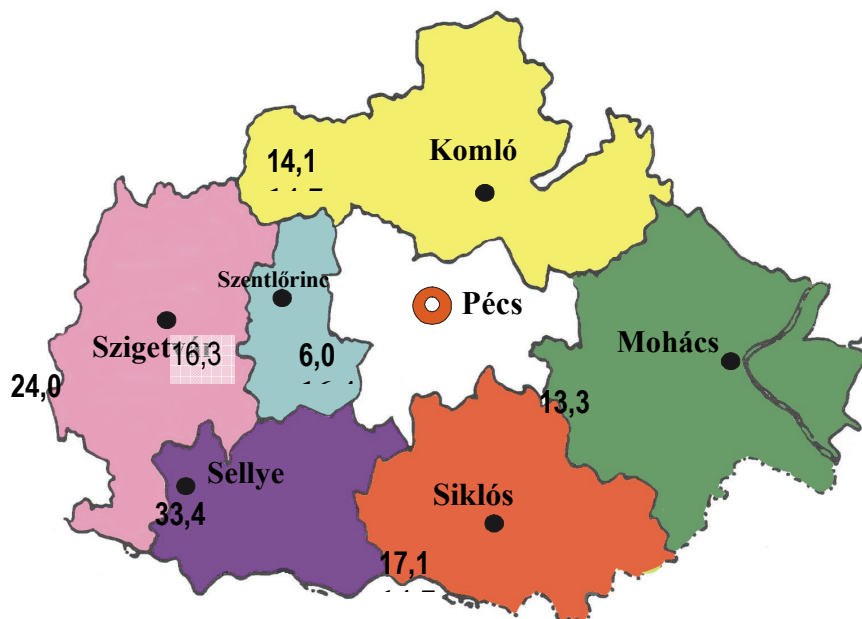

utolsó négy évre koncentrálnak, az tapasztalható, hogy a csökkenés megállt, a regisztrált munkanélküliek létszáma stagnál és kisebb eltérésekkel 4.400 fő körül állandósult.

A munkanélküliek abszolút számát tekintve megállapítható, hogy Baranya megyén belül a Pécsi kistérségben a legmagasabb a létszámuk. A megyei regisztrált munkanélküli létszám 2004-ben átlagosan 19.133 fő volt, amelynek 22,5%-a átlagosan 4.312 fő Pécsen és térségében jelent meg.

A Baranya megyei munkanélküliségi mutató 12,1% volt 2004 decemberében. A megyei átlagtól nagy eltérések tapasztalhatóak a munkaügyi központ kirendeltségeinek térségeiben. A kirendeltségi számokat tekintve a 6,0%-os Pécs kistérségi érték nagyon kedvezőnek tűnik.

**12. ábra: A munkanélküliségi ráta alakulása Baranya Megyében
2004. december**

Forrás: KSH-BMMK

A munkanélküliségi rátának az alakulását két tényező befolyásolja, az egyik a regisztrált munkanélküliek számának a változása, a másik az aktív népesség alakulása.

Az előzőekben bemutatottak szerint az elmúlt időszakban a regisztrált munkanélküliek száma folyamatosan csökkent, de mivel a gazdaságilag aktív népességet is a csökkenő tendencia jellemezte, ezért a munkanélküliségi ráta csökkenése sokkal kisebb, mint a munkanélküliek számának mérséklődése. A tíz éves

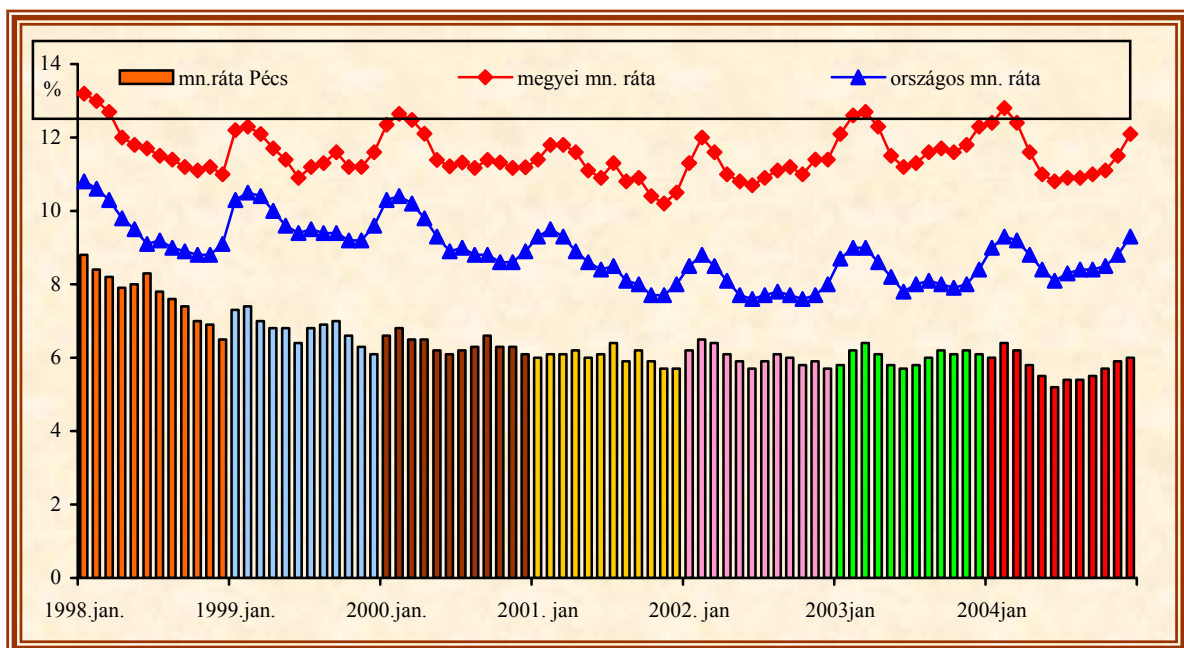

terminust nézve a munkanélküliek száma közel a felére csökkent, amíg ebben az időszakban a munkanélküliségi mutató mindössze 25-26%-kal mérséklődött.

Az 1993-as évben a munkanélküliségi ráta 8,4-8,5%-körül alakult, és ez 2003-ra elérte a 6,0% körüli szintet. A munkanélküliek létszámához hasonlóan ez esetben is a problémát az jelenti, hogy az utóbbi három évben megállt a mutató csökkenése és a stagnálás vált jellemzővé. A fenti munkanélküliségi adatok önkényesen nem szakíthatók ki a gazdasági környezetből, tehát az utóbbi években itt jelentkező stagnálás nagy valószínűséggel a megye gazdasági stagnálásának a leképeződése.

Pécs és térségének viszonylag kedvező helyzetét akkor tapasztalhatjuk igazán, ha összehasonlítjuk a térségi mutatókat a megyei illetve az országos értékekkel. A következő ábrán is jól érzékelhető, hogy a Pécsi kistérség adatai sokkal kedvezőbb képet festenek, mint az országos, nem is említve a megyei mutatót, amely jóval fölülmúlja az országos átlagot.

**13. ábra: A munkanélküliségi ráta alakulása Pécsi kistérségben
(1998-2004)**

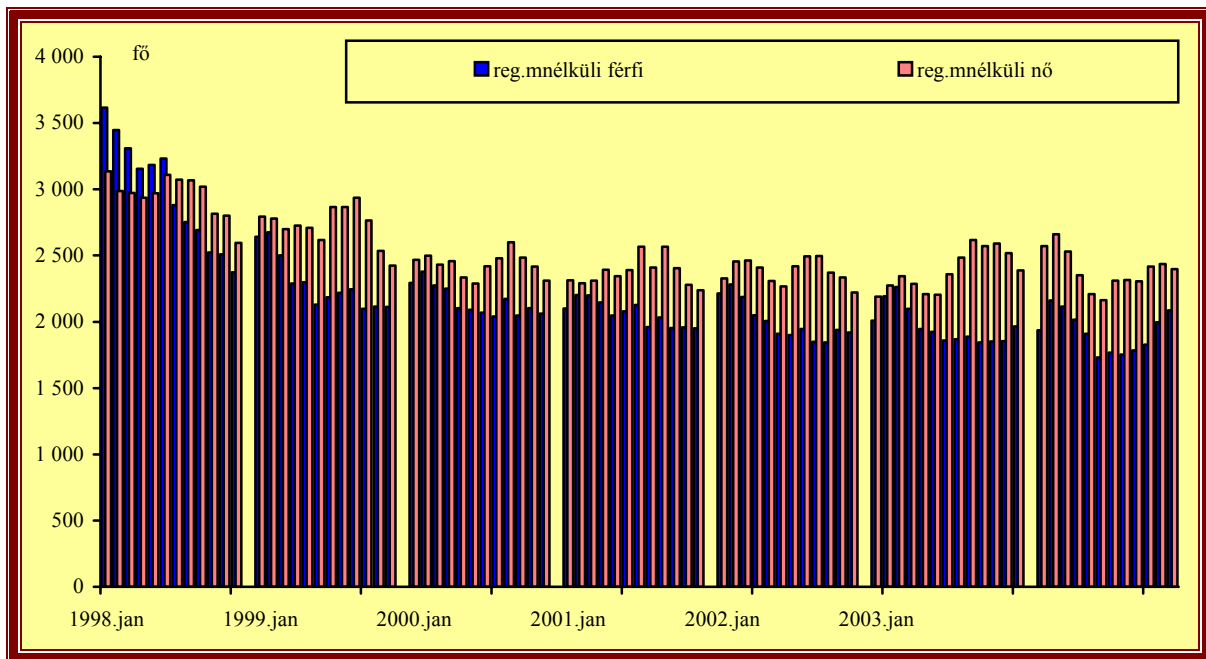
Forrás: KSH-BMMK

2.4. A regisztrált munkanélküliek összetételének jellemzői Pécs és körzetében

A regisztrált munkanélküliek **nemek szerinti megoszlását** tekintve a megyében egyedülállóan a pécsi mikrorégióban magasabb a női munkanélküliek aránya a férfiakénál. Az 1998-as esztendő első felében még a férfiak voltak szerény többségben, majd az azt követő időszakban az arány tartósan megfordult a nők javára. A 2003-as esztendő második felében és a 2004-es év első felében a nők aránya többször elérte az 55%-ot és az éves átlagban is 54,3%. A megye többi térségében mindenhol a férfi regisztrált munkanélküliek száma a magasabb.

14. ábra: A regisztrált munkanélküliek számának alakulása nemenként a Pécsi kistérségben (1998-2004)

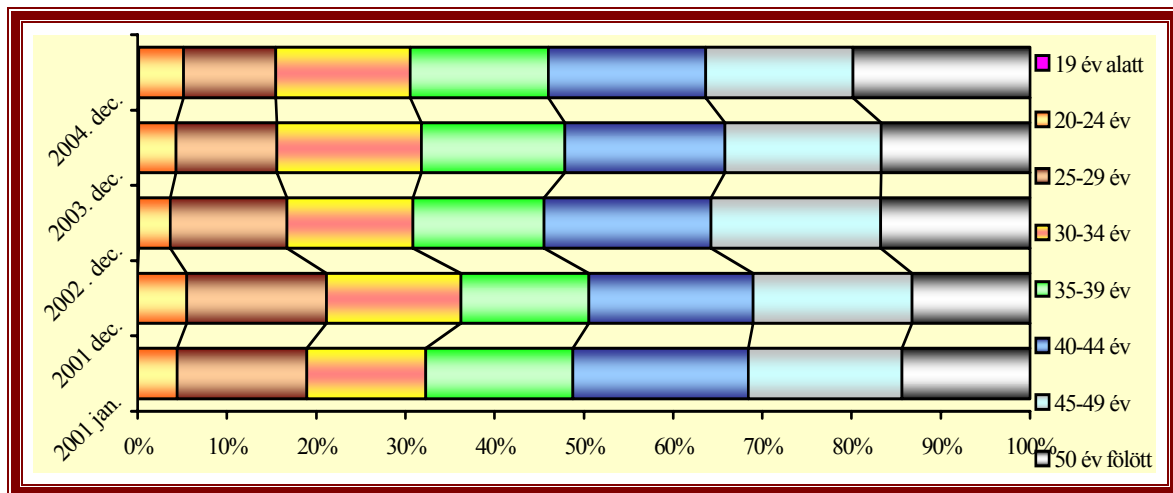
Forrás: KSH-BMMK

A **regisztrált állástalanok életkor szerinti megoszlását** vizsgálva Pécs körzetében megállapíthatjuk, hogy a vizsgált időszakban jelentős átstrukturálódás nem következett be. Az egyedüli eltérés a négy éves időszak alatt abban mutatkozott, hogy 2%-pontos növekedett a 45 év fölöttiek szegmense, ami azt jelzi, hogy az „idősebb” korosztály egyre nehezebben tud elhelyezkedni.

A regisztrált munkanélküliek számát **ellátási formánként** vizsgálva azt tapasztalhatjuk, hogy a megyeszékhelyen és a környékén a regisztrált munkanélküliekből a legnagyobb sokaságot (37,4% - 1.649 fő) 2001-ben a munkanélküli járadékosok jelentették. Ez négy év alatt annyiban módosult, hogy a munkanélküli járadékosok számát ma már némileg meghaladja az ellátásra nem jogosultak tábora (37,4% - 1.615 fő). Az elmúlt négy év alatt 25%-ról 19,6%-ra (846 fő-re) csökkent a jövedelempótló támogatáson illetve rendszeres szociális segélyben részesülők száma.

17. ábra: A rendszeres szociális segélyben és jövedelempótló támogatásban részesülők megoszlása korcsoport szerint (2001-2004)

Forrás: KSH-BMMK

A jövedelempótló támogatásban és rendszeres szociális segélyben lévők munkavállalásánál az egyik legnagyobb gondot a koruk jelenti. Az ábrát vizsgálva is egyértelműen kirajzolódik, hogy gyökeres változás nem következett be, a struktúrában talán kis mértékben az előregedés jelei tapasztalhatóak.

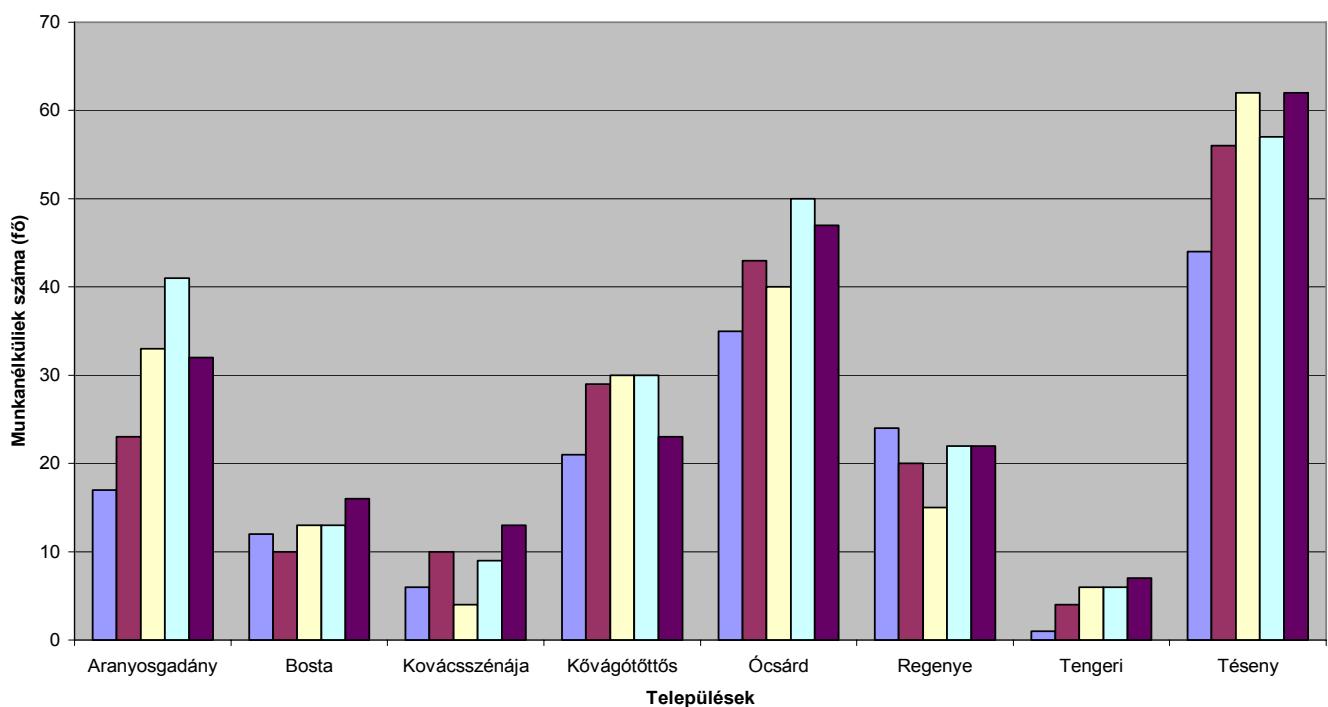
A **regisztrált munkanélküliek abszolút számát** vizsgálva (lásd 6. melléklet) megállapítható, hogy Baranya megyében a Pécsi kistérség rendelkezik a legkedvezőtlenebb adatokkal (2005: **4.675 fő**). Az aktív népességhez viszonyítva azonban nem mutatható ki magas munkanélküliségi ráta a kistérségben (Pécs MJV: 6%). A viszonylag alacsony lélekszámú települések közül Aranyosgadány, Bosta, Kovácsszénája, Kővágóttós, Ócsárd, Regenye, Tengeri és Tésény munkanélküliségi mutatói a leggyengébbek. Kovácsszénáján az 59,09%-os **munkanélküliségi ráta** a rendkívül alacsony népességre (68 fő) is utal. **Tésény** és **Ócsárd** mind a munkanélküliek számát, mind a munkanélküliségi rátát tekintve térségi települések sereghajtói közé tartoznak, gyenge foglalkoztatási mutatóik nem mutatnak javulást a vizsgált 5 éves időszakában (2001-2005). A Baksa és Görcsöny térségében található kistelepülések, **Aranyosgadány**,

Regenye és Tengeri településekkel kiegészülve a **Pellérdi mikrokörzet** kritikus foglalkoztatási gócpontját alkotják. A kistérség további településein a munkanélküliségi ráta 10% körül szóródik. **Kozármisleny, Kökény, Nagykozár és Pellérd hasonló adatai jobbák a városi mutatóknál**, 5% -hoz közeli értéket mutatnak.

18.ábra:

Munkanélküliség 2001-2005

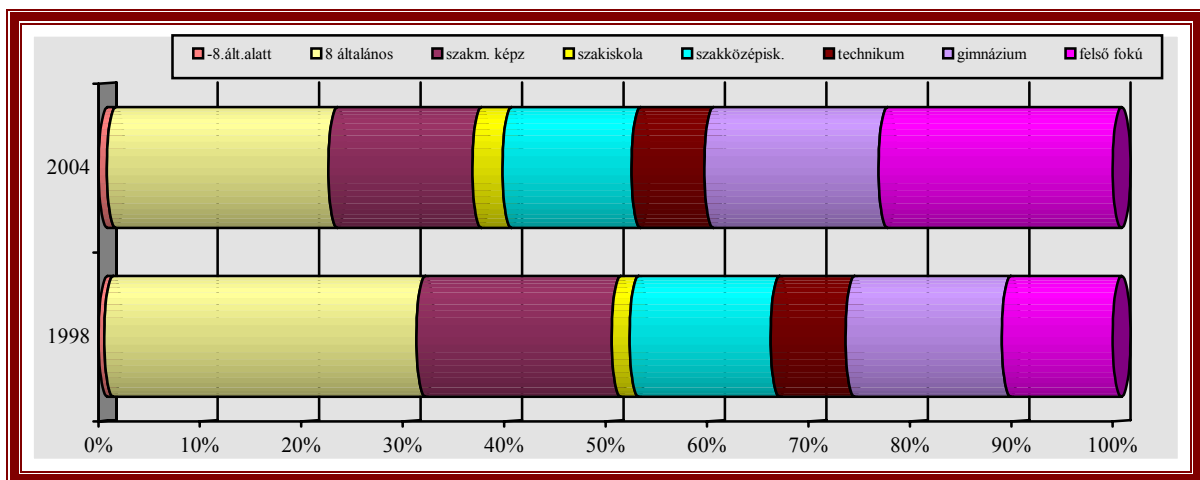
2.5. A pályakezdő munkanélküliek sajátosságai a Pécsi Kistérségben

A munkatapasztalattal nem rendelkező pályakezdők számát az elmúlt 10 éves ciklusban a csökkenő tendencia jellemezte, de hasonlóan a regisztrált munkanélküliek létszámának alakulásához az utolsó három évre az enyhe növekedés a jellemző. A nyilvántartott pályakezdő munkanélküliek száma 1993. decemberében 1.038 fő volt, 1998. decemberében mindössze 338 fő, ami 67,4%-os csökkenésnek felel meg, 2004. decemberében pedig 472 fő, amely 1993-hoz képest 54,5%-os csökkenés, de 1998-hoz viszonyítva 39,6%-os bővülés tapasztalható.

A pályakezdő fiatalok regisztrált munkanélkülieken belül lévő aránya is hasonlóan alakult az elmúlt tíz évben, mint a létszámuk. Az 1993-as év záró adata szerint 13,4% pályakezdő volt a regisztrált munkanélkülieken belül, ez az arányszám 1998 decemberére 6,8%-ra csökkent és a 2004-es év záró napjára újból 10,9%-ra emelkedett. Ez a hullámgörbe azt mutatja, hogy az utolsó három évben ez a réteg kisebb arányban csökkent, mint a munkanélküliek száma, ezért növekedett a szegmensük.

19. ábra: A regisztrált pályakezdő munkanélküliek megoszlása Pécs és körzetében iskolai végzettség szerint

Forrás: KSH-BMMK

Az ábrát elemezve megállapíthatjuk, hogy a pályakezdő fiatalok között a regisztrációban a legnagyobb számban és arányban a már nem a nyolc-osztállyal rendelkező fiatalok vannak, hanem a felsőfokú végzettségűek.

Az öt éves időtartamot összehasonlítva szembeötlő a nyolc általánost el nem végzettek arányának a nagyfokú emelkedése, illetve a fiatal diplomás munkanélküliek számának a megháromszorozódása, így az arányuk is a duplájára emelkedett a regisztrált pályakezdőkön belül.

2.6. A bejelentett betöltetlen álláshelyek számának alakulása Pécs és körzetében

A munkaügyi központban bejelentett üres álláshelyeknek az alakulása az elmúlt évtizedben változatosan alakult. A Baranya Megyei állás kínálatoknak a fele – 2/3-a Pécssett jelenik meg. Az 1993-as záró adatok szerint Pécssett 897 bejelentett állás kínálat volt, amely a megyei lehetőségeknek a 69,5%-a. Ez jelentősen mérséklődött 1998-ra, mivel ekkor 286 állás kínálattal rendelkezett a térség, amely a megyei adat 31,5%-a.

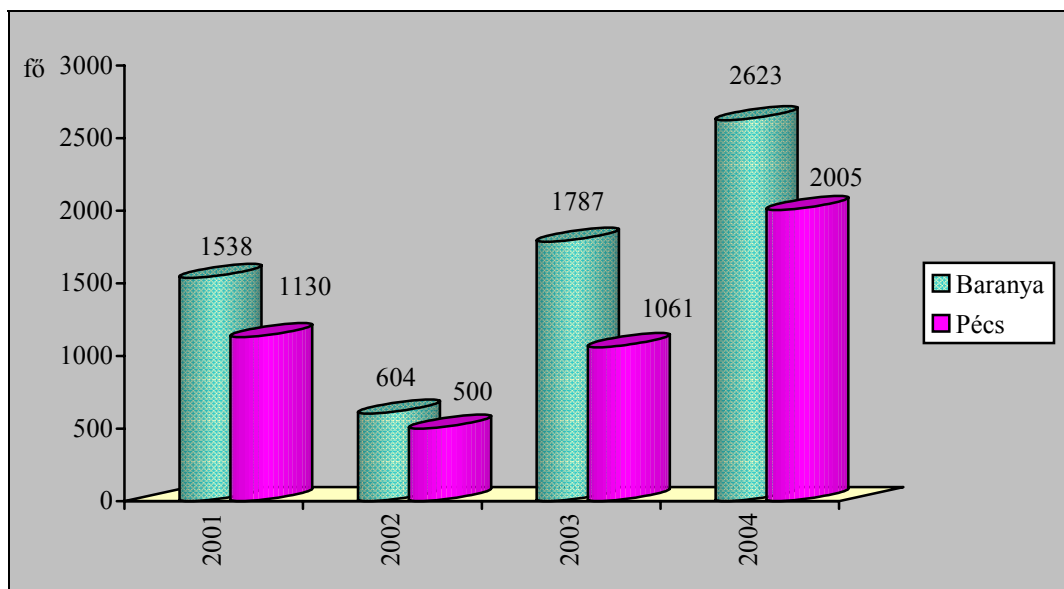
A helyzet javulása tapasztalható a 2004-es záró adatok szerint, mivel az állás kínálatok száma 1.117-re emelkedet, amely a megyei kínálat 34,7%-a. A fenti adatok alapján egy hullámmozgás állapítható meg az állás kínálatok területén, amelynek a mélypontja az 1997-99-es évekre tehető.

Az utóbbi három év adatait elemezve egy folyamatos növekedés látható. A 2001-es év januárjában az állás kínálat 211 volt a térségben, egy év múlva már 434 és 2003 januárjában 717, decemberben pedig már 755 volt a bejelentett állás kínálatok száma, amely 2004 végére 1.117 főre emelkedett.

2.6.1. A bejelentett csoportos létszámleépítések alakulása a Pécsi Kistérségben

A vizsgált négyéves időszakban változatosan alakult a bejelentés kötelezett létszámleépítések száma a megyében illetve Pécs városában. A legkevesebb leépítés 2002-ben volt, amikor a megyei létszámleépítéseknek 82,8%-át, 500 főt érintett Pécssett az elbocsátás. A megyeszékhelyen a legmagasabb a leépítés 2004-ben volt, amikor 2.005 fővel szemben kezdeményezte a munkáltatója a munkahely megszűnését. A legtöbb létszám leépítési bejelentés a megyében 2004-ben volt a vizsgált időszakban, ami a pécsi munkavállalókat csak 76%-ban érintette.

20. ábra: Létszámleépítések alakulása (1990-2004)

Forrás: KSH-BMMK

A vizsgált időszak első évében, 2001-ben a legnagyobb Pécszet érintő létszámleépítés az ELCOTEQ-nél történt (623 fő), melyet a STRABAG követett 83 fővel.

A második év a megszűnt munkahelyek számát tekintve viszonylag kedvező volt, ekkor kiemelkedett az UNO Kft. 84 fős leépítése.

A 2003-as esztendőben a tömeges létszámcsökkentésben a Pannon Power Rt. (153 fő), a LIFTCOMP (1.70 fő) és a SIR Kft. (105 fő) jártak az élen.

A 2004-es évben kiugróan magas volt a bejelentett létszámleépítések száma. A legnagyobb létszám leépítés a MH Tüzérandár megszüntetése volt, amely 500 főt érintett, ezt követte a Pannon Power Rt. 224 fővel, majd a Pannon Volán 100 fővel és a BAT Pécsi Dohánygyár 90 fős bejelentése.

A létszámleépítések nagysága a tíz évvel ezelőtti szinthez képest ma már elenyészők, az igazán nagy problémát a beruházások elmaradása, az új munkahelyek létesülésének hiánya okozza, amely felszívna a keletkezett szabad munkaerőt.

3. Gazdaság

3.1. A gazdaság fejlettsége és szerkezete, a helyi vállalkozások fontosabb adatai, jóléti-jövedelmi viszonyok

A Pécsi kistérség gazdaságilag monocentrikus kistérség. Gazdasági helyzetét tekintve Pécs adatai hangsúlyosan jelennek meg a kistérség mutatóiban. Pécs Megyei Jogú Város, a Dél-Dunántúlon és Baranya megyében központi szerepet tölt be. Néességét tekintve 2003-ban, a kistérség összes településén Pécs város lakossága nélkül csupán 26.772-en laktak, vagyis a lakosság 85%-a él a kistérség – egyben a megye és a régió – központjában.

A népesség mellett a gazdasági vállalkozások túlnyomó része is a központi településre koncentrálódik. Pécs dominanciájából fakadóan a kistérségen belül is számottevő területi egyenlőtlenségekről beszélhetünk. A régióközponti szerep azt is jelenti, hogy Pécsnek a többi megyei kistérségi központtal ellentétben nem csak saját kistérségét kell integrálnia, hanem magának is meg kell találnia pozícióját a hazai és nemzetközi munkamegosztásban. A kistérségi adatokat vizsgálva megállapítható, hogy a gazdasági aktivitás 90%-ban a térség központjában koncentrálódik.

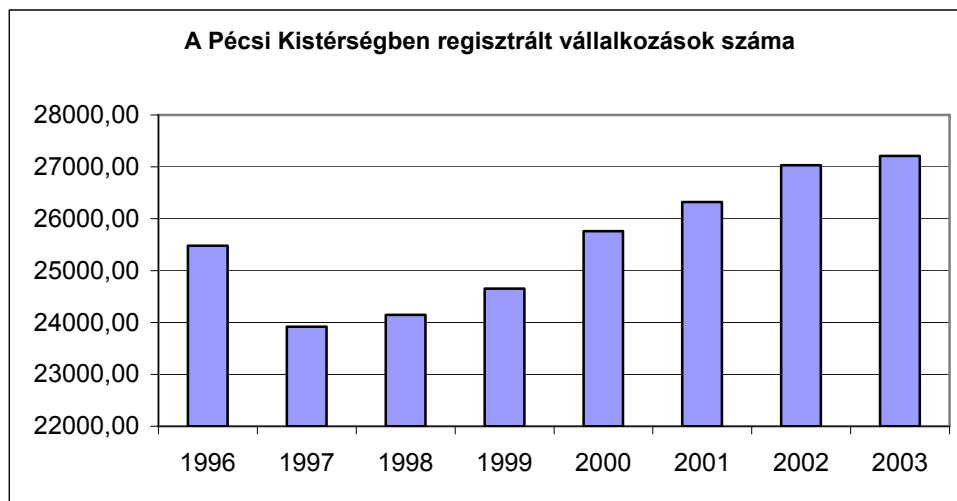
A Pécsi kistérség gazdasága a rendszerváltás után alapvetően megváltozott. Míg a szocialista időszakban Pécszet, mint iparvárost fejlesztették, ez a gazdasági örökség az 1990-es években lényegében leépült és

részben meg is szűnt. A szerkezetváltás nem járt új, erős gazdasági bázis kiépülésével; a város és környezetének helyzete még mindig instabil, s a növekedés gyenge ütemű a térségben.

A gazdasági szerkezetben egyre erősödik a terciér szektor szerepe. Míg 1999-ben még csak a működő vállalkozások 34%-a kapcsolódott a terciér szférához, addig 2003-ra ez az arány 43%-ra emelkedett. Ezzel szemben a bányászat és a feldolgozóipar összesen 11%-ról 9%-ra esett vissza. A korszerű ipari tevékenységek megtelepedése a térségben még várat magára, pedig – a szolgáltatások megerősödése mellett – a további fejlődésnek ez is feltétele lenne. Mint a megyei területfejlesztési program is jelzi, „a terciérizáció (és ezen belül a pénzügyi-üzleti szolgáltatások) számára a piacot meghatározóan a feldolgozó-ipar adja, és csak másodlagosan más ágazatok és a lakosság. Következésképpen a terciérizáció előrehaladása kifulladásra, ha nincs megfelelő területi kereslete. A terciérizáció és a (feldolgozó-) ipari fejlődés egymást feltételező folyamat” (Baranya megye Területfejlesztési Programja, 2003.).

21. ábra: A helyi vállalkozások száma

Forrás: KSH (PTE KTK Helyzetfelmérés, 2005.)

A vizsgált időszakban (1996-2003) egy erősebb visszaesést követően a regisztrált vállalkozások számának fokozatosan mérséklődő növekedése volt megfigyelhető. 2003-ban 27.212 regisztrált vállalkozás volt a kistérségben, közülük 24.579 Pécsen (ez az összes vállalkozás 96%-a – 1997-ben még 87% volt). A vállalkozások számának növekedése azonban gyakorlatilag 2002-től leállt a kistérségi központban, míg a többi településen még folyik. Pécsen kívül néhány településen van jelen erőteljesebb gazdasági növekedés. Kozármisleny, Nagykozár, Orfű, Pellérd és Pogány többé-kevésbé intenzív növekedést mutat, míg máshol folytatódik a stagnálás. Az új vállalkozások megjelenésének lassulása hasonlít a regionális adatok

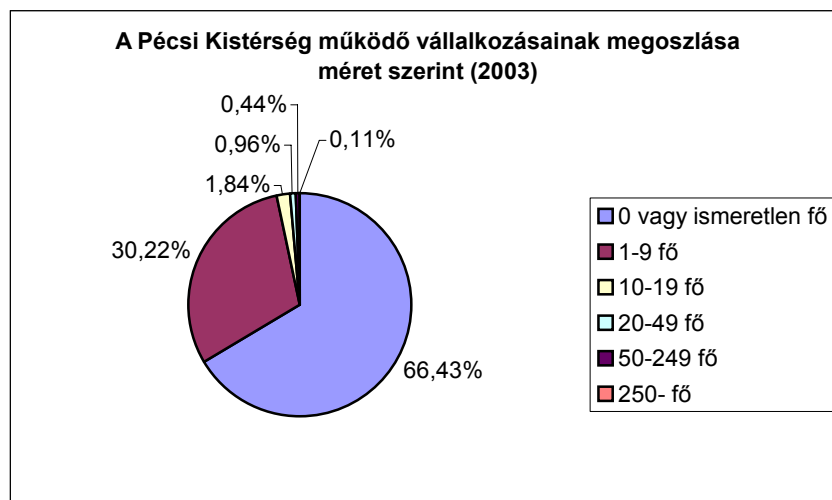

alakulásához, de ellentétben áll az országos tendenciákkal, ott ugyanis gyakorlatilag 1997 óta egyenletes növekedés figyelhető meg.

A regisztrált gazdasági társaságok tekintetében is megállapítható Pécs túlsúlya (93%), és az, hogy ebben az időszakban a kistérség dinamikája csak kis mértékben tért el az országostól (két év alatt 24,3%-os növekedés következett be, míg ez országosan 27,6%-os volt). Az egyéni vállalkozások számának alakulásában lassú növekedés figyelhető meg. Az 1996-os visszaesés után 1997 és 2003 között 8,1%-os növekedés történt (országosan 8,6%). Figyelemreméltó, hogy míg Pécsen alig volt változás 1996 után, a kistérség egyéb településein mintegy negyedével bővült a vállalkozói aktivitás (PTE KTK, Helyzetelemzés 2005.).

„A működő vállalkozások száma 2003-ban a Pécsi kistérségben 20.113 volt, ez a megyei adat 60%-a. A működő vállalkozások száma 1996-tól folyamatosan növekedett, bár itt is megfigyelhető az országos adatokhoz viszonyított lemaradás. Figyelemreméltó, hogy a gazdasági aktivitás intenzíven nőtt a kistérség háttérterületein, különösen a Pécshez közeli településeken: ez a növekedés a vizsgált időszakban (1996-2003) 46%-os volt, míg Pécsen csak 21% (az országos mutató 26%). Vagyis a gazdasági tevékenység lassú kisugárzása figyelhető meg, de – a környező térség csekély súlyának köszönhetően – ez nem képes ellensúlyozni a központ gyengélkedését; így a kistérségi össznövekedés 23,5% maradt. Időbeli bontásban 2000 óta a növekedés lassulása tapasztalható; 1996 és 1999 között 13%, 2000 és 2003 között 3,3% volt az össznövekedés. Ez az adat is jól mutatja a növekedés lassulását, amely meghaladta az ország hasonló adatait és rámutat a régió, egyben a kistérség leszakadására”. (PTE KTK, Helyzetelemzés 2005.).

22. ábra: A helyi vállalkozások méretbeli megoszlása

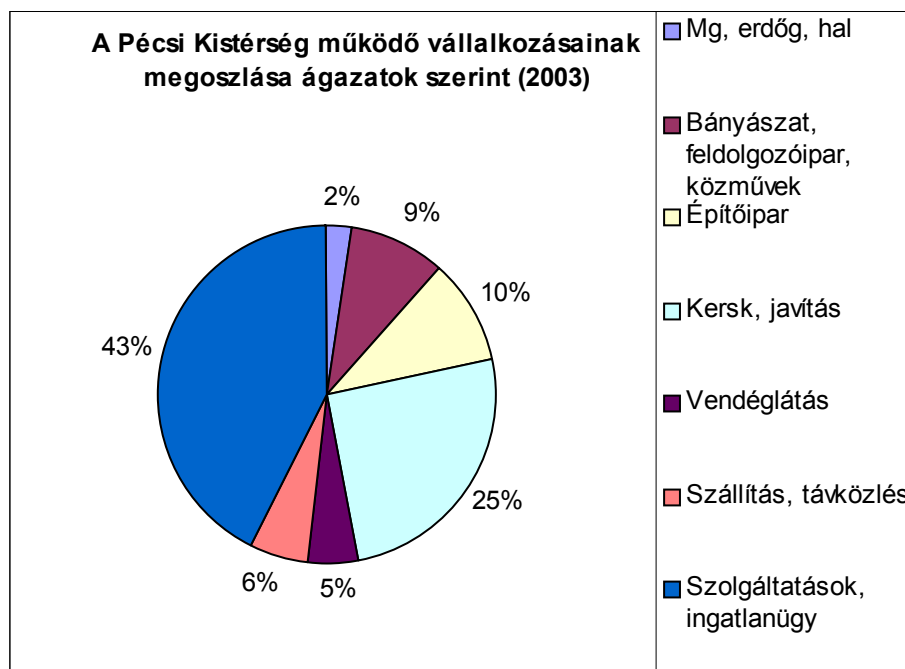

Forrás: KSH (PTE KTK Helyzetfelmérés, 2005.)

Mivel a vizsgált időszakból csak 1999-től 2003-ig állnak rendelkezésre adatok, az 1999-es és a 2003-as helyzet összehasonlítására van lehetőségünk. 2003-ban a kistérségben működő vállalkozások 96%-a foglalkoztatott tíznél kevesebb főt, míg csupán 0,55%-uk érte el az ötven fős méretet. A kistérség vállalkozásainak méretstruktúrája megfelel az országosnak; igaz, az ötven fő fölötti vállalkozások aránya némileg alacsonyabb, mint országos szinten. 1999 és 2003 között csökkent a nagyobb vállalatok száma, egyúttal részaránya is. A kistérségben az ötven fő fölötti vállalatok száma 8%-kal esett vissza öt év alatt, miközben Magyarországon 1,25%-kal emelkedett (igaz, a 250 fő fölöttieké itt is csökkent). Területi viszonylatban a kistérségen belül megállapítható, hogy az 50 fő alatti működő vállalkozások 89%-a volt Pécssett bejegyezve, míg e fölött az arány 94% volt. Az előző adatokhoz hasonló megoszlás jellemzi a működő társas vállalkozásokat is.

23. ábra: A helyi vállalkozások méretbeli megoszlása

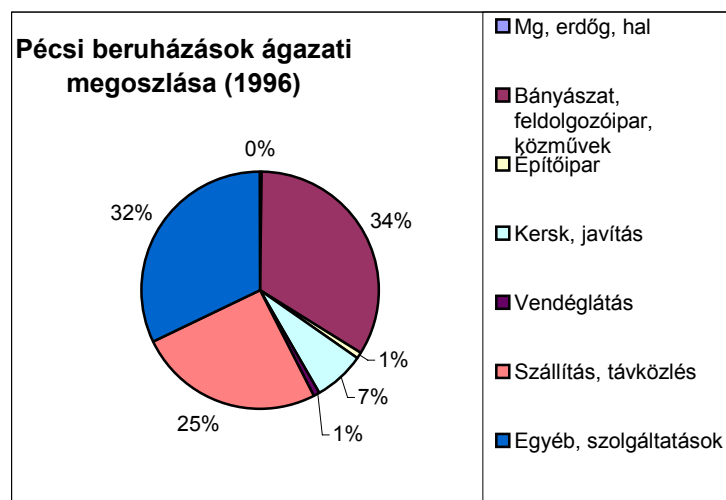
Forrás: KSH (PTE KTK Helyzetfelmérés, 2005.)

A vállalkozások ágazati megoszlása jól mutatja a kistérség gazdaságának erős tercier jellegét. A mezőgazdasági vállalkozások aránya mindössze 2%, és a feldolgozóipar is mindössze 9%-ot tesz ki. Ez országosan 5 és 11%. Meghatározó, 43%-os a szolgáltatási szféra (ez országosan 35%), és ha ezt összevonjuk a kereskedelem-javítással, a vendéglátással és a szállítás-távközléssel, az arány 79%-ra

emelkedik. Természetesen ez nem mond semmit a vállalkozások *értéktermeléséről*, csupán az ágazati arányokat érzékelteti. Az ipar gyengeségét bizonyítja, hogy szerepe csak 9%-os. A régióközponton kívül a mezőgazdaság súlya 8%-ra, az iparé 11%-ra emelkedik, a szolgáltatásoké 27%-ra csökken. Az időbeli folyamatokat nézve szembevetendő a terciarizáció előrehaladása. A kistérségben 1999-ben 34%, Pécsen kívül 21% volt a szolgáltató vállalkozások aránya, s ez 2003-ra 43 illetve 27%-ra emelkedett. Eközben a feldolgozóipar és a bányászat jelentősége 2-2%-kal, a kereskedelemé 6%-kal csökkent.

24. ábra: Beruházások ágazati megoszlása

Forrás: KSH (PTE KTK Helyzetfelmérés, 2005.)

A kistérségben megvalósított nemzetgazdasági beruházások mértékéről és ágazati arányáról csak 1996-os adatokkal rendelkezünk, és ezek is csak Pécs város részesedését mérik. Ezek szerint a megyei beruházások 78%-a irányult a megyeközpontba, de ez a tekintélyes hányad is csak az országos beruházások mennyiségének 1,2%-át tette ki. A legtöbb beruházásból a feldolgozóipar, a szolgáltatások és a szállítástávközlés részesültek, a kereskedelem és az építőipar részesedése elmaradt az országostól.

Az adózásra vonatkozóan 2002-es adatokkal rendelkezünk, de ezek hiányosak – egyes kisebb településekről nem készült felmérés.

A kistérségben Pécsen található a hazai tulajdonú vállalkozások (ezen belül a mikrovállalkozások) közötti adózók 91, a külföldi tulajdonúak 97%-a. A többi település között Keszű, Kozármisleny, Nagykozár és Pellérd meghatározó (ellenben a Pécsen kívül bejegyzett külföldi tulajdonú vállalkozások közül mind a négy Orfűn található). Az összesített bruttó hozzáadott érték 95%-a Pécsen képződik a kistérség adatait vizsgálva.

3.2. A Pécsi kistérség népességének gazdasági aktivitása

Baranya Megye 407.448 fős lakosságából 182.665 fő (45%) lakik a Pécsi kistérségben. A megyeszékhely körzetének súlya nem csak a lakónépesség, hanem egyéb tekintetben is meghatározó jelentőségű Baranyában. A város gazdasági kisugárzása, a GDP előállító képessége, kulturális és oktatási szerepe nem csak a közvetlen környezetét determinálja, hanem az egész Dél – Dunántúli Régióra is nagy hatással van.

A Pécsi Kistérség gazdasági szerepét jól reprezentálja, hogy a megyében lévő 13.885 társas vállalkozásból 9.917 (71,4%) ebben a mikrorégióban működik.

Az Európai Unió 2000-ben tűzte ki célul, hogy tíz év alatt el kell érni a 70%-os foglalkoztatási szintet. Mivel Magyarország 2004. május 1-től tagja az Uniónak, ezért ez a cél ránk is vonatkozik. A Pécsi kistérség foglalkoztatási helyzete kiemelkedően jó a megyén belül, ennek ellenére a gazdasági aktivitást tekintve óriási az elmaradásunk az EU-s célszámhoz képest.

A kistérség lakosságából 144.971 fő tartozik a gazdaságilag aktív korú 15-64 éves korosztályba. A gazdaságilag aktív korú népességből mindössze 75.524 fő a foglalkoztatott, tehát a foglalkoztatási ráta 52,1%-os.

A fentiekből következik, hogy az igazán nagy problémát nem is a munkanélküliség jelenti a mikrorégióban, hanem a nagyarányú gazdaságilag inaktív réteg.

A népességben belül viszonylag magas azoknak a száma (meghaladja a 10 ezer főt) akik valamilyen rokkantsági nyugdíjban részesülnek. A különböző rokkantsági ellátottak ilyen magas aránya visszavezethető az elmúlt évtizedben lezajlott bányabezárások utóhatásaira is.

5. táblázat Regisztrált vállalkozások Baranya megye kistérségeiben (KSH 2004.)

Kistérség	Társas-vállal- kozás	Egyéni vállal- kozás	Vállalkozás összesen	Vállalkozás 1000 lakosra
Komlói	1 058	2 523	3 581	87
Mohácsi	1 318	3 135	4 453	87
Pécsi	11 375	16 439	27 814	151
Pécsváradi	322	870	1 192	92
Sásdi	314	735	1 049	70
Sellyei	182	538	720	50
Siklói	1 161	2 712	3 873	101
Szentlőrinci	294	824	1 118	71
Szigetvári	577	1 328	1 905	69
KISTÉRSEGEK ÖSSZESEN	16 601	29 104	45 705	114

3.3. Agrárium

3.3.1. Agrárstruktúra (termék, üzemi, tulajdoni) és gazdasági szerkezet

A mezőgazdasági termőterület meghatározó része (50%) gazdasági társaságok kezelésében van, a szövetkezetek 20%-ot, az egyéni vállalkozók 30%-ot művelnek.

A kistérségben a mezőgazdaságilag művelt terület aránya 63,4%, mely alacsonyabb a megyei átlagnál (86,2%). A kistérségben művelési ágak szerinti megoszlás 47% a szántó, erdőterület 37%, a rét, legelő 10%, a szőlő 2%, a gyümölcsös 1%, a kert 3%. A kistérség kiugróan magas aranykorona értékű térségei (Szalánta) mellett az átlagosnál gyengébb területek is találhatóak (Orfű és a Mecsek térsége). A megyében 38.000 egyéni gazdálkodó és östermelőből 1.500 20 ha-nál nagyobb területen gazdálkodik. A szántóterület 55%-án a 300 ha-nál nagyobb gazdaságok működnek.

A kistérség meghatározó nagyobb üzemi méretű mezőgazdasági gazdálkodói Szalánta-Pellérd-Görcsöny-Birján térségében gazdálkodnak. Ezen térségekben van kiterjedt integrált gazdálkodás. Kiemelkedő a Belvárdgyulai Mezőgazdasági Rt., amely 12 ezer ha földterületen gazdálkodik, ennek egy része a kistérségben (3500 ha) van. A Pécsi kistérségben 9 db működő mezőgazdasági szövetkezet van. Működő vállalkozások száma a mezőgazdaság, vadgazdálkodás, halászat nemzetgazdasági ágakban 410 db.

A települések külterületén (jórészt az önellátást szolgáló) kertkultúra alakult ki. Ennek ellenére főleg a Mecsekhez közeledve nő a műveletlen területi arány.

A kistérségben speciális mezőgazdasági tevékenységek jelennek meg: az elhagyott bányameddők újrahasznosítása, rekultivációja, az Orfűi-völgy tórendszerének, a Mecsek környékének természeti adottságaihoz igazodó mezőgazdasági tevékenység.

A pécsi kistérség földjeinek minősége átlagos illetve a megyei átlagnál gyengébb. A domborzati viszonyok és a talajminőség gyengesége a mecseki területeken az intenzív szántóföldi gazdálkodást nem teszi lehetővé. A földek aranykorona értéke – a kistérség átlagában- alacsonyabb a megyei átlagnál.

A rendszerváltás előtt a térségre a nagy földterülettel rendelkező Termelőszövetkezet és Állami Gazdaság volt jellemző. A jelenlegi adatok alapján a térségre a baranyai átlagnál nagyobb birtokméretek jellemzőek. A kárpótlási folyamat során a földtulajdonosi szerkezet elaprózódott.

A szövetkezetek helyzete instabil a térségben, a gazdálkodó szövetkezetek nagy része vagy feloszlott, vagy átalakult, vagy felszámolás alatt áll. Egy részükben egyéni gazdálkodók, Kft-k vették át a gazdálkodást, a két utolsó szövetkezet közül a Reménypusztai részvénytársasággá alakult át, meghagyva az eredeti szövetkezeteket mezőgazdasági termelési lehetőség nélkül, gyakorlatilag szociális és technikai célokat

szolgálva, a bogádi szövetkezet jelenleg felszámolás alatt áll, az eddigi információk szerint a Belvárdgyulai Rt. fogja bérelni területeit. A térség földterületein még egy szövetkezet, a pellérdi Gazdálkodók Szövetkezete, gazdálkodik (PTE KTK Regionális Gazdaságtani Tanszék, 2005. Pécsi Kistérség – Helyzetfelmérés).

A mezőgazdasági vállalkozásokat, őstermelőket vizsgálva a 236/1998 (XII. 30.) Kormányrendelet előírásai szerint az regisztráltathatta magát aki legalább 1 hektár szántót művel, vagy állatot tart és előző évi mezőgazdasági tevékenységből származó árbevétele meghaladta a 250 e Ft-ot, továbbá bevételeinek több, mint 50%-a mezőgazdasági termelésből származik.

Amennyiben a földhasználatot gazdálkodói formánként vizsgáljuk a kistérségben és Baranyában a társas vállalkozások száma meghaladja az őstermelők számát, főleg a 100-300 ha –os kategóriában.

A regisztrált gazdaságok száma a kistérségben 472 db, ez a **megyei összes regisztrált gazdaság (5.119 db) 9,2%-a**. Őstermelőként mindössze 674 fő regisztráltatta magát, holott a térség nyilvántartott őstermelőinek a száma 4.958 fő. Jellemző a pécsi kistérség őstermelőire a zöldség –gyümölcstermelés nagyobb mértéke, ezt Pécs város és piacainak közelsége indokolja.

6. táblázat: Az pécsi kistérség őstermelőinek életkor szerinti megoszlása

életkor év	16-20	21-30	31-40	41-50	51-60	61-70	>70	össz.
Fő	30	402	521	1173	1039	1314	479	4958
%	0,6	8,1	9,7	23,7	20,1	26,5	9,6	100,00

Forrás: FM - hivatal őstermelői adatbázis (PTE KTK, Helyzetelemzés 2005.).

A 60 év felettek aránya a pécsi kistérség népességén belül 21,2 %, ugyanez az őstermelők rétegéből 36,1%. A 21-40 éves korosztály viszont igen alacsony százalékban regisztráltatta magát őstermelőként (18%) (6. sz. táblázat).

E számok nemcsak azt jelentik, hogy a mezőgazdasági termeléssel foglalkozók öregednek, hanem azt, hogy az aktív korosztály egyéni vállalkozóként, vagy más vállalkozási formában gazdálkodik.

Pécs város közelsége is befolyásolja az őstermelők kor szerinti összetételét, a fiatalabb korosztály már nem a mezőgazdasági tevékenységből kíván megélni (PTE KTK Regionális Gazdaságtani Tanszék, 2005. Pécsi Kistérség – Helyzetfelmérés).

7. táblázat: A pécsi kistérség és Baranya őstermelőinek életkor szerinti megoszlása

Életkor év	16-20	21-30	31-40	41-50	51-60	61-70	>70
Pécsi %	0,6	8,1	9,7	23,7	21,1	26,5	9,6
Baranya %	1,56	10,95	14,47	23,76	20,46	18,06	10,73

Forrás: FM –Hivatal őstermelői adatbázis

3.3.2. Mezőgazdasági termelés és értékesítés

3.3.2.1. Növénytermesztés

A mezőgazdasági területek döntő hányadát a nagyobb földterületet használó társas vállalkozások (74%) és egyéni vállalkozók (9%) művelik. A valós és a regisztrált birtokméret között jelentős a különbség, elsősorban a családi társas vállalkozások, az egyéni vállalkozók és az őstermelők regisztráltatták magukat a valósnál kisebb és különálló gazdaságként, így jutottak mezőgazdasági támogatásokhoz. Erre utal az 1 hektár földterületre ill. szántóterületre jutó mezőgazdasági árbevétel elemzése is, mely szerint az 1-5 ha, az 50 – 100, és a 100 – 500 hektáros területen gazdálkodók kiugró árbevételt érnek el.

Az 1 – 5 hektárra igényelhető “ Földalapú támogatás “ összege 25 e Ft és 130 e Ft között mozgott a terület nagyságától, a termesztett növénytől és a szántóföld aranykorona értékétől függően. Alapvető feltétele a regisztráció.

3.3.2.2. Állattenyésztés

A pécsi kistérségben már nagy múltra tekint vissza a háztáji állattartás, mint kiegészítő gazdasági tevékenység. A térségben akkor jelenlévő szövetkezetek és állami gazdaságok elsősorban az állattartásban értek el jelentős eredményeket. Területarányosan a megyei átlagnál több tejelő tehenet (11%), juhot (13,1%) és sertést (72%) tartottak. A baromfitartás napjainkra jelentősen csökkent. Az állatállomány gazdálkodási forma szerinti megoszlása azt mutatja, hogy a nagyállatok többsége a társas vállalkozásoknál található. Az egyéni vállalkozások broiler csirke, a méh és juhtartással foglalkoznak. A halászati ágazatban a kistérség szerepe nem jelentős, a pellerdi halastavak közelsége említhető e téren.

3.3.2.3. Üzemszerkezet

Az összes regisztrált gazdaság közül kevesebb a vegyes gazdálkodású (növénytermesztés és állattenyésztés) és több a növénytermesztő (csak növényt termeszt) mint Baranyában általában. (8. táblázat)

8. táblázat: A regisztrált gazdaságok megoszlása a gazdaság típusa szerint

	Növény- termesztés	Állat- tenyésztés	vegyes	összesen
Pécsi kistérség db	152	54	63	269
%	57%	20%	23%	100%
Baranya megye db	2402	1174	1543	5119
%	47%	23%	30%	100%

Forrás: FM – Hivatal regisztrációs adatbázis

A nagyüzemi gazdák és integrált kisgazdaságokat leszámítva a mezőgazdasági termelés nem árutermelő. A Pécsi Kistérségben továbbra is a kettős üzemszerkezet jellemző, a nagyüzemi és mellette párhuzamosan egy kisüzemi struktúra alakult ki. A szövetkezetek erősödése jelentősen javíthatna ezen a helyzeten. A vetésszerkezetet illetően a kistérségben a megyeivel egyezően nőtt a gabona dominanciája. A megyében és a kistérségben a zöldség- és gyümölcstermesztés a kisüzemi magángazdálkodás keretei közt folyik.

A szőlő- és borkultúra a kistérségben is fejleszthető. A hegyközségek közreműködésével megalakult a Pécs-Mecseki borút. Az FVM Szőlészeti és Borászati Kutatóintézete fontos tényező a szőlészeti és borászati fejlesztések és kutatások megvalósításában.

Az állattenyésztésben jelentős állatállomány csökkenés volt tapasztalható, főként a szarvasmarha-állomány csappant meg. A kistérségben a nagyüzemi szarvasmarha állomány csökkenése mellett technológiai fejlesztések is történtek.

A rendszerváltás előtt a térségre a nagy földterülettel rendelkező Termelőszövetkezet és Állami Gazdaság volt jellemző. A nagy birtokméretet a földek alacsony jövedelemtermelő képessége indokolta. E tényezők napjainkban is hatnak, így a térségre a baranyai átlagnál nagyobb birtokméretek jellemzőek az 1000 ha alatti kategóriában, azon belül is a 100- 300 ha-os kategóriában.

A kistérségben régebb óta gazdálkodó szövetkezetek mindegyike feloszlott, átalakult vagy felszámolás alatt áll. Egy részükben egyéni gazdálkodók, Kft-k vették át a gazdálkodást. A térség földterületein még két újonnan alakult, növénytermesztéssel foglalkozó szövetkezet (a Pellérdi Gabona Szövetkezet és a Pellérdi

Repecevirág Szövetkezet) gazdálkodik. Az előbbi gabonafélék termesztésével foglalkozó, míg az utóbbi olajos növényekre specializálódott termelői csoport.

A mezőgazdasági területek döntő hányadát a nagyobb földterületeket használó társas vállalkozások (74%) és egyéni vállalkozók (9%) művelik.

A fentiekben részletezett állapot meghatározza a mezőgazdasági és vidékfejlesztési lehetőségeket, ugyanis a kistérség településeihez tartozó mezőgazdasági területek nagyobb részét nem a kistérséghez tartozó településeken bejegyzett társas vállalkozások és szövetkezetek művelik, és emiatt jelentős a jövedelemkivonás a térségből, aminek megakadályozása egy offenzív stratégiát követel meg. Jellemző a pécsi kistérség östermelőire a zöldség- és gyümölcsstermelés nagyobb aránya, ezt Pécs város közelsége és a hagyományos piacozás indokolja.

Az állattartás tekintetében a Pécsi kistérségben területarányosan a megyei átlagnál több tejelő tehenet, juhot és sertést tartanak. A térség a lehetőségeinél kevesebb húsmarhát, lovat tart, általában elmondható, hogy egysíkúan növénytermesztő beállítottságú a termelés szerkezet.

3.3.3. Erdősültség, erdőgazdálkodás

A területváltozások az elmúlt 10 évben az alábbiak szerint alakultak: az erdőbirtokossági társulatok kialakulása még kezdetleges, az erdőrészek nagy része a rendezetlen erdők közé tartozik.

9. táblázat: erdők területi eloszlása:

Erdőtest jellege szerint	db részlet
Erdőség (1000 ha felett)	9
Nagy erdő (300,1 - 1000 ha)	42
Közepes erdő (30,1 – 300 ha)	722
Kis erdő (0,5 - 30 ha)	1030
Erdőfolt (0,15 - 0,49 ha)	51
Erdősáv	67
Erdőrészek összesen:	1921

3.3.3.1. A termőhely értékelése erdőgazdasági szempontból

Erdőgazdasági tájcsoportok besorolása alapján az egész körzet a Baranya-Somogy-Tolnai hegyhát erdőgazdasági táj Bólyi- és Mecseki tábla tájrészletébe esik.

Az erdőgazdasági tájrészlet az északi mérsékelt éghajlati zóna melegen mérsékelt éghajlati övébe tartozik. A táj területén szubmediterrán klímahatás érezhető, ezért az erdőtársulások összetételében több illír és balkáni flóraelem fordul elő. A meleg mérsékelt vagy szubmediterrán klímatispus átmenet a mérsékelt öv és a mediterrán övezet között. Magyarország területe növényföldrajzi vonatkozásban több klímazonális övre osztható fel, ami részben megegyezik az erdészeti klímaosztályozással is. Magyarország klímazonális térképe alapján (Borhidi, 1961) a körzet területe nagy részben az erdőssztyepek övébe, kisebb része a zárt tölgyesek övébe esik.

A terület fatermesztésre alkalmas így a természetes erdőtársulások helyét fokozatosan kulturerdők vették át. Ezek közül is meghatározó faállománytípus az akác. Néhány nedvesebb termőhelyen, a lehetséges gyertyános-tölgyesek helyén cseresek vagy akácok állnak. A fűzes, égeres, nyárasok általában a vízhatásnak megfelelő termőhelyeken találhatók.

Jellemző erdőtársulások:

Jelenleg a következő erdőtársulások találhatók a körzetben:

- ✧ Mesterséges (kultur-) erdők: akácok, fenyvesek, nemes nyárasok, fekete dió erdők.
- ✧ Származék erdők: cseresek, gyertyános-cseresek, gyertyános-cseres-kocsánytalan tölgyesek, egyéb lombos származékerdők
- ✧ Természetszerű erdők (őshonos fafajokból mesterségesen létrehozott erdők): cseres-tölgyesek, gyertyános-tölgyesek, fűzesek, égeresek, hazai nyárasok, egyéb lombos erdők.
- ✧ Természetes erdők (természetes felújítással kezelt, őshonos fafajokból álló erdőtársulások): a körzetben nem található

Az erdőgazdálkodás számára legfontosabb őshonos állományalkotó fafajok: kocsánytalan tölgy, dárdáskarjú kocsánytalan tölgy, kocsányos tölgy, olasz tölgy, csertölgy, gyertyán, hegyi juhar, korai juhar, mezei juhar, magas kőris, magyar kőris, közönséges dió, madárcseresznye, fehér nyár, szürke nyár, rezgő nyár, fehér fűz, mézgás éger, kislevelű hárs, ezüst hárs.

Idegenföldi, ill. nemesített fafajok: vörös tölgy, akác, zöld juhar, fekete dió, kései meggy, fehér eperfa, keleti ostorfa, nemes nyáras, bálványfa, erdeifenyő, feketefenyő, lucfenyő, vörösfenyő.

Napjainkban megyei szinten 570 egyéni vállalkozás foglalkozik erdészeti tevékenységgel, fafeldolgozással, legtöbbjük önfoglalkoztató. A kistérség erdőterületeinek kezelője többségében a MEFAG Rt.. A magas szintű feldolgozott fa is megjelenik a térség gazdaságában (SZALAFÁ Kft.).

3.3.4. Vadgazdálkodás

A kistérségben 6 vadásztársaság alakult, melyekben összesen mintegy 300 fő tag található, 16 fő hivatásos vadászt alkalmaznak. A kistérségben sem vadtenyésztéssel, sem vadátvevő hellyel nem találkozunk. A vadásztársaságok együttes területe 75.844 ha.

10. táblázat: A vadállomány és a kilövések alakulása (2002)

	Gímszarvas	Dámvad	Őz	Vaddisznó
Kilövés '99	43	125	286	169
Vadbecslés 2000	474	336	1691	391

Forrás: FM-hivatal, Vadászati Osztály

A körzetben üzemi vadászterület nincs. Erdőgazdaság által bérbe adott vadászterület: Tenkes Kittenberger VT; Önkormányzat, FM által bérbe adott vadászterületek: Pécsváradi Karasica VT, Belvárdgyulai Közös Út VT, Újpetrei Nimród VT, Kozármislenyi Széchenyi VT, Pécsi Mecsekfalja VT. A Tenkes Kittenberger VT nagyvadas jellegű vadászterület, a többi vadászterület apróvadas.

3.3.5. Mező-és erdőgazdasági termékek feldolgozása

A kistérségi bontásban bemutatott adatok Pécs kistérség vonatkozásában a kistérségre vonatkozóan az alábbi sajátosságokat feltételezik:

- ✧ a gabonafélékben valamivel több, mint területarányos a produktum,
- ✧ burgonyából a megye termelésének közel 80%-át adja,
- ✧ a kistérség nagyüzemi gazdálkodói termelik a napraforgó, a cukorrépa és a szója meghatározó többségét, Egerágon üzemel Baranya egyik legnagyobb gyártókapacitású olajsajtoló üzeme (Oleum Europae Kft.), terméke a hidegen sajtolt olaj,
- ✧ a kistérség reprezentálja a zöldség-, gyümölcsstermesztés megyei átlagát, mely kevesebb, mint a kistérség mutatói,

- ✧ a szőlő terület a kistérségben a zártkerti területeken jellemző. Kistérségi mutatók alatti részesedés a családi igények kielégítésében (pécsi agglomeráció) meghatározó,
- ✧ a kistérség jelentősebb súllyal szerepel a vágómarha és vágósertés termelésben és a tehéntej előállításban, a térségben termelt tej nagy részét eddig a Mizo–Baranyatej Rt. pécsi üzemében dolgozták fel;
- ✧ a kistérség a baromfi ágazatban deficitet mutat az átlaghoz képest. A számok tanúsága szerint búzából a megye és a kistérség is kibocsátó. A kistérség malmi és takarmánykeverői belső felhasználása jelentős.
- ✧ a sütőipar szintén meghatározó,
- ✧ a burgonyának (a kistérségben a vetőgumónak is) kis hányadát vásárolják fel megyei szervezetek,
- ✧ vágómarhából a megyei felvásárló szervezetek az elmúlt években a megyei termelés 3,5-szeresét vásárolták fel, a vágósertés felvásárlás is túlnyúlik a megyei határokon. A kistérségben előállított vágósertést a megyében értékesítik,
- ✧ a kistérségben a halászati tevékenység nem jellemző, sem a megyében, sem a kistérségben nincs halfeldolgozó.

3.3.6. Élelmiszeripar

Az élelmiszeripari tevékenység Pécs városára koncentrálódik a térségben. Biotermékek, napraforgó feldolgozása néhány helyi kisüzemben található a térségben. A napraforgó-feldolgozás Egerágon olajsajtoló üzemben történik. A húsfeldolgozás dominánsan a Délhús Rt. és az Ef-Ef Kft. (baromfifeldolgozó) üzemeiben történik. Az új-Mizo Rt. pécsi üzeme a Baranya megyei tejtermelés nagy részét dolgozta fel, a cég létszámleépítése várhatóan fennakadásokat okoz majd a térségi tejértékesítésben.

Húsfeldolgozás: A kistérségben lévő élelmiszeripari vállalkozások közül kiemelhető a DÉLHÚS Rt., a Mizo-Baranyatej Rt., a baromfifeldolgozó Ef-Ef Kft., a Reménypusztai Rt. baromfi vágóhídja, a Pécsi Hús Depó Kft., a Mixtrade Kft., a Flekken Kft., Czet Sándor (Kozármisleny), a Kadia-hús Kft. (Cserkút).

3.3.7. Hiányok és többletek a térség agrárgazdaságában

A pécsi kistérség agrárstruktúra és vidékfejlesztési program vizsgálatai szerint a kistérség a kedvezőtlen termőhelyi adottságai miatt érzékeny az agrártermékek jövedelmezőségi viszonyainak a változására. A lehetséges kitörési pontok a következők:

- ✧ A szántóföldi takarmánynövények maximális kihasználása
- ✧ Az ipari növények termelésének növelése
- ✧ A gyepterületek hasznosítása kérődzőkkel
- ✧ Gyümölcsstermesztés
- ✧ Szőlészet, borászat
- ✧ Kertészeti kultúrák (zöldség, dísnövény, gomba)
- ✧ Haltenyésztés
- ✧ Gyógynövénytermesztés és feldolgozás
- ✧ Mezőgazdasági termékek, termények “ integrált “ termeltetése
- ✧ Az árualapok feldolgozása
- ✧ A mezőgazdasági, erdészeti, élelmiszeripari termékek, termények értékesítési láncának a rövidítése
- ✧ Erdő- és vadgazdálkodási tevékenységek.
- ✧ A vidékhez, a mezőgazdasághoz kötődő kiegészítő tevékenységek bővítése
- ✧ A vidéki-, falusi turizmus és az ahhoz kapcsolódó programkínálat megteremtése fejlesztése

Többletek a térség agrárgazdaságában

- ✧ A szántóföldi takarmánynövény termesztés kapacitása jelenleg nagyobb, mint a kistérségben lévő állatállomány igénye
- ✧ Az ipari növények termelése (napraforgó, repce) a megyei átlagot meghaladja
- ✧ A mezőgazdasági termékek, termények integrált termeltetése a kisállattartásban kiemelkedő, ez még tovább fokozható, az ehhez szükséges takarmánybázissal a térség rendelkezik
- ✧ A kertészeti kultúrák közül a szántóföldi zöldségtermesztés visszaesett, előzőleg jelentős volt, a hajtattott zöldségek értékesítését a nagyvárosok közelsége teszi lehetővé, a gombatermesztés fejlődik

Hiányok a térség agrárgazdaságában

- ✧ Az ipari növények termeléséből a cukorrépa nem részesedik megfelelő arányban
- ✧ A gyepterületek jelentős része kihasználatlan, az indokoltnál kevesebb a húsmarha, hiányzik a megfelelő volumen a juh és a kecsketartásban. A gyepterületek egy része méhlegelőként hasznosítható, ez a méhészet számára is fontos.
- ✧ A gyümölcsstermesztés csak a kistérség magyarsarlósi részén jelentős, a termőhelyi adottságok az intenzív gyümölcsstermesztésre és az extenzív, lassú növekedésű gyümölcsfajok telepítésére megfelelőek

- ✧ A haltenyésztés, párhuzamosan a rekreációs célú halastó, horgásztó létesítésével növelhető. A térség vízkészlete és domborzati adottságai további 70- 120 ha halastó létesítését teszik lehetővé
- ✧ A szőlészet borászat fejlesztése csak a termőhelyi adottságoknak megfelelően lehetséges, fontos célkitűzés lehet a kistérségben található FVM Szőlészeti és Borászati laboratóriumának Akkreditált Borbírálati Központtá fejlesztése.
- ✧ A gyógynövénytermesztés, gyűjtés és feldolgozás lehetőségei teljes mértékben kihasználatlanok. A kistérség roma lakosságának a foglalkoztatásában is lehet szerepe. A szántóföldi gyógynövénytermesztés mintegy 300 hektárig lehetséges.
- ✧ A haltenyésztés megyei átlag alatti.
- ✧ Az integrált termelés a broilercsirkére korlátozódik.
- ✧ Az árualapok feldolgozásában a kapacitások kiépítése, a meglévők növelése csak a nem stratégiai termékek, termények esetén indokolt mivel azokban az országos kapacitások is kihasználatlanok
- ✧ A termékek, termények értékesítési láncának a rövidítése a nagykereskedelmi lánc bővítését igényli
- ✧ A vadgazdálkodási tevékenységen belül a zárttéri vadtenyésztés teljesen hiányzik, holott a ki nem használt gyepterületek gímszarvas, és dámvad tenyésztésével hasznosíthatók lennének
- ✧ A vidékhez, a mezőgazdasághoz kötődő kiegészítő tevékenységek mértéke csekély (vállalkozásfejlesztés, mezőgazdasági szolgáltatás, szárítás, szállítás, raktározás, alkatrészellátás, gépjavítás, stb.)
- ✧ A vidéki-, falusi turizmus mértéke a lehetségesnél alacsonyabb, csak akkor fejleszthető tovább, ha a térség vonzerejét a programkínálatok bővítésével tovább növelik (horgászturizmus az élővizek és a termálvizek kihasználásával, vadturizmus, lovas turizmus, üdülőfaluk kialakítása, erdei iskolák létesítése, hagyományőrző rendezvények számának növelése).

3.4. Ipar

A rendszerváltást követően Pécs nehézipara és bányászata leépült. A nehézipari hagyományok megszűnéséről beszédesen árulkodik, hogy a mai közgondolkodásban, fejlesztési dokumentumokban gyakran még említés szintjén sem merül föl, hogy egyáltalán *létezett* erre ilyesmi; vagy ha mégis, akkor elsősorban mint megszüntetendő problémák forrását kezelik. A felhagyott ipari területek, meddőhányók rekultivációja és újrahasznosítása már elkezdődött, ilyen területen Pécsen ipari park kialakítására került sor. A bányabezárások öröksége a még mindig magas munkanélküliség, mivel a nehézipar helyét még nem tudta átvenni a modern feldolgozóipar (PTE KTK, Helyzetelemzés 2005.).

A kistérséget lényegében elkerülték a külföldi befektetők, az 1990-es évek eleji a délszláv válság, valamint a jelenlegi periférikus fekvése miatt. A nagyobb beruházást megvalósító Nokia később kivonult a térségből. 1999 és 2003 között folytatódott a térségben a szerkezetváltás, a feldolgozóipari és bányászati vállalkozások aránya 11%-ról 9%-ra esett vissza, a feldolgozóipar GDP-hez való hozzájárulása elmaradt az országostól. A kistérség meglévő iparában – amely elsősorban könnyű- és élelmiszeripar – a többi gazdasági tevékenységhez hasonlóan Pécs és (kisebb mértékben) néhány nagyobb település szerepe meghatározó.

„A kistérség ipari teljesítménye stagnáló, igaz a vizsgált időszak [1999-2004] első évében 7%-kal javult, ám a második évben 6%-kal csökkent, ennek eredményeként az első évben a 4 főnél többet foglalkoztató ipari vállalkozások ipari termelési értéke (mintegy 101 milliárd Ft) alig haladta meg az előző időszak hasonló értékeit. [...] Az ipar termelékenysége sem változott lényegesen a korábbi évekhez képest, mert az ipari vállalkozásoknál alkalmazásban állók száma csekély mértékben csökkent. Az értékesítést tekintve sem lehet kedvező változásokról beszámolni. A belföldi eladások 2%-kal csökkentek, az export pedig mindössze 5,5%-kal nőtt az elmúlt három évben. Nemzetgazdasági áganként a belföldi értékesítés az energiaiparban 0,7%-kal, –a feldolgozóipari ágak közül pedig– a vegyiparban négyszeresére és a gépiparban közel 1%-kal nőtt. Az ipari értékesítés nem egészen egynegyede valósult meg külföldön, holott az országos arány meghaladta az 58%-ot.” (Pécsi Kistérség Agrárstruktúra és Vidékfejlesztési program, 2005, 13.)

Pécs városában ipari park működik. A parkban 11 cég telepedett meg, összesen 2.825 főt foglalkoztatva (köztük az ELCOTEQ Magyarország Elektronikai Kft. önmagában 2.400-at). 2002-ben a parkban Innovációs Központot hoztak létre, 2004-ben elnyerte az Integrátori Ipari Park címet.

3.2.1. A Pécsi kistérség településein működő vállalkozások

A Pécsi kistérség településein működő vállalkozásait a helyi polgármesteri hivatalok, körjegyzőségek segítségével mértük fel. A településeken működő vállalkozások számát vizsgáltuk a 2001-2005. év időszakában. A vállalkozások ágazati besorolás szerinti megosztását a 2005. évi adatok alapján elemeztük. Az adatok nem tartalmazzák Pécs város adatait, továbbá a Kővágószőlős és a Cserkúti Körjegyzőség területén található települések adatait és a Görcsöny melletti települések (Ócsárd, Szőke, Regenye) adatait. Ezekből a településekből nem érkezett adat.

A 9-16. melléklet diagramjai a működő vállalkozások adatait dolgozzák fel. A Pécsi kistérségben, 2003-ban regisztrált 27.212 darab vállalkozás közül kétezerre tehető a Pécs környéki településeken működő vállalkozások száma (1565 db, 10. melléklet). Az összes vállalkozásból a régióközpont becsléseink szerint több mint 90%-kal részesül (93-94%). A rendelkezésre álló adatokból látszik, hogy a pécsi kistérség települései közül kiemelkedik Kozármisleny, ahol 2005. évben 592 vállalkozás működött, a felmérésben szereplő 31 település összes vállalkozásának 32,2%-a. A vállalkozások száma Pellérd (206 db), Pogány (117 db), Keszü (111 db), Szalánta (110 db) településeken haladja meg a 100 darabot. Az előbbieken felsorolt településeken működik a vizsgált terület vállalkozásainak közel harmada (29,6%). Figyelemre méltó adatok jellemzik még Bogád (67 db), Egerág (63 db), Görcsöny (91 db) és Nagykozár (81 db) településeket (2005. évi adatok, 10. melléklet). 2005. évben Kökényben ugrásszerűen növekedett meg a regisztrált vállalkozások száma, 18 darabról 45-re emelkedett a regisztrált működő társaságok, vállalkozók száma. Kimutatható jelentősebb gazdasági aktivitás még Kökényben, Orfűn és Pécsudvardon, ezen falvak vállalkozásai közelítik az 50 darabot (14-15. melléklet). Az ágazatok megoszlását vizsgálva kitűnik, hogy Szalánta és Pogány települések az ipar, Orfű, Abaliget a szálláshely-, vendéglátás ágazatban, Kozármislenyben pedig a kereskedelem, ipar, vendéglátás ágazatokban egyaránt magas a működő vállalkozások száma (9. ;11-13; 16. melléklet).

Összességében megállapítható, hogy Pécs túlsúlya mellett vállalkozási aktivitás tekintetében a nagyobb, túlnyomóan mikroörszet-központi szerepű települések (Kozármisleny, Pellérd, Szalánta) mellett Görcsöny, Kővágószőlős, Cserkút (szakértői becslések szerint) és a város agglomerációjának települései (Baksa, Bogád, Görcsöny, Nagykozár, Pécsudvard, Keszü, Kökény) szerepe is meghatározó. A vállalkozások számát tekintve, a fenti települések, továbbá a kistérség kiemelt üdülőterületei (Abaliget, Orfű) kimutathatóan fejlődési pályára álltak.

3.5. Szolgáltatások

3.5.1. Kereskedelem

A pécsi kistérségben található Baranya megye kiskereskedelmi üzleteinek mintegy 50%-a. Ez a magas arány a nagyvárosban, Pécsen levő nagyszámú üzletnek köszönhető. A bolti hálózat a kistérség minden településén jelen van, azonban a települések több mint kétharmadában csak alapvető bolti (élelmiszer) ellátás alakult ki éppen a nagyváros közelsége miatt.

A különböző szaküzletek számának alakulásában nem tapasztalható számottevő változás, viszont az élelmiszer jellegű üzletek száma évről évre jelentősen csökken. Ezt a tendenciát indokolja a kistérségben egyre szaporodó szuper- és hipermarketek, bevásárlóközpontok megjelenése.

A kereskedelmi ellátottság mértéke nagy hatással van a vásárlási szokásokra. Ennek megfelelően megállapítható, hogy Pécs nagyobb választékot és alacsonyabb árakat kínáló kereskedelmi üzleteiben a kistérség lakosságán túl a közelebb, távolabb fekvő települések lakosai is vásárolnak. Leginkább igaz ez a legnagyobb arányban, ebben a kistérségben jelenlevő elektromos háztartási-cikk és ruházati szaküzletek esetében.

11. táblázat: KERESKEDELEM, vendéglátás (KSH, 2004.)

Sor- szám	Kistérség	Kiske- reske- delmi üzlet	Ebből					
			élelmiszer jellegű üzlet és áruház	iparcikk jellegű üzlet és áruház	ruházati szaküzlet	bútor, háztar- tásicikk- szaküzlet	Elektro- mos háztartá- si cikkek szaküzle- te	vasáru- festék- üveg- szak- üzlet
1.	Komlói	524	153	18	49	9	8	32
2.	Mohácsi	881	190	21	111	23	26	55
3.	Pécsi	3178	455	114	399	141	126	211
4.	Pécsváradi	165	54	5	12	2	–	6
5.	Sásdi	225	81	7	16	3	1	10
6.	Sellyei	207	87	4	7	6	–	5
7.	Siklói	681	194	17	76	13	11	41
8.	Szentlőrinci	183	64	6	14	3	1	10
9.	Szigetvári	465	135	16	48	10	10	22
	KISTÉRSÉGEK ÖSSZESEN	6509	1413	208	732	210	183	392

Ebből				Gyógy- szertár ^{a)}	Kiskeres- kedelmi üzlet 1000 lakosra	Vendég- látóhely	Ebből		Sor- szám
könyv-, újság-, papír- áruszak- üzlet	használt- cikk-szak- üzlet	gépjármű- alkat- rész- szaküzlet	gépjármű- - üzem- anyag- töltő állomás				étterem, cukrászd a	bár, borozó	
17	15	9	10	9	13	182	84	66	1.
30	27	12	13	11	17	251	153	78	2.
179	134	137	27	39	17	921	600	177	3.
2	1	3	2	3	13	66	37	21	4.
6	4	7	3	2	15	89	30	47	5.
2	4	2	1	3	14	81	35	44	6.
22	15	8	9	6	18	351	209	123	7.
4	6	2	1	4	12	70	36	22	8.
7	13	6	8	5	17	164	95	52	9.
269	219	186	74	82	16	2175	1279	630	Össz

3.5.2. Üzleti szolgáltatások

A kistérségben az országos tendenciának megfelelően évről évre növekszik a vállalkozások, gazdasági társaságok száma. A működő vállalkozások aránya a regisztrált vállalkozásokon belül 72-74% körüli az utóbbi években. A működő vállalkozásokon belül jellemzően az egyéni vállalkozások aránya a magasabb, mégis ha gazdasági áganként is megnézzük a működő vállalkozásokat, megfigyelhető, hogy példaként az ingatlanügyek és az építőipar szektorokban a társas vállalkozások dominanciája érvényesül. A társas vállalkozásokon belül pedig jellemzően elmarad az országos átlagtól a mezőgazdasági szövetkezetek és a részvénytársaságok aránya.

A vállalkozásokat létszám-kategória szerint vizsgálva megállapítható az a tendencia, miszerint az 50, de különösen a 250 főnél több alkalmazottat foglalkoztató vállalkozások száma visszaesést mutat, míg az ennél kevesebb főt foglalkoztatók száma fokozatosan növekszik.

A nemzetgazdasági ágak szerinti eloszlásuk tekintetében megfigyelhető, hogy szinte valamennyi gazdasági ágban vállalkozásokkal jól ellátott a Pécsi kistérség. A mezőgazdasági szektorban történt nagyobb visszaesés a vállalkozások számában, így azok aránya jellemzően elmarad az országos átlagtól. Továbbá ugyancsak csökken a bányászatban és a feldolgozóiparban tevékenykedő vállalkozások száma is. Ezzel szemben dinamikus számbeli növekedés tapasztalható az ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatások nemzetgazdasági ág területén. Ugyanezen a gazdasági területen működik a kistérség vállalkozásainak

legnagyobb része, ez az arány 30% körüli. Ezt követi a kereskedelem, majd az ipar, építőipar. Összességében megállapítható, hogy a mezőgazdaságon kívül valamennyi nemzetgazdasági ágban működő vállalkozások előfordulási gyakorisága jellemzően meghaladja az országos átlagot.

A pénzügyi szolgáltatások vonatkozásában Pécsen szinte valamennyi pénzintézetnek van irodája, így nem tud ezzel a kínálattal versenyezni egyik település sem, bár a takarékszövetkezeti hálózat fiókhelyeket tart fenn (Kozármisleny, Pellérd, Görcsöny, Egerág, Kővágószőlős, Szalánta, Nagykozár).

3.6. Turizmus

3.6.1. A turizmus keresleti jellemzői²

A kistérség – csakúgy, mint a megye – vendégforgalma az utóbbi években ingadozó képet mutat. Tendenciájában a növekedés 1998 óta jelentősebb, az ezredforduló óta enyhén növekvő. Összetételében számottevően módosult a vendégforgalom. Az amúgy is szerény mértékű külföldi vendégek száma mind a kereskedelmi, mind a magán szálláshelyeken jelentősen csökkent, különösen az ezredforduló óta. A vendégéjszakák száma is csökkent, de ez a csökkenés szerényebb a vendégek számához viszonyítva. Ezzel párhuzamosan a hazai vendégek és az általuk eltöltött éjszakák száma növekedett. Az itt-tartózkodás idejét illetően nagy eltérés van a két vendégkör lehetőségeit és szokásait illetően, a külföldi vendégek tartózkodása lényegesen hosszabb a belföldiekénél.

Az egyes szálláshelyeket vizsgálva elmondható, hogy a vendégek száma jelentősen csökkent a szállodákban, míg a panziókban, turisztaszállásokon nagymértékű növekedés tapasztalható. A kereskedelmi szálláshelyeket napjainkban csökkenő vendégszám, s mondhatni változatlan vendégéjszaka-szám, míg a magán szálláshelyeket mindkét szempontból élénk növekedés jellemzi. Ezt a tendenciát szemléltetik a kereskedelmi és magán szálláshelyek számában, így férőhelyeinek számában is bekövetkezett változások. Például a szállodák számában rendkívüli visszaesés történt, míg a panziók, falusi szállásadók száma nagymértékben növekedett az elmúlt időszakban. A többi szálláshely (üdülőházak, kempingek, ifjúsági szállók) kapacitásában nem tapasztalható figyelemreméltó változás.

A kistérségek közül mind kapacitásokban, mind vendégforgalomban domináns a pécsi kistérség Baranya megyében. A pécsi kistérségre, ezen belül Pécs körzetére koncentrálódik tulajdonképpen a kereskedelmi szálláshelyi vendégforgalom, a magán szálláshelyi dominanciája viszont a siklósi kistérségre jellemző. Jelentős népességszáma következtében viszont a fajlagos vendégforgalmi mutatók alapján a pécsi térség

² Baranya vendégforgalma és kistérségi jellemzői – bara0402

kiemelkedése nem olyan markáns, ezeket vizsgálva csupán Orfű és Abaliget kiemelkedő jelentőségű a kistérségben.

3.6.2. A turizmus kínálati jellemzői

A pécsi kistérség természetföldrajzi adottságait tekintve az ország egyik legváltozatosabb, ugyanakkor számos, csak erre a területre jellemző adottsággal bíró térsége. Területén mind a síkvidékek (Pécsi-síkság), mind a középhegységi felszínformák fellelhetők (Mecsek-hegység). A kistérség sajátos szubmediterrán éghajlatával, építészeti értékeivel, szinte valamennyi településen fellelhető építészeti értékeivel, kulturális, sport- és gazdasági rendezvényeivel, nemzetiségi hagyományaival, testvérvárosi kapcsolataival a megye idegenforgalmának egyik legjelentősebb térsége (lovas-, horgász-, golf, falusi-, kulturális- és rendezvényturizmus). Az országos hírű kiemelt üdülőhelyek Orfű és Abaliget, valamint Pécs városa a megye legfontosabb idegenforgalmi centrumai.

A Mecsek-Hegyháton húzódik meg az Orfűi-tórendszer, amely változatos pihenési, kikapcsolódási lehetőségeket biztosít az idelátogatóknak. A fejlesztések révén e mesterséges tavak kiemelt üdülőkörzetté váltak, és nemzetközi hírnévre tettek szert. A Pécestől nyugatra található Pellérdi-tó elsősorban a halgazdaság szempontjából jelentős. Említésre mindenképpen érdemes a kistérség gazdag termál- és ásványvíz-készlete is, amelyek általában mélyszerkezeti vonalak mentén jutnak a felszínre (ellendi hévforrás, romonyai termálvíz, orfűi termálvíz).

Az ökoturizmus számára értékeket kínáló, helyi védettséget élvező területek: Jakab-hegy és környéke, Orfűn a Hermann Ottó-tó, a Sárkány-szakadék és a Vízfő-forrás, a mecseki barlangok, mecseki és egyéb természetvédelmi területek.

A lovasturizmus bázisai a Pécs közvetlen közelében fekvő Üszögpusztá, Péterpusztá, Orfű és fejlődő ágban van az egerági lovas egyesület is. A horgászturizmus célpontjai közt említést érdemelnek a Malomvölgyi tavak, Üszögpusztá közelében, amelyek nemcsak a horgászok számára kedvelt hétvégi kirándulóhely, hanem kerékpárosok, a szabadidősportok kedvelői, sőt kisgyermekes családok, baráti társaságok is ellátogatnak ide. A Pécestől délre fekvő Pogányban pedig megtalálható a megye legjobban halasított horgászvize. (PTE KTK Regionális Gazdaságtani tanszék, Helyzetelemzés) továbbá a fent említett orfűi tórendszer.

Napjainkra a területfejlesztés valamennyi szereplője számára világossá vált, hogy a turizmus egy igen hatékony eszköz a fejlesztési törekvések támogatásában, az innováció terjesztésében és a helyi gazdaság ösztönzésében. A közvetlen hatások mellett felfigyeltek a turizmus települési és területi marketingben

játszott jelentős szerepére is. Mindezek következményeként egyre több érdekelt kíván aktívan részt venni a turizmus-szervezés és fejlesztés tevékenységeiben (Pécsi Többcélú Kistérségi Társulás, Turizmusfejlesztési Program, 2005).

Vonzerők a kistérségben:

Abaliget: Cseppkőbarlang, Denevér Múzeum

Áta: Délszláv tájház

Bakonya: Barokk stílusú Római katolikus plébánia épület

Baksa: Római katolikus templom

Birján: Horgásztó, Római katolikus templom

Bogád: 1860 körül épült Római katolikus templom

Bosta: Szent Vendel tornya

Cserkút: Román stílusú templom, Gótikus falfestmények

Egerág: 1774-ben épült Római katolikus templom

Ellend: Római katolikus templom

Görcsöny: Batthyányi-kastély

Gyód: Imaház

Keszü: Szent Anna Római katolikus templom, Malomvölgyi-tó

Kovácsszénája: Horgásztó, Kápolna

Kozármisleny: Horgásztó

Kökény: Malomvölgyi-tó

Kővágószőlős: Jakab-hegy, Sárllós Boldogasszony temploma, Babás szerkövek

Kővágóöttös: XII. századi román kori templom

Magyarsarlós: 1793-ban épült Római katolikus templom

Nagykozár: Római katolikus templom

Ócsárd: Neoromán stílusú római katolikus templom

Orfű: Pécsi-tó, Malommúzeum, strandok, kemping, horgásztó, Trió- és Szuadó barlangok, Kemencés Udvar, Tájház és Néprajzi Gyűjtemény

Pécs: múzeumok, templomok, régészeti emlékek, Világörökségi helyszínek, Mecseki Parkerdő

Pellérd: Brázay-kastély és kastélypark

Pogány: Repülőtér, horgásztó

Romonya: Római katolikus templom

Szalánta: Horgásztó, Római katolikus templom

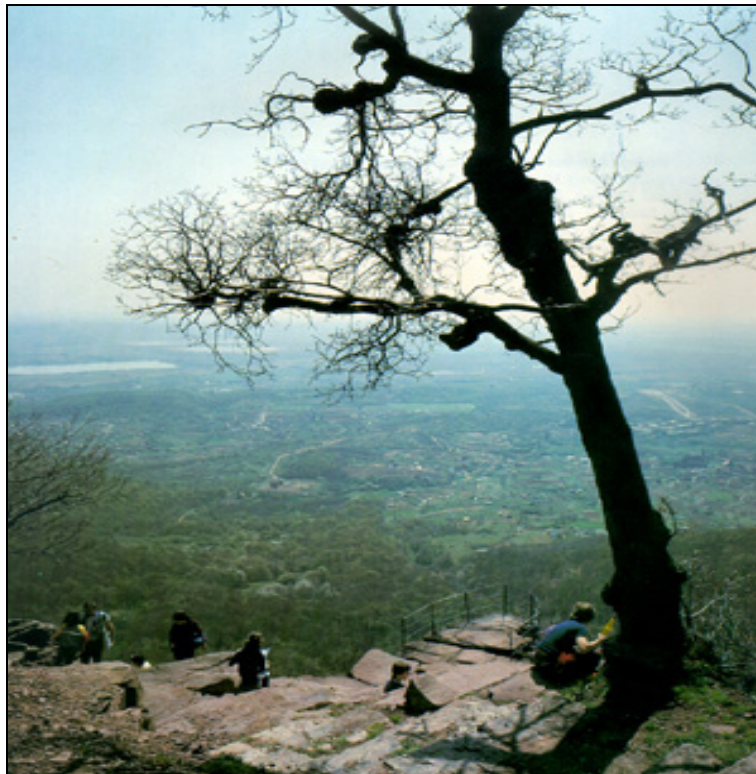

4. A Pécsi Kistérség környezeti adottságai (természeti adottságok, környezet és természet minősége)

4. 1. Természetföldrajzi adottságok

A pécsi kistérséget - természetföldrajzi adottságait tekintve - az ország egyik legváltozatosabb, ugyanakkor számos, csak erre a területre jellemző adottsággal bíró körzetként értelmezhetjük. Területén mind a síkvidékek (Pécsi-síkság), mind pedig középhegységi felszínformák (Mecsek-hegység) fellelhetők, e kettősség nagyban hozzájárul unikális jellegéhez.

1. kép: István kilátó a Mecsekben

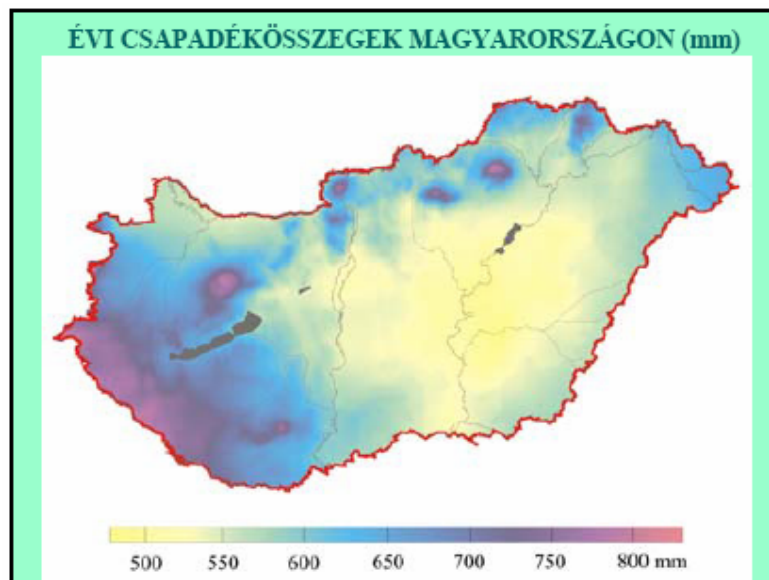
Forrás: www.pecs.hu

4.1.1. Éghajlat

A kistérség központjának, Pécs városának szlogenjében megfogalmazott mediterrán hangulat – „Mediterrán hangulatok városa” – a térség sajátos éghajlati adottságaiból következő jellemzőkre utal. A kistérség területén érvényesülnek hazánkban a legmarkánsabban a mediterrán hatások, amely ún. szubmediterrán adottságokkal vérteli fel a várost és tágabb környezetét. A terület éghajlatára jellemző az enyhe, egyre gyakrabban hó nélküli tél, a korán érkező tavasz, míg a nyár igen meleg, amelyet derűs, szép ősz követ. A kistérségben évi csapadékmennyiség általában bőséges (650-700 mm) melynek elosztása egyenletes (25. ábra).

25. ábra: Évi csapadékösszegek Magyarországon

Forrás: OMSZ

A csapadékos napok száma magas, az 1 mm-t meghaladó csapadékmennyiséggel rendelkező napok száma az elmúlt időszakban 100 körül alakul. A mediterrán vonások egyik komoly bizonyítéka az őszi esőzés, bár a terület egészére a nyár elejei fő csapadék-maximum jellemző. A csapadék évi összege K-en és DK-en 650 mm, míg Ny-on és É-on 670-700 mm is előfordulhat. A vegetációs időszakban K-en 370-400 mm, Ny-on 400-420 mm csapadék hullik. Az éghajlat É-on a vízigényesebb, K-en és DK-en viszont a kisebb vízigényű mezőgazdasági kultúráknak kedvez.

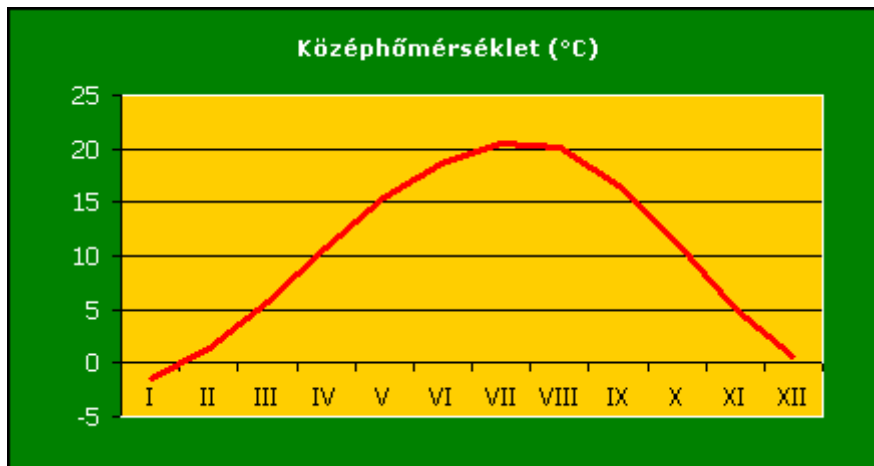
A pécsi kistérség a Mecsek-hegység változatos domborzatának köszönhetően az ország egyik zivatargócát adja, melynek éves gyakorisága mintegy 25 nap. A területhez kapcsolódóan a hótakarásos időszak a Mecsek

északi lejtőin, árnyékos völgyeiben a leghosszabb. Az évi 25 napos átlaggal hazánk középhegységei közül a legenyhébb téllal Pécs és környéke rendelkezik.

A Mecsektől délre eső térszín az ország egyik legmelegebb része, az évi középhőmérséklet mindenütt 10,5 C° fölé marad (Pécs 11,2 C°, a legmagasabb az országban). A legmelegebb hónap a július, 21,5 C° fok fölötti középhőmérséklettel (26. ábra).

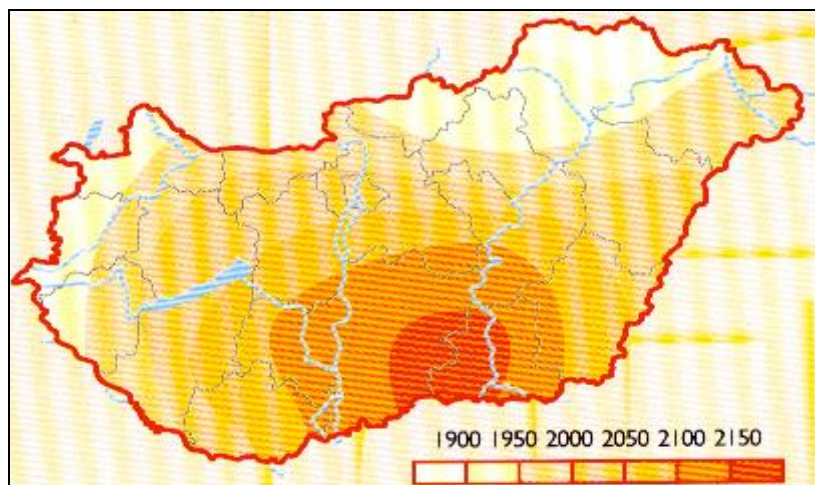
26. ábra: A Pécsi kistérség középhőmérséklete:

Forrás: OMSZ

A kistérségben az átlagos napsütéses órák száma 2.025 (27. ábra). A hőmérséklet-ingadozások az enyhe tél következtében viszonylag szerény értéket képviselnek a tárgyalt területen, ám a változatos felszíndomborzat következtében jelentős különbségek tapasztalhatók az északi és déli lejtők között, így a hegygerincek egyben éghajlati választóvonalat is képeznek.

27. ábra: A napsütéses órák száma Magyarországon

Forrás: OMSZ

A Dél-Baranyai dombság Mecsekhez közeli É-i részén mérsékelt meleg és mérsékelt nedves, máshol mérsékelt száraz, szubmediterrán éghajlati jellegű. Az évi napsütés órákból (2.030 óra körüli), nyáron kb. 830, télen kb. 215 a napsütéses órák valószínűsége.

Az évi középhőmérséklet $9,5\text{ }^{\circ}\text{C}$ - $10,8\text{ }^{\circ}\text{C}$ között alakul, a vegetációs időszakban $16,5\text{ }^{\circ}\text{C}$ - $17,2\text{ }^{\circ}\text{C}$ közötti értékek valószínűek. A napi középhőmérséklet a D-i és a K-i részeken ápr. 10 körül, máshol ápr. 12-14 között éri el a $10\text{ }^{\circ}\text{C}$ -ot, és csak okt. 21-én esik újra $10\text{ }^{\circ}\text{C}$ alá. Az időszak hossza tehát 190-194 nap között várható. A fagymentes időszak hossza 200-205 nap. Az évi abszolút maximumok átlaga $33\text{ }^{\circ}\text{C}$ - $35\text{ }^{\circ}\text{C}$, a legalacsonyabb minimumok sokévi átlaga $-14\text{ }^{\circ}\text{C}$ és $-16\text{ }^{\circ}\text{C}$ körüli.

A Mecsek északi oldalán az éghajlati szempontból a dél-baranyai szubmediterrán, az északnyugat-baranyai atlanti klímahatás érvényesül. Ennek megfelelően mindkét éghajlati hatás befolyással bír a terület klimatikus viszonyaira. Az atlanti hatás eredményezi az évi 700 mm körüli csapadékmennyiséget, amely baranyai viszonylatban soknak mondható. A viszonylag enyhe tél és a forró nyár kétségtelenül szubmediterrán elem. Az északias expozíció miatt a besugárzás mértéke a baranyai átlagnál kisebb. Az éghajlat vizsgálatakor nem hagyható figyelmen kívül az ott található nagy kiterjedésű vízfelület, ami a térség mezoklimáját nagyban befolyásolja. A nagy tömegű vízkészlet egész éven át kiegyenlítőleg hat az éghajlatra, erősíti a kiegyensúlyozottságot az évszakok között.

A térségben közvetlen mikroklíma mérések nem történtek. A felszín-domborzati viszonyokból következően azonban néhány megállapítást tehetők. A vizsgált településen a kis kiterjedések következtében a sugárzásból származó energiakülönbségek elsősorban a domborzati eltérésekből és a lejtők nagysága, valamint kitettsége szerinti változásaiból adódnak. Erre a tényezőre, továbbá főként a talajviszonyok és vegetáció változására vezethető vissza a kistérség területén kialakuló sajátos mikroklíma térségek gazdag változatossága. A legnagyobb hőmérsékleti különbségek nyáron adódnak és télen a legkisebbek. Ezért a szélsőséges mikroklímákkal környezeti és természetvédelmi szempontból csak késő tavasztól nyár végéig kell számolnunk.

4.1.2. Földtörténet, domborzat

Bár a kistérség területének legmagasabb pontja (Tubes, 612 m) sem éri el a tengerszint feletti 700 métert, ám a Zengő (a Mecsek legmagasabb csúcsa - 682 m) tetejéről derült időben körültekintve mégis változatos természetföldrajzi kép tárul a szemünk elé. A Pécsi kistérség jelen felszínformái hosszú évmilliók

emlékeiről tanúskodnak. A legkorábbi kőzetdarabok a földtörténeti ó- és középidőből származnak, míg a természet aktív formálódása mind a mai napig nyomon követhető. A Mecsek alapvetően egy gránittalapzaton nyugvó röghegység, melynek magját az ókori kristályos hegység elsüllyedt darabjai építik fel. Ez, a földtörténeti ó- és középidőben keletkezett magmatikus jellegű és üledékes kőzetekből álló kőzettömeg, a későbbi földtörténeti korok maradványaival együtt rendkívül változatos, bonyolult felépítésű és felszínadottságú jelleget kölcsönöz a Pécsi kistérségnek.

A Mecsek hegység kistérséghez tartozó területének legnagyobb részét a triászból származó mészkő és dolomit alkotja, amely a Kárpátok kialakulásának kezdetén és kapcsán gyűrődött meg, majd emelkedett ki. A Nyugati-Mecsekben fellelhető, karsztosodásra nagyon hajlamos triász időszak, szürke, kagylós mészkő is e korból származik. A jura időszak liász emeletének másik jellegzetes képződménye a Pécsbányától Vasasig, majd tovább Komló felé, sőt az Északi-Mecsekben a mélyben nyomozható, helyenként a felszínre is bukkanó, több száz méter vastagságú, főként agyagpalákkal, homokkövekkel tagolt feketeszén-összlet.

A szénvagyon - melynek bányászata a Pécs-Komló közötti térséget érintette leginkább – több mint száz évig igen nagy hatással bírt a kistérség életének gazdasági fejlődésére. A vizsgált terület domborzatának felépítésében jelentős szerepet játszik az egykori őskőzetek lepusztulás-terméke, a permii vöröshomokkő és konglomerátum. Ezek a képződmények is ma már nagyrészt a mélyben helyezkednek el, a felszínen nagyobb tömegben csak az Ürögi- és Éger-patak völgyétől nyugatra, elsősorban a Jakab-hegyen található. Durva szemnagyságú változata, a vörös színű homokkő építi fel a Jakab-hegyet, amelynek erózió koptatta formációi alkotják a híres „Babás szerköveket” (2. kép). A különböző keménységű rétegeket tartalmazó konglomerátumnak jellemzője a szél, a csapadék, valamint a hőingadozás hatására történő szelektív lepusztulás, amely tájképileg is érdekes és jellegzetes mikroformákat alakíthat ki.

2. kép: Babás szerkövek (Mecsek hegység)

Forrás: www.pecs.hu

A kréta időszakban két olyan képződmény keletkezett, amely jelentős felszínalakító szerepet játszott a térségben. Ezen vulkáni magmából keletkezett kőzetek (trachidolerit, fonolit) a Nyugati-Mecsekben kúpos vagy éppen lapos formákat alkotva fordulnak elő. Az újharmadkorban az elsüllyedt ókori alaphegységet hosszú szárazföldi periódus után csak a miocén időszaktól lepi el ismét a tenger. A tengerelőntésnek köszönhetően a főként sekélytengeri, durva, helyenként lignites rétegeket tartalmazó, szemcsés, kavicsos-breccsás és (Havi-hegyi szarmata) homokos mészkő üledékei találhatóak a kistérség területén, főleg a Mecsek peremén. A harmadidőszak végén, az akkor szárazulatot alkotó gránit tömb lepusztulásából származó durva homokból keletkezett a sekély tengerben a pannon homok és agyag. Ezen rétegsorokat legutoljára a jégkorszaki lösz és az alacsony térszíneken található folyók alluviuma lepte el.

4.1.2.1. A Mecsek-hegység

A mintegy félezer négyzetkilométer területet elfoglaló, a Zselictől a Tolnai-dombságig tartó, helyenként gyűrt és összetöredezett táblás Mecsek-hegység a kistérséghez tartozó részei a következők:

- a viszonylag egyszerű geológiai felépítésű (elsősorban triász mészkővekből és permotriász vörös homokkőből álló) Nyugati-Mecsek (Tubes, 612 méter), amelynek legfőbb jellemzője a karsztosodás (Abaligeti-cseppkőbarlang, 50-60 méter átmérőjű dolinák, víznyelők, karsztforrások), továbbá az ugyancsak gyakori urán tartalmú képződmények,

- a hegység két főtömege között, azoktól haránt irányú törésvonalakkal elhatárolódó, szerkezeti medence alkatú, domborzatilag miocén konglomerátumból felépült fennsíkszerű Közép-Mecsek, melynek mélyében található a feketekőszén,
- a Dél-Baranyai-dombvidék a Mecsek (illetve a Pécsi-víz félmedencéje) és a Villányi-hegység között fekszik, gyengén kiemelt, általában pannon alapzatú, lösszel vastagon fedett alacsony táblás megjelenésű dombvidék jellegzetes löszformákkal, dél felé irányuló lejtéssel. Fő felszíni formái a platók. A dombvidék mélyszerkezete igen változatos, földtörténeti múltjára a pannon korszak előtt az emelkedések és süllyedések igen gyakori váltakozásai hatottak leginkább. A holocén korra a völgyhálózat és a löszdolinák kifejlődése a jellemző.

4.1.3. Ásványkincsek

A pécsi kistérség fejlődésének egy évszázada jelentős meghatározója, a terület egyik legfontosabb ásványkincse a feketeszen. Baranyában található meg az ország feketeszen-vagyonának a 98%-a. Kitermelése a Duna Gőzhajózási Társaság által kiépített Pécs-Mohács vasútvonal megépülte után indul, ám a bányászat különösen 1946 után vált intenzívvé. A Dunai Vasmű felépítése megnövelte az igényt a kokszolható, magas fűtőértékű szén iránt, ezért kitermelés volumene egyre fokozódott.

A Nyugati-Mecsekben fellelt másodlagos uránérc felhalmozódást az 1950-es évek elejétől bányászták, ám a hazai gazdaság szerkezeti átalakulása a helyi energiahordozók bányászatának hirtelen leépülését, és az ezzel járó rekultivációt, táj-rehabilitációt hozta magával.

4.1.4. Vízrajz

A térség felszín alatti és felszíni vízkészleteinek minőségét a terület- és környezethasználat, a közműves vízellátás és szennyvízkezelés alapvetően befolyásolják.

A felszín alatti vizek első vízadó rétegvize, a talajvíz a térség nagyobb részén szennyezett. A közcélú ásott kutak közegészségügyi vizsgálatai alapján a belterületi részeken ivóvízként egyre kevesebb helyen fogadható el. Ennek oka a szakszerűtlen hulladéktárolás, szennyvízszikkasztás, a mezőgazdasági eredetű hígtrágya- és kemikáliaszennyezésben keresendő, melynek következtében – mivel már olyan mértékben elszennyeződött, olyan magas a nitrát és esetenként a baktérium szennyezettsége – a települések területén emberi fogyasztásra alkalmatlan. A rétegvizek szintén szennyezettek.

Felszíni vizek egyik csoportját képviselő folyó a területen nincs. A kistérség legjelentősebb vízfolyása a Pécsi-víz (hossza 56,5 km, közepes vízmennyisége 4,5 m³/sec), amelynek vízminősége erősen szennyezett kategóriába sorolható, és a városon való áthaladás után tovább romlik. Ez a szennyezettség az elmúlt évek alatt folyamatosan romlott. A lakosság vízellátását elsősorban a Duna vízbázisából oldják meg, kisebb mennyiségben a Mecsek-hegység karsztvize (Tettye-forrás, Tortyogó) is ezt a célt szolgálja. A mohácsi vízkivételi mű Pécs és környéke vízszükségletének nagyobbik részét képes biztosítani.

A felszíni vizek másik csoportját a tavak jelentik. A Pécsi kistérségre természetes állóvizek nem jellemzők, annál fontosabb szerepkört töltenek be viszont a mesterséges tavak. Mesterségesen kialakított tó, az Orfűi-tó, Pécsi-tó, Hermann Ottó-tó, Kovácsszénájai-tó, az Abaligeti tavak, melyek üdülési és sportcélokat egyaránt szolgálnak. A mesterséges tavak az elmúlt 30-40 évben létesültek, ezért időszerű lenne revitalizálásuk (mederkotrás, partvédelem).

A tavak vízminőségének javítása szempontjából fontos lenne a tavak környezetében lévő településeken a szennyvízcsatorna-hálózat mielőbbi kiépítése.

A Mecsek völgyeiben húzódik meg az Orfűi-tórendszer (3. kép), változatos rekreációs lehetőségeket biztosítva a kistérségben élőknek.

3. kép: A Pécsi-tó Orfűn

Forrás: www.orfu.hu

Az elmúlt évtizedek fejlesztései az említett mesterséges tavakat (Orfű és Abaliget térségében) jelentős üdülőkörzetté alakították, melyek azóta nemzetközi hírnévre tettek szert.

A Pécestől nyugatra található Pellérdi-tó elsősorban a halgazdaság szempontjából jelentős. Említésre mindenképpen érdemes a kistérség gazdag termál- és ásványvíz-készlete is, amelyek általában mélyszerkezeti vonalak mentén jutnak a felszínre. A jelenlegi kutatások további termálvíz-készleteket valószínűsítenek a kistérség területén, amelyek gazdaságos és ésszerű felhasználása a közeljövőben indokolt.

4.1.5. Élővilág

A Pécsi kistérség növényfaunájában a mediterrán, az atlanti, a balkáni és a kontinentális flóraelemek egyaránt megtalálhatók. A mecseki táj gazdag növényvilága a mediterrán és az atlanti éghajlat találkozásának köszönhető, azonban a meghatározó befolyásoló tényező a terület mediterrán jellege. A térség egyik legjellemzőbb és legismertebb különleges növénye az illatos hunyor. Az erdőállomány egészében véve megegyezik az országos lombos állománnyal, jellemzője a tölgyesek és bükkösök dominanciája. A mediterrán jelleg a fák esetében a jelentős számban előforduló szelídgesztenye szolgáltatja, a beépített védett helyeken megterem a füge is.

A kistérség állatvilága szintén nagy fajtagazdagságról tesz tanúbizonyságot. A nagytestű emlősállatok közül kiemelendő a gímszarvas, az őz (4. kép), a vaddisznó és a róka, melyek szép számban fordulnak elő a terület erdeiben.

4. kép: Őz, mint a Pécsi kistérség egyik jellegzetes állata

Forrás: www.baranya.hu

A madarak közül főleg a ragadozók érdemelnek említést: a réti sas, a békászó sas, kígyászölyv és a barnakánya.

A hüllőket siklók, kígyók, a kétéltűeket pedig a különböző béka-, illetve néhány gőte faj képviseli.

A vízrajz tárgyalásánál már korábban kiemelt halgazdaságok jellemző halai a ponty, harcsa illetve a busa. A kistérséget területében nem érinti a Duna-Dráva Nemzeti Park, ám igazgatóságának a város ad otthont. A körzetben fellelhető ritka élőlények fokozott védelméről számos természetvédelmi terület gondoskodik.

4.1.6. Talajok

A kistérség legnagyobb részén a lombos erdők alatt kialakult délkelet-európai barna erdőtalajok két fajtája dominál. A Mecsek-hegység területén elsősorban az ún. agyagbemosódásos barna erdőtalajok, míg a Pécsi síkságot, és az azt délről övező lankásabb felszínt a Ramann-féle barnaföldek borítják.

A Mecsek hegység területén a felszínre bukkanó kőzetek minőségétől befolyásolt talajféleségek találhatók. Ilyenek a mészköveken kialakult rendzina talajok és a homokköveken és grániton létrejött savanyú, nem podzolos barna erdőtalajok.

A vizenyősebb területeken a vízellátottság függvényében jöttek létre a talajok. Ilyenek a kevésbé nedves térszínekre jellemző réti talajok és a nedvesebb, vízjárta helyeken előforduló réti öntéstalajok és a lápos-réti talajok.

Végül meg kell említeni, hogy sajnos egyre nagyobb azon felszínek nagysága a Pécsi kistérségben is, amelyekről a természetes talajok hiányoznak. Ilyenek a települések beépített terei, az ipari- és bányafelszínek, az útvonalak természetközeli viszonyoktól megfosztott felszínei.

4.1.7. Tájtípológiai összesség

A Pécsi Kistérséget a Mecsek környezetében lévő települések alkotják. Magyarország tájainak rendszertani felosztása szerint a Dunántúli dombság nagytáj és a Mecsek és Tolna-Baranyai dombvidék középtáj területén helyezkedik el.

A Mecsektől északra eső terület a Baranyai-hegyhát kistáj területére esik. A mérsékelt meleg és mérsékelt nedves éghajlatú, eróziós-deráziós völgyekkel erősen tagolt dombság és a Mecsek É-i lejtőjéhez csatlakozó hegyláb felszín, amely Ny felé lejtőlöszös alacsony dombhátságban végződik. A domborzatra jellemző az É-D-i irányú eróziós völgyek sűrű hálózata, ahol a rövidebb, meredek északias lejtőkön csuszamlások fordulhatnak elő. A talajtakaró főleg agyagbemosódásos barna erdőtalaj, amely cseres tölgyes erdőtakaróját nagyrészt napjainkig megőrizte (60%-os részarány). 1/3-nyi területen szántók és kevés szőlő is

előfordul. A Ny-i alacsonyabb peremvidéken barna erdőtalajon már kevesebb az erdő (25%), sok a szántó (65%) és a szőlő is (10%). A völgyek lápos réti talajai összefüggően rétek és legelők.

A táji adottságok, azaz a természeti és művi elemek egymással kölcsönhatásban lévő együtteseinek vizsgálata alapján megállapítható, hogy a térség táji jellemzői igen változatosak. Az erdőkkel borított, helyenként meredek dombhátak közé ékelődött völgyek helyenként még meglévő ártéri ligetekkel tarkítottak. A növény- és állatvilág változatos, nagy fajdiverzitás jellemezi. A térségben igen értékes tájrészletek találhatók, amelyek más szempontból (természetvédelmi, vízvédelemi) már védettség alatt állnak (pl. Abaligeti-gyógybarlang, Herman Ottó-tó, Sárkány-kút, Vízfő-forrás,) vagy országos védettségüvé nyilvánításuk folyamatban van (Mecseki Tájvédelmi Körzet, ökológiai hálózat területe).

A Mecsektől délre eső terület a Pécsi-síkság és a Mecsek és a Villányi-hegység közötti nagyobb részét völgyközi háttakra tagolt eróziós-deráziós dombság, amelyet agyagos-löszös lejtőüledék takar. Pogány-Görcsöny közötti erősen felszabdalt részén agyagbemosódásos barna erdőtalaj, máshol a barna erdőtalaj elterjedése az általános. A cseres tölgyes állományú erdők 35 ill. 22%-ban maradtak vissza. A szántók mindkét talajtípusnál megközelítik a 60%-os arányt. Mellettük sok a szőlő és gyümölcsös is, a barna erdőtalajon háromszorosa a másikkhoz viszonyítva.

A Villányi-hegységtől D-re, DNy-ra, valamint a Pécsi-víz és a Bükkösdi-víz közén hordalékkúp-síkság alakult ki, amelyet főleg csernozjom barna erdőtalaj borít, de mészlepedékes és alföldi jellegű csernozjom foltok is előfordulnak. Rajtuk a szántók uralma helyenként a 100%-ot is eléri, holott eredeti növényzetük rétláppokkal tagolt ártéri ligeterdő volt. A települések közelében szőlőket is találunk. A völgyek réti és réti öntéstalajú szalagjain ártéri ligetek, láperdők, a mélyebb talajvizű helyeken szántó, rét és legelő foglal helyet.

A hidrogeológiai összefüggéseket tanulmányozva megállapítható, hogy a Mecsek egyes részein, az északi lejtőkön és az azt övező területeken fedetlen karszterületek és karsztvíz nyerésére alkalmas területek találhatók. A Mecsek déli lejtői rossz vízadó képességű területek, míg a Kistérség déli területei közepes és jó vízadó képességű részek.

4.2. A kistérség jelenlegi környezeti állapotának bemutatása, értékelése

- A környezeti elemek állapota –

4.2.1. Levegő

A kistérség területén környezeti levegőminőséget vizsgáló monitoring rendszer működik. A kistérség az ún. „Baranya közép” régió levegőminőségével jellemezhető. A levegőminőséget az Országos Immissziómérő Hálózat (RIV) műszerei ellenőrzik, melynek keretében kén-dioxid, nitrogén-dioxid és ülepedő por kerül regisztrálásra. A mérőhálózatot a Dél-dunántúli Környezetvédelmi Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség üzemelteti. Az adatgyűjtés és kezelés féléves összesítésben, fűtési- és nem fűtési félévek szerint történik. A vizsgálatok egységességét a központi koordináláson kívül országos szabványok biztosítják.

A RIV 1994-2001. évi adatai szerint (forrás: Egészségtudomány 1995-2002. évi számai) a régió levegőminőségi besorolása összességében kedvezőnek tekinthető, figyelembe véve a gáznemű szennyezőknél a 24 órás, az ülepedő pornál a 30 napos határérték túllépések arányát, mindhárom légszennyező anyag vonatkozásában az említett hét évben – a kén-dioxid és a nitrogén-dioxid esetében egy-egy rövid, féléves időszaktól eltekintve – „megfelelő levegőminőségű”. A kén-dioxid vonatkozásában az 1995/96-os, az 1996/97-es és az 1997/98-as fűtési félévben, a nitrogén-dioxid esetében az 1995/96-os, az 1997/98-as, az 1998/99-es és a 2000/2001-es fűtési félévben, valamint a 2000-es nem fűtési félévben történt a megengedett feletti arányban minimális határérték túllépés és ennek megfelelően „mérsékelt szennyezett” besorolás.

A kén-dioxid esetében a légszennyező anyagok féléves átlagértékei a fűtési félévekben jelentősen magasabbak. Az átlagkoncentrációk az éves határérték 12,74-61,10%-a (fűtési félévek) és 4,18-14,54%-a (nem fűtési félévek) között mozogtak.

A nitrogén-dioxid esetében a téli és nyári időszakok közül a fűtési félévek szennyezettebbek, bár az eltérés kisebb mértékű, mint a kén-dioxid esetében, mutatva az NO₂ inkább közlekedési eredetét. A féléves átlagértékek a fűtési félévekben az éves határérték 37,43-64,28%-a között, a nem fűtési félévekben 21,65-49,40%-a között helyezkednek el.

Az ülepedő por viszonylatában a nem fűtési félévek szennyezettebbek, legmagasabb értékek a mezőgazdasági munkálatok idején fordulhatnak elő. Összességében stagnálás tapasztalható az átlagértékekkel illetően. Az átlagértékek a határérték 25,38-32,19%-a között kerültek megállapításra a fűtési félévekben, illetve 35,63-48,13%-a között a nem fűtési félévekben.

A 21/2001 (II. 14.) Korm. rendelet figyelembe vételével a 4/2002. (X. 7.) KvVM rendelet jelölte ki az ország légszennyezett agglomerációit és "A, B, C, D, E, F" kategóriákba sorolt zónáit. Az „A, B és C” besorolású zónákra és településekre intézkedési program elkészítését írja elő a rendelet.

Pécs városkörnyéke a „C” *levegőminőségi zónába lett besorolva* a mért légszennyezettségi adatok alapján, mivel egy, vagy több légszennyező értéke a légszennyezettségi határérték és a tūréshatár között van. A vizsgált 5 különböző légszennyezőanyag mért értékei alapján a szennyező anyagonkénti kategóriákat az alábbi adja meg.

12. táblázat: Pécs környéke légszennyezettségi zónái

Zónacsoportok a szennyező anyagok szerint					
légszennyező anyag	SO ₂	NO ₂	CO	PM ₁₀	Benzo l
levegőminőségi zóna	F	C	F	C	F

A Pécs és környéke a „C” kategóriába tartozik a nitrogén-dioxid és szilárd (PM₁₀) légszennyező anyagok légszennyezettségi eredményei alapján, ezért 2004. évben elkészült az intézkedési terv a levegőminőségi állapot javítására.

Szmozg-riadóintézkedési tervet az országban elsőként, 2000. januárjában Pécsen léptettek életbe, felkészülve a jelentős hatású ipari szennyező források, a közlekedés valamint a kedvezőtlen meteorológiai körülmények együttes hatásának kezelésére. A szennyezők korlátozásával járó, illetve a kosság széleskörű tájékoztatását is biztosító rendszer 2003-ban jogszabályoknak megfelelően módosításra került.

A város területén üzemelő légszennyezettségi mérőhálózat mérési eredményei nyilvánosak. Megtekinthetők a DDKTVF és a Pécs Tv honlapján, és a Pécs központjában elhelyezett óriás monitoron.

3. térkép: A légszennyezési agglomerációba tartozó települések és mérőhelyek:

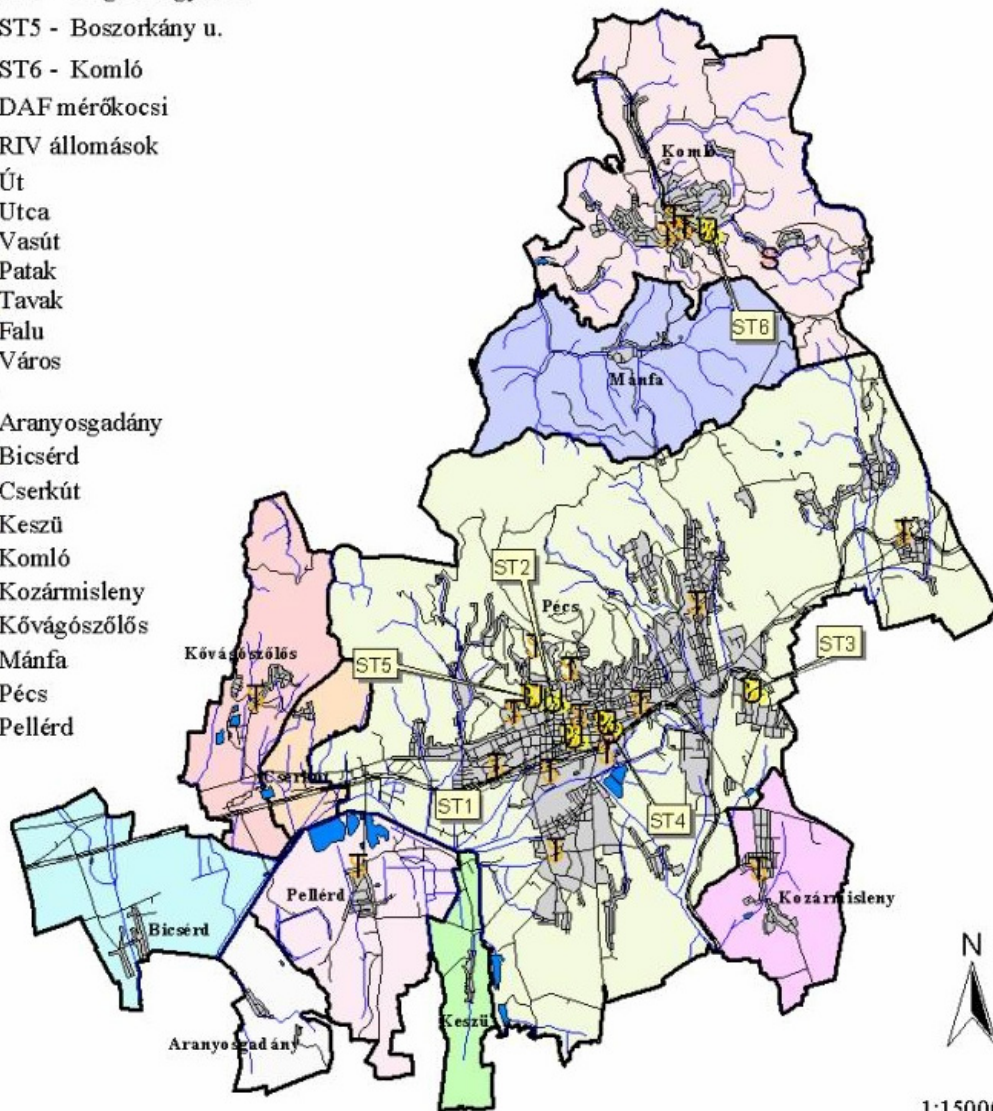
Monitorállomások

- ST1 - Szabadság u.
- ST2 - Kodály Z. u.
- ST3 - Buzsáki u.
- ST4 - Légszeszgyár u.
- ST5 - Boszorkány u.
- ST6 - Komló
- DAF mérőkocsi
- RIV állomások

- Út
- Utca
- Vasút
- Patak
- Tavak
- Falu
- Város

Régió

- Aranyosgadány
- Bicsérd
- Cserkút
- Keszü
- Komló
- Kozármisleny
- Kővágószőlős
- Mánfa
- Pécs
- Pellérd

4.2.1.1. A levegőminőség alakulása

A mérőhálózat adatai alapján az egyes főbb légszennyezők koncentrációinak alakulása a következőkben jellemezhető:

Kén-dioxid (SO₂)

A monitorállomásokon mért éves átlagkoncentrációk 1998-tól 2002-ig enyhe csökkenő tendenciát mutatnak, majd egy stagnáló állapot a jellemző. 2003-ban a monitorállomásokon mért éves SO₂ átlagértékek 16-25 µg/m³ között alakultak, így jóval alatta maradtak az éves határértéknek (50 µg/m³). Az adatokat elemezve megállapítható, hogy a kén-dioxid szennyezettség mérséklődik, amely összefügg a csökkenő energiaigény miatt kisebb erőművi tüzelőanyag felhasználással. A kén-dioxid szennyezettség nagy területet érinti és ezért elsősorban a nagy kén-dioxid kibocsátó források tehetőek felelőssé. Ezt támasztják alá a fűtésmentes időszakok szmog közeli helyzetei is, amikor lakossági és intézményi fűtés nincs, viszont a Pécsi Hőerőmű - ha kisebb kapacitással is - folyamatosan üzemel.

A lakossági és intézményi fűtés légszennyező szerepét jelzik a fűtési időszak megemelkedő szennyezettségi értékei. A fűtési időszakban az erőmű mellett az egyéb ipari jellegű kibocsátások, valamint az egyedi fűtésű területeken a lakossági fűtés szerepe is meghatározó.

A széntüzelésű erőmű magas kén-dioxid kibocsátása, a domborzati és beépítettségi sajátosságok, valamint az inverziós meteorológiai viszonyok szmogriadó közeli légszennyezettségi állapotokat idézhetnek elő.

A félórás, órás és a 24 órás kén-dioxid túllépési gyakoriság 2002-2003 folyamán enyhe csökkenő tendenciát mutat.

2004. év folyamán megtörtént a Pécsi Hőerőmű Rt. földgáz és biomassza tüzelésre való átállítása. Ezzel a kibocsátások - köztük a kén dioxidé is - jelentősen lecsökkentek, amit a 2004. második félévének imissziós mérései is jeleznek.

Nitrogén-dioxid (NO₂)

Az elmúlt években a szennyezettség alakulásában döntően a közlekedés a meghatározó, de a fűtési időszakban a helyi fűtések szerepe is jelentős. Az 1998-2003 közötti években a mérőállomásokon, fűtési

időszakban, az éves átlagkoncentrációk 29-40 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, nem fűtési időszakban pedig 11-31 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ között változtak.

A falusias beépítésű területeken a fűtési időszakban a lakossági fűtés a meghatározó, a nem fűtési félévekben a nagyobb forgalmi utak mentén a közlekedés.

Szén-monoxid (CO)

A CO kibocsátások döntően a közlekedéssel és a fűtéssel hozhatók összefüggésbe. 1998-2003 folyamán a mérőállomásokon a szén-monoxid éves átlagkoncentrációi 0,0-1,3 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ között változtak, így nagyságrendekkel alatta maradtak a határértéknek (3000 $\mu\text{g}/\text{m}^3$).

Az alacsonyabb fajlagos kibocsátású gépkocsik és a korszerűbb tüzelőberendezések elterjedésével az emisszió is jelentősen csökken, amit a 2002-2003. években mért kisebb CO koncentrációk (0,0-0,9 $\mu\text{g}/\text{m}^3$) is jeleznek.

Szálló és ülepedő por.

A levegő porszennyezettsége döntően a fűtésből, tüzelésből, technológiákból, helyi szennyező forrásokból és az utak porzásából, a járműforgalom porfelveréséből ered. Az ülepedő por a vizsgálata során a nem fűtési időszak magasabb szennyezettsége jól jelzi a helyi szennyező források és az utak porterhelésének kedvezőtlen hatásait.

4.2.1.2. Kibocsátások (emisszió)

A pécsi légszennyezettségi zónában lévő emisszió források forrástípusok szerinti megoszlását – 2000 évi állapot szerint – az alábbi táblázat tartalmazza.

13. táblázat: A pécsi légszennyezettségi zónában lévő emisszió források forrástípusok szerinti megoszlása

Forrás típus	Emissziók t/év			
	SO ₂	NO _x	CO	Szilárd
Ipar	28644,9	2934,4	319,1	740,9
Lakosság	1797,0	261,1	1495,3	1741,8
Közlekedés	19,8	660,1	6234,8	92,7
Összesen:	30461,7	3855,6	8049,2	2575,4

Az intézkedési programmal összhangban kiemelve az NO_x és szilárd emissziókat, megállapítható, hogy NO_x légszennyezőanyag esetében meghatározó az ipari eredetű kibocsátás, de jelentősnek mondható a közlekedési emisszió is.

A szilárd emissziók terén lakossági vegyes tüzelés emissziója a legjelentősebb. A kistérség területén az erőmű kibocsátása a meghatározó. A kén-dioxid, szén-monoxid és szilárd anyagok jelentős, a nitrogén-oxidok kisebb mértékben csökkentek az elmúlt években.

4.2.1.3. Lakossági fűtésből eredő légszennyezés

A lakossági fűtés következtében elsősorban kén-dioxid és szilárd anyagok levegőbe történő kikerülésével számolhatunk. A kén-dioxid kibocsátás az ún. nem hálózati tüzelőanyagok (döntően szén és olaj) égetéséből származik. A nitrogén-oxidok és a szén-monoxid döntően közlekedési eredetű.

A Kistérség településeiben a földgázhálózat 3 kivétellel kiépítésre kerül, azonban a rákötések aránya eltérő képet mutat. A hagyományos fa- és széntüzelés fokozatos visszaszorításával, a gáztüzelésre történő átállással csökkent a kén-dioxid, a szén-dioxid és egyéb szennyezőanyagok emissziója. Ezt a folyamatot csak a rákötések szorgalmazásával lehet tovább erősíteni.

4.2.1.4. Közlekedési eredetű légszennyezőanyag-kibocsátás

Az elmúlt tíz évben a légszennyezést okozó tevékenységek súlya jelentősen megváltozott. A közlekedési szennyezőanyag kibocsátás változásokkal, de összességében szinten maradt, miközben a termelési eredetű

emissziók lecsökkentek. A nitrogén-oxid, szén-monoxid és illékony szerves szennyezők esetében a közlekedés 50-60 % körüli arányban felelős a kibocsátásért.

A közúti közlekedésből származó légszennyező anyagok megoszlása gépjármű fajtánként eltérő. A '90-es évek közepétől a személygépkocsik okozzák a legnagyobb szennyezést, a tehergépjárművek részesedése a kén-dioxid esetében magasabb. Az autóbuszok elenyésző arányban járulnak hozzá a levegő szennyezettségéhez.

A közúti közlekedés emissziójában az üzemanyag és a gépjármű-állomány minősége és a gépjárműhasználat gyakorisága játszik fő szerepet. Az ólom és kén-dioxid kibocsátás alakulásában az üzemanyag volt meghatározó, a kén-dioxid kibocsátást nagymértékben csökkentette a 80-as évek közepén a gázolaj kéntartalmának mérséklése. Az ólomkibocsátás nagymértékű csökkenését az ólmozott benzin ólomtartalmának csökkentése és kiszorulása eredményezte, az ólmozatlan benzin elterjedése ugyanakkor növelte a benzol kibocsátást.

A járműállomány változását a kétütemű autók fokozatos kiszorulása ellenére a kibocsátás csak kismértékben csökkent, mert a gépjárművek száma közben folyamatosan nő.

Baranya megye közlekedési helyzetét sűrű közúthálózattal, az átlagosnál magasabb fajlagos jármű-ellátottsággal és sűrűbb autóbusz-közlekedési hálózattal jellemezhetjük. Hátrányként említhető az átlagosnál több vasúti mellékvonal, a kettős vágányú fővonalak, autóutak és autópályák hiánya, a közlekedési „peremhelyzet” (a közlekedési hálózat megszakad a dél határnál).

A közlekedési eredetű légszennyezéssel leginkább a főútvonalak mentén és a településeken átvezető utak térségében kell számolni. A kibocsátás mértékét befolyásolja az utak állapota is.

Fontos, hogy az utak minél nagyobb százalékban legyenek burkoltak, hiszen a földutak jelentős porszennyezést okozhatnak. További problémát jelent a mellékutakról történő sárfelhordás. A gépjárművek a már leülepedett por újbóli felverése révén jelentős szerepet játszanak a porterhelés alakulásában.

4.2.1.5. Egyéb tevékenységek által okozott légszennyezés

Különböző mezőgazdasági és ipari vállalkozások tevékenységéből is származhatnak légszennyezést okozó kibocsátások, a jelentősebb helyhez kötött légszennyező forrásokat (döntően kémények) a környezetvédelmi felügyelőségek ellenőrzik. Ezek a kibocsátások többnyire kisebb területeket érintenek.

A kistérség területén található terményszárítók időszakosan üzemelnek. A környezetvédelmi hatóság ezeket rendszeresen ellenőrzi.

Az antropogén eredetű hatások között kell megemlíteni a jelentős mértékű – többségében szárnyasok, sertések – állattartás okozta környezeti terhelést, különösen a szagok nem kívánatos mértékét. Az állattartás mellett az ipari üzemek, szennyvíztelepek környezetében is tapasztalható bűzhatás.

A bűz az emberi egészségre közvetlenül nem jelent veszélyt, azonban rontja az életminőséget. A kistérségben nagyobb volumenű állattartás kevés helyen, többnyire külterületen történik. Ilyen jellegű panasz elsősorban a közvetlen szomszédok részéről érkezik. A jelentősebb bűz kibocsátó létesítmények közül a Pécsi Bőrgyár és a kozármislenyi gombatelep kibocsátása megszűnt, a pellérdi szennyvíztelep környékén valamint a Csokoládé-pusztán lévő sertéstelep környezetében azonban még mindig tapasztalható időnként bűzhatás.

4.2.2. Vizek

4.2.2.1. Felszíni vizek

Pécs kistérség a Mecsek északi oldalán a Baranya csatornán keresztül a Duna vízgyűjtő területéhez, a Bükkösdi patakon keresztül a Dráva vízgyűjtőjéhez tartozik. A Mecsektől délre eső területen az 58-as számú út a vízvásztó. Tőle Ny-ra eső terület a Dráva vízgyűjtő területe. Az itteni felszíni vizek befogadója a Pécsi-víz és a Hegyadó-patak. A keletre eső terület már a Duna vízgyűjtője.

A kistérség területén lévő vízfolyások minősége általában megfelel a különböző vízhasználatok vízminőségi igényeinek. Inkább mennyiségi korlátok jelentkeznek, azonban a Pécsi-víz vízminősége kifogásolható.

A Tüskésréti szelvényében az oxigénháztartás mutatói viszonylag kedvezőek alakultak, a vízminőségi besorolás III. osztályú (tűrhető). A nitrogén- és foszforháztartás mutatói alapján a vízminőség IV. osztályú (szennyezett). A szerves mikroszennyezők közül az ásványolaj-tartalom az osztály meghatározó, ennek alapján V. osztályú (erősen szennyezett) a vízminőség. A bányaterületekről, (meddőhányók) zagykazetták környezetéből lefolyó vizek, hatása kimutatható, amit a sótartalom, a vezetőképesség és a mangántartalom értékei is jeleznek.

A Pellérdi szelvényénél - az oxigénháztartás mutatóit kivéve - IV. osztályú (szennyezett) a vízminőség.

A Pécsi-víz Zóki szelvényében a Pellérdi szelvényhez képest a nitrogén- és foszforháztartás mutatói – a városi szennyvíztelepről bevezetett tisztított szennyvíz hatására – magasabbak, a vízminőség V. osztályúra (erősen szennyezett) romlik. A többi komponenscsoport mutatóira a IV. osztályú (szennyezett) minősítés a jellemző.

A Pécsi-víz 1997-2004. közötti időszak vízminőségi trendjét vizsgálva megállapítható, hogy a Tüskésréti szelvényben a Pécsi-víz minősége gyakorlatilag nem változott. A Pellérdi szelvényben a vizsgált komponenseknél javulás mutatkozik, amely a Pécsi Bőrgyár területén üzemelő bőrgyártással foglalkozó cégek egyre csökkenő szennyvízkibocsátásának a következménye. A Zóki szelvényben a trendszámítást a 2002. év végétől 2003. augusztus végéig tartó időszak, amikor a városi szennyvíztelep üzemzavarokkal küzdött (sorozatos meghibásodások a levegőztető rendszernél). Ettől az időszaktól eltekintve kijelenthető, hogy 1997-hez viszonyítva a Zóki szelvényben a vízminőség javulása figyelhető meg.

A térségben nem található nagyobb vízfolyás, természetes tó, ezért a patakok felduzzasztásával több helyen alakítottak ki mesterséges tavakat. Közülük a legjelentősebb az Orfűi tórendszer, de a Mecsektől délre eső területen is több mesterséges tó található, melyeket többnyire horgásztóként hasznosítanak.

4.2.2.2. Felszín alatti vizek

Pécs térségének földtani és morfológiai adottságai következtében a felszín alatti vizek változatos rendszere alakult ki. A város hegységi és hegyoldali részén karsztvíz és repedésvíz jelentkezik, a hegy lábánál rétegvíz megjelenésével kell számolni. A mély fekvésű, sík és domboldali területeken a talajvíz jelenik meg, mint felszín alatti első vízszint.

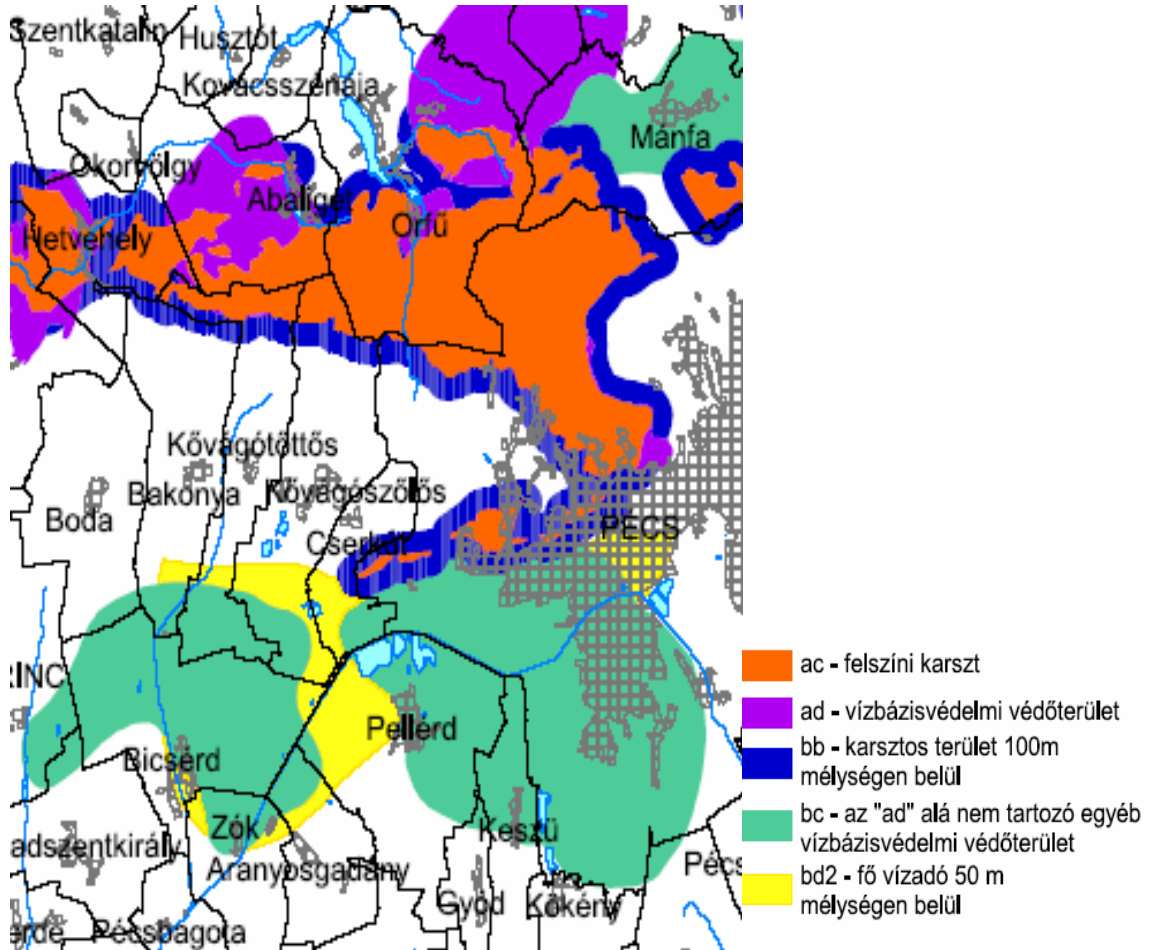
A felszín alatti vizek utánpótlódásukat a lehulló csapadék beszivárgó részéből nyerik és az érintkezési felületeken a különböző víztartók vizüket átadják egymásnak. A felszín alatti vizek fő szivárgási iránya a Pécsi medence felszíni vízgyűjtőjének vízválasztó vonalától a Pécsi-sík mélyvonalán húzódó Pécsi-víz, mint erózióbázis felé mutat, és tovább vonul a mélyvonalon Ny, DNy-i irányba. A város alatt lévő felszín alatti vizek egységes vízrendszert alkotnak, függetlenül a tároló kőzetek korától és összetételétől.

Önálló vízföldtani egységet képez a Közép-Mecsek fő tömegét alkotó karsztosodott mészkő, amelynek déli oldali fő megcsapolója a Tettye-forrás. Az északi oldalon több forrás is található. Közülük legjelentősebb az Orfű területén lévő Vízfő-forrás.

A Nyugat-Mecsek előterében helyezkednek el a Pellérdi és Törtogói víztároló medencék. Az itt kialakított vízmű telepek képezik Pécs város vízellátásának bázisát, ezért ezek fokozott védelme indokolt.

28. ábra: A kistérség területén található kiemelten érzékeny felszín alatti vízminőség-védelmi területek

4.2.3. Földtani adottságok

A kistérség északi területe Baranya-hegyhát kistájhoz tartozik. A kistájat proterozóji kristályos alappal, másodidőszaki karbonátos kőzeteken és andezit vulkánosság termékein kívül számottevő laza, miocén-pliocén agyagos, homokos összletek építik fel. A bonyolult és változatos geológiai felépítés következtében a térségben sokféle ásványi anyag bányászata jellemző, többek között faragható diabáz, díszítő gránit, andezit-zúzottkő (Komló 138 470 Em³ földtani készletből 91217 Em³ műrevaló), díszítő-, falazó-, mészgártási mészkő (Abaliget 6153 Em³), falazó dolomit (Magyarhertelend 1458 Em³), építési bazalt, földpátos-, falazó és vakoló homok, tömör- és blokk téglagyag. Európai szinten is jelentős szén- és uránbányászat fejlődött ki; napjainkra mélybányászat megszűnt. A 100 éve még jelentős cserép- és téglagyártása mára szintén visszaszorult. A Nyugat-Mecsek karsztvidéken számos geológiai érték található. Számtalan, a törvény erejével védett víznyelő, forrás figyelhető meg. Legismertebb az Abaliget területén

található fokozottan védett Abaligeti-barlang. A Baranyai-hegyhát területén a felszínt túlnyomóan harmadidőszaki és idősebb agyagos, valamint löszös üledékeken kialakult agyagbemosódásos barna erdőtalajok borítják (88%-ban). Az agyagos vályog mechanikai összetételű, a gyenge vízvezető és az erős víztartó képesség miatt kedvezőtlen vízgazdálkodású erdőtalajok termékenységi besorolása VII., míg a löszön képződött és/vagy vályog mechanikai összetételű, kedvezőbb vízgazdálkodású változatoké VI. mindkét változat kémhatása erősen savanyú. A lejtők meglehetősen meredek. Az erdőszűrség mintegy 60%-os.

A kistájt Ny-ról határoló patak völgy felé néző lejtők löszös anyagain vályog mechanikai összetételű, kedvező vízgazdálkodású és termékenységgű barnaföldek (V.) fordulnak elő 8%-os területi részaránnyal. A lejtőviszonyok alapján nagy e talajok erózió veszélyeztetettsége, amit fokoz, hogy kicsi az erdők részaránya (25%). A talajtípusok területi megoszlását és elterjedését az alábbi táblázatok mutatják.

14. táblázat: Talajtípusok területi megoszlása (%)

Talajtípus kód	Területi részesedés
agyagbemosódásos barna erdőtalajok	88
barnaföldek (Ramann-féle barna erdőtalajok)	8
lápos réti talajok	4

15. táblázat: Talajtípusok területi elterjedése a domborzati adottságok függvényében (%)

Talajtípus	Lejtőkategória				
	0-5	5-17	17-25	>25	erdő
agyagbemosódásos barna erdőtalajok	5	15	25	25	30
barnaföldek (Ramann-féle barna erdőtalajok)	10	5	40	40	5
lápos réti talajok	100	-	-	-	-

A Dél-baranyai-dombság térsége közepesen és gyengén tagolt, jórészt löszös, dombsági felszínére átlagban 58 km² relatív relief jellemző. A Mecsektől dél-délkeletre kiterjedő, 130-250 m tszf-i átlagmagasságú, kis részben síksági kistáj alaphegységi szerkezete bonyolult. Baranya megyét a földtani potenciál elemek gazdagsága jellemzi. A felszínen megtalálható az 500 millió éves gránittól a felső-karbon-perm-triász-jura-kréta időszak alaphegységi képződmény sora csakúgy, mint a neogén képződménysor a legfiatalabb drávai holocén üledékekig. A 130-250 m tszf-i átlagmagasságú dombsági, kis részben síksági

kistáj felszínébe ÉNy-on a Pécsi-síkság alacsonyabb, ÉK-en a Geresdi-dombság magasabb, de kis kiterjedésű kistájai öblösödnek be, D-en a Villányi-hegység szigetként magasodik ki felszínéből. Alaphegységi szerkezete bonyolult, Ny-i része alatt a Görcsönyi-hát magasra emelt paleozoós röge húzódik, pleisztocén lösszel fedve. A széles Görcsönyi-hát alapja hordalékkúpos hegyláb felszín. A domborzat a szerkezeti vonalak mentén pleisztocén völgybevágódások hatására formálódott a mai dombsági térszinné. A Baranyai-dombság északi szegélyén az eróziós tevékenységgel bevágódott Pécsi-víz völgye alakult ki. A felszínhez közeli kőzetteret összefüggő területi elterjedéssel olyan negyedidőszaki kőzetek alkotják, melyek a vízfolyás déli oldalán foltszerűen előbukkanó felső-pannóniai korú képződményekre települtek.

A talajok zömmel a kis lejtőszögű, lösszel fedett felszíneken alakultak ki. A Mecsek és a Villányi-hegység közötti eróziós-deráziós dombságot agyagos-löszös lejtőüledék takarja. A Pogány-Görcsöny közötti erősen felszabdalt részén agyagbemosódásos barna erdőtalaj, máshol a barna erdőtalaj elterjedése az általános.

A talajok genetikailag változatos képet mutatnak. Az uralkodó barnaföld típusú talajok területi részaránya eléri az 55%-ot. Mechanikai összetételük vályog, közepes vízvezető- és erős víztartó képességgel rendelkeznek, termékenységi besorolásuk humusztartalmuktól függően V.-VI. Legnagyobb részük mezőgazdasági művelés alatt áll, de jelentős a szőlőterület is.

Azokon a területeken, ahol a sztyeppesedési folyamatok előtérbe kerültek, a barnaföldeket csernozjom barna erdőtalajok váltják fel – területi részarányuk 12%, zömmel szántóterületek. Kedvezőbb talajszerkezeti adottságaiknak köszönhetően vízgazdálkodási jellemzőik is kedvezőek, termékenységi besorolásuk V.-VI. A csernozjomok részaránya a kistájban 11%, a hidromorf talajképződményeké 10%, a réti talajok előfordulása nem számottevő. A táj öntés réti talajai vályog mechanikai összetételűek, vízgazdálkodásuk kedvező.

16. táblázat: Talajtípusok területi megoszlása (%)

Talajtípus kód	Területi részesedés
Agyagbemosódásos barna erdőtalajok	12
Barnaföldek (Ramann-féle barna erdőtalajok)	55
Csernozjom barna erdőtalajok	12
Mészlepedékes csernozjomok	1
Alföldi mészlepedékes csernozjomok	4
Réti csernozjomok	6
Réti talajok	1
Réti öntéstalajok	9

17. táblázat: Talajtípusok területi elterjedése a domborzati adottságok függvényében (%)

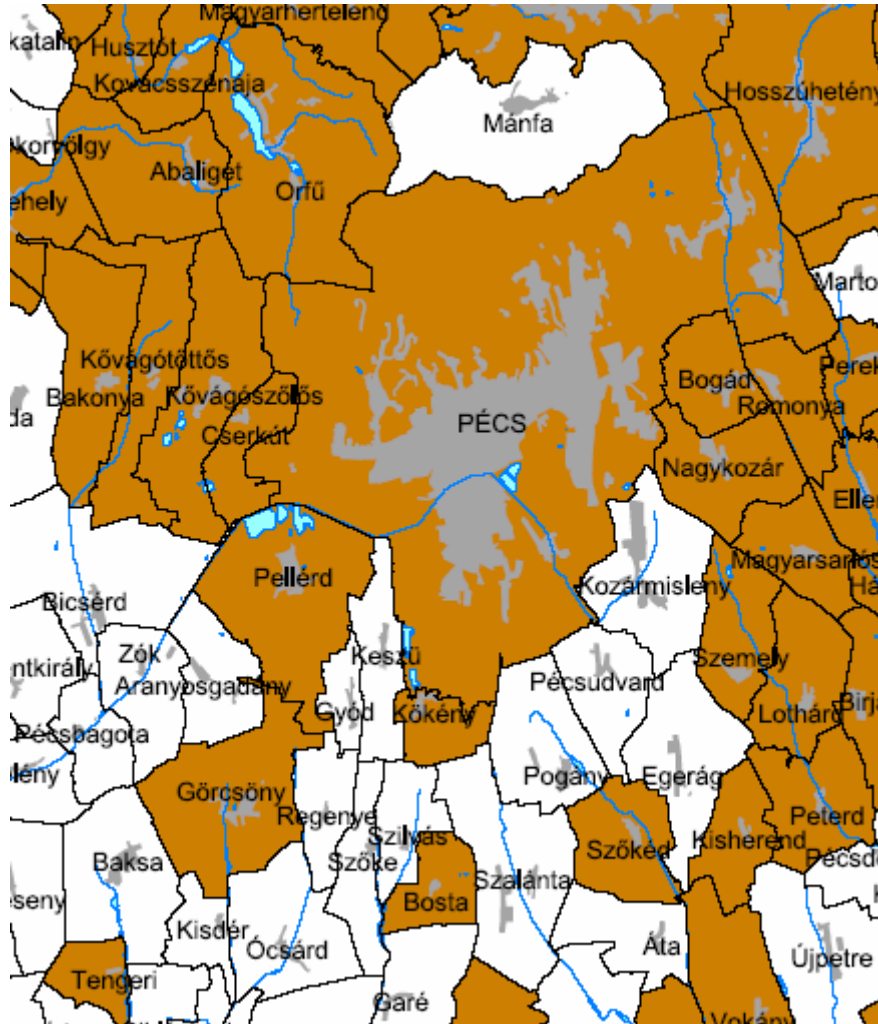
Talajtípus	Lejtőkategória				
	0-5	5-17	17-25	>25	erdő
Agyagbemosódásos barna erdőtalajok	55	10	3	2	30
Barnaföldek (Ramann-féle barna erdőtalajok)	40	25	10	5	20
Csernozjom barna erdőtalajok	72	15	5	3	5
Mészlepedékes csernozjomok	95	5	-	-	-
Alföldi mészlepedékes csernozjomok	98	2	-	-	-
Réti csernozjomok	95	3	-	-	2
Réti talajok	90	-	-	-	10
Réti öntéstalajok	90	-	-	-	10

A bonyolult és változatos geológiai felépítés következtében a kistérségben sokféle ásványi anyag bányászata jellemző, többek között faragható diabáz, díszítő gránit, díszítő-, falazó-, mészgyártási mészkő, építési bazalt, földpátos-, falazó és vakoló homok, tömör- és blokk téglagyag. A térség megújuló energiaforrásai közé a napenergia, a biomasz és a geotermikus energia sorolható. A megye feltárt gyógyvizei, palackozható ásványvizei ma is komoly gazdasági tényezők, ez a potenciál az elmúlt évtizedek geológiai kutatásai alapján tovább fejleszthető. A termáladottságok egyrészt környezetbarát energiaforrások, másrészt a gyógyturizmust és a rekreációt is szolgálják.

Baranya Megye Területrendezés terve alapján a kistérség jelentős területei tartoznak a csúszásveszélyes területek övezetébe ezeket a területeket az alábbi térképvázlat jelöli:

4. térkép: Csúszásveszélyes területek a Pécsi kistérségben

4.3. Zaj

A Pécsi Kistérség környezeti zajterhelésének kialakulásában nagy szerepe van a zaj- és rezgésforrások számának és az általuk kibocsátott zaj és rezgés nagyságának. Emellett meghatározó a kialakult városszerkezet, a különböző funkciójú területhasználatok (lakóterület, gazdasági terület, közlekedési területek) egymáshoz viszonyított elhelyezkedése. A vizsgálatok egyértelműsítik, hogy döntően a közlekedési és ipari zajok jelentik a fő problémákat egyes szakaszokon, területeken.

4.3.1. Közlekedés

A kistréség zajterheltségét elsősorban a közlekedésből eredő zajterhelés, ezen belül is a közúti forgalomból eredő zajterhelés határozza meg. A kistréség települései közül elsősorban azok érintettek, melyek forgalmasabb utak mellett helyezkednek el. A legnagyobb zajterhelésnek Szalánta van kitéve, melyen keresztül halad az 58-as számú főút, de jelentős az átmenő forgalom és ebből adódóan jelentős zajterhelés éri Kozármislenyt, Pellérdet, Görcsönyt és Ócsárdot is. A nyári időszakban Orfűn is jelentősen megnő a forgalom. Az úthálózat fejlesztése, elkerülő utak építése mellett kiemelt feladatként kell kezelni a térségben a kerékpárút-hálózat kiépítését is. A vasúti közlekedésből származó zajterhelés kevésbé érinti a térség településeit. Ez Pécs egyes területein zavaró. Sajnálatos módon az utóbbi időben jelentősen csökkent a vasúti teherszállítás és a személyszállítás vonatkozásában ugyancsak csökkenés mutatkozik. Ezzel párhuzamosan jelentősen megnőtt a közúti szállítás, mind a teher, mind a személyszállítás területén, mindez a közutak mentén jelentős zajterhelés növekedést eredményezett és eredményez ma is.

A Pécs-Pogányi reptér forgalma még nem érte el a tervezettet, de az előzetes számítások szerint ez sem okoz majd jelentős zajterhelést.

4.3.2. Ipari zaj

Az ipari létesítmények zajkibocsátásánál megállapítható, hogy a zajterhelés kisebb területeket érint, de ott koncentráltan jelentkezik. A kistréség területén jelentősebb zajkibocsátó üzem jelenleg nem működik. A bányászati tevékenység megszűnésével az ilyen jellegű zajpanaszok is megszűntek. Az utóbbi években egy üzem környezetében mért a környezetvédelmi hatóság a megengedettnél nagyon zajterhelést. Ez az időszakosan üzemelő görcsönyi szárítóüzem volt, de zajcsökkentő beruházások révén sikerült lecsökkenteni az üzem zajkibocsátást.

4.4. Természetvédelem

A természet védelméről vallott új felfogás a jogi szabályozás megújítását is megköveteli, ami a biológiai sokféleség megőrzése mellett a természet egészének válogatás nélküli védelmére épül és elsődleges fogalomként a fenntarthatóságot kezeli. Ez jelenik meg számos nemzetközi egyezményben

és sok ország jogalkotásában is. Így a törvény mondanivalója kissé megváltozik, hisz nem a természetvédelemről szól, hanem a természet védelméről.

A természetvédelméről szóló törvény megnevezi a jogszabály alapján létrehozott védett értékek körét, mely a terület nagyságának növekedése alapján lehet:

- természeti érték
- természetvédelmi terület
- tájvédelmi körzet
- nemzeti park.

Az erdőket érő károk közül a leggyakoribbak az abiotikus károk (szél, hó, jég okozta töréskárok, vihkárok, tűzkár, aszálykár következtében a csemeték elhalása). Biotikus károsítások közül kiemelendő a vad és cserebogár által okozott kár, főként a fiatalabb erdőkben. A nagyvadállomány maximum létszámát elvileg az élőhely vadeltartó-képessége határozza meg, de számos helyen a vadlétszám messzemenően meghaladja az eltartható maximumot. Erre csak az egyensúlyi állapot visszaállítása jelenthet hosszú távú megoldást.

Állatföldrajzi vonatkozásban, a szakemberek különbséget tesznek a Mecsek keleti-nyugati irányú főgerincétől délre és az attól északra elterülő vidékek között. A déli oldal erdőségei, mészkő sziklái főként a balkáni és az adriai-tengeri karsztra jellemző állatvilágnak adnak otthont. Ami a nagyvadakat illeti, a gyakori szarvast, a ritkább őzet csendesen járva sokfelé megfigyelhetjük. A szintén nem ritka vaddisznóval is viszonylag gyakran találkozhatunk.

A ragadozók közül a borz és a vadmacska ritka, a róka közönségesnek mondható. A kisebbek közül a nyest és a nyuszt nem ritka. A mókus közönséges, bár nem gyakori, az erdei és a mogyorós pele a tölgyesek, bükkösök lakója. Mérges kígyó (vipera) előfordulását nem jelezték a hegységben. A siklók több fajjal (erdei, vízi, réz) is képviseltetik magukat. A nagyobb madarak közül fészkel a törpesas, a parlagi sas, a kígyászölyv, a kékes rétihéja, a darázs ölyv. Igen gyakorinak mondható az éles hangú egerészölyv. Sokféle énekesmadár is van a Mecsekben, részben fészkelő, részben átvonuló fajok. A szakemberek megfigyelései szerint a madárvilágra jellemző a viszonylag kis egyedszám. Szintén megfigyelés, hogy az itt fészkelő madarak fajszáma évek óta csökkenő tendenciát mutat.

A kistérség a Pécsi flórajárásba (Sopianicum) tartozik, potenciális erdőtársulásai a gyertyános kocsányos tölgyesek (Quercus robur-Carpinus praemorsa), a gyöngyvirágos tölgyesek (Convallaria-Quercus), a tölgy-körös-szil ligeterdők (Quercus-Alnus praemorsa) és a patakmenti égeresek (Corylus elongata-Alnus). Uralkodó talajtípus a barnaföld. A talajtani adottságokból következően a település közel harmadát szántó, nagyobb részét erdő és szőlő-gyümölcsös művelési ágban találjuk.

4.4.1. Natura 2000

Az Európai Unió által létrehozott Natura 2000 egy olyan összefüggő európai ökológiai hálózat, amely a közösségi jelentőségű természetes élőhely típusok, vadon élő állat- és növényfajok védelmén keresztül biztosítja a biológiai sokféleség megóvását és hozzájárul kedvező természetvédelmi helyzetük fenntartásához, illetve helyreállításához. A Natura 2000 hálózat az Európai Unió két természetvédelmi irányelve alapján kijelölendő területeket - az 1979-ben megalkotott madárvédelmi irányelv (79/409/EGK) végrehajtásaként kijelölendő különleges madárvédelmi területeket és az 1992-ben elfogadott élőhelyvédelmi irányelv (43/92/EGK) alapján kijelölendő különleges természetmegőrzési területeket - foglalja magába.

2004-ben életbe lépett az a kormányrendelet, amely tartalmazza a magyarországi Natura 2000 hálózat területeire vonatkozó szabályokat. A védett területeket helyrajzi számok szerint állították össze. A területek használatát a természetvédelmi hatóság egyedi határozatokban szabályozza. Ezeken a területeken a művelési ág változtatása csak a természetvédelmi hatóság engedélyével lehetséges. A Natura 2000 területek műveléséhez az agrár-környezetvédelmi támogatások vehetők igénybe és 2007-től az EU is folyósít majd támogatásokat.

Az Országos Területrendezési Tervről szóló 2003. évi XXVI. törvény alapján elkészült Baranya Megye területrendezési terve, amit a közgyűlés 2005. május 14-én fogadott el. A rendelet tartalmazza az Országos Területrendezési Tervvel összhangban a megyei szabályozási övezeteket, és az övezetekre vonatkozó szabályokat. Az országos tervben kijelölt, megyei szinten azt tovább részletező megyei övezeteket jelölt ki és megállapította az ezen övezetekre vonatkozó szabályokat. A megyei övezetekre vonatkozó szabályok az ágazati jogszabályokkal együttesen érvényesek.

18. táblázat: Térségi övezetek és azok kapcsolata

Országos övezetek

Kiemelt térségi és megyei övezetek

Országos ökológiai hálózat

Védett természeti terület

Védett természeti terület védőövezete

Természeti terület

Ökológiai (zöld) folyosó

Kiemelten fontos érzékeny természeti terület

4.4.2. Az ökológiai hálózatot képező megyei övezetek

4.4.2.1. Védett természeti terület övezete

Az övezetbe a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. tv. vagy más jogszabály által védetté, fokozottan védetté nyilvánított (kiemelt természetvédelmi oltalomban részesülő) földterületek tartoznak. A védett természeti terület a védelem kiterjedtségének, céljának, hazai és nemzetközi jelentőségének megfelelően lehet nemzeti park, tájvédelmi körzet, természetvédelmi terület, természeti emlék, valamint erdőrezervátummá nyilvánított erdőterület. Kezelésük szerint e területek országos vagy helyi védettségűek.

A védett természeti terület övezete a következő kategóriájú területeket foglalja magában:

Országos jelentőségű természeti területek:

a) Egyedi jogszabályban védetté nyilvánított területek:

Nemzeti park: A megyében a Duna-Dráva Nemzeti Park területe érintett

Tájvédelmi körzet: A megye területén két tájvédelmi körzet található: a Kelet-Mecsek TK és a Zselicségi TK.

Természetvédelmi terület: az ország jellegzetes és különleges természeti értékekben gazdag, kisebb összefüggő területe. A megyében 11 természetvédelmi terület található. Ezek közül a kistérség területén is találunk.

Természeti emlék: valamely különleges jelentős egyedi természeti érték, képződmény és annak védelmét szolgáló terület. A kistérség területén egyedi jogszabályban védetté nyilvánított természeti emlékként védett hely nincs.

b) Külön jogszabállyal védetté nyilvánított természetvédelmi terület: A kistérségben a Pellérdi-halastavak tartoznak ebbe a kategóriába.

c) Ex lege védett területek: 1996. évi LIII. törvény 23. § (2) bekezdése alapján a törvény erejénél fogva védelmet élvez és országos jelentőségű természetvédelmi területnek minősül valamennyi láp és szikes tó, országos jelentőségű természeti emlékeknek minősül továbbá valamennyi forrás, víznyelő, kunhalom, földvár és barlang. A többi terület számbavétele, felmérése és kataszterezése folyamatban van. A kistérségben a védett lápok a Pécsi sík lapályaiban helyezkednek el. Védett szikes-tó nem található. A Mecsekben 250 barlang található. Fokozottan védett barlangok a kistérség területén:

Abaligeti-barlang (Mecsek)

Mánfai-kőlyuk (Mecsek)

Mészégető-források barlangja (Mecsek)

Orfői Vízfő-barlang (Mecsek)

Spirál-víznyelőbarlang (Mecsek)

A megyében a földvárak kataszterezése a DDNPI közreműködésével elkezdődött. Az eddig beazonosításra került földvárak száma a megyében 20, közülük több a kistérség területén található. A források és víznyelők jegyzéke jelenleg még nem áll rendelkezésre. A kistérség karsztos jellege folytán a nagyszámú víznyelő található.

d) Országos védelemre ill. átminősítésre tervezett területek

A DDNPI illetékességi területén négy új tájvédelmi körzet kialakítása várható, melyek közül a régóta tervezett Nyugat-Mecseki TK és a jelenlegi Kelet-Mecsek TK összevonásával létrejön a Mecsek TK. A tájvédelmi körzet újonnan bevont területei a Mecsek hegység nyugati nyúlványai, melyek már meglévő védett területeket is tartalmaznak. Ennek megfelelően a Melegmány-völgy TT, a Jakab-hegy TT, a Pintér kert TT és az Abaligeti-barlang felszíne TT része lesz a Nyugat-Mecseki TK-nek ill. a Mecseki TK-nak mint átminősített területek. A tervezett Mecseki Tájvédelmi körzet csaknem teljes egészében a kistérség területén helyezkedik el.

4.4.2.2. Védett természeti terület védőövezete

A védőövezet a védett természeti terület körül szükséges esetben kijelölt terület. Rendeltetése, hogy megakadályozza, vagy mérsékelje azoknak a tevékenységeknek a hatását, amelyek a védett természeti terület állapotát vagy rendeltetését kedvezőtlenül befolyásolnák. A megyében a védőövezet területei a nemzeti ökológiai hálózat rendszerében lehatárolt puffer területekkel azonosíthatóak. A pufferzónában a természetes élőhelyek nem uralkodó jellegűek, szinte teljesen hiányozhatnak is.

4.4.2.3. Természeti terület övezete

Természeti terület valamennyi olyan földterület, amelyet elsősorban természetközeli állapotok jellemeznek, azaz az élőhelyen, illetve a tájban végbemenő folyamatokat többségükben az önszabályozás jellemzi, közvetlen emberi beavatkozás nélkül is fennmaradnak (potenciálisan minden gyeperdő, nádas és művelés alól kivett — nem építmény elhelyezésére szolgáló földterület /1996. évi LIII. tv./)

Természeti területnek minősülő területek a törvény értelmében az erdő-, gyeperdő-, nádas, kivett és mezőgazdaságra, erdőgazdálkodásra alkalmatlan területek. A kistérség területén nagy számban fordulnak

elő természeti területek, felmérésük is megtörtént. A megye területének szabdaltsága miatt jellegzetesen 1-2 hektáros foltokban jelentkeznek viszonylag egyenletes eloszlásban.

A természetközeli rétek és legelők botanikailag a legértékesebb területek közé tartoznak. Számptalan védett és ritka növény országosan is jelentős populációinak nyújtanak életteret.

A vizes élőhelyek közül a lápok mindegyike védett. A nádasok közül egyeseket — ha a természetközeli állapot feltételeinek megfelelnek — természeti területté lehet nyilvánítani.

4.4.2.4. Ökológiai (zöld) folyosó övezete

Az övezetbe az ökológiai és zöldfolyosók területei tartoznak, melyek alakzatuk, elhelyezkedésük alapján folytonos és megszakítottak lehetnek. Ezen túlmenően a Natura 2000 és a fennmaradó magterületek is ide sorolandók. A zöldfolyosók olyan földterületek, élőhelyek, melyek döntő részben mesterséges eredetűek, fennmaradásukhoz, funkciójuk ellátásához folyamatos emberi beavatkozás is szükséges lehet.

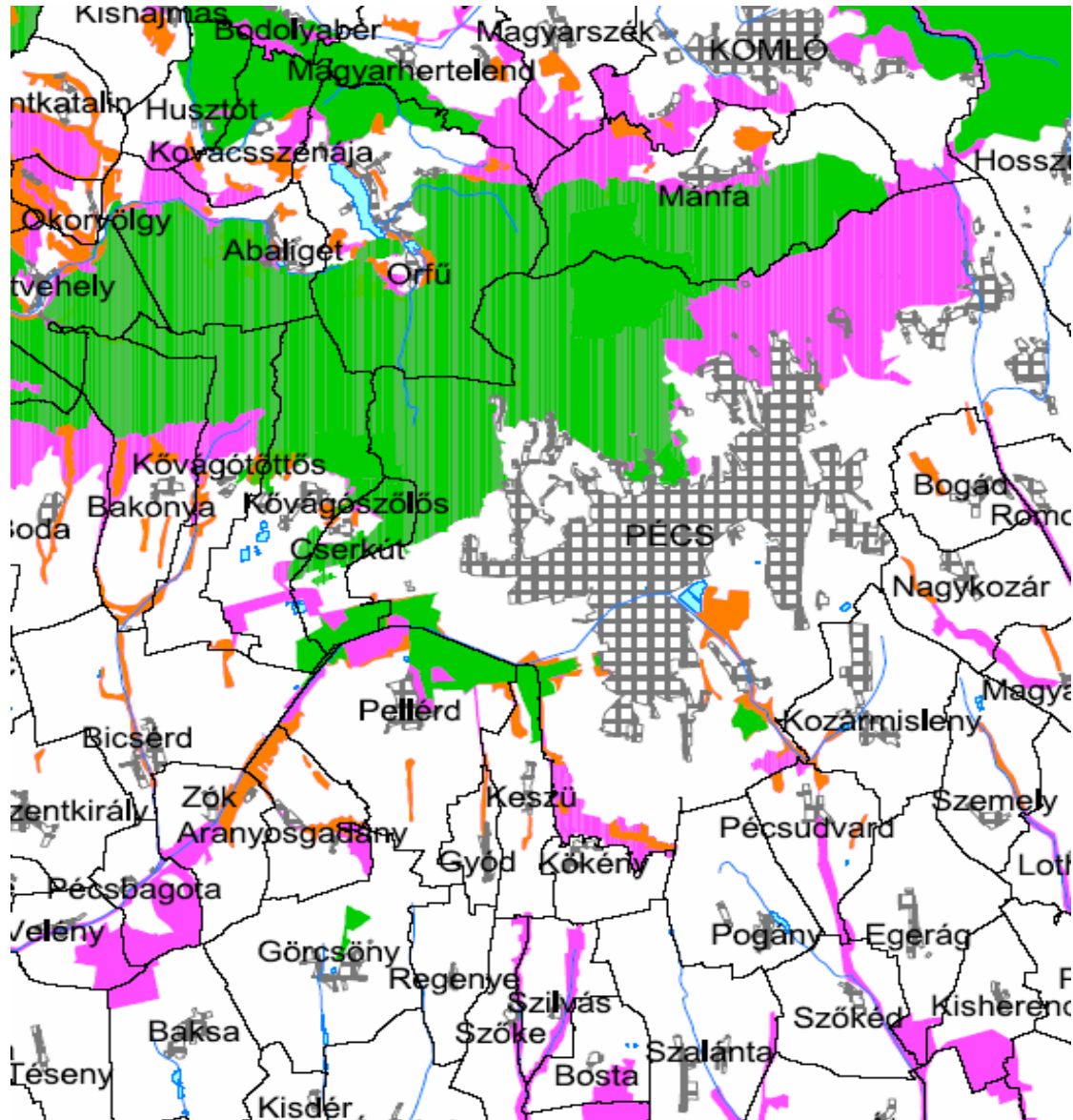
Ökológiai folyosó v. zöld folyosó az elszigetelt, értékes természeti területeket, élőhelyeket köti össze. A megyében folytonos vagy állandó folyosók a vízfolyások, holtágak és a meridionális völgyek, a megszakított nem folytonos (ún. „stepping stone”) folyosókat pedig az olyan füves térségek alkotják, melyek csak egyes fajok (pl. madarak) számára járhatók. A Mecseket körülölelő dombvidék a szárazföldi folyosók, jellegzetesen fás gyepes társulások formájában funkcionál.

Ennek az övezetnek részeként tekinti a terv a Natura 2000 területeket is. A Natura 2000 az európai jelentőségű természeti területek hálózatának az elnevezése. Európai jelentőségűnek tekintendők azok az élőhelyek és fajok, amelyek az Európai Unió területén ritkák, kipusztulással veszélyeztetettek ill. jellemzőek Európa természeti képére.

A Natura 2000 területek helyrajzi számok alapján beazonosíthatók. A kistérség területén található a Pécsi sík és a Mecsek SCI valamint a Mecsek SPA területek.

5. térkép: Az ökológiai hálózatnak a Pécsi Kistérség területén található övezetei

- Védett természeti terület övezete
- Védett természeti terület védőövezete
- Természeti terület övezete
- Ökológiai (zöld) folyosó övezete

4.4.2.5. Kiemelten fontos érzékeny természeti terület övezete

Az övezetet a rét, legelő, nádas, halastó, nem intenzív szántó, szőlő, kert, gyümölcsös és fásított művelési ágú területek alkotják, melyeken támogatott természetkímélő gazdálkodással kell biztosítani az élőhelyek védelmét, a biológiai sokféleség, a tájképi és kultúrtörténeti értékek összehangolt megőrzését.

A Pécsi Kistérség területe nem tartozik a kiemelten fontos, érzékeny természeti területek közé.

4.5. Tájvédelem

A tájvédelem feladata a védelem alá nem került területek, tájak környezetbarát használatának, az őket befolyásoló ipari, mezőgazdasági, közlekedési tevékenységből eredő káros hatások csökkentésének, az ökológiai egyensúly megőrzésének, valamint a roncsolt tájak rekultivációjának biztosítása, az élőhelyek általános védelme. A mező-, erdő-, nád-, hal-, vadgazdálkodás során biztosítani kell a fenntartható használatot, ami magában foglalja a tartamosságot, a természetkímélő módszerek alkalmazását és a biológiai sokféleség védelmét.

A földterületek állapotának szembeötlő jellemzője a hulladékok lerakása vagy az eldobált, széthagyott szemét. A különböző tájsebek környezetében előbb-utóbb jellemző lesz a hulladék, gyom, bozót. Mindezek nagymértékben meghatározzák a táj látványát, esztétikai állapotát. A tájképhez hozzájárulnak az infrastrukturális létesítmények is: az út melletti fák, vízgazdálkodási műtárgyak növényborítottsága, az épületek tájba illesztése.

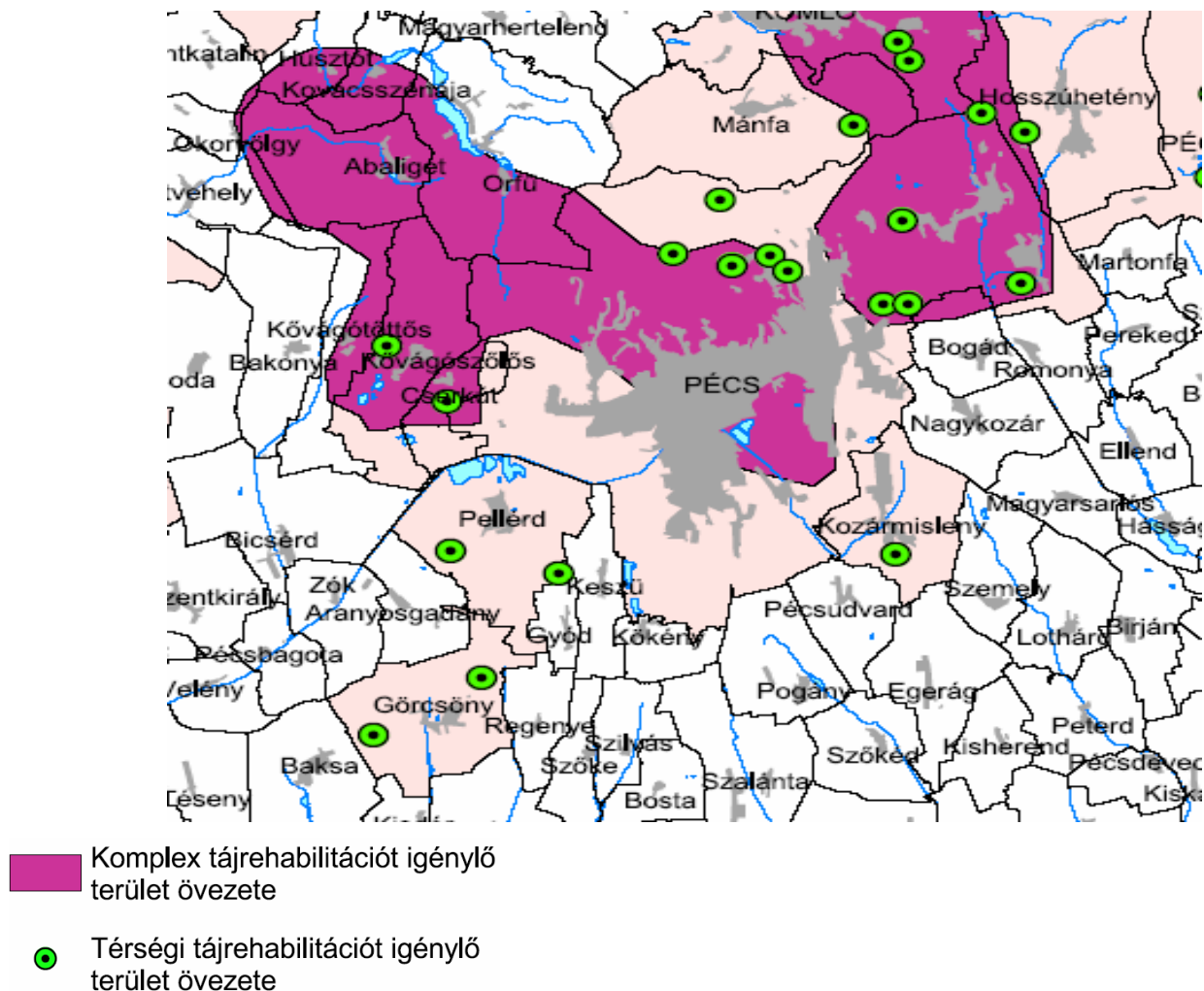
Az Országos Területrendezési Tervről szóló 2003. évi XXVI. Törvény, amelyben kijelölésre kerültek komplex táj-rehabilitációt igénylő országos övezetek. Ennek alapján elkészült Baranya Megye területrendezési terve, amit a közgyűlés 2005. május 14-én fogadott el. A rendelet tartalmazza az Országos Területrendezési Tervvel összhangban a megyei szabályozási övezeteket, és az övezetekre vonatkozó szabályokat. A rendelet az országos tervben kijelölt övezetek mellett, megyei szinten azokat tovább részletező megyei övezeteket jelölt ki és megállapította az ezen övezetekre vonatkozó szabályokat. A komplex táj-rehabilitációt igénylő övezetek mellett térségi táj-rehabilitációt igénylő és tájképvédelmi területeket jelöl ki.

4.5.1. Komplex és térségi táj-rehabilitációt igénylő terület övezete

A komplex táj-rehabilitációt igénylő terület övezetébe azok az ipari és bányászati területek tartoznak, melyek az országban a hagyományos ÉK–DNy-i ipari tengely, valamint a Pécs–Komló környéki területeteken alakultak ki a több évtizedes ipari és bányászati tevékenység együttes jelenléte következtében. A térségi táj-rehabilitációt igénylő terület övezetbe a térségi jelentőségű táj-rehabilitációt igénylő bányák és tájsebek, valamint az antropogén hatásokra rendkívül érzékeny degradálódott vagy intenzív antropogén hatásnak kitett rehabilitálandó holtágak tartoznak. A kistérség jelentős területe tartozik a komplex táj-rehabilitációt igénylő övezetbe.

6. térkép: Komplex táj-rehabilitációt igénylő területek

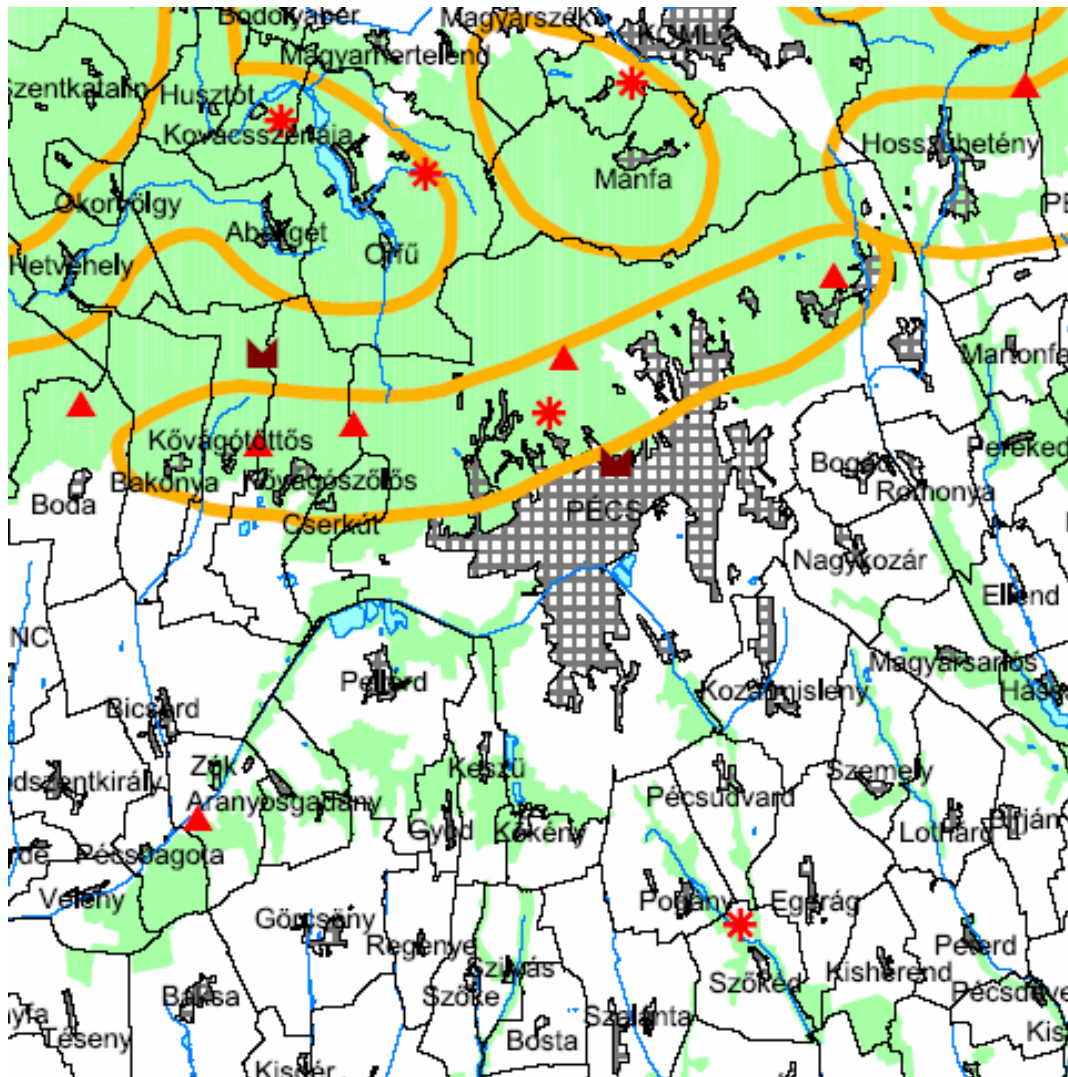

4.5.2. Tájképvédelmi terület övezete

Tájképvédelmi terület a megyei területrendezési tervben lehatárolt olyan terület, ahol a lehatárolás célja a tájkarakter és a történetileg kialakult tájképi értékek védelme, a hagyományos tájszerkezet és tájhasználat megőrzése, valamint a kilátás-rálátás szempontjából kedvező, nagy távolságból látható, ill. nagy távlatokat megnyitó tájképi területek védelme, a vizuális szennyezés megakadályozása. A kistérség jelentős területe tartozik a tájképvédelmi övezetbe.

7. térkép: A Pécsi kistérség tájvédelmi övezetei

5. Infrastruktúra, intézményrendszer

5.1. Műszaki infrastrukturális ellátottság a Pécsi Kistérségben

Ivóvíz ellátottság

A kistérség településeinek belterületein az ivóvízhálózat kiépítettsége szinte teljes körű. A külterületeken még vannak elmaradások, és négy településen (Cserkút, Ellend, Regenye és Romonya) 50% alatti a bekapcsolt lakások aránya. Pécssett az ellátás 97%-os. A kistérség helyzete megyei, regionális és országos léptékben is kedvezőnek mondható. Fontos megemlíteni, hogy a kistérség „zártkerti” részei nagyrészt ellátatlanok (Pellérdi szőlőhegy, Orfű-Balázshegy).

Villamoshálózat

A villamoshálózat tekintetében jó az ellátottság a kistérség egészében, a közvilágítási rendszerek fejlesztése nagyrészt megtörtént. Ugyanakkor kiemelt problémaként jelennek meg a kistérség külterületi részeinek, zártkerti településrészeinek közművesítési, így villamoshálózatba való bekapcsolási problémái. A közelmúltban indult meg Regenye-Szőlőhegy villamosítása, ugyanakkor számos térségben található külterület nem rendelkezik villamoshálózattal (pl. Kőkény szőlőhegy).

Szennyvízhálózat

Baranya megye egészét tekintve a lakásállomány és a lakosság szennyvíz komfortjának helyzete országos összehasonlításban kedvező, belső szerkezetében azonban egyensúlytalan. A megye lakásállományának 60%-a van közüzemi csatornába bekapcsolva, ezen belül azonban a városok ellátottsági mutatója 83%, a községeké pedig csak 17% (2001. évi adat). A településszerkezeti sajátosságok következtében a megyében jellemző a térségi szennyvízkezelő rendszerek elterjedtsége, így 26 településen működik szennyvíztisztító, melyekhez további 18 település kapcsolódik. A Pécsi Kistérségben a pellérdi szennyvíztisztító telep funkcionál regionális telepként. A telep kapacitása alkalmassá teszi további települések csatlakozását is. Az orfűi telep a települést látja el. Kapacitása jelenleg megfelel a változó igényeknek, azonban hosszabb távon bővítést igényel. A görcsönyi gyökérszónás szennyvíztisztító csak az új lakótelepet látja el, de a meglévő csatornahálózattal és a telep működésével kapcsolatban sok probléma adódik.

A kistérség településeinek többsége még nem rendelkezik csatornahálózattal. A 25/2002. (II. 27.) kormányrendeletben meghatározott Nemzeti Települési Szennyvízelvezetési és -tisztítási Megvalósítási

Program szerint először a 2000 lakosegyenértéknél nagyobb településeken kell megoldani a szennyvíztisztítást, ezt követően a sérülékeny vízbázisok közelében lévő települések élveznek elsőbbséget. Az olyan (2000 lakosegyenérték alatti) kistelepülések esetében, amelyek gazdaságosan nem láthatók el szennyvízelvezető víziközművel, szakszerű közműpótlókat kell kialakítani, amelyek a szennyvízelvezető víziközművel azonos vagy közel azonos komfortot biztosítanak a vízgazdálkodási, környezetvédelmi és közegészségügyi érdekek sérelme nélkül.

A települési önkormányzatoknak kötelező közszolgáltatásként kell biztosítani a szippantott szennyvíz gyűjtését és elhelyezését. Szippantott szennyvíz elhelyezésére elsősorban a pellerdi telep áll rendelkezésre, de az orfűi is alkalmas a szippantott szennyvíz fogadására. A kistérség területén található még néhány szennyvízürítő hely is, ezeket minél előbb fel kell számolni.

A kistérségben ma csak hat településen beszélhetünk kiépített közcsatorna-hálózatról. Ezek: Pécs, Görcsöny, Kozármisleny, Kővágószőlős, Orfű és Pellérd. Az összes lakás 84%-a (62.426 db) csatornázott, de Pécsen kívül az arány sokkal kedvezőtlenebb, mindössze 25% (2.058 db). A szennyvízhálózatba be nem kapcsolt lakások szennyvizét elsősorban házi szennyvízárnyékban helyezik el, ezzel szennyezve a talajvizet. Az elkövetkező években várhatóan EU-támogatások felhasználásával sor kerülhet a szennyvízelvezető hálózat széleskörű kiépítésére. A Pécsen működő szennyvíztisztító telep képes a többletszennyvíz befogadására, és jó minőségű, többfokozatú (100%-os) tisztítást valósít meg. Az adatok nem tartalmazzák a Cserkút-Bakonya-Kővágótöttös-Kővágószőlős-Boda és a Keszü-Gyód szennyvíz-csatornázási program adatait.

Gázhálózat

A lakások 67%-a, 49.398 lakás rendelkezik hálózati gázzal, amely arányaiban az országos szintnek megfelelő. Pécsen az ellátás 70%-os (45.662 lakás), Pécsen kívül 45%-os (3.736 lakás). A kistérség települési közül nem kapcsolódik a hálózathoz Abaliget, Aranyosgadány, Husztót, Kovácsszénája.

Központi fűtés

Központi fűtéssel a lakások 71%-a, 52.263 lakás rendelkezik. Ez meghaladja az ország ellátási szintjét (53%). Pécsen 73%-os, Pécsen kívül 40%-os bekötöttségről beszélhetünk (47.696 illetve 4.567 lakás), a további lakások főleg fa-, szén- vagy olajtüzelésű kályhával oldják meg fűtésüket. A központi fűtésben emelkedik a gázfűtés jelentősége (PTE KTK Helyzetelemzés, 2005).

5.2. Közlekedési infrastruktúra

5.2.1. Közúti közlekedés

A kistérség, Baranya megye és a Dél-Dunántúl valamennyi fejlesztési programja kiemelt fontosságúnak tartja a megyeközlekedési, ezen belül is közúti közlekedési zártságának oldását. (A Baranya Megyei Közútkezelő Kht., a Baranya Megyei Közlekedési Felügyelet, a Pannon Volán Autóbusz-közlekedési Rt., illetve a Pécsi Közlekedési Rt. által biztosított információkat használtuk fel, melyek a mellékletben találhatóak.)

A megye országos közúthálózata jelenleg 1.599,885 km, ebből átkelés 444,350 km, külterület 1.155,535 km.

19. táblázat: Az utak megoszlása kategóriák szerint Baranya megyében

gyorsforgalmi út:	0 km
I. rendű főút:	85,250 km
II. rendű főút:	172,752 km
Összekötő út:	877,050 km
Bekötőút:	451,151 km
Állomáshoz vezető út:	12,494 km
Csomóponti ág:	1,188 km
Összesen:	1599,885 km

A kimutatásból látszik, hogy a megyét - így a kistérséget – gyorsforgalmi út nem érinti, a főutak hossza a teljes hossz 16%-a, a többi alsóbbrendű út. Az utak 44%-a van aszfaltbeton burkolattal ellátva, a további szakaszok főként makadám burkolatok. Ez a burkolat állapotán is visszatükröződik.

A burkolatok állapotváltozásai „OKA 2000” adatai alapján megállapítható, hogy a 2000. évhez viszonyítva, ahol a főutak összesítő osztályzata 2,4 volt, az ma 3,6-ot is elérte. Az alsóbbrendű utaknak 2000-ban 3,5 volt, ma elérte a 4,0 osztályzatot, ami rossz minősítést jelent. Ebből látható, hogy a kiemelt forgalmú főúthálózat 2005. évben leromlott az alsóbbrendű utak 2000. évi állapotára.

A burkolathibák egyik fő okozója a víz, a csapadék jelenléte. Az utak vízelvezető rendszereinek fenntartása műszakilag igen fontos, hisz a víz a burkolat alatti rétegekbe jutva csökkenti a földmű teherbírását, így süllyedések, egyenetlenségek, valamint repedések alakulnak ki a burkolatot igénybevevő járműterhelés következtében.

Baranya megye és ezen belül a pécsi kistérség **közúti infrastruktúrája** mind abszolút, mind relatív értelemben véve, az országos helyzethez képest is **igen hátrányos helyzetben van**, a leromlás folyamatos. Az elvégzett vizsgálatok szerint a leggyengébb tényezői a következők:

- gyorsforgalmi út nem érinti a megyét
- közlekedés földrajzilag peremhelyzetben van, így az országos hálózathoz a kapcsolata kedvezőtlen
- a bekötőutak aránya az országos átlagnak kétszerese
- főként a mellékutak burkolatjellemzői az országos átlagnál lényegesen rosszabbak

Megállapítható, hogy a **jelenleginél lényegesen nagyobb pénzüsszegek lennének szükségesek még az útállapot szinten tartásához is.**

20. táblázat: Az utak fenntartására fordítható összegek az utóbbi években az alábbiak szerint alakultak Baranya megyében

Fenntartási keret (M Ft)				
2001	2002	2003	2004	2005
681,6	889,1	668,9	504,2	480,3

Amennyiben a finanszírozás rövid időn belül nem változik, az úthálózat további rohamos leromlása várható. A 11,5 tonnás tengelyterhelésre történő burkolat megerősítés ezt a folyamatot csak részben lassíthatja. Mindezen problémákat a tervezett közel 100 km gyorsforgalmi úthálózat részben enyhíti, a teherforgalomból eredő terhelést csak a viszonylag egyébként is jobb állapotban levő utakról vesz át. Főként az elérhetőséget, az utazási sebességet, a közlekedés biztonságát és az utazáskényelmet javítja. **Az alsóbbrendű úthálózat burkolatállapotában, a zsáktelepülések megközelíthetőségének javításában a következő 3-5 éven belül a ROP pályázatok keretében várható érdemi javulás.**

A ROP keretében kiírt pályázatok némi javulást jelentenek, de rendkívül nehézkesen indult, a megnyert pályázatok szerződéskötése hosszadalmas, késlelteti a megvalósítást. A fő probléma, hogy a megnyert pályázatok sem a szakmailag legindokoltabb beavatkozásokat teszik lehetővé.

A tervezett hálózatfejlesztési program 2015-ig (gyorsforgalmi hálózat nélkül) a térségben a következő fejlesztéseket irányoz elő:

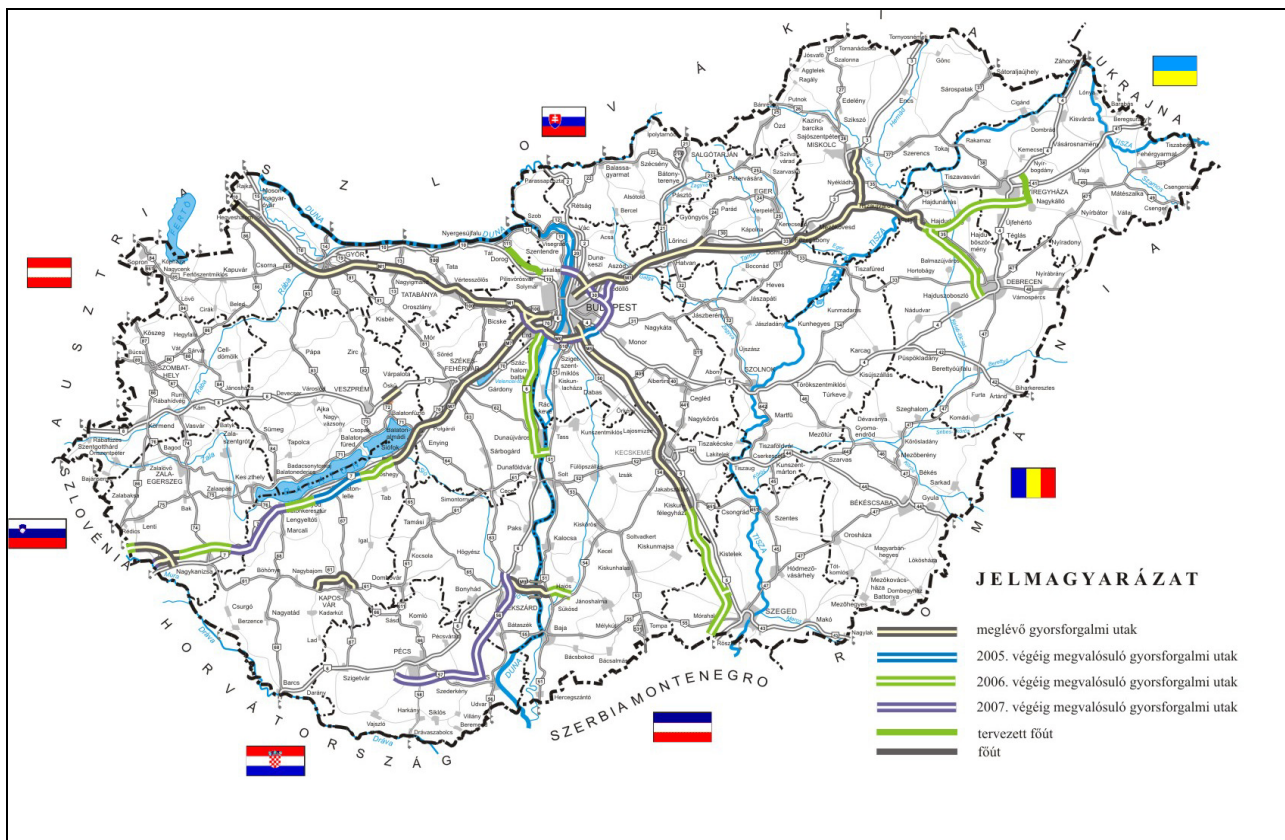
21. táblázat

Megnevezés	Hossz (km)	2006. (M Ft)	2007-2015 (M Ft)	Megjegyzés
58. sz. főút négy-nyomúsítása Pécs–Pogány között	6,6	1.150	2.820	Építési engedély van

Jelenleg a megyét érintően két gyorsforgalmi út tervezése van folyamatban. (lásd 8. térkép).

Az M6-os Budapest-Szekszárd-Bóly-Országhatár /Ivándárda/ között halad, míg az M60-as Bóly-Pécs-Szentlőrinc településeket köti össze.

8. térkép: Gyorsforgalmi úthálózat fejlesztési program a 2003. évi CXXVIII. tv. és módosításai (2005. évi XII. illetve LXV. tv.) szerint 2007-ig

A Szekszárd-Bóly-Szentlőrinc nyomvonalon az út végig 2x2 sávós, osztott pályás gyorsforgalmi útként kerül megtervezésre. A tervek szerint Pécs három bekötéssel csatlakozik a gyorsforgalmi úthoz, Pécsudvardnál, az 58. sz. főúton és Keszünél létesül csomópont.

A gyorsforgalmi úthálózat fejlesztéséről szóló fenti törvény 1. Sz. melléklete alapján 2006. december 31-ig kellene elkészülnie a Dunaújvárosig tartó szakasznak.

A Szekszárd-Bóly és pécsi bekötésnek 2007. december 31-ig (CXXVIII. tv. 1-3 sz. melléklete). Sajnálatos módon Dél-Dunántúl és az Európai Parlament képviselői erőfeszítései ellenére a Zilina-Budapest-Ivándárda szakasz nem került be a Transzeurópai Közlekedési Hálózat, a TEN-T kiemelt projektjei közé, ezzel egészében és részleteiben is elesett a 2007-2013 közti TEN-T források, továbbá a legkedvezőbb garancia és hitel lehetőségek igénybevételétől. A kormány ugyanakkor ez év június 30-án a Kohéziós Alap nagyprojektjei közé illesztette és központi támogatással 2007-es kivitelezés indulásra készíti elő az M6 nem PPP formában építendő elemeit. Így az uniós társfinanszírozás másik formáját a Kohéziós Alapot felhasználva mégiscsak könnyíthetők a költségvetés terhei. A 80-85%-os EU támogatás csak a TEN-T kiemelt terveknek jár, itt is negatívan hat hát az elvesztett TEN-T prioritássá nyilvánítás.

Közben Baranya és a Dél-Dunántúl folytatja a küzdelmet a közös a Duna-Dráva-Száva Euroregionális közlekedési érdekek EU képviselete és érvényesítése érdekében. Április 5-i brüsszeli TEN-T közmeghallgatáson a három ország régiói képviseletében előterjesztett javaslat sikerét, majd az október 20-i zágrábi trilaterális egyeztetést követően bizalmas információk szerint az V/C folyosó, azaz a Budapest-Eszék-Szaraievo-Plocse nyomvonal bekerült a TEN-T kiterjesztési prioritások közé, azaz az Európai Bizottság az uniót szomszédaival összekötő kiemelt jelentőségű közlekedési tengellyé nyilvánítja decemberben.

A megyei közlekedési felügyelet gyakorolja a közlekedési hatósági jogkört a nem gyorsforgalmi országos közutak, a helyi közutak, a közforgalom elől elzárt magánutak, a kerékpárutak, a gyalog- és kerékpárutak, a 30 méter szabad nyílást meg nem haladó hidak, továbbá a közút építésével összefüggő járdaépítés esetében. A gyorsforgalmi utak eljárásait az abban hatáskörrel rendelkező Központi Közlekedési Felügyelettel közösen tartják.

Jelenleg az alábbi szakaszokra van építési engedély kiadva a pécsi kistérségben (az út építése folyamatban van):

- Pécs, DNy-i elkerülő út III. ütem
- Pécs, Kertváros autóbussz állomás csomópontja
- Pécs, Expo csomópontjai (Megyeri út)

- 6. sz. főút- 66. sz. főút csomópontja (Pécs, Budai vám TESCO Áruház)
- Pécs- Pogány repülőtér közötti kapcsolatai

A Pécsi Közlekedési Rt.

- A társaság autóbuszpark felújítási programját 1999-ben kezdte meg, mely keretében a korszerűtlen, előregedett IKARUS típusú járműveit modern, korszerű – az Európai uniós környezetvédelmi normákat teljesítő- MERCEDES típusú autóbuszokra cseréli. Ezt a felújítási programot mindaddig szükséges folytatni, míg az autóbusz-állomány átlagéletkora nyolc év alá nem csökken. Ehhez kapcsolódóan, az Esélyegyenlőségi tv. rendelkezései miatt, 2007 évtől csak alacsony padlózatú autóbuszokat kíván a részvénytársaság beszerezni.
- A társaság támogatja, szorgalmazza a megállóhelyek, utasperonok, járdaszigetek átalakítását, a mozgáskorlátozott utasok közlekedésének elősegítését.
- A Pécsi Közlekedési Rt. az autóbuszok műszaki állapotának fenntartása, fejlesztése érdekében új telephely kialakítását tervezi a Füzes városrészben. Az erről szóló fejlesztés elképzeléseit a melléklet tartalmazza.
- Ugyancsak a mellékletben fejt ki az Rt. egy nagy ívű elképzelését, átfogó fejlesztési koncepció keretében „Pécs, a XXI. Századi „Mintaváros”” címmel, amelynek fő elképzelése a város K-Ny irányba kettészelő vasúti pálya „folyó jellegének” mérséklése. E jelentős fejlesztés keretén belül Pécs városnak a kettéosztottsága megszűnne.

(Forrás: Tájékoztató Baranya megye közötti infrastruktúrájának helyzetéről (előterjesztés, 2005. Baranya Megyei Önkormányzat, Dr. Tótsimon Péter)

Autóbuszhálózat

A Pécsi Kistérség településeinek autóbuszos elérhetőségeit vizsgálja a **8. melléklet**, mely a hatályos autóbusz-menetrend és a Pannon Volán adatszolgáltatása alapján készült. A gyűjtött adatok a hétköznapokon vizsgálják a kistérség településeinek autóbuszos tömegközlekedését. A rendelkezésre álló adatok alapján megállapítható, hogy a Pécsi kistérség egyes mikrokörzetei rendkívül jó pozícióban vannak az autóbuszos elérhetőség tekintetében (Kozármisleny, Nagykozár, Pogány, Szalánta), hiszen naponta a településeket érintő járatok száma meghaladja a 60-100 darabot (Autóbusz-menetrend, 2005). A járatsűrűség szempontjából igen hátrányos helyzetű települések (Áta, Husztót, Kovácsszénája, Szőkéd, Tengeri) egy részén (Áta, Pécsudvard, Szőkéd) a vasúti közlekedés kiváltja a ritka buszjáratokat, a többi

településen azonban komoly gondokat okoz a lakosság komfortérzete, a lakosság ellátása, a munkahelyteremtés kapcsán.

Az autóbusz-hálózat a térséget bekapcsolja a regionális tömegközlekedésbe. Az egyes településekről közvetlenül elérhetőek a mohácsi, siklósi, szentlőrinci, sellyei, szigetvári, sásdi, komlói kistérség települései. Jellemző, hogy távolabbi (régión kívüli) városok elérése Pécs autóbusz állomásról vagy vasúton történik. Gyód és Keszü kivételével - amely településeknek csak Pécs felé van kapcsolata – jellemző, hogy a buszhálózat mikrokörzeti rendszerű (Baksa-Görcsöny térsége Pécsen kívül Siklós, Harkány és Sellye felé gravitál; Egerág és térsége Újpetre felé, Pellérd Baksa és Görcsöny felé, Kozármisleny Újpetre, Egerág, Szederkény és Belvárdgyula felé, Pogány településről Szalánta, Garé és Túrony érhető el, Orfű és Abaliget Pécshez és a komlói kistérséghez kötődik).

A vasúti és autóbuszos tömegközlekedés nem összehangolt. A centralizált, Pécs központú autóbuszos közlekedés megnehezíti a Pécsi kistérségen belüli kapcsolatokat (pl. Keszü-Pogány-Pellérd), Egerág-Szalánta). Az alakulóban lévő Közlekedési Szövetség oldhatja ezt a problémát.

5.2.2. Vasúti közlekedés

A Pécsen áthaladó vasútvonal Szentlőrincen és Dombóváron keresztül kapcsolódik a fővároshoz, emellett kisebb jelentőségű pályák haladnak Szentlőrincen keresztül Szigetvárra és Barcsra, Pécsről déli irányban Villányra, Siklósra és Eszékre, keletre pedig Bátaszékre. A Dombóvár felé menő pálya villamosított, egyvágányos, kihasználtsága elmarad a potenciálistól. A nehézipari tevékenység visszaesésével és a közúti szállítás uralkodóvá válásával a vasúti áruszállítás súlya csökkent (PTE KTK Helyzetfelmérés, 2005.). A kistérség érintett településeiről csatlakozásokkal, átszállásokkal az ország valamennyi vasútállomására el lehet jutni. A kistérség települései nagyon közel vannak Pécshez, illetve zömük vasúti megállóval, állomással nem rendelkezik, tömegközlekedés terén az autóbuszos kapcsolat a jellemző. 34 településen nincs közvetlen vasúti összeköttetés.

Előkészületben van a Pécsi Agglomeráció területén egy **Közlekedési Szövetség** létrehozása. Az együttműködő partnerek – Pécsi Közlekedési Rt., MÁV Rt.; Pannon Volán Rt., Gazdasági és Közlekedési Minisztérium, ÁPV Rt. – szándéknyilatkozatot írtak alá a Közlekedési Szövetség megalakításáról. A felmérések alapján ugyanis megállapítható, hogy a pécsi közlekedési vállalat, a MÁV Rt, és a Pannon Volán Rt. jelenlegi járműparkjára épülő átszervezéssel, kétszeres hatékonyságú szolgáltatás épülhetne ki. A Szövetség célja, hogy Pécs és vonzáskörzetében (Pécsvárad, Villány, Sellye, Szigetvár, Sásd, Komló) a közhasznú közlekedési szolgáltatók munkáját összehangolja.

A kistérség 5 településén (Pécs, Áta, Abaliget, Pécsudvard, Szőkéd) összesen 9 vasúti megállóhely található, ebből 5 állomás Pécs Megyei Jogú Város területén. Pécs-Üszög, Áta, Pécsudvard és Szőkéd állomásokról Pécs – Magyarbóly – Villány - Beli Monostir közelíthetőek meg. Pécs-Felső, Somogy és Hird a Pécs - Pécsvárad vasúti vonalon találhatóak. Pécs vasútállomásról Mohács, Dombóvár, Budapest, Beli Manastir, Barcs, Pécsvárad, Szombathely, Magyarbóly, Sárbogárd, Barcs, Celldömölk, Gyékényes, Nagykanizsa, Zalaegerszeg, Wien Südbahnhof, Villány, Szentlőrinc végállomásokra közlekednek vonatok. Abaligetről Pécs, Dombóvár, Sárbogárd, Celldömölk, Kaposvár, Szombathely városokat érhetjük el vasúton. Mecsekalja-Cserkútról elérhető vasúti csomópontok: Pécs, Barcs, Dombóvár, Gyékényes, Kaposvár, Zalaegerszeg, Szombathely, Szentlőrinc.

Megállapítható, hogy térségünkben Budapest és Bécs mellett Somogy, Zala, Tolna és Fejér megye érhető el közvetlenül. Nincs direkt összeköttetés az Alföld és Észak-Magyarország városaival, ám Budapesten keresztül kapcsolódik a Pécsi kistérség az országos és nemzetközi vasúti hálózatokhoz. A vasúti megállóval, állomással nem rendelkező kistérségi települések (általában Pécsett) autóbuszos csatlakozásokkal veszik igénybe a vasúti (jellemzően távolsági utazások céljából) szolgáltatásokat (Pókay Zoltán, MÁV Rt., 2005).

21. táblázat: Vasúti közlekedés a Pécsi Kistérségben

Település neve	Települést érintő járatok száma hétköznap (db/nap)	Települést érintő Pécsről induló járatok száma (db/nap)	Települést érintő Pécsre tartó járatok száma (db/nap)	A települést érintő egyéb járatok száma (db/nap)	A települést érintő járatok végállomása (településnevek felsorolásával)
Abaliget	17	9	8		Pécs, Dombóvár, Sárbogárd, Celldömölk, Kaposvár, Szombathely,
Aranyosgadány					
Áta	18	8	10		Pécs, Mohács, Magyarbóly, Villány, Beli Manastir
Bakonya					Nincs vasúti megálló.
Baksa					Nincs vasúti megálló.
Birján					Nincs vasúti megálló.
Bogád					Nincs vasúti megálló.
Bosta					Nincs vasúti megálló.
Cserkút					Nincs vasúti megálló.
Egerág					Nincs vasúti megálló.
Ellend					Nincs vasúti megálló.
Görcsöny					Nincs vasúti megálló.
Gyód					Nincs vasúti megálló.
Husztót					Nincs vasúti megálló.
Keszü					Nincs vasúti megálló.
Kisherend					Nincs vasúti megálló.
Kovácsszénája					Nincs vasúti megálló.
Kozármisleny					Nincs vasúti megálló.
Kökény					Nincs vasúti megálló.
Kővágószőlős					Nincs vasúti megálló.
Kővágótöttös					Nincs vasúti megálló.
Lothárd					Nincs vasúti megálló.
Magyarsarlós					Nincs vasúti megálló.
Nagykozár					Nincs vasúti megálló.
Ócsárd					Nincs vasúti megálló.
Orfú					Nincs vasúti megálló.

Pécs MJV	84	42	42	Mohács, Dombóvár, Budapest, Beli Manastir, Barcs, Pécsvárad, Szombathely, Magyarbóly, Sárbogárd, Barcs, Celldömölk, Gyékényes, Nagykanizsa, Zalaegerszeg, Wien Südbf, Villány, Szentlőrinc
Pécsudvard	18	8	10	Pécs, Mohács, Magyarbóly, Villány, Beli Manastir
Pellérd				Nincs vasúti megálló.
Pogány				Nincs vasúti megálló.
Regenye				Nincs vasúti megálló.
Romonya				Nincs vasúti megálló.
Szalánta				Nincs vasúti megálló.
Szemely				Nincs vasúti megálló.
Szilvás				Nincs vasúti megálló.
Szőke				Nincs vasúti megálló.
Szökéd	18	8	10	Pécs, Mohács, Magyarbóly, Villány, Beli Manastir
Tengeri				Nincs vasúti megálló.
Téseny				Nincs vasúti megálló.

**Pécs MJV
település részei:**

Mecsekalja, Cserkút	30	15	15	Pécs, Barcs, Dombóvár, Gyékényes, Kaposvár, Zalaegerszeg, Szombathely, Szentlőrinc
Pécs-felső	11	5	6	Pécs, Pécsvárad
Somogy (Pécs-vasas)	11	5	6	Pécs, Pécsvárad
Hird (Vasas-Hird)	11	5	6	Pécs, Pécsvárad
Üszög (Pécsbánya-rendező)	18	8	10	Pécs, Mohács, Magyarbóly, Villány, Beli Manastir

5.2.3. Légi közlekedés

A Pécs-Pogányi regionális (3. kategóriájú) repülőtér első elkészült szakaszának átadása 2003-ban valósult meg. A beruházás jelentősen javítja majd a Dél-Dunántúl megközelíthetőségét. A repülőtér 1500 méter hosszúságú leszállópályáján jelzőfények és navigációs eszközök segítik az ideérkező gépeket. 2005-ben egy 130 millió forintos beruházással sor kerül a forgalmi épület átépítésére és korszerűsítésére. Ezt követően a repülőtéri fogadóbázis kialakítása történik. 2006-ban 400 milliós összeggel a nagyhangár átépítését tervezik (Pécs-Baranyai Kereskedelmi és Iparkamara, 2005). A tervek szerint 2007-től folyamatos fejlődéssel 300-400 ezer utas fogadására lesz alkalmas a Pécs-Pogányi reptér, amely napi 10-12 gép landolását jelentheti.

5.3. Távközlési infrastruktúra

Telefonellátottság

A kistérség minden településén kiépült a vezetékes telefonhálózat. A telefonvonallal ellátott háztartások száma 59.052, ebből Pécs 52.728. Az egyre nagyobb teret hódító mobiltelefonok száma ennek közel kétszerese 106.500 – szolgáltatói becslés alapján. A mobiltelefonok hálózati lefedettsége a kistérség minden településén biztosított. (Pécsi Kistérség Agrárstruktúra és Vidékfejlesztési program, 2005.,21.)

A telefon ellátottság (távbeszélő fővonal 1000 lakosra, KSH, 2004.) tekintetében a kistérség a megyében a legkedvezőbb helyzetű. A térség kábeltelevíziós hálózatot illető adatai alapján is a megye élvonalába tartozik. Fontos kiemelni, hogy Pécs város adatai elfedik a térség periferiáján lévő települések távközlésben tapasztalható lemaradását.

22. táblázat: Telefon, kábeltelevízió, 2004.

Kistérség	Távbeszélő fővonal 1000 lakosra	Kábeltelevízió hálózatba bekapcsolt lakások 1000 lakosra
Komlói	281	290
Mohácsi	321	268
Pécsi	406	253
Pécsváradi	319	180
Sásdi	273	153
Sellyei	198	99
Siklói	262	194
Szentlőrinci	219	138
Szigetvári	263	155
KISTÉRSÉGEK ÖSSZESEN	336	230

Internet hozzáférés

Pécsett közel 100%-ban megoldott az Internet elérése, a város kapcsolódott a nagysebességű adatátviteli gerinchálózatokhoz, tehát az alapvető infrastruktúra rendelkezésre áll. Nem ez a helyzet a kistelepüléseken, ahol a korszerű infrastruktúra (ISDN, ADSL elérés) csak szórványosan kiépített, ezért az elérésnek technikai okai is vannak. A számítógép-ellátottság és az internethasználók aránya a térségben még az igen elmaradott országos színvonalhoz mérten is alacsony, és különösen alacsony a térség vállalkozásai körében. ADSL központtal jelenleg 7 település rendelkezik, összesen 12 ADSL központ található a Pécsi kistérségben. Támogatási forrás elnyerésére nyújtott be pályázatot a Pécsi Többcélú Kistérségi Társulás, melynek keretében 14 újabb település kapcsolódhatna be a szélessávú távközlésbe.

<i>(T-Com, 2005.) ADSL központ</i>
Keszű ADSL
Nagykozár ADSL
Orfű ADSL
Pécs-Belváros ADSL
Pécs 2 HOST ADSL
Pécs-Meszes ADSL
Pécs-Uránváros ADSL
Pécsvárad ADSL
Pécs-Vasas ADSL
Pellérd ADSL
Pogány ADSL
Szalánta ADSL

5.4. Hulladékgazdálkodás

A hulladékgazdálkodási törvény alapján az önkormányzatoknak 2003. január 1.-ig kötelezően ellátandó közszolgáltatásként a települési hulladék kezelésére hulladékkezelési közszolgáltatást kellett szerveznie, mely kiterjed a közterületeken, ingatlanokon alkalmas gyűjtőedényben összegyűjtött települési szilárd hulladékok elszállítására és a települési folyékony hulladék ideiglenes tároló létesítmények kiürítésére, elszállítására.

A kistérség valamennyi településén szervezeten történik a szilárd települési hulladékok gyűjtése. Néhány településen van lehetőség már a papír, üveg és műanyag hulladékok szelektív gyűjtésére is. A települések a megnövekedett hulladékgazdálkodással kapcsolatos feladataikat térségi összefogás keretében tudják csak megvalósítani. A regionális hulladékgazdálkodás a Dél-dunántúli Regionális Hulladékgazdálkodási Terv alapján történik, ami a jelenlegi lerakási gyakorlat alapvető megváltoztatását tűzte ki célul. A térség településeinek többsége rendelkezik már települési hulladékgazdálkodási tervvel is.

A környezetvédelmi követelményeknek nem megfelelően működő lerakókat és tárolókat legkésőbb 2009-ig be kell zárni, felszámolni, illetőleg az előírásoknak megfelelően korszerűsíteni, de a korszerű kapacitások kiépüléséig biztosítani kell a hulladékok elhelyezését. A régi, korszerűtlen, kis kapacitású lerakóhelyeket legalább 100 ezer főt kiszolgáló regionális hulladékártalmatlanító létesítmények váltják ki. A NKP tartalmazza a települések régi lerakóinak rekultiválási programját. A rekultivált területeket célszerű továbbra is hulladékkezelés céljára hasznosítani (hulladékudvar, válogatómű, komposztáló telep, építési hulladék feldolgozó stb.).

5.4.1. Mecsek-Dráva Szilárdhulladék-gazdálkodási Program

A Dél-dunántúli régióban az épülő Dél-Balatoni-Sióvölgyi Hulladékgazdálkodási rendszer mellett a Mecsek-Dráva Szilárdhulladék Gazdálkodási Projektet kívánják létrehozni. A program megvalósítása érdekében önkormányzati társulás jött létre, melynek a kistérség településeinek többsége tagja. A Mecsek-Dráva Projekt az Európai Unió Kohéziós Alapjából megvalósítani kívánt program.

A régió hulladékgazdálkodási terve alapján a Projekt célkitűzései a következők:

- Az igénybevett lerakóterület csökkentése a kis lerakók bezárásával, központi lerakó alkalmazásával, a lerakott mennyiségek csökkentésével.
- Korszerű hulladékkezelés megoldása regionális lerakóban, és/vagy energetikai hasznosítással (égetés, együttégetés).
- Regionális hulladékgyűjtési rendszer kialakítása, a nagyobb távolságban lévő hulladéktermelési centrumokban átrakóállomások kialakításával és üzemeltetésével.
- Szelektív hulladékgyűjtés megvalósítása a következő hulladékoknál: papír, üveg, műanyag, fém, biológiailag lebomló és szerves hulladék.
- Szerves hulladékok hasznosítása komposztálással vagy energetikai úton.
- Veszélyes hulladék alkotók különgyűjtése és ártalmatlanítása.

- Másodnyersanyag előállítás és kereskedelem: az ipar számára értékesíthető alapanyag előállítása utóválogatással és értékesítése.
- A jelenleg használt lerakók bezárása és rekultiválása.
- PR tevékenység a lakosság tudatformálására, a korszerű gyűjtési rendszerek használatáért.

A központok létesítését a következő régiókban tervezik: Pécs térsége, Kaposvár térsége, Szekszárd térsége, Siófok térsége, Fonyód-Balatonboglár térsége, Marcali térsége, Szigetvár, Barcs, Sellye által határolt terület.

A **Mecsek-Dráva Hulladékgazdálkodási Program** legfőbb előnye, hogy a hulladékgazdálkodási rendszert a környezetvédelmi, műszaki és gazdasági követelményeknek megfelelően korszerűsíti. A műszaki védelemmel nem rendelkező hulladéklerakók rekultiválásával és a korszerűtlen gyűjtőjárművek lecserélésével csökkenthető a talaj, víz és a levegő szennyezése; a lerakásra kerülő hulladékban az újrahasznosítható anyagok (csomagolóeszközök, szervesanyag) mennyisége az EU követelményeknek megfelelően lecsökkenthető; valamint az egységes beruházások és az egységes üzemeltetés egységes díjrendszer bevezetését teszi lehetővé. A komplex hulladékgazdálkodási program a nagytérségben élő 454.153 állandó lakost érint.

A program várt élettartama 25 év, amiből 3 évet vesz igénybe a javasolt fejlesztések megvalósítása. A kivitelezés 2007-ben kezdődhet, amennyiben a Kohéziós Alap pályázat sikeresen zárul. A teljes rendszer üzemeltetése a beruházási szakasz 2008. évi befejezését követően 2009-től indulhat. A rendszer működési ideje alatt a szelektíven gyűjtött, válogatott és újrahasznosított hulladékok mennyisége fokozatosan növekszik. Az évente elért visszagyűjtési és hasznosítási arányok teljesítik a magyar és EU jogszabályok követelményeit. A program teljes beruházási költsége 21 638 millió Ft.

5.4.2. Állati eredetű hulladékok

A hulladékgazdálkodás terén egyik legsürgetőbb feladat a térségben az állati eredetű hulladékok elhelyezésének megoldása. A kistérség településeinek többségében ez nem megoldott. Néhány helyen van még döngkút, de ezek többnyire nem felelnek meg az előírásoknak, és az Országos Hulladékgazdálkodási Terv hosszú távú célja 2008-ra az ország valamennyi döngkútjának felszámolása.

A szippantott szennyvíz gyűjtését és elszállítását jelenleg a kistérség településein eltérő módon oldják meg. Van, ahol kötelező közszolgáltatás keretein belül, van ahol a lakók egyénileg gondoskodnak róla. A települések közös pályázatot írtak ki a szolgáltatás biztosítására.

5.5. Intézményrendszer, a települések intézményi ellátottsága

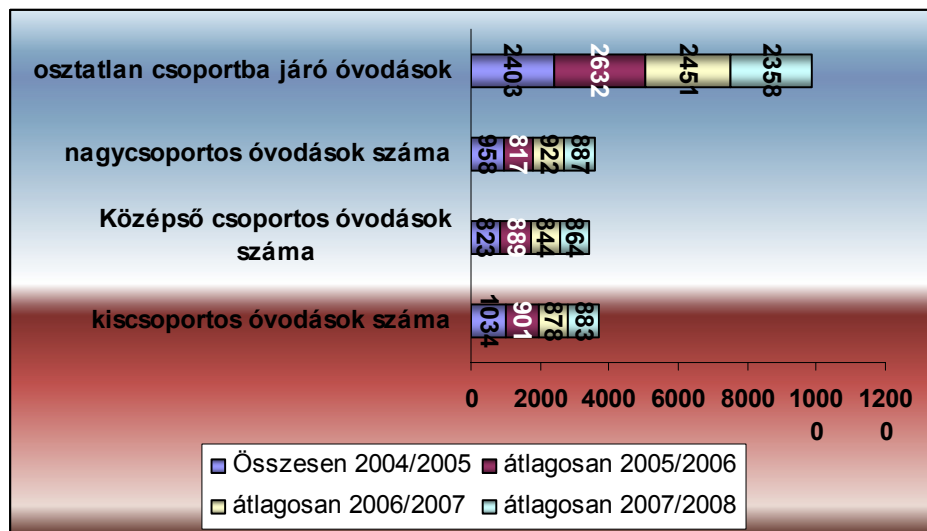
5.5.1. Oktatási intézmények

Az óvodai nevelés területén jellemző, hogy a csoportok nagyrészt osztatlan formában működnek. Köszönhetően a viszonylag alacsony korcsoportonkénti létszámnak.

29. ábra: A térség óvodáinak csoportjai

30. ábra: Óvodai csoportlétszámok alakulása 2004-2008 között

Forrás: 2005 Pécsi Többcélú Kistérségi Társulás

A térség kistelepülésein 13 óvoda, míg a nagyváros, Pécs területén 24 óvoda működik nagyrészt városi fenntartásban (19 db).

12 településen működik általános iskola a városkörnyéken (Abaliget, Baksa, Bogád, Egerág, Görcsöny, Gyód, Kozármisleny, Kővágószőlős, Orfű, Pellérd, Pogány, Szalánta). Pécssett 22 általános iskola várja a térség kisiskolás korú gyermekeit. A többcélú társulás megalakulásakor a társulás döntéshozói, oktatási szakemberei áttekintették az iskolai és óvodai kapacitást. Néhány intézmény bezárása indokolttá vált az alacsony gyermeklétszám miatt (Bakonya, Aranyosgadány). Ám néhány működő intézmény fennmaradása is veszélyben van, az ingadozó és alacsony gyermeklétszám, valamint a pécsi iskolák elszívó ereje miatt. Szükséges egy új, kistérségi közoktatási intézkedési terv kidolgozása és végrehajtása. A nagyváros és a kistelepülések közösen keresik a hatékony, racionális megoldást a térség alapfokú intézményeinek fenntartására.

Közép- és felsőfokú intézmények csak Pécs városában találhatóak a kistérségben.

A Társulás 2004-ben 95 millió forintnyi összeget (normatíva) nyert pályázaton, ebből 40 millió forintot közoktatási célokra fordított, és ebből megvásárlásra került 5 iskolabusz is. Megvalósult a pedagógiai szakszolgálati feladatok ellátásának, szervezésének kistérségi keretek közti megoldása.

5.5.1.1. Nemzetiségi oktatás a kistérség óvodáiban, iskoláiban

A nemzetiségi oktatás igen sokszínű a térségben. Jellemzően a német és horvát nemzetiségi kultúra oktatását vezették be az alapfokú iskolai és óvodai ellátásban. Az aprófalvas településszerkezet, továbbá az alacsony lakosságszám indokolja a térségben a nemzetiségi képzések kialakítását, hiszen a képzések speciális formája hosszútávon biztosítja a tanulócsoportok megfelelő átlaglétszámát és a nemzetiségi értékek hatékony átadását. Az alábbi táblázatban megjelölt intézményeken kívül várhatóan további intézmények indítanak nemzetiségi oktatást, úgy mint: Pellérd, Romonya, Görcsöny.

23. táblázat: Nemzetiségi oktatás a Pécsi kistérség óvodáiban

Község	Nemzetiségi oktatás	Etnikai oktatás
Abaliget	Nincs	roma oktatás
Baksa	Nincs	Nincs
Egerág	német nyelvtanítás	Nincs
Görcsöny	Nincs	Nincs
Gyód	német nemzetiségi	Nincs

Kozármisleny	német nemzetiségi csoport	Nincs
Kővágószőlős	Nincs	Felzárkóztató etnikai oktatás
Pellérd	német nemzetiségű kéttannyelvű	Nincs
Pogány	Nincs	Nincs
Romonya	Nincs	Nincs
Szalánta	horvát nyelvtanítás	Nincs

24. táblázat: Nemzetiségi oktatás a Pécsi kistérség iskoláiban

Község	Nemzetiségi oktatás	Etnikai oktatás
Abaliget	Nincs	roma oktatás
Baksa	Nincs	roma néptánc
Bogád	Nincs	Nincs
Egerág	német nyelv tanítás	Nincs
Görcsöny	Nincs	Nincs
Gyód	német nemzetiségi	Nincs
Kozármisleny	német nemzetiségi csoport	Nincs
Kővágószőlős	Nincs	Felzárkóztató etnikai oktatás
Pellérd	nemzetiségi hagyományos nyelvoktató	Nincs
Pogány	Nincs	Nincs
Szalánta	horvát nyelvtanítás	Nincs

Forrás: Pécsi Többcélú Kistérségi Társulás, 2005

5.5.1.2. Felsőoktatás, Pécsi Tudományegyetem

A Pécsi Tudományegyetem harmincöt ezres hallgatói létszámával, közel kétezer oktatójával és majd minden tudásterületet lefedő oktatási kínálatával a legnagyobb hallgatói létszámú magyar felsőoktatási intézmény. Az egyetem hatása, tevékenységi köre messze túlmegegy Pécs határain, Szekszárdon önálló karunk, Kaposváron, Szombathelyen és Zalaegerszegen jelentős létszámú képzési programunk működik.

A Pécsi Tudományegyetem tíz karán aktív kutatómunka folyik, amelynek közege az alkotó tevékenység és eredménye a tudományos és művészeti alkotás valamelyik kategóriájába sorolható újdonság. A kiemelkedő

tudományos kutatások elsősorban az öt legrégebbi egyetemi kart, valamint a fiatalabb egyetemi műszaki kart jellemzik az orvostudományok, a természettudományok, a jogtudományok, a közgazdaságtudományok, a műszaki tudományok és a bölcsészettudományok területén. Az egyetemen alkalmazott közel kétezer oktatótól és kutatótól évente átlagosan 5000 publikáció jelenik meg, amelyből 200 monografikus kiadvány. Az országos vagy nemzetközi szintű tudományos–szakmai rendezvények száma évente meghaladja a hatvanat.

A Pécsi Tudományegyetem hat karán összesen 18 doktori iskola működik. PhD hallgatóink jelentős része Pécsen szerzett egyetemi diplomát, sokan jönnek azonban más hazai, néha külföldi egyetemen szerzett diplomával is. Az intézménynek 2004-ben 503 nappali tagozatos, és 588 levelező PhD és DLA hallgatója volt, közülük 86 fő szerzett doktori fokozatot az elmúlt év során.

2004-ben az egyetemnek 731 oktatójának volt tudományos minősítése vagy DLA címe. Ezek közül 107 az MTA doktora, 7 fő az MTA tagja. A tudományos utánpótlás képzése a Tudományos Diákkörök és a Szakkollégiumok keretében történik, amelyeket a karok messzemenően támogatnak.

A Pécsi Tudományegyetem stratégiai célkitűzése az, hogy az Egyetem regionális vezető szerepét, valamint hazai és nemzetközi ismertségét magas szintű kutató és alkotó munka garantálja.

5.5.2. Egészségügy

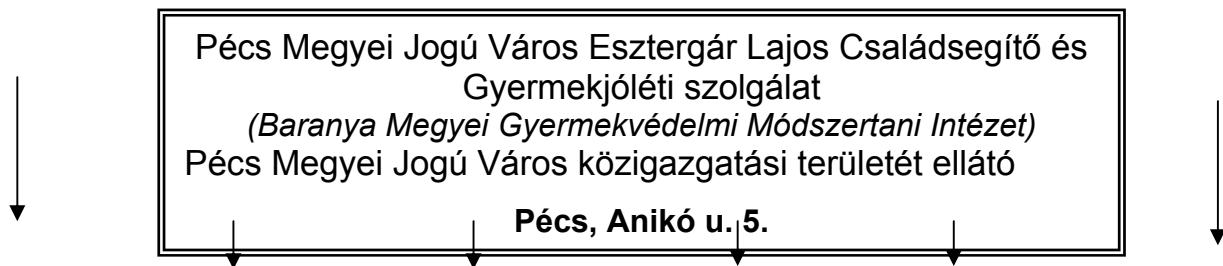
Pécs városában teljes az egészségügyi ellátási szolgáltatás és a településeken általában csak háziorvosi ellátás, illetve maximum gyermekorvosi és fogorvosi szakellátás alakult ki. A kistépülések éjszakai és hétközi ügyeleti ellátását - a felnőtt és a gyermekkorú lakosság részére - kivétel nélkül a városi egészségügyi intézmények biztosítják. Kórházi ellátás is csak a városban lévő intézményekben történik. A pályázati összegből kívánják támogatni a hétközi és hétközi ügyeleti rendszer kiépítését egy kistérségi ügyeleti gépjármű biztosításával.

5.5.3. Szociális feladatok ellátása

A szociális és gyermekjóléti feladatok esetében a forrással a személyi és tárgyi feltételeket kívánják javítani, ugyanis több esetben az önkormányzat vagy nem képes, vagy csak jelentős saját anyagi hozzájárulással tudja megoldani a feladatokat. Folyamatban van egy egységes szakmailag magas szintű hálózat kiépítése, amely megvalósításában a Pécsi Többcélú Kistérségi Társulás nagymértékben támaszkodik a Pécssett működő Gyermekjóléti és Családsegítő Intézmény támogatására.

31. ábra: Családsegítő és Gyermekjóléti szolgálat ellátási területei a Pécsi kistérségben

telephelyek:

1/A. Területi Családsegítő és Gyermekjóléti központ PÉCS Anikó u. 5.	1/B. Területi Családsegítő és Gyermekjóléti központ PÉCS Hársfa u. 154.	2. Területi Családsegítő és Gyermekjóléti központ KOZÁRMISLENY Alkotmány tér 24/A.	3. Területi Családsegítő és Gyermekjóléti központ GÖRCSONY Rákóczi u. 1.	4. Területi Családsegítő és Gyermekjóléti központ ORFÚ Széchenyi tér 1.	5. Területi Családsegítő és Gyermekjóléti központ KŐVÁGÓSZÖLŐS
Keszü	Bogád	Kozármisleny	Görcsöny	Orfú	Kővágószőlős
Gyód	Romonya	Birján	Szőke	Abaliget	Kővágótöttös
Kökény	Ellend	Lothárd	Regenye	Kovácsszénája	Bakonya
Pellérd	Nagykozár	Magyarsarlós	Ócsárd	Husztót	Cserkút
Aranyosgadány		Szemely	Baksa		
		Pécsudvard	Téseny		
		Pogány	Tengeri		
		Egerág	Szalánta		
		Szőkéd	Szilvás		
		Áta	Bosta		
		Kisherend			

Forrás: Pécsi Többcélú Kistérségi Társulás (adatbázis, 2005.)

Jogszabályi háttér:

Családsegítő Szolgálat:

- 1993. évi III. tv. A szociális igazgatásról és szociális ellátásról
- 1/2000.(I. 7.) SZCSM. rendelet, a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működési feltételeiről

Gyermekjóléti Szolgálat:

- 1997. évi XXXI. tv. A gyermekek védelméről és gyámügyi igazgatásról
- 15/1998.(IV. 30.) NM. rendelet, a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működési feltételeikről

Társulásokra vonatkozóan:

- 1990. évi LXV. Tv. A helyi önkormányzatokról (III. fejezet, 41-44. §.)
- 2004. évi CVII. Tv. A többcélú társulásokról

5.5.4. Szabadidő, kulturális és sportlétesítmények

A Stratégia 17. melléklete a Pécsi Kistérségi Értékleltár adatai alapján készült, mely 2005. évi adatokat tartalmaz. A vizsgált adatok jelzik, hogy a kistérség valamennyi településén található közösségi szintér kivéve Bogádot, Bostát és Tésényt (Kistérségi Értékleltár, 2005.). A művelődési házak, kultúr- és faluházak, rendezvénytermek, szabadtéri színpadok teret nyújtanak a kistelepülések helyi közösségeinek. Pécs domináns szerepe a szabadidő, sport és kulturális területén is tagadhatatlan. Az Európa Kulturális Fővárosa 2010 címre jelölt megyei jogú város hagyományosan a vidéki Magyarország kulturális centruma. A kulturális intézmények sokrétűen szolgálják a régió lakossága és az ideérkezők igényeit. A Pécsi Nemzeti Színház mellett a Harmadik Színház, a Horvát Színház és számos fesztiválhelyszín (Pécsi Szabadtéri Színpad, Tettyei Romok, Sétatér, Barbakán-árok, Széchenyi tér, Jókai tér) várja a „Fesztiválok Városának” látogatóit. A kiállítótermek, galériák, múzeumok, világörökségi helyszínek mellett Pécs külső városrészei is rendelkeznek közösségformálásra, alkalmas fedett vagy szabadtéri közösségi terekkel (pl. Pécsszabolcs, Meszes, Pécs-Újhegy, Uránváros).

A térség könyvtárak szempontjából a megye egészére jellemző képet mutat, a kistelepülések nagyrészt ellátatlanok. Pécs közelsége oldja az aprófalvak kulturális hátrányait. Az oktatási központ szerepét is betöltő

megyei jogú város könyvtári ellátottsága megfelelő. A kulturális főváros projekt kapcsán nemzetközi jelentőségű könyvtár létrehozását tervezik.

A sportlétesítményeket számba véve megállapítható, hogy a kistérség néhány településén komoly gondot okoz a megfelelő befogadóképességű sportlétesítmények hiánya. Néhány település még tornateremmel sem rendelkezik, továbbá vannak olyan nagyobb települések, ahol a meglévő sportpálya, tornaterem már nem megfelelő kapacitású, szükség lenne sportcsarnokra, fedett sportlétesítményre. Pécsre ez ugyanúgy vonatkozik, mint Kozármislenyre vagy Pécsudvardra illetve Bogádra (17. melléklet).

Összességében a pécsi kistérség szélsőséges eltéréseket mutat a kulturális-, és sportlétesítmények eloszlását tekintve. Éles a kontraszt a lemaradó falvak és Pécs város ellátottsága között, ugyanakkor a kistelepülések lakói hatékonyan használ(hat)ják ki az egyetemváros, fesztiválváros, kulturális főváros szerepkört is felvállaló nagyváros közelsége adta lehetőségeket.

6. Településhálózat, települések közötti feladatmegosztás, együttműködések

A térség monocentrikus jellegéből fakadóan a kistérségi mikrotérségi munkamegosztásnak még nincsenek egyértelmű irányai. Ugyanakkor látható volt a mikrotérségekre bontott műhelymunka-sorozat szervezése kapcsán, hogy több szempontból szükséges átgondolni a kistérség lehetséges mikrokörzeteinek lehatárolását.

A földrajzi széttagoltságnak köszönhetően (Pécsi-sík, Nyugat-Mecsek, Mecsek-Hegyhát, Mecsekalja) a földrajzi lehatárolás nem volt egyértelmű. A földrajzilag közel eső települések között (pl. Pellérd-Pogány) gyakorta nincs működő kapcsolat, melynek okai a közlekedési és közigazgatási viszonyokban (jegyzőségek, körjegyzőségek) keresendők.

Ugyanakkor a területfejlesztési szempontokat vizsgálva a Pécsi Kistérségi Irodával közösen mikrotérségi lehatárolás készült, amely – amennyiben működőképes – megkönnyítheti a térségi koordinációt, a települések közötti együttműködést. A települések hatékony, szoros együttműködésének kialakítása volt a cél, amikor a következő szempontokat figyelembe véve **4 mikrotérséget** határoztunk meg:

Szempontok:

- ✧ Földrajzi elhelyezkedés;
- ✧ Körjegyzőségek, polgármesteri hivatalok;
- ✧ Intézményi társulások;
- ✧ Közös (nagy)projektek, működő partnerség.

A fenti szempontok figyelembevételével a következő mikrotérségi tagolódás alakult ki, főként a műhelymunka-sorozat és a terepmunka mélyinterjúi eredményeképpen:

(Lásd mellékelt függelék térképei.)

25. táblázat: Mikrokörzeti lehatárolás a Pécsi kistérségben

<u>Kozármisleny</u>	<u>Pellérd</u>	<u>Szalánta</u>	<u>Orfű</u>
Pécsudvard	Keszü	Szilvás	Abaliget
Birján	Gyód	Bosta	Husztót
Lothárd	Aranyosgyárd	Kökény	Kovácsszénája
Romonya	Pécs	Pogány	Kövágótöttös
Bogád	Görcsöny	Áta	Kövágószöllös
Ellend	Ócsárd	Szökéd	Cserkút
Nagykozár	Baksa	Egerág	Bakonya
Magyarsarlós	Szöke	Kisherend	
Szemely	Regenye		
	Tengeri		
	Téseny		

7. Civil társadalom

7.1. Civil szervezetek száma, területi megoszlása

A Központi Statisztikai Hivatal (későbbiekben KSH) T-STAR adatbázisának leválogatása alapján 2003-ban a Pécsi kistérség területén 1.553 non-profit szervezet működött. Ami azt jelenti, hogy a Baranya megyében található non-profit szervezetek több mint kétharmada a vizsgált területen található.

26. táblázat: A non-profit szervezetek száma³ a Pécsi kistérség településein, 2003

Település	Non-profit szervezetek		Település	Non-profit szervezetek	
	Száma (db)	1000 lakosra jutó		Száma (db)	1000 lakosra jutó
Abaliget	9	14,1	Kővágóóttós	1	3,1
Aranyosgyárdány	0	0	Lothárd	0	0
Áta	1	4,3	Magyarsarlós	1	2,9
Bakonya	3	7,3	Nagykozár	4	2,8
Baksa	8	10,4	Ócsárd	2	4,6
Birján	2	4,5	Orfű	9	11,8
Bogád	3	3,5	Pécs	1417	8,9
Bosta	0	0	Pécsudvard	4	6,2
Cserkút	5	11,6	Pellérd	11	5,7
Egerág	7	6,9	Pogány	9	8,3
Ellend	0	0	Regenye	1	5,5
Görcsöny	4	2,3	Romonya	1	2,3
Gyód	2	3,2	Szalánta	5	4,2
Husztót	1	15,3	Szemely	1	2,1
Keszü	1	0,97	Szilvás	0	0
Kisherend	1	4,8	Szőke	0	0
Kovácsszénája	3 ⁴	54,5	Szókéd	0	0
Kozármisleny	23	5,4	Tengeri	0	0
Kökény	4	7,0	Tésény	0	0
Kővágószőlős	10	7,4	Összesen	1553	8,3

Forrás: KSH T-STAR leválogatás.

³ A települések nyilvántartása a nonprofit szervezetek számát tekintve jelentősen eltérnek a KSH által adott listától. Az eltérések: **Bosta:** KSH: 3, önk.: 0, **Abaliget:** KSH 9, önk.: 4, **Nagykozár:** KSH 4, önk.: 0, **Egerág:** KSH:7, önk.:10, **Romonya:** KSH: 1, önk.: 0, **Pogány** KSH: 9, önk.:3, **Ócsárd:** KSH: 2, önk.:1, **Pellérd:** KSH 10, önk.:13, **Cserkút:** KSH:5, önk.: 10, **Orfű:** KSH:9, önk.:8, **Bakonya:** KSH 3, önk.:6, **Görcsöny:** KSH:4, önk.:5, **Pécs:** KSH:1417, önk.:425.

⁴ A KSH 2003-as statisztikája alapján Kovácsszénáján három szervezet működött, ma már tudjuk, hogy egy közülük megszűnt.

A szervezetek ilyen nagy számban és sűrűségben történő megjelenése hazánkban csak két nagy történelmi múlttal és regionális szerepkörrel bíró megyeszékhelyünkön találhatunk, ezek Debrecen és Szeged. A kistérségben működő szervezetek 91%-a a megyeszékhelyen, 9%-a a községekben található. Kilenc településen nem működik bejegyzett intézményesült non-profit szervezet, ez a községek 23%-át, a települések 25%-át teszi ki.

A kérdőíves vizsgálat⁵ során az önkormányzatok részéről visszaérkezett adatok alapján 10 olyan település található, ahol nincs civil aktivitás és szervezet⁶. Az a tény, hogy a környező települések közel egynegyedén formális szervezet nem működik, jelentős eltérést mutat az országos adatoktól, ahol a települések 16%-ra jellemző ez az ismérv. Következtethetünk ebből arra, hogy vagy nagyon gyenge a helyi lakosság önszerveződő képessége, vagy informális közösségek működnek elsősorban ezekben a községekben, esetleg a helyi lakosság más településen működő non-profit szervezetnek a tagja. Ez utóbbi esetben számít a település térbeli közelsége, az ingázók esetében a munkahely településén működő szervezeti lehetőség, a települések közötti meglévő gazdasági, kulturális, családi és baráti kapcsolatok. A szervezettel nem rendelkező települések kivétel nélkül a kistérség periferiáján találhatók, Pécs agglomerációján kívül a Siklói és a Sellyei kistérség határához közeli községek. Ezek a települések 500 lélekszám alattiak, alacsony népességmegtartó képességgel rendelkeznek, lakosaik társadalmi, gazdasági, szociális problémákkal küzdő idős emberek.

7.1.1. A civil társadalom aktivitása településméret függvényében

A szervezetszám a kistérség településeinek háromnegyedén ötnél kevesebb, egynolcadán hat és tíz közötti. Tíz és azt meghaladó szervezetszámmal csak négy település rendelkezik. (**Kozármisleny, Kővágószőlős, Pellérd, Pécs**) Pécsen 1.417 szervezet működik.⁷ Az önkormányzatok visszajelzése alapján a települések

⁵ A tanulmány kérdőívek, célzott interjúk, települési dokumentumok kritikai elemzésére épül. A kérdőívek a mintában szereplő 636 non-profit szervezetnek és a 39 települési önkormányzatnak lettek eljuttatva. A pécsi non-profit szervezetek egyharmada kapott kérdőívet (500 darab), míg a környező települések összes szervezetéhez eljutott a felmérés, amely 136 non-profit szervezetet jelent

⁶ A KSH és az önkormányzatok által visszajelzett szám az esetek egy részében közel azonos, de jelentős eltéréseket is találhatunk (lásd 1. l. táblázat), amely a rossz tájékoztatás és információ hiány miatt adódhat. Azonban elgondolkodtató probléma annak az információnak tudatában, hogy a kistérségben és településeiken, a bíróságon, a KSH-nál nincs teljes nyilvántartás a ténylegesen működő szervezetek számáról, amely nem egyedi jelenség, az egész szektort ez a fajta nyilvántartási kép jellemzi. Feltehetjük a kérdést akkor valójában hány településen, nem működik civil szervezet, illetve ha működik, akkor hány, hiszen a bejegyzett szám nem egyezik meg minden esetben a ténylegesen aktív szervezetek számával.

⁷ A Civil Szolgáltató Központ vezetője, Vince Csilla erre a nyilvántartott szervezetszámmal így reflektált: Pécsen ezer fölötti, székhellyel rendelkező civil szervezet van bejegyezve, ezek formálisak. Ezekből, 200-250 szervezet mondható igazán aktívnak. Ennek oka egyrészt, az hogy, nehezen találnak finanszírozási lehetőségeket, emiatt a nagy lelkesedés egy idő után elvész, csak a papírok és a nyomasztó kötelezettségek maradnak. Másrészt nehéz megtartani a közösséget, ami a bizonyos cél köré szerveződött, pontosan azért, mert nagyon kevés

41,7%-án nem működik bejegyzett non-profit szervezet, közel egyharmadán egy és öt közötti, egy ötödén 6 és 13 közötti az öntevékeny szervezetek száma. A kistérség településeinek közel egyharmada **500 lakos alatti kategóriába** sorolható, sőt egynegyedük nem rendelkezik 250 főnél több polgárral, amely alátámasztja az aprófalvas településjellegét a vizsgált területen. Ezen az 500 fő alatti településnagyságon **25 szervezet** tevékenykedik, amely viszonylag magas szám, ha levonjuk azon községek számát, amelyek nem rendelkeznek non-profit szervezettel. Így 12 településre jutó 25 szervezet az aktív társadalmi életét és civil megnyilvánulásait támaszthatják alá. A települések közül is kiemelkedik az 55 lakosú Kovácsszénája⁸ a négy, Bakonya a négy, Cserkút az öt öntevékeny szervezetével.

Kiemelkedően magas a lakosságszámukhoz viszonyítva is a közösségek száma az **501 és 1000 lakossal rendelkező településeken**. Ezeket az itt szereplő községeket szervezetszám alapján két részre oszthatjuk: Abaliget, **Baksa és Orfű alkotja az erős közösségi szellemmel rendelkező** egyik csoportot, **Bogád, Gyód, Kökény és Pécsudvard** a másikat, ahol a közösségi aktivitás nem haladja meg az előző településéket, de az országos átlagot igen. A statisztikai adatok ebben az esetben is elfedik a települések közötti különbségeket. Az **1001 és 2500 közötti településkategóriába tartozik nyolc község, ahol 50 non-profit szervezet működik**. Kiemelkedően magas a szervezetek száma több mint a 4000 lakosú Kozármislenyben, de a lakosságszámhoz viszonyítva ez a település a többi községhez mérten nem mutat kiemelkedő eredményt. A többi településtől eltérő viszonylag magas szervezetszám a lakosságszámmal járó vonzat.

Az önszerveződések méréséhez és összehasonlításához az abszolút számokon túl az 1000 lakosra jutó szervezetszámot kell megvizsgálnunk. A mutatók alapján elmondható, hogy a **Pécsi kistérség non-profit szférája igen erős**, nagy számú szervezettel bír, az országos és a Baranya megyei átlagot jelentősen meghaladja.⁹ A községekben és Pécsen a szféra számosságát, és aktivitását tekintve is kedvezőbb a kép, mint az azonos településtípusra számított országos átlag (község 3,4, megyeszékhely 6,1). A 26. táblázat adatait nézve a települések több mint felében az ezer lakosra jutó szervezetszám meghaladja a községekre jellemző átlagot, a települések 43%-ában pedig az országos átlagot.

karizmatikus, tevékenykedő személy létezik. A civil szervezeti munka önkéntességen alapul, ami ilyen esetben gyakran rabszolgamunkát jelent. A mai társadalmi viszonyok nem teszik lehetővé az önkéntes munka szívbeli gyakorlását. A Pécsi önkormányzat 425-re teszi a működő pécsi civil szervezetek számát.

⁸ Kovácsszénáján ebben az évben már csak két szervezet működik.

⁹ 1000 lakosra jutó szervezetszám országosan 4,7, Baranya megyében 4,3.

27. táblázat: 1000 lakosra jutó szervezetszám a településeken, 2003.

1000 lakosra jutó szervezetszám kategóriák	Települések száma	Települések nevei (1000 lakos/szervezetszám)
0	9	Aranyosgadány, Bosta, Ellend, Lothard, Szilvás, Szőke, Szőkéd, Tengeri, Téseny
1-5	14	Ata (4,3), Birján (4,5), Bogád (3,5), Görcsöny (2,3), Gyód (3,2), Keszü (0,9), Kisherend (4,8), Kővágótöttös (3,1), Magyarsarlós (2,9), Nagykozár (2,8), Ócsárd (4,6), Romonya(2,3), Szalánta (4,2), Szemely (2,2)
5,1-10	10	Bakonya (7,3), Egerág (6,9), Kozármisleny (5,4), Kökény (7,0), Kővágószlős (7,4), Pécs (8,9), Pécsudvard (6,2), Pellérd (5,7), Pogány (8,3), Regenye (5,5)
10,1-15	4	Abaliget (14,1), Baksa (10,4), Cserkút (11,6), Orfű (11,8)
15,1-20	1	Husztót (15,4)
20,1-	1	Kovácsszénája (54,5)
Összesen	39	

Forrás: KSH T-STAR adatbázis leválogatása alapján, saját számítás

7.1.2. Térségi önszerveződés területisége

A szervezetszám alakulását nézve a térben kettős gyűrű rajzolódik ki. A Pécs közeli, agglomerációhoz kapcsolódó települések alkotják a belső gyűrűt, amelyhez négy távolabb eső település csatlakozik. A kistérség északnyugati részén fekvő Husztót, Kovácsszénája, Abaliget és Orfű melyek egy része elsősorban az idegenforgalom, a falusi turizmus szempontjából preferált települések. A pezsgő közösségi élet alapját a városi, polgári létforma hozza magával, valamint a településre kiköltözött értelmiségiek.

A város körüli második gyűrűt a távolabb fekvő községek képezik, ahol alacsony a szervezetszám, vagy nincs bejegyzett szervezet.

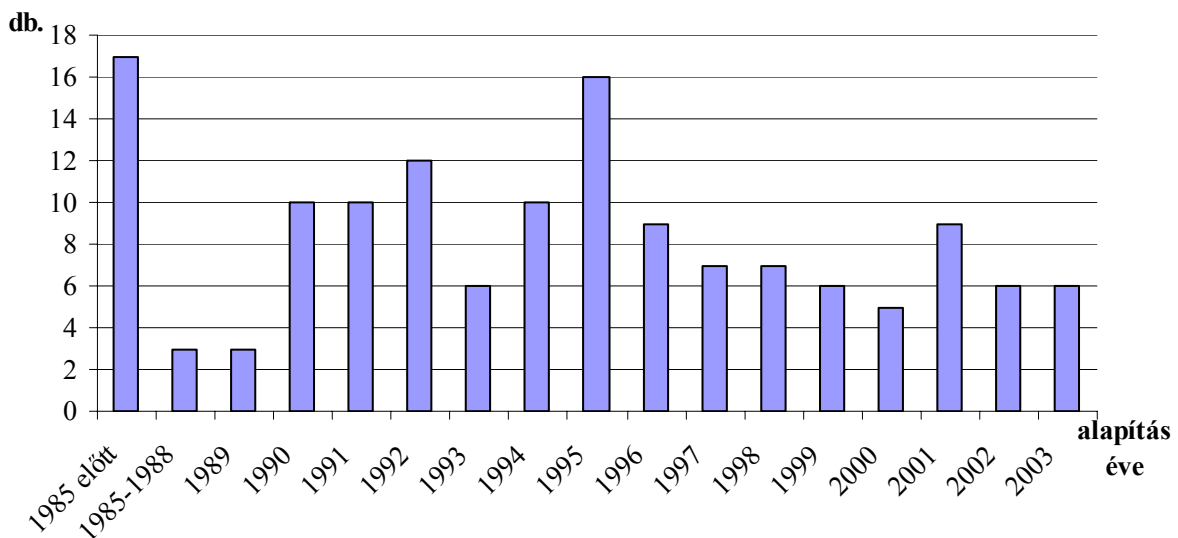
7.1.3. Térségi települések közösségi életének sajátosságai

A szervezetek számát azonban nem csak a térben való elhelyezkedés, a Péctől való földrajzi távolság határozza meg, hanem maguk az ott élő személyek is. Az interjúalanyokkal folytatott beszélgetésekből kiderült, hogy egy településen a szervezetszám, a közösségi élet olyan emberekhez kötődik, akik karizmatikusak, közösség-szervezők, erős társadalmi tőkével rendelkeznek, képesek a közösségeknek erőt adni, és összefogni, önkéntes munkát végezni.

A kistérség szervezeteinek alapítási és működési éveit nézve párhuzam vonható a magyarországi folyamatokkal, az önkéntes szervezetek a '80-as évek közepén, végén jelennek meg. A szervezetszám a kilencvenes évek elején jelentős gyarapodásnak indult. A kistérségben található nonprofit szervezetek több mint 90%-a rendszerváltozás utáni első hét évben kezdte meg működését. Kiemelkedően magas az 1995-ben alapított szervezetek száma, amelynek kiváltó oka az 1994-ben létrejövő újabb nonprofit szervezeti formák megjelenése volt.

32. ábra: A non-profit szervezetek számának alakulása a Pécsi kistérségben

Forrás: kérdőíves vizsgálat

A községek esetében tapasztalható egy kisebb késés a megyeszékhelyhez képest, hiszen ezeken a településeken csak 1991 és 1992 körül indul meg a közösségalkítási „láz”, ezt Rechnitzer (1998) a hierarchikus diffúzió¹⁰ érvényesülésének nevezi. Azonban az 1994-es változásokra a községi települések lakói és önkormányzatai ugyanolyan gyorsan reagálnak és hoznak létre közalapítványt, közhasznú társaságot, mint a megyeszékhely. Ez Pécs közelségével, a szuburbanizáció magas fokával és a települések gazdasági helyzetével magyarázható. A szektor e térségben bekövetkezett számbeli alakulása az országos folyamatokhoz hasonlóan két szakaszra osztható. Az 1998-ig lezáródó időszakot egy dinamikus növekedés jellemezte, a szervezetek száma ötszörösére növekedett a rendszerváltás óta. Az 1998-at követő időszakban a frissen alapított szervezetek száma ugyan folyamatosan növekedett, de annak mértéke már közel sem volt olyan nagyságú, mint az ezt megelőző időszakban, de nem is történt olyan látványos megtorpanás, majd

¹⁰ Hierarchikus diffúzióknak nevezi Rechnitzer János azt a megkétszerezett folyamatot, amely változásokra nonprofit szektorban reagálnak a kisebb települési formán az állampolgárok önszerveződési folyamatai.

létszámcsökkenés, mint országos szinten. Az alapítás helyszíne szerint a szervezetek majdnem kétharmadát Pécsen, egyharmadát a környező településeken, a fennmaradó néhány százalékot a fővárosban hozták létre.

7.1.4. Civil szervezetek tevékenységi köre, szervezeti formája

A rendszerváltást megelőző években a létrehozott szervezetek tevékenységi köre alapvetően szabadidővel, sporttal, hobbiival való foglalkozásban merült ki. Érdekes színfoltja ennek az időszaknak a környezet és természetvédelem céljából létrejövő szervezetek megjelenése. A rendszerváltást követő években azonban a szervezetek széles palettája jött létre, mind szervezeti forma, mind tevékenységi kör alapján. Egyre nagyobb számban alakultak meg a **helyi értékeket, érdekeket védő, hagyományőrző, kulturális, településfejlesztő szervezetek**, a Pécsen történelmi hagyományokkal rendelkező **szakmai érdekvédő, érdekérvényesítő szervezetek**. Majd az **egészségügyi, szociális** célzatú öntevékenyek mellett az **oktatás** dolgozóit, tanulóit, magát az iskolákat támogató alapítványok. 1995 és 1996-ban elsősorban az önkormányzat által alapított **közalapítványok**, és **közhasznú társaságok** jönnek létre, melyeket a települések jövőjének, gazdasági boldogulásának érdekében hoztak létre. Napjainkban a **településfejlesztés**, az oktatás, és a **gazdaságfejlesztés** területén alakulnak új non-profit szervezetek.

A kérdőívek segítségével a szervezetek alapítóinak körébe is betekintést nyerhettünk. A kistérségre általánosan igaz, hogy a szervezetek több mint 80%-át magánszemélyek hozták létre, tehát **alulról szerveződők**. A községek esetében igaz ez a szervezetek kétharmadára, a fennmaradó részt magánszemélyek és önkormányzatok együtt, illetve non-profit szervezetek alapították. Pécs esetében a nagyvárosi jelleg eredményeként jóval kevesebb a magánszemély által alapított szervezetek köre, közel 50%. Viszont magas a gazdasági szervezetek, intézmények és non-profit szervezetek által létrehozott szervezetszám.

A kistérség jellemző szervezeti formái az **egyesület** és az **alapítvány**, melyek alulról szerveződő társadalmi képződmények. A Pécsi kistérségben szervezeti forma tekintetében magas a köztestületek, a **Kht-k** száma, amelynek legfőbb oka Pécs regionális, megyei szerepköre, gazdasági helyzete, mely maga után vonja a gazdaságfejlesztő, településfejlesztő közhasznú szervezetek magas számát, a különböző kamarák létét.

28. táblázat: Tevékenységcsoport szerinti összehasonlítás, %

Tevékenységi csoport	Pécsi kistérség (%)	Pécsi kistérség települései Pécs nélkül (%)	Magyarország (%)
Kultúra	13,9	18,4	10,8
Vallás	2,4	1,4	2,7
Sport	15,7	22,0	13,2
Szabadidő, hobbi	11,3	14,1	15,9
Oktatás	9,8	6,6	14,3
Kutatás	3,2	-	2,2
Egészségügy	7,6	0,7	4,6
Szociális	6,1	2,9	8,6
Polgárvédelem, tűzoltás	0,7	6,1	1,6
Környezetvédelem	3,4	4,4	2,4
Településfejlesztés	4,7	11,76	5,7
Gazdaságfejlesztés	2,8	1,4	1,9
Jogvédelem	1,2	0,7	1,3
Közbiztonság	0,9	2,2	3,2
Többcélú adományozás	3,5	2,2	1,5
Nemzetközi együttműködés	2,0	-	1,4
Szakmai érdekképviselet	10,1	5,1	7,8
Politikai	0,7	-	0,9
Összesen	100,0	100,0	100,0

Forrás: A kistérségi és az országos adatok 2003-re vonatkoznak. KSH T-STAR leválogatás, a tevékenységi körök meghatározása a szerzők saját besorolása alapján.

A szervezetek közel felére három tevékenység a jellemző, a sport, szabadidő (ezen belül hobbi) és a kultúra. A sporttal és a szabadidő hasznos eltöltésével foglalkozó szervezetek a szféra egynegyedét teszik ki. Jelentős számban található a kulturális tevékenységet folytató civil szervezetek, melyek a települések gazdag történelmi, hagyományával és sokszínű nemzetiségeivel magyarázhatók. Meghatározó a kutatás, egészségügy, oktatás területén működő szervezetek aránya, ennek oka a megyeszékhely regionális, sőt országos hatáskörű felsőoktatási intézményeinek, kutató központjainak és egészségügyi intézményeinek sokrétű tevékenysége.

A környező kistelepülésekre leginkább a helyi társadalom életét, fejlődését elősegítő, a hagyományok és a nemzetiségi összetartozást erősítő civil szervezetek a jellemzőek, úgy, mint a sport, kultúra, szabadidő, hobbi, és a településfejlesztés. A kistérség non-profit szervezetekkel is rendelkező községeiben mindenhol megtalálhatók a faluvédő és -szépítő egyesületek, valamint az önkormányzatok által alapított közalapítványok, melyeket főképp a pénzügyi források bővítésére, pályázási esélyek növelésére hoznak létre. A településfejlesztéssel kapcsolatos szervezetek magas száma a térségben arra mutat rá, hogy a helyi

lakosság jól érzékeli a település- és területfejlesztés területén található lehetőségeket, hiányosságokat és alulról jövő kezdeményezések formájában igyekszik a települést jól élhető környezetté alakítani.

29. táblázat: Pécsi kistérség önkormányzatainak a civil szférára fordított támogatása, 2004.

A civil szférát anyagilag támogató önkormányzatok	A település lakosság száma	A támogatás hány százalékát teszi ki a költségvetésnek	A támogatás összege (ezer forint)	Támogatott szervezetek száma	Egy szervezetre jutó átlagos támogatás (ezer forint)
Abaliget	637	0,09%	120	1	120
Bakonya	401	1,44%	838	5	167,6
Baksa	765	-	800	-	-
Cserkút	430	3,6%	3 194	10	319,4
Egerág	1 004	-	3 500	6	583,3
Görcsöny	1 726	0,5%	1 300	4	325
Gyód	618	0,9%	600	1	600
Keszü	1 024	0,7%	200	1	200
Kozármisleny	4 247	3,0	14 672,5	13	1 128,6
Kökény	566	1,8%	900	2	450
Ócsárd	430	2,0%	1000	1	1 000
Orfű	761	1%	2300	5	460
Pécs	158 942	2,0%	600 000	350	1 714
Pellérd	1 984	0,019%	5 230	13	402,3
Pogány	1 083	2,0%	300	10	30
Romonya	423	0,07%	230	1	230
Szalánta	1 178	9%	1 350	9	150

Forrás: kérdőíves vizsgálat

Az önkormányzatok oldaláról érkező támogatás mértéke az évek során folyamatos növekedést mutatott, valamint azon önkormányzatok száma, akik egyáltalán nem támogatják a civil szférát, mára, kilencre csökkent. 2004-ben a költségvetése 1-2%-ának megfelelő összeget adott 12 önkormányzat, de ezen belül is nagyon nagy a szórás.

Az önkormányzatok nem csak anyagi szempontból támogathatják a településén élő non-profit szervezeteket, hanem egyéb módon is. A nem anyagi jellegű támogatások közül az önkormányzatok leginkább az ingyenes irodahasználattal segítik a szervezetek munkáját. A községekben, ebben az esetben is tapasztalható az önkormányzat kiemelt figyelme a szervezetek felé, hiszen minden harmadik szervezet részesül ingyenes irodahasználattal, szakmai segítségnyújtásban, postaköltség és telefon támogatásban.

7.2. Az önkormányzatok és a non-profit szektor kapcsolata

Az önkormányzatok részéről talán a legelső lépés a non-profit szervezetek felé a településen tevékenykedő szervezetek számbavétele, megismerése. Kilenc önkormányzat jelezte vissza, hogy nincs nyilvántartása szervezetekről, mert tudomása szerint nem működik a községben non-profit szervezet. A fennmaradó 14 településen működik öntevékeny szervezet, és minden esetben van nyilvántartásuk a szervezetekről. Azonban ennek nehézségeiről az önkormányzatok is beszámoltak, hiszen nehéz követni a megalakuló, megszűnő szervezetek számát.

Az önkormányzat és a non-profit szervezetek közötti kapcsolattartás és egyeztetés legegyszerűbb módja, ha az önkormányzat civil referenst alkalmaz. Azonban ez még kevésbé elterjedt. Főállásban való alkalmazása nagyon ritka, a településeken általában felvett feladatként töltik be a szerepkört. Pécsnek főállású referense van erre a feladatra, aki kapcsolatot tart fenn a város egyesületeivel, alapítványjaival. 11 község¹¹ egyáltalán nem alkalmaz olyan személyt, aki ezt a feladatkört betöltené. A fennmaradó 10 település esetében a polgármester a kapcsolattartó személy.

A térség néhány önkormányzata már tisztában van az együttműködés pozitívumaival és partnereket lát a non-profit szervezetekben. Ezek között szerepel példamutatóként Pécs, ahol több éve formálódik a kapcsolat és egy igen erős, aktív civil szféra alakult ki. Hasonló módon kiemelhető Bakonya, Pellérd, Szalánta, Cserkút és Orfű.

Az önkormányzatok és a szervezetek közötti kapcsolat egyik megjelenési formája, ha az önkormányzat pályázatot ír ki, illetve együtt pályázik a non-profit szervezettel. A közösen benyújtott pályázatok száma a nagyobb lélekszámmal rendelkező településnagyság irányában növekszik.

Az önkormányzat és a civil szervezetek közötti együttműködési megállapodások száma a településmérettől függ leginkább. Az együttműködési megállapodás a nagyobb településeken jellemzőbb, míg a kisebb községekben kevésbé.

A községi önkormányzatokra jellemző, hogy a sport, szabadidő és kultúra, településfejlesztés, polgári védelem területén tevékenykedő szervezetekkel kötnek megállapodást. Továbbá megállapítható, hogy a településméret és a támogatott tevékenységi körök skálájának bővülése között párhuzam van.

¹¹ Figyelembe kell venni ennél az adathoz azt a tényt, hogy az önkormányzatok visszaküldött kérdőívei alapján 10 településen nincs non-profit szervezet, tehát kapcsolattartóra nincs szükség.

A teljesség igénye nélkül néhány támogatott szervezet: Támasz Alapítvány, Máltai Szeretetszolgálat, Kerekvilág Jóléti Szolgálat Alapítvány, Fogd a Kezem Alapítvány, Ifjúságért Egyesület, Istenkúti Közösségért Egyesület, Civil Közösségek Háza, Pécsi Bányász Kulturális Egyesület, Közelítés Művészeti Egyesület, stb.. Ezek a szervezetek jól kiépült infrastruktúrával és megfelelő anyagi bázissal rendelkeznek. A Pécssett tevékenykedő szervezetekkel az alábbi feladatok ellátására kötött együttműködést a város: kulturális programok, környezetvédelem, közművelődési feladatok ellátása, ifjúsági terület, cukorbetegség programjainak szervezése, kóbor állatok befogadása, hajléktalan gondozás, nyugdíjas korosztály programjainak szervezése.

A megyeszékhely több mint nyolcféle tevékenységi területet támogat, úgy, mint a szociális ellátás, környezetvédelem, sport, kultúra, oktatás, településfejlesztés, egészségügyi ellátás, kutatás.

A non-profit szervezetek bekapcsolódását a helyi társadalom ügyeinek intézésébe, az önkormányzati döntések előkészítésébe és véleményezésébe elősegítené, ha a jelenleg szétaprózódott helyi szervezetek összefognának, képesek lennének alulról megszervezni magukat és így egységes erőként partnerévé válni az önkormányzatnak. Ennek egyik módja, ha kerekasztalok szerveződnek. Ez a fajta egyeztető fórum viszonylag új jelenség hazánkban, két-három éve jelentek meg és számuk nagyon lassan gyarapszik. Megyei szinten Baranyában is működnek kerekasztalok.

7.3. Kistérségi Civil Fórum

A Pécsi kistérségben 2004 folyamán megalakult a Kistérségi Civil Fórum, amely a térségben található területfejlesztési tevékenységet folytató szervezeteket tömöríti magába, közös képviselőjük a civil szervezeteket érintő ügyekben tanácskozási joggal bír a Kistérségi Fejlesztési Tanácsban. A Fórum iránt a nyolc-kilenc lelkes szervezeten kívül az érdeklődés viszonylag alacsony.

7.4. Foglalkoztatás a civil szférában

A szervezetek foglalkoztatóként is megjelenhetnek, annak ellenére, hogy a non-profit szervezetek kritériumai között ott szerepel az önkéntesség fogalma. A visszaérkezett kérdőívek alapján elmondható, hogy a településméret, a szervezeti forma és a tevékenységi kör a meghatározó abban az esetben, hogy van-e lehetősége egy öntevékeny szervezetnek munkáltatóvá válni. Míg a községek szervezeteinek 82%-a nem

**DÉL-DUNÁNTÚLI
TERÜLET ÉS
GAZDASÁGFEJLESZTŐ KHT.**

7625 Pécs, Dr. Majorossy I. u. 36.

Telefon: 72 / 314-845, 314-885, 314-903,

Fax: 72 / 314-867

e-mail: ddrf@axelero.hu

rendelkezik foglalkoztatottal, addig a megyeszékhelyen ez 60%-ot tesz ki. A foglalkoztatottak átlagos száma szervezetenként 3-5 fő. Ezek a környezetvédelem, településfejlesztés, gazdaságfejlesztés és szociális ellátás területén tevékenykednek. Az alkalmazottak száma növekvő mértéket mutat. Demográfiai szempontból nagyobb részt nőket és érettségizetteket foglalkoztatnak.

8. SWOT – analízis

<i>Erősségek</i>	<i>Gyengeségek</i>
Környezeti és természeti állapot	
<ul style="list-style-type: none">Felszín alatti vízkészletekben gazdag területNemzetközileg is híres természetvédelmi területekTörténelmi-építészeti emlékek (Világörökség, Árpádkori templomsor, védett településrészek, épületek, kastélyok)Gazdag élővilágMediterrán jellegű éghajlati elemekVáltozatos és vonzó környezet, biológiai sokszínűség, ezen belül a védett növény- és állatfajok nagy számaFejlett hulladékgyűjtésA megújuló energiaforrások és természeti erőforrások (biomassza, termál- és hévizek)	<ul style="list-style-type: none">Hiányosságok a települési infrastruktúrában (pl. szennyvíz-elvezetés), alacsony a települések szennyvízkezelési ellátottsága, hiányos ivóvíz-, villamos-, közúti közlekedési- és távközlési hálózatNagyszámú szennyezett, hasznosítatlan ipari és katonai terület (barnamezős övezetek), pl.: Kővágószőlős, PellérdTelepülésközpontok részben rendezetlen képet mutatnakMegfelelő műszaki védelemmel nem rendelkező, ill. az illegális hulladék lerakók száma magasA talajvízkészletek erősen szennyezettek, érzékeny vízbázisokViszonylag alacsony a szelektív hulladékgyűjtés aránya
Közlekedés	
<ul style="list-style-type: none">Nemzetközi úthálózat (Helsinki korridorok) érintik a kistérségetPécs-pogányi repülőtér szilárd kifutópályája, világító- és radarberendezései kiépültekVasúti törzsvonal áthalad a kistérségen	<ul style="list-style-type: none">Közlekedési elzártság, peremhelyzet a gyorsforgalmi utak hiánya miattKülönösen elzárt, nehezen megközelíthető településekKözúti közlekedési hálózat szerkezete kedvezőtlenVasúti pályák műszaki színvonala alacsonyMellékútvonalak és helyi önkormányzati utak burkolatának állapota rosszTömegközlekedés gyengeségei a kistérségeken
Térszerkezet	
<ul style="list-style-type: none">Pécs, a kistérség központjának régiócentrum szerepköre	<ul style="list-style-type: none">Monocentrikus kistérségi szerkezetAprófalvas területek a kistérségben

	<ul style="list-style-type: none">• Pécs város dominanciája• Vidéki önszerveződés fejletlensége• Hiányos falugondnoki hálózat• Erősen eltérő településméret, kisváros hiánya a térségben• Kontrollálatlan urbanizációs folyamatok, leszakadó településrészek (pl. Pécs-Kelet, Eszterágpuszta, Keresztespuszta)
Gazdaság	
<ul style="list-style-type: none">• Új gazdasági szektorok kialakulásához megfelelő feltételek megléte (<i>környezeti, kulturális és egészségipar</i>)• Erős tradíciók és szakmakultúra néhány hagyományos ipari ágazatban (<i>élelmiszeripar, textil- és bőripar</i>)• Versenyképes kutatási eredmények előállítására képes tudományos bázis, Pécsi Tudományegyetem jelenléte• A fejlesztéseket finanszírozni képes rugalmas takarékszövetkezeti rendszer (6)	<ul style="list-style-type: none">• KKV-k elégtelen tőkeellátottsága• Kényszervállalkozások nagy aránya• Kedvezőtlen vállalkezési struktúra (vállalkozások 95%-a mikro-vállalkozás)• Alacsony K+F ráfordítás• Tudományos bázisok, kutatóhelyek és a vállalkozások gyenge kapcsolata• Tömeges létszámleépítések a térségben• Rugalmatlan üzleti szolgáltatói szektor
Turizmus	
<ul style="list-style-type: none">• Kedvező hidrogeológiai adottságok, kiterjedt védett természeti területek (10)• Új turisztikai ágazatok megjelenése (örökségturizmus, ökoturizmus)• Német, horvát, szerb nemzetiségek és cigány kisebbség jelenléte, kiemelkedő aránya országos viszonylatban• Meglévő megvalósíthatósági tanulmányok nagyprojektek végrehajtásához• Kijelölt lovastúra útvonalak• Számottevő kulturális kínálat• Idegenforgalmi képzés közép- és felsőfokon (Pécs)• Művészeti aktivitás Pécsen• Gazdag épített örökség, kulturális értékek, hagyományok	<ul style="list-style-type: none">• Meglévő kulturális adottságok turisztikai szempontú kihasználása megoldatlan (10)• Erős szezonális a turizmus ágazatban• Kedvezőtlen szerkezetű szálláshelykínálat, túlnyomórészt alacsony komfortfokozatú és szezonálisan működő szálláshelyek• Kerékpáros turizmus infrastrukturális alapjai jórészt kiépítetlenek (Pécs-Orfű kerékpárút)• Kiugróan rövid átlagos tartózkodási idő Pécsen

- Fejlett borturizmus (Pécs-Mecseki Borút)

Agrárium

- Kedvező agro-ökológiai potenciál
- Változatos természeti és épített tájak, egészséges vidéki környezet
- Minőségi szőlő- és borkultúra, akkreditált borminősítő labor a térségben
- Még meglévő termelési hagyományok
- Az agrárszféra hozzáadott érték-előállítási képessége, jövedelmezősége és tőkeellátottsága alacsony
- Gyenge agrár-szaktanácsadói hálózat

Oktatás és kutatás

- Versenyképes kutatási eredmények előállítására képes regionális egyetem (élettudományok, élelmiszer-gazdaság, környezettechnológiák, energetika)
- Versenyképességi pólus stratégiához kapcsolható tudományos háttér a Pécsi Tudományegyetemen
- Meglévő térségi intézményi központok a szakképzésben
- A középfokú oktatás, szakképzés és felsőoktatás gyenge gyakorlat- és piacorientáltsága
- Intézményi elaprózottság, regionális koordináció hiánya a szakképzés területén,
- Nincs képzési prognózis a térségben, a Pécsi Tudományegyetem nem rendelkezik elfogadott stratégiával
- Minőségbiztosítási rendszer hiánya a képzési rendszerben

Egészségügy és szociális ellátás

- Az egészségügyi szolgáltatások közel teljes spektrumát biztosítani képes intézményhálózat Pécssett
- Intézményi társulások
- Európai színvonalú egészségügyi szolgáltatások
- Szociális felzárkóztató programok működése
- Kistérségi gyermekjóléti és családsegítő-hálózat
- A járóbeteg ellátás megfelelő területi lefedettséget biztosító hálózata
- Esélyegyenlőségi intézmények, regionális szociális intézmények jelenléte a kistérségben
- Alacsony népsűrűség, öregedő népesség, természetes fogyás a térség nem városi területein
- Negatív vándorlási mutató
- Alapellátás és ügyeleti rendszer hiányosságai és rendezetlen helyzete, a közép-felsőfokú végzettségű egészségügyi és szociális szakemberek hiánya a kistelepüléseken
- Néhány településen a jelentős számú cigány kisebbség és hátrányos helyzetűek leszakadása
- Fejletlen informatikai háttér
- Egészségügyi intézményi párhuzamosság Pécssett (Megyei és Egyetemi)

Lehetőségek	Veszélyek
Környezeti és természeti állapot	
<ul style="list-style-type: none">• Élhető környezet kialakítása (szennyvízhálózat, közlekedés, internet)• Ipari Parkhoz- Pogányi reptér gazdasági lehetőségeinek kihasználása• Ipari célokra területek kijelölése ⇨ Logisztikai központ• A természeti erőforrások komplex és környezettudatos hasznosítása (öko- és vízi turizmus, környezeti nevelés, tájgazdálkodás, biomassza termelés és hasznosítás, természetvédelem)• Jelentős környezeti ipar telepíthető a hulladékgazdálkodás meglévő rendszerére (Ökováros)	<ul style="list-style-type: none">• Források hiányában tovább lassul a települési szennyvízkezelő rendszerek, műszaki infrastruktúra kiépítése• A térség részein továbbra is kiépítetlen marad az ivóvíz-, villamoshálózat és egyéb közművek• A növekvő gépjárműforgalom növekvő környezetterhelést okoz (légszennyezés, zaj és rezgés)• A biodiverzitás csökkenése• Az elégtelen környezetvédelmi és közlekedési infrastruktúra növeli a térség leszakadását
Közlekedés	
<ul style="list-style-type: none">• Helsinki-korridorok érintik a régiót, gyorsforgalmi utak hálózatához kapcsolódik a térség• Pécs-Pogányi repülőtér szerepe növekszik a diszkont (fapados) légitársaságok terjeszkedése miatt• Európai Unió támogatások igénybevételére nyílik lehetőség a környezetbarát közlekedési módok elterjesztése érdekében• Horvátország rövidtávon, a balkáni államok középtávon csatlakoznak az Európai Unióhoz	<ul style="list-style-type: none">• Források hiánya és a túlterheltség következtében egyre romló közúthálózat• A Pécs-Pogányi reptér nem kapcsolódik be megfelelően a nemzetközi légiközlekedésbe• Egyéni közlekedés részesedése növekszik a közösségi közlekedés rovására• Nő a közúti hálózat aránya• Községi közlekedési infrastruktúra finanszírozási és jogszabályi háttére megoldatlan marad
Térszerkezet	
<ul style="list-style-type: none">• Informatikai infrastruktúra kiépítése oldja a vidéki térségek fizikai megközelíthetőségének nehézségeiből származó hátrányokat• Vidéki, természetközeli lakó- és életkörülmények vonzereje nő• Felértékelődik a kulturális és társadalmi sokszínűség	<ul style="list-style-type: none">• A vidéki életminőség további romlása, fokozódó elvándorlás, elnéptelenedés, romló körösszetétel, leszakadó kistelepülések ellehetetlenülése• Erősödő társadalmi igény a különböző társadalmi rétegek és etnikai csoportok elkülönülésére, szegregáció• A természeti- és a kulturális örökség eróziója,

	öregező épületállomány, nagy értékű, műemléki épületállomány elértéktelenedése és megürülése
Gazdaság	
<ul style="list-style-type: none">• A kistérség belső erőforrásainak hatékonyabb gazdasági hasznosítása• Pécs régióközponti szerepköre erősödik, ebből fakadó előnyök kisugároznak a kistérség egészére• Az EU-források hatékony felhasználása• Az információs társadalom kiteljesedése	<ul style="list-style-type: none">• Országos gazdasági növekedés lassulása, esetleg negatív gazdasági folyamatok megindulása• Negatív trendek a világgazdaságban• A szakképzett munkaerő elvándorlásának fokozódása• Önkormányzatok passzivitása a gazdaságfejlesztés terén a fennmaradó törvényi előírások és finanszírozási eszközök hiányában
Turizmus	
<ul style="list-style-type: none">• A belföldi turizmus szerepe tovább fokozódik, az állami ösztönzők hosszú távon életben maradnak (Üdülési Csekk)• A térség elérhetősége nagymértékben javul• A rövid, pár napos városlátogatások és kulturális motivációjú turisztikai látogatások aránya növekszik, fesztiválturizmus• A konferencia- és üzleti turizmus iránti igény növekszik• Az Európa Kulturális Főváros 2010 projekt kapcsán a térség nemzetközi ismertsége jelentősen növekszik, turisztikai nagyberuházások érik el a kistérséget	<ul style="list-style-type: none">• A régió elérhetőségi viszonyai nem javulnak számottevően• Az országos turisztikai marketingszervezet továbbra is „Budapest-Balaton-Pusztá” marketinget folytat nem véve tudomást a térség turisztikai potenciáljáról• Külföldi turisták városlátogatásai a fővárosra koncentrálnak• Szállodai kínálat minőségének fejlődése elmarad, magas színvonalú szállodakapacitás továbbra sem létesül a térségben• A belföldi turisták külföldi desztinációkat választanak• Önkormányzati törvény okozta szabályozási-finanszírozási problémák fennmaradása• Globális trendeknek köszönhetően visszaesik a külföldiek beutazása (terrorfenyegetettség, járványveszély)
Agrárium	
<ul style="list-style-type: none">• A kiépülő gyorsforgalmi úthálózat révén a javuló szállítási lehetőségek segítségével a térség intenzívebben tud kapcsolódni a távolabbi fogyasztópiacokhoz• Egészségturizmus terjedése, növekvő kereslet az	<ul style="list-style-type: none">• Leépülő agrárvámok az EU és a fejlődő országok között, élesedő verseny• Olcsó, külföldi mezőgazdasági termékek elárasztják a térséget• A kevésbé piacképes agrár termékszerkezet

<p>egészséges élelmiszerek (organikus gazdálkodás) és az egészséges környezet iránt</p> <ul style="list-style-type: none">• Minőségi borfogyasztás és gasztronómia iránt növekvő kereslet (Pécs-Mecseki Borút lehetőségei)• Helyi identitástudat kialakítása helyi, magas fogyasztói értékű termékeken keresztül – helyi élelmiszeripari termékek preferálása helyben, kistérségi szinten	<p>rögzülése</p> <ul style="list-style-type: none">• Szakképzett munkaerő elvándorlása
Oktatás és kutatás	
<ul style="list-style-type: none">• A versenyképesség növelő tudás biztosítása, elsajátítása (iskolarendszer, szakmunkás képzés, munkaerő piachoz való kötődés)• A tudásintenzív ágazatok súlyának növekedése• A tudomány és a technológiai robbanásszerű fejlődése	<ul style="list-style-type: none">• Alkalmatlan törvényi szabályozás és az ésszerűtlen finanszírozás rögzülése• Együttműködés hiányában a térségi oktatási rendszer elégtelensége, „piacképtelen” képzési programok
Egészségügy és szociális ellátás	
<ul style="list-style-type: none">• Kistérségi szociális háló teljes kiépülése• Sürgősségi betegellátás rendszerének fejlesztése• Fejlődő szociális ellátások, kistérségi koordináció tartósan működőképes és támogatott• Speciális ellátási formák, egészségipar ugrásszerű fejlődése	<ul style="list-style-type: none">• Országos átlagban is rosszabb egészségügyi mutatók• Az egyetemi klinika és az egészségügyi ellátórendszer alulfinanszírozottsága• Térségi koordináció hiányában a párhuzamosságok folytatódnak, a hatékonyság az ellátásokban egyre alacsonyabb fokú lesz.

9. Összegzés

A **Pécsi Kistérség helyzetét** összességében pozitívan értékeli helyzetfeltárásunk, a kutatások alapján alapvetően pozitív „fejlődő” minősítésű a Dél-Dunántúli Régióban központi szerepet betöltő, új területi lehatárolású 39 települést tömörítő kistérség. A **térség térszerkezetét tekintve** a megyeszékhely körzetének súlya nem csak a lakónépesség, hanem egyéb tekintetben is meghatározó jelentőségű Baranyában. A város gazdasági kisugárzása, a GDP előállító képessége, kulturális és oktatási szerepe nem csak a közvetlen környezetét determinálja, hanem az egész Dél – Dunántúli Régióra is nagy hatással van.

Pécs körül alakult ki a Dél-Dunántúl területén a **legintenzívebb településközi kapcsolatrendszer**. A kistérség **közlekedési, infrastrukturális helyzete** is egyértelműen Pécshez, illetve a körülötte lévő nagyobb léptékű tércategóriákhoz kötődik. A megye, illetve a régió közlekedési szituációjából következő hátrányok és lehetőségek elemzése előtt azonban hangsúlyozni kell, hogy a kistérségen belül a pár mecseki települést kivéve a közlekedés jól megoldott. Ez természetesen elengedhetetlen, hiszen a város környéki falvakból jelentős mértékű ingázás történik nap, mint nap.

A **térség közigazgatásának alakulásában** fontos szerepet játszott a közigazgatási reform megindulásával a kistérségek területi-statisztikai rendszerének felülvizsgálata, ami 2003-ban kezdődött meg. A reform egyik fontos célja, hogy a térségi társulások között hatékony együttműködés alakuljon ki. Ennek alapja volt a térbeli összefüggések, gazdasági-társadalmi folyamatok áttekintése. A területi-statisztikai lehatárolás felülvizsgálatának eredményeképpen a korábbi, 69 településből álló pécsi statisztikai körzetből kivált a szentlőrinci agglomeráció 20 településsel. A siklói térséghez inkább gravitáló Újpetre és környéke a siklói körzethez sorolódott, továbbá Pereked és Berkesd a Pécsváradi statisztikai kistérséghez csatlakozott. **Így 2004. január 1-től, a 244/2003.(XII. 18) kormányrendelet alapján, ma 39 település tartozik a pécsi kistérséghez.**

A közigazgatási reformot folyamatosan figyelemmel kísérték a térség önkormányzati döntéshozói, szakemberei. A változásokra felkészülve 2003. 12. 09-én megalakult a Pécs és Környéke Területfejlesztési Önkormányzati Társulás az 1997 évi CXXXV. Tv alapján, azzal a szándékkal, hogy ha hatályba lép a társulásokkal kapcsolatos törvény, a kistérség települései együttesen és rugalmasan tudjanak reagálni.

A **foglalkoztatottság és a munkanélküliség** alakulása jelentősen függ a gazdasági helyzet alakulásától, a beruházási hajlandóságtól, a működő tőkéttől. Az elmúlt négy esztendőben a pécsi mikrorégióban nem történt olyan termelő beruházás, amely jelentős munkaerő igényvel lépett volna fel. Az elmúlt évek legnagyobb termelő beruházása az 1998-ban átadott ELCOTEQ mikroelektronikai gyára volt.

Az Európai Unió 2000-ben tűzte ki célul, hogy tíz év alatt el kell érni a 70%-os foglalkoztatási szintet, mivel Magyarország 2004 május 1-től tagja az uniónak, ezért ez a cél ránk is vonatkozik.

A Pécsi Kistérség **foglalkoztatási helyzete** kiemelkedően jó a megyén belül, ennek ellenére a gazdasági aktivitást tekintve óriási az elmaradásunk az EU-s célszámhoz képest.

A kistérség lakosságából 144.971 fő tartozik a gazdaságilag aktív korú 15-64 éves korosztályba. A gazdaságilag aktív korú népességből mindössze 75.524 fő a foglalkoztatott, tehát a foglalkoztatási ráta 52,1%-os.

Az **agráriumban** tevékenykedő regisztrált gazdaságok száma a kistérségben 472 db, ez a megyei összes regisztrált gazdaság (5119 db) 9,2%-a. Östermelőként mindössze 674 fő regisztráltatta magát, holott a térség nyilvántartott östermelőinek a száma 4958 fő. Ez gyakorlatilag azt is jelenti, hogy az östermelőknek mindössze 14%-a folytat érdemben mezőgazdasági termelést, a többiek esetében valódi gazdálkodásról nem beszélhetünk.

A Pécsi Kistérség **gazdasági szerepét** jól reprezentálja, hogy a megyében lévő 13.885 társas vállalkozásból 9.917 (71,4%) ebben a mikrorégióban működik.

A megyeszékhely kiemelt helyzetéből adódóan Baranya megyében a Munkaügyi Központ Pécsi Kirendeltségének és térségének van a legkedvezőbb helyzete a munkanélküliség szempontjából.

A Pécsi Kistérség **gazdasági helyzetére** meghatározó hatást gyakorol Pécs város demográfiai és gazdasági súlya. Pécs hazánk ötödik legnagyobb városa, a régióközpontok egyike.

Ez azt jelenti, hogy a népesség mellett a gazdasági tevékenységek túlnyomó része is egy településre koncentrálódik, és ezen a településen sok tekintetben más szerkezeti adottságokról, fejlettségről kell beszélnünk, mint az öt körülvevő területeken. A regionális vezető szerep azt is jelenti, hogy Pécsnek a többi megyei kistérségi központtal ellentétben nem csak saját kistérségét kell integrálnia, hanem magának is meg kell találnia pozícióját a hazai és nemzetközi munkamegosztásban. Ahogy az ország gazdaságában Budapest, úgy Pécs is meghatározó jelentőségű a maga régiójában.

A rendszerváltást követően a nehéziparban felszínre kerültek a már korábban kialakult válságjelenségek. Pécs **nehézipara és bányászata az évtized során leépült**. A felhagyott ipari területek, meddőhányók rekultivációja és újrahasznosítása már elkezdődött, ilyen területen Pécsen ipari park kialakítására került sor. A bányabezárások öröksége a még mindig magas munkanélküliség, mivel a nehézipar helyét nem tudta átvenni a modern feldolgozóipar. Pécs városában ipari park működik. A parkban 11 cég telepedett meg, összesen 2825 főt foglalkoztatva (köztük az ELCOTEQ Magyarország Elektronikai Kft. önmagában 2400-at). 2002-ben a parkban Innovációs Központot hoztak létre, 2004-ben elnyerte az Integrátori Ipari Park címet.

A **kistérség idegenforgalmának** vonatkozásában mind kapacitásban, mind vendégforgalomban domináns a pécsi kistérség Baranya megyében. A pécsi kistérségre, ezen belül Pécs körzetére koncentrálódik a kereskedelmi szálláshelyi vendégforgalom, a magánszálláshelyi dominanciája viszont a Mecsek-hegyháti és Siklós-Villány-Harkány térségre jellemző. Jelentős népességszáma következtében viszont a fajlagos vendégforgalmi mutatók alapján a pécsi térség kiemelkedése nem olyan markáns, ezeket vizsgálva csupán Orfű és Abaliget kiemelkedő jelentőségű a kistérségben.

A pécsi kistérséget - **természetföldrajzi adottságait** tekintve - az ország egyik legváltozatosabb, ugyanakkor számos, csak erre a területre jellemző adottsággal bíró körzetként értelmezhetjük. Területén mind a síkvidékek (Pécsi-síkság), mind pedig középhegységi felszínformák (Mecsek-hegység) fellelhetők, e kettősség nagyban hozzájárul unikális jellegéhez. Pécs város szlogenjében megfogalmazott mediterrán hangulat Pécs és környékének sajátos éghajlati adottságaiból következő jellemzőkre utal.

A **természetvédelem** kiemelkedő fontossággal bír a kistérségben. A Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság illetékességi területén négy új tájvédelmi körzet kialakítása várható, melyek közül a régóta tervezett **Nyugat-Mecseki Tájvédelmi Körzet** és a jelenlegi Kelet-Mecseki Tájvédelmi Körzet összevonásával létrejön a **Mecsek Tájvédelmi Körzet**. A tájvédelmi körzet újonnan bevont területei a Mecsek hegység nyugati nyúlványai, melyek már meglévő védett területeket is tartalmaznak. Ennek megfelelően a Melegmányi-völgy Természetvédelmi Terület, a Jakab-hegy Természetvédelmi Terület, a Pintér-kert Természetvédelmi Terület és az Abaligeti-barlang felszíne Természetvédelmi Terület része lesz a Nyugat-Mecseki Tájvédelmi Körzetnek illetve a Mecseki Tájvédelmi Körzetnek, mint átminősített területek. A tervezett Mecseki Tájvédelmi körzet új területei csaknem teljes egészében a kistérség területén helyezkednek el.

A térség fejlesztési koncepciójának kialakítása során elengedhetetlen a **környezetvédelmi szempontok** figyelembe vétele. A települések környezeti problémáit nagy részben a településekhez kötődő hatótényezők okozzák (hulladék, szennyvíz, közlekedés).

Különböző mezőgazdasági és ipari vállalkozások tevékenységéből is származhatnak légszennyezést okozó kibocsátások, a jelentősebb helyhez kötött légszennyező forrásokat (döntően kémények) a környezetvédelmi felügyelőségek ellenőrzik. Ezek a kibocsátások többnyire kisebb területeket érintenek.

A térség **műszaki infrastrukturális ellátottsága egyenetlen**, a pécsi kistérségben az ivóvíz és villamoshálózat kiépítettsége viszonylag teljeskörű, ám a szennyvíz-csatorna-hálózat gyengén kiépített.

A **szennyvízhálózat** kiépítettségét tekintve a Pécsi Kistérségben a pellerdi szennyvíztisztító telep funkcionál regionális telepként. A telep kapacitása alkalmassá teszi további települések csatlakozását is. Az orfűi telep a települést látja el. Kapacitása jelenleg megfelel a változó igényeknek, azonban hosszabb távon bővítést

igényel. A görcsönyi gyökérszénás szennyvíztisztító csak az új lakótelepet látja el, de a meglévő csatornahálózattal és a telep működésével kapcsolatban sok probléma adódik. A Kővágószőlős-Cserkút-Bakonya-Kővágótöttös-Boda szennyvízhálózatának kiépítése befejeződött, ám a **kistérség településeinek többsége még nem rendelkezik csatornahálózattal.**

A gázhálózat a kistérség lakásainak 67%-ban elérhető, ám ez az arány a Pécsen kívüli településeket vizsgálva 45%-os. A központi fűtéssel ellátott lakások aránya az országos átlag feletti (71%), ugyanakkor Pécs nélkül vizsgálva ez az adat is gyengének tekinthető (40%-os).

A térség **vasúti és közúti közlekedési helyzete** sok tekintetben előnytelen. A régió nagy kapacitású közúti és vasúti hálózati elemei Budapest felé irányulnak. A Pécs-Pogányi Repülőtér átadásával a térség előnyösebb helyzetbe került a légi közlekedés területén.

A **hulladékgazdálkodási** törvény alapján az önkormányzatoknak 2003. január 1.-ig kötelezően ellátandó közszolgáltatásként a települési hulladék kezelésére hulladékkezelési közszolgáltatást kellett szerveznie, mely kiterjed a közterületeken, ingatlanokon alkalmas gyűjtőedényben összegyűjtött települési szilárd hulladékok elszállítására és a települési folyékony hulladék ideiglenes tároló létesítmények kiürítésére, elszállítására. A kistérség valamennyi településén szervezeten történik a szilárd települési hulladékok gyűjtése. Néhány településen van lehetőség már a papír, üveg és műanyag hulladékok szelektív gyűjtésére is. A települések a megnövekedett hulladékgazdálkodással kapcsolatos feladataikat térségi összefogás keretében tudják csak megvalósítani. A regionális hulladékgazdálkodás a **Dél-dunántúli Regionális Hulladékgazdálkodási Terv** alapján történik, ami a jelenlegi lerakási gyakorlat alapvető megváltoztatását tűzte ki célul. A térség településeinek többsége rendelkezik már települési hulladékgazdálkodási tervvel is.

A hulladékgazdálkodás terén egyik legsürgetőbb feladat a térségben **az állati eredetű hulladékok elhelyezésének** megoldása. A kistérség településeinek többségében ez nem megoldott. Néhány helyen van még döngút, de ezek többnyire nem felelnek meg az előírásoknak, és az Országos Hulladékgazdálkodási Terv hosszú távú célja 2008-ra az ország valamennyi döngútjának felszámolása.

A szippantott **szennyvíz gyűjtését és elszállítását** jelenleg a kistérség településein eltérő módon oldják meg. Van, ahol kötelező közszolgáltatás keretein belül, van ahol a lakók egyénileg gondoskodnak róla.

Az **intézményrendszert** vizsgálva, az **alapfokú oktatásban** is meghatározó a nagyváros szerepe. A térség kistérségein 13 óvoda, míg a nagyváros Pécs területén 24 óvoda működik nagyrészt városi fenntartásban (19 db). 12 településen működik általános iskola a városkörnyéken (Abaliget, Baksa, Bogád, Egerág, Görcsöny, Gyód, Kozármisleny, Kővágószőlős, Orfű, Pellérd, Pogány, Szalánta). Pécssett 22 általános iskola várja a térség kisiskolás korú gyermekeit. A többcélú társulás megalakulásakor a társulás és a települések döntéshozói, oktatási szakemberei áttekintették az iskolai és óvodai kapacitást. Néhány intézmény bezárása

indokolttá vált az alacsony gyermeklétszám miatt (Bakonya, Aranyosgadány). Ám néhány működő intézmény fennmaradása is veszélyben van, az ingadozó és alacsony gyermeklétszám valamint a pécsi iskolák elszívó ereje miatt. Sürgető egy új, kistérségi **oktatáspolitikai cselekvési terv** kidolgozása és végrehajtása. A nagyváros és a kistelepülések közösen keresik a hatékony, racionális megoldást.

Az **egészségügy** területét vizsgálva Pécs városában teljes az egészségügyi ellátási szolgáltatás és a településeken általában csak háziorvosi ellátás illetve maximum gyermekorvosi és fogorvosi szakellátás alakult ki. A kistelepülések éjszakai és hétvégi ügyeleti ellátását - a felnőtt és a gyermekkorú lakosság részére - kivétel nélkül a városi egészségügyi intézmények biztosítják.

A **szociális és gyermekjóléti feladatok** esetében egy egységes szakmailag magas szintű hálózatot kiépítése történt meg, melyet a Pécsen működő Gyermekjóléti és Családsegítő Intézmény biztosít.

A **civil aktivitás** kiemelkedő a kistérségben, a Baranya megyében található nonprofit szervezetek több mint kétharmada a vizsgált területen található.

A kistérségben működő szervezetek 91%-a a megyeszékhelyen, 9%-a a községekben található. Kiemelkedően magas a lakosságszámukhoz viszonyítva is a közösségek száma az **501 és 1000 lakossal rendelkező településeken**. Ezeket az itt szereplő községeket szervezetszám alapján két részre oszthatjuk: Abaliget, **Baksa és Orfű alkotja az erős közösségi szellemmel rendelkező** egyik csoportot, **Bogád, Gyód, Kőkény és Pécsudvard** a másikat. Kiemelkedően magas a szervezetek száma a közel 5000 lakosú Kozármislenyben. A mutatók alapján elmondható, hogy a **Pécsi kistérség nonprofit szférája igen erős**, nagy számú szervezettel bír, az országos és a Baranya megyei átlagot jelentősen meghaladja.

Mellékletek

Műhelymunka-sorozat során elkészült mikroövezeti SWOT analízisek

1. állomás: Kozármisleny

Lehetőségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none">✧ Pécs közelségének kiaknázása✧ Környezeti problémák kezelése✧ Életminőség javítása✧ Infrastruktúra fejlesztése✧ Térség lakosság megtartó erejének növelése✧ A versenyképesség növelő tudás biztosítása, elsajátítása (iskolarendszer, szakmunkás képzés, munkaerő piachoz való kötődés)✧ Harmonikusan együttműködni a Pécs által meghatározott fejlesztési célokkal✧ Élhető környezet kialakítása (szennyvízhálózat, közlekedés, Internet, stb.)	<ul style="list-style-type: none">✧ Lakosság csökkenése, elvándorlása✧ Környezeti problémák

Műhelymunka-sorozat

2. állomás Szalánta

Erősségek	Gyengeségek
<ul style="list-style-type: none">✧ Repülőtér közelsége✧ Ipari parkhoz kapcsolódási lehetőség (Pécs)✧ Viszonylagos jó ellátottság (kiépített vonalas infrastruktúra)✧ Természeti adottságok jók (földterületek, fasorok, horgásztó)✧ Nemzetiségek jelenléte (multikulturalitás, nemzetközi kapcsolatok)✧ Műemléki épületek✧ Civil közösségek jól szervezettek, kulturális hagyományok✧ Szociális ellátóközpont <p>Szalánta</p> <ul style="list-style-type: none">✧ Oktatás (iskola, óvoda)✧ Nemzetiségi kultúra✧ Közigazgatás (Siklósi kistérség)✧ Civil szervezetek (kulturális, bűnmegelőzési, sport, 2 alapítvány)✧ Viszonylagos jó ellátottság (infrastruktúra, közlekedés, kereskedelem)✧ Egészségügy (körzeti orvos, idősek gondozó központja) <p>Bosta</p> <ul style="list-style-type: none">✧ Szervezett hulladékkezelés✧ Védett épületek✧ Táj adottságok	<p>Szalánta</p> <ul style="list-style-type: none">✧ Csatornahálózat hiánya✧ Úthálózat gyenge <p>Bosta</p> <ul style="list-style-type: none">✧ Alacsony lélekszám✧ Közösségi helyszín hiánya <p>Szilvás</p> <ul style="list-style-type: none">✧ Hiányos infrastruktúra (csatorna, stb.)✧ Nincs telefonvezeték✧ Nincs kábel TV✧ Úthálózat minősége, iránya, forgalomterhelés túl nagy (települések elkerülése nem megoldott)✧ Környezet rendezetlen (gyom) <p>Ócsárd – 500 fő</p> <ul style="list-style-type: none">✧ Védett területek miatt a beruházások és a mg-i tevékenység korlátozott✧ Szennyvíztisztítás-, elvezetés hiánya✧ Belterületi é átmenő utak szűk áteresztő képessége (nagy a kamionforgalom Horvátország felé)✧ Kevés munkalehetőség <p>Tésény -345 fő (30 % etnikai kisebbség)</p>

<p>Szilvás -180 fő</p> <ul style="list-style-type: none">✧ Települési arculat (parkosítás, virágosítás)✧ Községi épületek (Faluház)✧ Falugondnoki szolgálat <p>Ócsárd (</p> <ul style="list-style-type: none">✧ Földrajzi elhelyezkedés (Harkány-Siklós közelsége)✧ NATURA 2000 terület (madárvonulás, gyapjas sás)✧ Fejlődő horgászturizmus (horgásztó+ 14 ha nevelő tavak)✧ Községi helyszín megléte (300 fős faluház)✧ Községi élet (netklub, ifjúsági klub, fiatalasszonyok klubja, nyugdíjas klub)✧ Falugondnoki szolgálat✧ Fesztiválok (Július 22-24 Rock Fesztivál)✧ Mezőgazdasági (KFT) logisztikai központja <p>Tésény</p> <ul style="list-style-type: none">✧ Érintetlen környezet (erdő, forrás)✧ Csöndes környezet✧ Jól működő mikro- és kisvállalkozás (8 fős baromfifeldolgozó, mg-i vállalkozás)✧ Sok a gyerek, fiatal korstruktúra✧ Falugondnoki Szolgálat✧ Szociális dolgozók✧ Nyugdíjas klub, ifjúsági klub, E-Magyarország pont✧ Szabadidőpark <p>Szőke</p> <ul style="list-style-type: none">✧ Jó a földrajzi fekvés✧ Szép, csendes környezet „jó itt élni”✧ Kiépült horgásztó✧ Nagy, fejlődéshez szükséges belterülettel rendelkezik✧ 2 ingatlan (önkormányzati)✧ 20 ha „szabad” terület fejlesztési célra <p>Görcsöny (1700 fő)</p> <ul style="list-style-type: none">✧ ADSL, kábel TV✧ Komoly könyvtár (20000 kötetes)✧ Viszonylag magas számú vállalkozás (50 felett; szolgáltatás és mezőgazdaság)✧ Műemlék templom, Benyovszky-kastély✧ Civil szervezetek <p>Tengeri</p> <ul style="list-style-type: none">✧ Van gázvezeték✧ E-magyarország pont✧ Szép, csendes környezete✧ Van közösségi klubterem	<ul style="list-style-type: none">✧ Csatornázottság hiánya✧ Képzetlen munkaerő✧ Munkanélküliség <p>Szőke</p> <ul style="list-style-type: none">✧ Sok a nyugdíjas✧ Utak állapota rossz✧ Nincsenek vállalkozások✧ Munkakedv nemigen van <p>Görcsöny</p> <ul style="list-style-type: none">✧ Nagy az átutazó (átmenő) forgalom <p>Tengeri</p> <ul style="list-style-type: none">✧ Öregek és egyedülállók nagy aránya✧ Bekötőút, csatorna hiánya✧ Zsáktelepülés (Hegyszentmártonnal nincs szilárd burkolatú összekötő út)✧ Nincs önkormányzati ingatlan✧ Község gyenge (falunapon 10-en voltak)✧ Vízvezetékek gyengék✧ A település elzártsága „csak betévednek...”
<p>Lehetőségek</p> <ul style="list-style-type: none">✧ Ipari Parkhoz- Pogányi reptérhez való kapcsolódás✧ Ipari célokra területek kijelölése ⇔ Logisztikai központ✧ Szalánta-Németi ⇔ külföldi kapcsolatok, testvérkapcsolatok kiaknázása (pl. horvát)✧ Viszonylag jól kereső réteg kitelepülése a nagyvárosból✧ Infrastruktúra jelentősen fejleszthető✧ Fiatal népesség megtartása✧ Vállalkozókedv növekedésével új munkahelyek, beruházások létesülnek	<p>Veszélyek</p> <ul style="list-style-type: none">✧ Cigány lakosság nem képes integrálódni✧ A (kis)települési lakosság munkakedve tovább romlik✧ Elnémetesedés (a közösségi élet gyengülése, elszakadás a település „ős”lakóitól)✧ Szuburbanizáció, „alvótelepülés”✧ Lecsúszott városi népesség kitelepül

Műhelymunka-sorozat

3. állomás: Egerág

Erősségek	Gyengeségek
<p>Áta: (230 fő)</p> <ul style="list-style-type: none">◇ Pécs közelsége◇ Tiszta környezet <p>Egerág: (1100 fő)</p> <ul style="list-style-type: none">◇ Jó fekvés (a Mecsek és a Villányi hg. között félúton)◇ Kp. Szerepet tölt be a környező települések közt (iskola, óvoda, egyház, orvos, állatorvos, körjegyzőségi kp.)◇ Sok vállalkozás székel itt◇ Van egy „mini” ipari parkja◇ Teleház jó informatikai ellátottsággal◇ Természeti értékek◇ Római kori villa◇ Lovasturizmus◇ Sok a fiatal, közülük is sok a főiskolás, egyetemista◇ Civil szervezetek nagy száma (7 db)◇ M 56-os út közelében lesz, ha megépítik◇ Idősek otthona (projekt) elindítása◇ Kulturális rendezvények nagy száma <p>Szökéd: (420 fő)</p> <ul style="list-style-type: none">• Pécs közelsége• Jó vasúti megközelíthetőség (Villány-Pogány vasútvonal mentén helyezkedik el)• Tőrendszer• 40 ha akácos ősgyep, ami helyi védettségű <p>Kisherend: (225 fő)</p> <ul style="list-style-type: none">• Természeti környezet szépsége• Saját falubusza van a településnek• Gázvezeték van	<p>Áta: (230 fő)</p> <ul style="list-style-type: none">• Szennyvízcsatorna hiánya• Zsáktelepülés (összekötőút megépítése indokolt)• Vállalkozások hiánya• Vezetékes telefonvonal hiánya <p>Egerág: (1100 fő)</p> <ul style="list-style-type: none">• Úthálózat állapota nem túl jó• Kevés buszjárat érinti a települést (buszjárat sűrítés indokolt)• Politikai érdekképviselőteljes hiánya• Képzett réteg hiánya <p>Szökéd: (420 fő); Kisherend: (225 fő)</p> <ul style="list-style-type: none">• Előregedő lakosság
Lehetőségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none">◇ A Szökédi tőrendszer mentén kerékpárút megépítésének gondolata◇ Helyi foglalkoztató kialakítása◇ A település bevételeinek növelése (turizmus, ipari park stb.)◇ Halász-, horgászturizmus◇ Úthálózat fejlesztése, összekötőút megépítése Siklós, Pogány, Villány felé)◇ Fiatalok térségben tartása, stabil társadalmi közeg kialakítása◇ Pécs városával együttes fejlesztések megvalósítása◇ Műemléki jellegű épületek megóvása, felújítása◇ M 6-os megépítésével nőhet a térség tőkevonzó képessége és a befektetők száma	<ul style="list-style-type: none">◇ Elnéptelenedés◇ Ha a közlekedési elzártság tartós marad, az növelheti a mikrotérség leszakadását.◇ A képzett fiatalok elhagyják a településeket

Műhelymunka-sorozat

4. állomás: Orfű

Erősségek	Gyengeségek
<p>Orfű: (804 fő)</p> <ul style="list-style-type: none">✦ Táj adottságok (fás, ligetes táj)✦ Infrastruktúra✦ 95 %-os a csatornázottság aránya, vállalkozások megléte (a KKV-k szolgáltató jellegűek)✦ Korösszetétel (nagy a középkorúak aránya)✦ Iskolázottsági adatok jók✦ 9 civil szervezet✦ Bőséges turisztikai kínálat✦ Pécs közelsége✦ Vendéglátó és szálláshely kapacitás bősége✦ Hasznosítható szabad önkormányzati területek✦ Pécs tüdeje, hírnév✦ Tourinform iroda <p>Abaliget: (670 fő)</p> <ul style="list-style-type: none">✦ Üdülőfaló✦ Fekvése✦ Pécs közelsége✦ Barlang, tavak✦ Rekreációs lehetőségek✦ Idegenforgalmi ismertség✦ Intézmények (iskola, óvoda, védőnői szolgálat, idősek otthona) <p>Husztót: (84 fő)</p> <ul style="list-style-type: none">✦ Fekvés✦ Nyugalom✦ Külföldi letelepedők <p>Kovácsszénája: (70 fő)</p> <ul style="list-style-type: none">✦ Környezeti adottságok✦ Jó táji adottságok, értékek, építészeti megoldások✦ Kibontakozó idegenforgalom✦ Tó✦ Rendezett belterület	<p>Orfű: (804 fő)</p> <ul style="list-style-type: none">○ A turisztikai attrakciók rossz állapotban vannak (strandok, tavak)○ Tulajdon viszonyok rendezetlensége, kuszasága○ A megye közömbössége○ Rövid a turisztikai szezon, több attrakció kellene○ Közlekedés (autópálya szükségessége)○ Helyben kicsi a szabad munkaerő kapacitás)○ Benzinkút hiánya <p>Abaliget: (670 fő)</p> <ul style="list-style-type: none">✦ Földterületek karbantartása✦ Civilek hiánya✦ Kevés a vállalkozás✦ Idősödő korstruktúra✦ Ipar hiánya✦ Szabadtéri színpad lepusztult✦ Ritkás a buszközlekedés✦ Sok a parlagon hagyott gyepterület✦ Csekély mg.- aktivitás <p>Husztót: (84 fő)</p> <ul style="list-style-type: none">✦ Közlekedési kapcsolatok hiánya✦ Csatornahálózat hiánya✦ Idősek magas aránya✦ Források szűkössége <p>Kovácsszénája: (70 fő)</p> <ul style="list-style-type: none">✦ A turisztikai kínálat szegényes✦ Sok az idős✦ A lakosok képzettsége alacsony✦ Infrastrukturális hiányosságok✦ Szennyvízhálózat hiánya✦ Gázvezeték és intézmények hiánya✦ Elvándorlás
Lehetőségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none">✦ Turisztikai szezon megnyújtása, hosszabbá tétele✦ Van lehetőség az egész éves turizmus megszervezésére (vadászat, horgászat)✦ Komplex turisztikai kínálat✦ Erdőgazdálkodás✦ Sport turizmus, bakancsos turizmus✦ Nagyobb fokú együttműködés✦ Legeltető állattartás✦ Sikeres pályázatok	<ul style="list-style-type: none">✦ Ingatlan felvásárlás✦ Környezet károsítása✦ Időjárás✦ A nyugodt életér megváltozásának veszélye az esetleges sok ember (turista, idelátogató) miatt

Műhelymunka-sorozat

5. állomás: Kővágószőlős

Erősségek	Gyengeségek
<p>Általánosan:</p> <ul style="list-style-type: none">Táji adottságok6-os út és a pécsi bevásárlóközpont közelségeIpari aktivitásTermészeti értékek (Babás szerkövek, Zsongorkő, Jakabhegy)Épített örökség (Árpád kori templomok, pálos kolostor, Római villa)Rendezett faluképCivil szervezetekFalusi turizmus megléte, múltja <p>Kővágószőlős: (1350 fő)</p> <ul style="list-style-type: none">Infrastruktúra (csatorna, gáz, víz)Intézmény ellátottság (orvos, védőnő, jegyzőség, gyermekjóléti szolgálat, körjegyzőség)A meglévő iparterületek kihasználásaPécs közelségeMűemlékek (Római villa)Falusi életmód (annak minden előnyével)Jó közlekedési kapcsolatok (kivéve kerékpárút)Jó sportolási lehetőségek (sportcsarnok, sportpályák)Turista útvonalak (bakancsos turizmus) <p>Pellérd: (2100 fő)</p> <ul style="list-style-type: none">Erős infrastrukturális alapok (utak, intézményhálózat, bank)Strukturált belső élet (intézmények, civilek jelenléte) segítik a rendezvények megszervezésétJó demográfiai helyzet (növekedő népesség, egészséges korfa)Település fekvése, környezeti adottságokPécs közelsége, szőlőhegy megléteHagyományokra támaszkodó erős belső kohézió (Lokálpatriotizmus, erős települési identitástudat)Közművelődési lehetőségek, vendéglátóhelyek <p>Cserkút: (330 fő)</p> <ul style="list-style-type: none">Szép környezetNagy a diplomások aránya, azonban ők nem a településen dolgoznak7 egyesület (ifjúsági, horgász, idősök...)A szennyvízcsatorna hálózat kivételével minden jellegű infrastruktúra adottKőbánya120 turisztikai szálláshely megléteIpari raktárépületek az uránbányászati múltból <p>Bakonya: (380 fő)</p> <ul style="list-style-type: none">6-os út közelségeSzép fekvés (Mecsek, közel a természethez)Teljes infrastruktúra vanÁrpád kori templom6 civil szervezet	<p>Kővágószőlős:</p> <ul style="list-style-type: none">Intézmények fenntarthatósága (alulfinanszírozottak)Uránbányászati múlt (emberek gondolkodásában negatívumként jelenik meg)Pécs közelsége (sok gyerek pécsi alapfokú oktatási intézménybe) (negatívum az uniós pályázatok tekintetében is)Közművelődés hiánya (új közösségi házra lenne szükség) <p>Pellérd:</p> <ul style="list-style-type: none">Források szűke, fejlesztési források hiányaSzőlőhegyi infrastruktúra hiányaNincs olyan településközpont, ahol a szolgáltatások koncentráltan elérhetőekKörnyezeti terhelhetőség (zagyarázó megléte?)Nagy az átmenő forgalom (főleg a tartályautók)Nincs sok szabad, az önkormányzat által értékesíthető földterület <p>Cserkút:</p> <ul style="list-style-type: none">Betelepülők integrációja (nem engedik meg, maximálták a településre betelepülők létszámát)Forráshiány <p>Bakonya:</p> <ul style="list-style-type: none">Uránbányászat beszüntetése után sok munkahely megszűnt, aminek elvándorlás lett a következménye13 km-re van légvonalban Pécstől, de a busszal utazóknak 25 km-t kell fizetni, 1 óra a busz menetideje (indokolt lenne egy útépités, felújítás)Megszűnt a Posta, és egyéb más intézményekNincs munkalehetőség, kevés a vállalkozó, csak néhány mg.-i vállalkozó folytat vállalkozási tevékenységet10 %-os a munkanélküliségElőregedő lakosság <p>Kővágótöttös:</p> <ul style="list-style-type: none">Nincs vállalkozásNem túl jó a közlekedésA település lakosságának 28 %-a roma (alacsony iskolai végzettség + szegénység)

Kövágótötös: (358 fő) <ul style="list-style-type: none">• Zsáktelepülés (ezért biztonságos)• Pécshez közeli fekvés (11 km)• Új közösségi ház kitűnő informatikai ellátottsággal• Árpád kori templom	
Lehetőségek <ul style="list-style-type: none">• Vadászturizmus, kerékpárút építése• Erényt kovácsolni az agglomerációs pozícióból• Jobb éleletheletőség mint a városban (ha ez megvan, akkor érdemes ide költözni)• Logisztikai háttér mg.-i kereskedelmi cégek felé• Iparterületek kialakítás (állati hulladékéltelhelyező, cementmű)	Veszélyek <ul style="list-style-type: none">• Demográfia (elváándorlás, előregedés)• Pécs városának elszívó hatása• A települések szlömösödése• Szociális marginalizáció

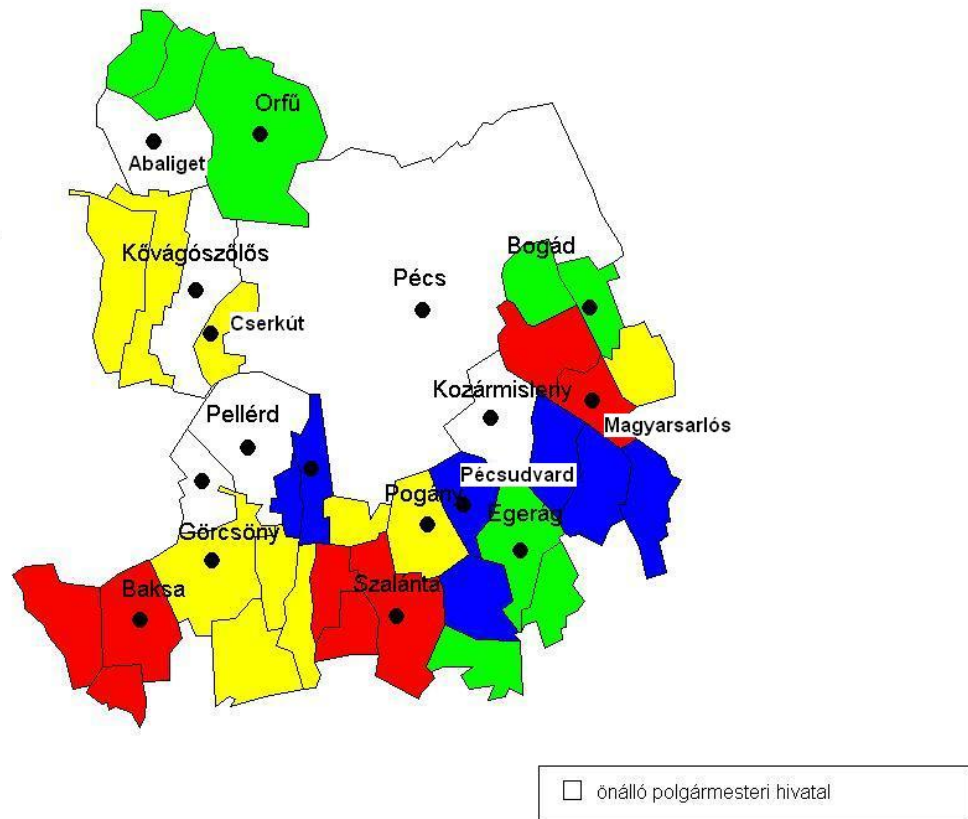
Felhasznált források:

A Pécsi Többcélú Kistérségi Társulás munkájáról és terveiről
Baranya Megye Területfejlesztési Programja, 2003.
Komplex Fejlesztési Program- Dél-Dunántúli Régió, 1999.
Pécsi Kistérség: Agrárstruktúra- és vidékfejlesztési programjának felülvizsgálata, Pécsi Kistérségi Iroda, 2004
Magyarország kistájainak katasztere 2. MTA Földrajztudományi Kutató Intézet Bp., 1990
A dél-dunántúli régió stratégiai célrendszere (2007-13), 2005.
Országos Fejlesztéspolitikai Konceptió, kormány-előterjesztés, 2005.
Országos Területfejlesztési Konceptió, 2005., egyeztetési anyag
Pécs, versenyképességi pólus-stratégia, 2005.
Települési fejlesztési konceptiók (Pécsi Kistérség)
KSH-TEIR adatbázis
Pécsi Kistérségi Iroda adatbázisa (2004-2005.)
Pécsi Kistérség Oktatási Intézkedési terv, helyzetfelmérés, 2005. egyeztetési anyag
Pécsi Tudományegyetem, KTK Regionális Gazdaságtani Tanszék, Helyzetfelmérés, 2005.
Pécsi Kistérség Turizmusfejlesztési Konceptiója, 2005. egyeztetési anyag
Baranya megye közúti infrastruktúrájának helyzetéről, 2005., előterjesztés (Baranya Megyei Önkormányzat)

Képek

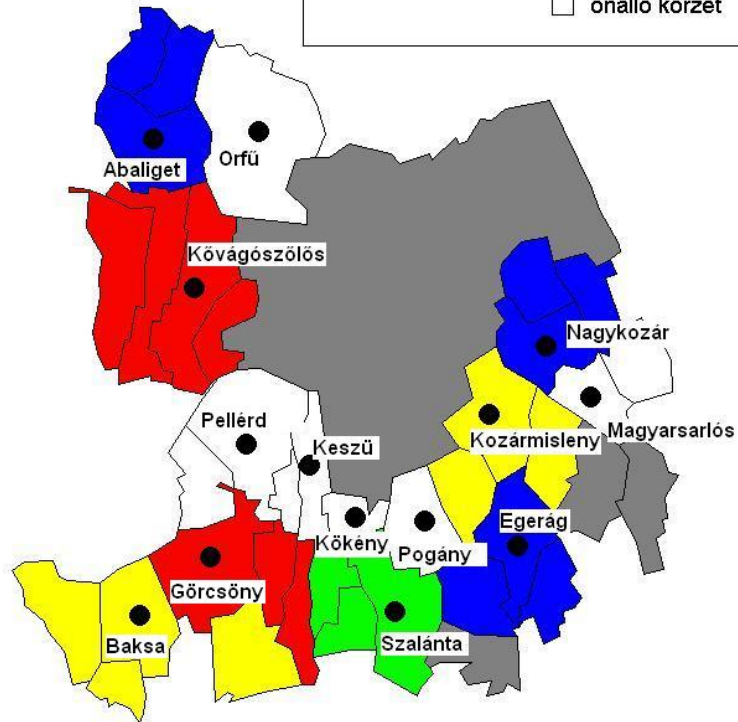
Körjegyzőségek és önálló polgármesteri hivatalok a pécsi kistérség

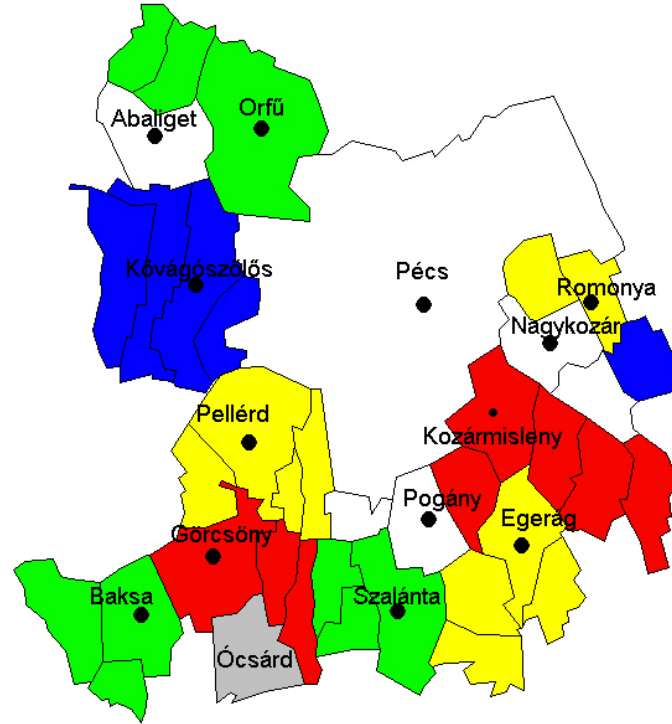
Háziorvosi körzetek, és központok a pécsi kistérségben

□ önálló körzet

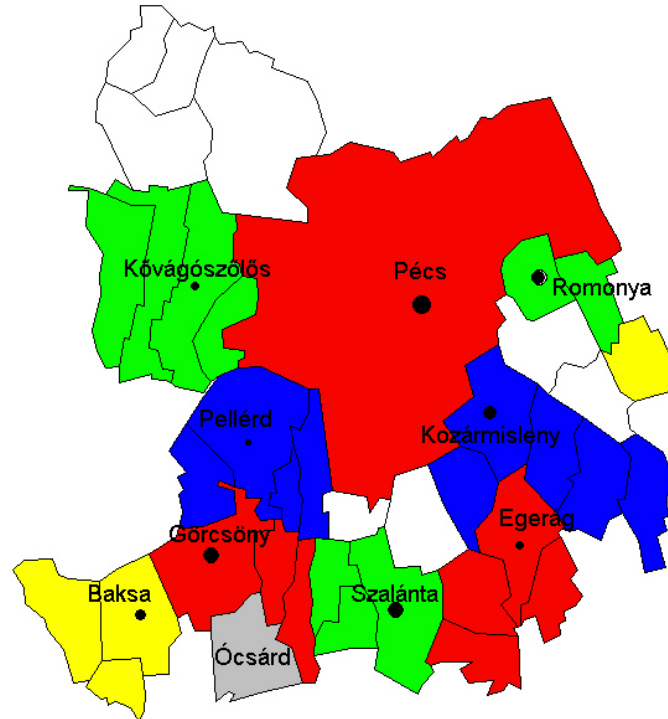
Óvoda társulások a pécsi kistérségbe

■ több központhoz is tartozik

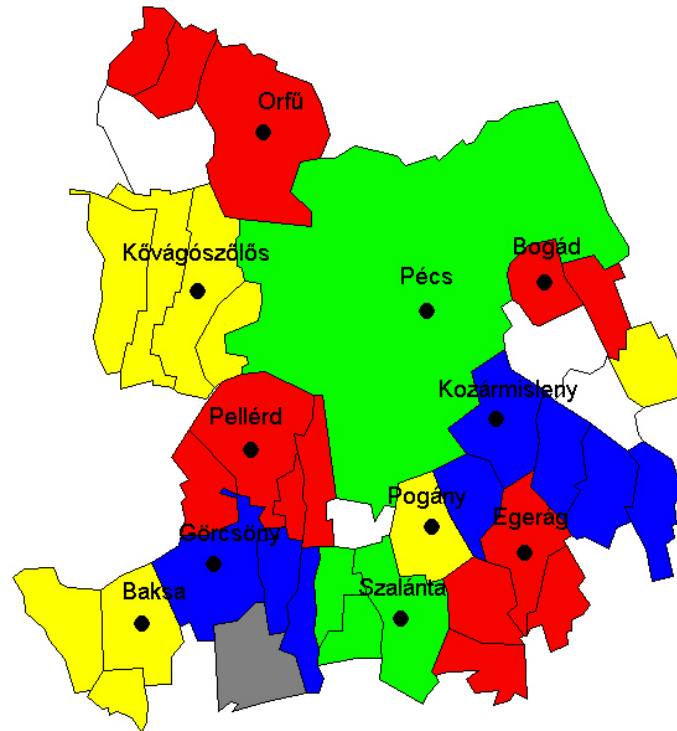

Felsőtagozatos körzetek a pécsi kistérségben

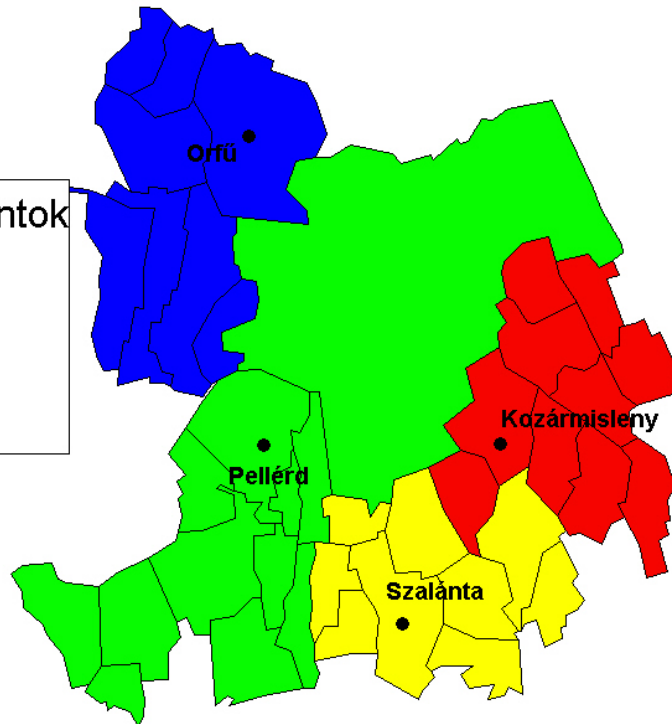
Alsó tagozatok a Pécsi kistérségben

Mikrokörzetek a pécsi kistérségben

- mikrokörzet központok
- kozármislenyi
- szalántai
- pellérdi
- orfúi

Mecsek-Hegyháti LEADER Akciócsoport

Területi családsegítő és gyermekjóléti központok a pécsi kistérség

